

V ALEXANDROVÝCH SLUŽBÁCH

ELISABETH HARTENSTEINOVÁ

ALBATROS

ALBATROS

ELISABETH HARTENSTEINOVÁ

V ALEXANDROVÝCH SLUŽBÁCH

**Elizabeth
Hartensteinová**

V ALEXANDROVÝCH SLUŽBÁCH

ALBATROS PRAHA

© Verlag Neues Leben, Berlin 1976
Translation © Jiří Stach, 1982
Illustrations © Miroslav Váša, 1982

1. kapitola

ODPOČINEK

Nad rovinou blednou hvězdy. Nad vysokými stromy, které na východě zakrývají výhled, stoupá slabá záře. Zvedne se větřík, světlo se šíří a dopadne na zákruty řeky, jež se v něm zalesknou a zatřpytí. Potom proniknou cípatými korunami stromů i paprsky vycházejícího slunce. Zároveň vylétne z blízkého křoví první ptačí píseň.

Z velkého bílého stanu vyjde muž, nahrbený jako po dlouhé, namáhavé práci. Napřímí se, pohlédne si na ruce, na nichž lpí krev, a zatřese jimi, jako by ji mohl sklepat. Potom si klekne k prameni. Zatímco se myje, sklání hlavu a něco si mumlá. Prosí najádu bydlící v prameni za odpuštění, že znečišťuje vodu?

Náhle muž vzhledne. Zaslechl tichý šelest a jeho sluch zbystřený životem v přírodě, nočními hlídkami a pochody rozeznal, že to je jiný zvuk než šelest listí, s nímž si pohrává vítr. Zahlédne ženu dřív, než se stačí skrýt v křoví.

Nejdřív spatří jen její oči, velké tmavé oči, jejichž bělmo se namodrale leskne. Ty dokořán otevřené oči se na něj dívají pohledem šťvaného zvířete. Když ženu popadne za ruku a dovleče na plné světlo, všimne si, že nuzný tmavý šál, který má omotaný kolem těla, zakrývá hubenou malou postavu.

Muž je sám, musí sledovat všechno, co se vskrytu plíží kolem jeho stanu. I když mu tato žena nemůže být nebezpečná, je přece možné, že ji někdo vyslal napřed jako zvěda. Vypadá však hladově, a tak bude lepší, když jí sám něco dá a nebude čekat, až se pokusí vzít si to tajně. Proto ukáže na velké kameny, které před stanem vybízejí k usednutí.

Neochotně, jako z donucení, si žena na jeden z nich sedne. Její pohled přitom sklouzne z mužovy tváře na přehoz, na jednom rameni našasený, druhé odhalující a sahající až ke kolenům, a potom k jeho dlouhým šlachovitým nohám. Plaše pohlédne i na mužovy ruce. Lpěla na nich krev — a krve viděla už dost. Zachvěje se — i bez brnění a beze zbraní poznala v muži řeckého vojáka.

Ted' přinese muž ze stanu chléb, džbán a pohár. Uvažuje, zda ji má oslovit, je daleko v cizí zemi a jen málokdo zde rozumí jeho jazyku. Ale potom řekne: „Musíš se spokojit s tím, že budeme pít z jednoho poháru, nejsem zařízen na hosty. Napij se nejdřív ty a pak ho dej mně!“

Pozná na jejím pohledu, že mu rozumí, ale také že se mu pořád dívá bojácně na ruce. Tu se zasměje.

„Jsou čisté. A předtím — to nebyla lidská krev. Jestli rozumíš natolik mému jazyku, tak ti později všechno vysvětlím. Ted' dávej pozor! Podívej, takhle obětujeme první kapky vína bohům země. A ted' si pořádně lokni na zdraví toho, kdo leží tamhle ve stanu!“

Spokojeně se dívá, jak se po víně a chlebu vrátí do ženiny tváře trochu barvy, a potom se napije a nají i on.

„To je ale dobrota po takové noci! Trvalo to dlouho, ta klisna s bílou hřívou se při svém prvním porodu hrozně trápila. Nosila své hříbě mezi hubenými slabinami přes pouště a hory a všechny síly dala tomu hřebečkovi. Je krásně vyvinutý, nic mu nechybí. Už ho asi olízala. Zajdu tam...“ Muž zmizí ve stanu. Když se po chvíli vrátí, šedivé oči mu září pod huňatým obočím.

„Zdálo se mi to hned, ale ted' to vím jistě: Podobá se jemu, nezapomenutelnému! Pojd' se taky podívat!“ Poodsune plátno stanu, ale zklamaně vidí, že tam žena pohlédne bez zájmu, jen že ji vyzval.

„Hezký, dobrý, oba,“ vypraví ze sebe a vysloví ta řecká slova cize a s obtížemi. Znějí proto tvrdě a drsně.

Chvatně ji odstrčí. „Tiše, nesmíme ted' klisnu rušit! Když ses najedla, vrátíš se asi zpátky... ke svým...“

Žena se ohlédne, zavrtí hlavou. „Jsem sama,“ zašeptá spíš pro sebe a chce se vzdálit stejně neslyšně, jako přišla.

Muž ji zadrží za ramena. „Když už jsi ke mně přišla v tak

šťastnou chvíli... pomoc bych potřeboval. Někoho, kdo by bděl, když já spím, a udržoval oheň na ochranu před divokými zvířaty. Co mám, stačí i pro tebe. Jestli chceš zůstat...?“

Žena se polekaně otočí. Jak tam nerozhodně stojí, úzkou hlavu s těžkými tmavými copy skloněnou, je mu jí skoro líto. „To nic, rozmysli si to, dej si načas,“ řekne muž a zajde do stanu.

Zvedne tam vědro, v němž rozmíchal rozdrčený ječmen s odraženou vodou, a nabídne to vyčerpané klisně. Když se k ní přiblíží, klisna z ničeho nic sklopí uši, ohrne horní pysk, že jí jsou vidět zuby, a stoupne si mezi něho a černé cosi, jež tam leží na zemi a rychle oddychuje. Zopatrna jí domlouvá, dokud důvěryplně nesklopí hlavu k vědru, ale pohled jejích jasných očí se znovu a znovu zvedá k němu.

Konečně si může hřebečka v klidu prohlédnout. Srst má ještě kudrnatou a vlhkou, temně se mu leskne. Na čele má lysinu posazenou trochu nakřivo, takže mu zpola lemuje jedno oko s dlouhými řasami, zatímco druhé sní v tmavé srsti. Ale kresba a barva nejsou všechno... Krátká hlava hřebečka svědčí o urozenosti a rasa a zkušený muž si už podle tvaru kulatého, vláčného hřbetu dovede představit mohutnou postavu hřebce. Dlouhé kostnaté nohy budou později statné a pružné a tak jako nohy jeho otce by bez následků vydržely cestu z Řecká až do údolí Indu.

Náhle však vejde do stanu žena — a mír je narušen. Klisna s bílou hřívou zvedne hlavu tak prudce, že se vědro převrhne, a chňapne po vetřelci. I hříbě se postaví na vratké nohy, otočí se a vyhodí zadními směrem k ženě. Ta polekaně ustoupí, vědoma si své viny, ale muž se zasměje: „Vypadá to, že se s tebou ti dva nechtějí spřátelit tak rychle jako já,“ řekne. „Zatím se ještě neznáme, ale brzy se dozvíš, jak jsem se s těmahle dvěma a s ostatními, kteří se pasou venku, dostal až sem — a pak budeš vyprávět i ty.“

Když muž vyjde před stan, vidí, jak v dálce táhne podél řeky oddíl vojska. Jako zčeřené vlny se co chvíli zatřpytí lesklé brnění, zbraně či kování vozu, když na ně dopadne světlo. Vítr vane opačným směrem, takže se pohyb odehrává za strašidelného ticha. Muž si rukou zastíní oči před šikmými slunečními paprsky a chvíli

tu podívanou sleduje jako uhranutý. Pak ruku spustí, pokývá hlavou a zajde do stanu, kde přespává.

2. kapitola

HŘEBEC

Zatímco muž dohání zameškaný noční spánek, žena vymyje u pramene vědro, složí rozházené dřevo na hromadu a pak se rozhlédne, co by ještě mohla udělat. Nejde jí přitom z mysli pohled na vojenskou kolonu.

Něco už o muži ví, řekl jí, jak se jmenuje. I když jí řecké jméno Filonikos zní cize, připadá jí, jako by tím, že zná jeho jméno, vzniklo mezi nimi pouto, jako by tu teď musela zůstat, když už se tolik nachodila z místa na místo a tolik nahlédala, nahlédala...

Zalije ji horko, přitiskne si ruku na oči. Ach, několik dní už ví, že je všechno hledání marné. Je lhostejné, zda půjde dál nebo zda zůstane. Proč by tedy nezůstala tady? Filonikos už není nejmladší a zdá se, že má dobré srdce. Jak laskavě a starostlivě pečuje o své koně! Jí nabídl chléb a neprohlížel si ji pohledy, před nimiž dosud utíkala.

Ale pochopila také, že Filonikos patří k těm, kteří před chvílí táhli kolem. Považuje za jisté, že s nimi jednoho dne — možná brzy — zase odejde. Potom znovu ztratí bezpečí, jež se jí tu nabízí.

Pohlédne ke stanu. Třeba k tomu nedorazí? Třeba se na ni hned po probuzení podívá cizíma očima, třeba na ni zapomene, anebo bude litovat návrhu, který jí učinil z radosti nad narozením hřebečka? A kdyby se chtěl opravdu pustit do vyprávění, neodvedou ho od ní vzpomínky, které se mu přitom vybaví? Všechno to neznámé, na čem se nepodílela a nikdy podílet nebude? Třeba dopadne všechno zcela jinak? Třeba od ní chce jen to, co chtěli už mnozí? Zatím se tomu vždy ubránila, napínala všechny síly, protože stále doufala... Ale po tom, co se dověděla včera, není už nic důležité.

Nic. Ne. Její hubené, drobné tělo se náhle napne. Teď však nemůže udělat nic lepšího než zůstat tady, je se silami u konce, cítí to.

Krajinu halí soumrak, když Filonikos usedne opět na kameny naproti ní. Žena rozdělává oheň a kradmo se na muže dívá. Je daleko od ní, zadumaný, a jeho pohled je pohledem slepce. Pomalu, jako ze sna začne.

Takhle jsem sedával doma často... daleko na západ odtud, za vínově zbarveným mořem, jež omývá helénské břehy. Tam jsou kopce a lesy Thesálie, její louky a řeky. Můj otec si postavil dům na svahu pohoří Ossy, a za jasného počasí se jako jemné obláčky leskla v dálce sněhová pole Olympu, hory, na níž sídlí řeční bohové.

Nikdy jsem odtamtud nehodlal odejít a nevěřil bych nikomu, kdo by mi to předpověděl. Ale pak jsem zažil něco podobného jako člověk, který klidně sní na břehu a znenadání je stržen do víru. U mne to zavinila pyšná hlava a čtyři pevná kopyta. Ta mne vtáhla do událostí, které se přese mne později převalily jako vlny.

Filonikos se odmlčí a povzdechne si, pak pokračuje jasným, pevným hlasem.

Můj otec choval stádečko ovcí a koz, které dávaly mléko, maso a vlnu pro potřeby celé rodiny, ale jeho pýchou bylo velké stádo koní. V celé Thesálii se nekonalý jediný bojové hry, na které by neposlal několik svých hřebců, a vždy se vrátili ověnčení vítězným vavřínem.

Když jsem byl mladý, vodil tam své koně a jezdil na nich otec sám, ale už tehdy jsme se my bratři — bylo nás sedm — nemohli dočkat, až je svěří nám. Zatím jsme se přes otcův zákaz jen občas vyhoupli na pasoucí se ročky, pevně se chytily jejich hřív, stiskli je bosýma nohama a potlačovali bolest, když se jim po krátkém běhu podařilo nás shodit.

Potom nastal slavný den, kdy můj nejstarší bratr směl vybojovat své první jezdecké klání, zatímco otec se ještě zúčastnil závodů vozů. Já jsem byl z bratrů šestý, a tak jsem měl malé vyhlídky, že

se takového dne dočkám také. Mohl jsem si domyslet, že se starší bratři nevzdají tak brzy svého práva, až ho získají. Naším nejkrásnějším snem bylo, abychom jednou viděli naše koně na svatém poli v Olympii, kde se scházeli nejlepší závodníci ze všech řeckých států. Ale olympiády se konaly jen jednou za čtyři roky, a to byla pro naši trpělivost nekonečně dlouhá doba. Byli jsme rádi, že se mezitím pořádaly na počest bohů závody vozů a jezdecká utkání u jiných chrámů. Nebylo jich však dost pro nás sedm bratrů, protože otec posílal na tyto závody jen hřebce, klisny potřeboval na chov, a proto je šetřil. Na chov si však mohl ponechat jen několik málo dospělých hřebců.

Ted' mi připadá, že jsme byli přes to přese všechno šťastni, když jsme — bosi, v plátěných halenách — jedli u pastýřských ohňů chléb s kozím sýrem. Hrozně jsme vždy křičeli, když se otec chystal některé roční hříbě odvést na trh a prodat. Žádné jsme nechtěli dát. Ale bylo to nutné. Otec musel šatit a živit devět dětí, musel opravovat dům a platit spoustu daní, což jsme nikdy dost dobře nechápali.

Jako daně odevzdával výběrčím pravidelně ovce a také zlaté či stříbrné mince. Méně pravidelné byly daně vybírané chrámy, ale právě proto se jich všichni báli. Můj otec odváděl daně Poseidonovu chrámu a musel přispívat na oběti pro tohoto boha vládnoucího moři, přestože jsme bydleli daleko ve vnitrozemí. Výška a častost daní se vypočítávala podle toho, co vyhlásili kněží při vykládání věštby. Kromě toho měl chrám stáj, kde stálo na počest dvanáct svatých ořů. Krásně vystrojení táhli při procesích svaté vozy. Kdo přinesl bohatou oběť, směl k nim připustit své klisny. Pro chrámovou stáj byli vybíráni nejkrásnější hřebci z celé země a zůstali tam dvacet a více let. Ve vysokém věku je kněží vrátili dřívějším majitelům, kteří je až do jejich přirozené smrti chovali ve velké úctě. Když některý hřebec dožil, chodili kněží po celé zemi a hledali toho nejlepšího, který by doplnil počet. Pro majitele to byla velká čest, když vybrali jeho hřebce a když ho směl obětovat. Že to byla velká ztráta — na to myslet by bylo rouhání.

V době, kdy jsme dospívali, vyrůstal se mnou hřebeček, jaký se nám ještě nenarodil, černý jako noc uháněl vedle své bílé matky,

černá srst se mu leskla, že od ní nemohl nikdo odtrhnout oči. Už při prvním výročí narození skoro dostihl svou matku velikostí a předčil ji silou a pružností šlachovitých nohou. Zadní nohy měl široko od sebe, takže jimi dosáhl daleko dopředu, mohl je hluboko ohnout a pružně natáhnout.

Při klusu hřebeček letěl, jako by se nohama ani nedotýkal země, a při cvalu nechal všechny ostatní za sebou. Hřbet měl široký a statný. Když se některý z nás chlapců pokusil vyšvihnout se na něj, stačil nepatrný pohyb, a už jsme se kutáleli po hlavě dolů. V jeho očích se při sebemenším rozčilení zablesklo bělmo, ale jeho pohled dovedl být také něžný a vřelý, když jsme mu hladili hřívu a laskali se s ním, že hrdě prohýbal krk.

Hřebeček bujně dováděl s ostatními hříbaty, brzy se stal jejich neomezeným vládcem. Nebyl však už panovačný a divoký, nýbrž velkorysý k slabším a trpělivý k ohlávce, na kterou jsme ho museli přivykat. Dotknout jsme se ho však zpočátku směli jen otec a my bratři, ale před cizími lidmi utíká mnoho hříbat.

Nastal den, kdy jsme mu mezi zuby museli poprvé vsunout studené, tvrdé udidlo. Všichni jsme věděli, jak je důležité, aby se při tom kůň nevyděsil, a tak jsme našeho ročka obstoupili, mazlivě jsme na něj hovořili a opatrně mu podali udidlo potřené sladkou šťávou. Hřebeček se otočil k mému otci, lysina umístěná trochu šikmo dávala jeho ušlechtilé hlavě veselý výraz. Vypadalo to skoro, jako by se našim ustaraným tvářím usmíval. Potom si klidně nechal vsunout železo mezi zuby.

Otec si oddychl. „Je rozumný a povolný,“ řekl. „A to při jeho síle! Tenhle hřebec přinese ze závodů nejednu cenu!“

Ale dopadlo to nakonec jinak...

Vyprávěč se otočí a pohlédne přímo do čekajících očí. Je svým vyprávěním tak zaujat, že se musí rozpomenout, komu ty oči patří. Radost z ženiny pozornosti jím projede jako závan mírného, vlahého větříku. Rychle však na její přítomnost zapomene a vzpomíná dál.

Rok po tom, co jsme hřebci dali poprvé uzdu, jsme se doslechli,

že jeden kůň v Poseidonově chrámu padl, jako by ho zasáhl blesk. Kněží chodili po kraji a vybírali nejlepšího hřebce za jeho nástupce. Otec se snažil skrýt své obavy, ale nejen jemu, nám všem bylo od začátku jasné, jak to dopadne. Kolikrát už hřebce obdivovali sousedé z druhé strany údolí, každý pocestný se zastavil u pastvin!

I když se o tom otec neodvážil mluvit, nám bratrům bylo lhostejné, jestli nás někdo bude považovat za bezbožníky. Dali jsme hlavy dohromady a šeptem jsme se radili, kde bychom hřebce ukryli. Otec se jen zasmál, když jsme mu přednesli své návrhy. Nakonec jsme museli uznat, že pýcha našeho chovu je po kraji příliš známa, a když kněz a jeho služebníci přijeli, vyšli jsme jim zdvořile vstříc. Tedy — tak se zachovali moji bratři. Já, který jsem se vraníkovi vždy nejvíc věnoval, jsem se nechtěl dívat, jak nám ho berou. Utekl jsem do lesů, které se táhly pásem po kopcích nad lukami. Nenašel jsem tam však klid, něco mě nutilo sejít dolů. Viděl jsem zdálky, jak chrámoví čeledíni popadli vraníka za uzdu. Bylo horké odpoledne, slunce oslnivě zářilo na prostor před stájí, kde kněží rozdělali oheň. Ležel v něm kus železa a já jsem si teď vzpomněl, že chrámoví hřebci mají na krku vypálenou býčí hlavu jako značku vlastníka.

My sami jsme koním z našeho stáda nikdy značky nevypalovali. Tuto bolest jsme jim nepůsobili. Nevím také, proč si kněží vybírali právě tak citlivé místo. Možná že Poseidonovi v dřívějších dobách obětovali koně tak jako dnes býky a jiná zvířata a že vypálení značky mělo znamenat, že krk patří bohovi i dnes. Viděl jsem, jak tam moji bratři stojí s bledými tvářemi. Zmocnil se mě nevysvětlitelný strach z temného osudu.

Kněz zvedl rozpálené železo. Ozvalo se zasyčení, spatřil jsem obláček dýmu, zaslechl divoký výkřik. Hřebec se vzepnul a vytrhl čeledínovi uzdu. Jak padal zpátky, kopl předními kopyty a pohrbil kněze pod sebou, pak uskočil stranou a utekl tam, kde se až dosud pokojně pásli ostatní koně. Teď prudce zvedli hlavy a rozčileně zafuněli, když se třesoucí se hřebec vmáčkl mezi ně.

Knězův povoz byl přivázán za domem. Služebníci uložili kněze do vozu, ale jejich péče patřila mrtvému. Otec a bratři

hleděli zděšeně jeden na druhého, matka a sestry hlasitě plakaly. Této noci nikdo z nás neusnul. Bděli jsme u ohně a šeptem hovořili o tom, co nám přinese nenadálá smrt kněze zasvěceného Poseidonovi.

Podle práva a spravedlnosti nás nemohl nikdo z ničeho vinit. Otec dlouho uvažoval, potom si vzpomněl na případ podobný našemu. V jednom menším chrámu ve vnitrozemí obětní býk probodl knězi prsa tak, že muž vykrvácel. Ostatní svolali poradu a rozhodli, že býk je nečistý a není důstojnou obětí pro božstvo. Zardousili ho, rozsekali na kusy a hodili na mrchoviště. Co se stane s naším vraníkem?

Šli jsme tam, kde v měsíčním světle stáli v těsném houfu koně. Když jsem se vraníka chtěl dotknout, ustoupil a postavil se na zadní. Hrozivě zafuněl a rozehnal se předními kopyty, že bratři museli uskočit. Nepustil k sobě ani mého otce. Ale ten se už rozhodl.

„Mohou přijít už zítra a koně zabít,“ řekl. „A ještě budou chtít, abych zaplatil pokutu. Prosím, ať si vezmou tu trochu peněz, které mám, ale koně jim nedám. Chci, aby žil. Přineste mi plášť a jídlo na cestu, pokusím se odvést ho do bezpečí. Kdo se ho odváží chytit?“

Já jsem byl skoro nejmladší a neměl jsem ještě sílu dospělého muže, ale obavy mi dodaly odvahu. Pomalu a tiše jsem se k vraníkovi přiblížil zezadu. Bylo to tím, že jsem ho překvapil, poněvadž sledoval spíš ostatní bratry, anebo tím, že jsem jako jediný nebyl při tom, když mu kněz způsobil bolest? Vraník pohodil jen trochu hlavou, ale uzda mi zůstala v ruce. Otec na mne hned kývl a vydali jsme se do měsíčné noci.

Zamířili jsme k severu, kde se nedaleko odtud táhla makedonská hranice, a zastavili jsme se, teprve když jsme se nemuseli obávat pronásledování. K smrti unaveni jsme padli do trávy. Až teď jsme si uvědomili, že odvést koně nebylo všechno. Musíme ho někde nechat a vrátit se.

Naštěstí se náš uprchlík uklidnil. Jen když si mu mouchy sedaly na spáleninu, potřásl utrápeně hlavou anebo se je snažil zahnat zadním kopytem. Brzo se také pustil do žrádla, zatímco my jsme stěží polykali kousky chleba.

Dvakrát nás už pohostinně přijali rolníci a nechali nás u sebe přenocovat, ale svá jména a svůj příběh jsme jim neprozradili. Zřejmě si sami lámali hlavu nad naším putováním, náš druhý hostitel nám řekl: „Jestli chcete toho hřebce prodat... kousek odtud rozbil tábor král. Zajímá se o dobré koně, a tenhle... ten je, myslím, krále hoden!“

Můj otec okamžitě pochopil, co to může znamenat. Myslím, že mu zprvu nešlo ani tak o dobrý obchod jako o to, že na dvoře makedonského krále by byl vraník ze všeho nejlépe ukryt před zásahem kněží. Poděkoval za radu, ale přesto se nevydal hned na cestu. Snad poprvé, pokud sahala má paměť, jsem v jeho výrazu spatřil nejistotu.

„Král? Pustí nás k němu? Bude mu to stát za tu námahu, aby s námi sám vyjednával?“

Náš hostitel se zasmál. „Vidím, že nejsi Makedonec. My jsme si jisti, že nás král vyslechne. Nemáme snad lidové shromáždění, na kterém smí každý svobodně promluvit? Je snad král bůh? Nejsme snad všichni svobodni a hodni toho, abychom mluvili s mužem, který je jedním z nás, i když stojí na nejvyšším místě — z naší vůle?“

3. kapitola

V KRÁLOVSKÉM LEŽENÍ

Filonikos přeruší vyprávění, odejde do stanu, kde jsou teď přivázány i tři klisny, které se předtím pásly. Napojí je všechny a zůstane chvíli u klisny s bílou hřívou. Hladí ji po krku a po nozdřích. Klisna neklidně přešlapuje. Stíhá ušima. Když se jich muž dotkne, ucítí, že jsou horké. „Horečka!“ zamumlá. „Toho jsem se bál...“

Když vyjde ven, žena vykřikne a ukáže směrem k lesu. „Podívej, tamhle něco hoří! Možná vesnice...“

Filonikos zavrtí hlavou. „Počkej chvíli, poznáš to sama...“

Nalije víno do poháru a vybídne ji, aby se napila. Potom se oba dívají na kotouč úplňku, který stoupá za lesem, velký a rudý. „Jsi tak lekavá, tak plachá,“ řekne Filonikos, „jako lesní zvěř. Malá a drobná jsi jako gazely, které jsme při našem tažení vyděsili občas tak, že ve smrtelném strachu prchaly dlouhými skoky. Zatím ještě nevím, jak se jmenuješ, a kdybych to věděl, zlomil bych si na tom asi jazyk. Líbilo by se ti, kdybych ti od téhle chvíle říkal Gazelo?“

Žena přikývne. Tento první bezpečný odpočinek po dlouhé době je pro ni jako začátek nového života, připadá jí, že se k tomu docela hodí nové jméno.

Filonikos znovu vstane, zamyšleně kousek poodejde a opět se vrátí. Jak dávno se stalo, co vyprávěl! Od té doby musel dlouhá léta táhnout s vojskem po krajích, které mu byly cizí a kde mu všechno připadalo nepřátelské, nejen lidé, ale i hory, odkud se vrhali do útoku, lesy, kde se skrývali, řeky, při jejichž přechodu je nic nechránilo... Když se vojsko někde utábořilo — znamenalo to opravdu klid? Nezabíjeli bojovníci i tam čas jako nepřítele? Měli strach přemýšlet...

A ženy? Byl zvyklý obejít se bez nich. V táboře... jistě, pár se jich tam potloukalo, jiné vojáci přivlekli. Když zahlédl některou, která se mu líbila, strávil s ní pár hodin, pokud měl čas. Potom na ni zapomněl. Jen málo věcí mu v té době přirostlo k srdci — královi koně, koně, které od něho dostal darem, a především král sám. Tato pouta mu připadala tak pevná, jako by se mu mělo zastavit srdce, kdyby se přetrhla. A teď...?

Proč vlastně vyzval tuto ženu, aby u něho zůstala, když by mu mnohem víc pomohl muž? Třeba pochází z města a nevyzná se ani v práci se zvířaty? Proč mu na tom tak záleží, aby neodešla? Proč by byl zklamán, kdyby ho opustila? Vypráví opravdu jí, anebo ho její tmavé, čekající oči spíš nutí, aby to všechno říkal sám sobě? Neví ani, jestli se mu ta žena líbí...

Tu se v něm vynoří myšlenka, znenadání, jako pronikavý světelný paprsek. Ano, mohou za to její oči, které na něm visí tak naléhavě a tázavě! Nutí ho, aby se zamyslel nad vším, co ho potkalo, aby vzpomínal... To může nejlépe, když bude vyprávět. Nevypadá snad ona sama, jako že toho také hodně zažila, a že je

tedy s to pochopit utrpení a radost jiných lidí? Byl zklamán, když se na klisnu a hříbě podívala jen tak letmo, ale teď? Něco ji změnilo...

„Poslyš, Gazelo,“ řekne, „ta klisna je nemocná, musím u ní zůstat i dnes v noci. Nechceš... nemohla bys tam sedět se mnou, když budu vyprávět? Vína a chleba budeme mít dost.“

A potom se opět zcela ponoří do minulosti jako do hlubokého teplého údolí, z něhož stoupají vířící páry, jež ho zahalují a zase vynášejí nahoru. Připadá mu, že mu její naslouchání pomáhá ujasnit si myšlenky, které v sobě dosud nosil neuspořádané.

Když jsme se blížili do královského ležení, byl už otec opět klidný. Mně bušilo srdce, hřebec vyhazoval, když uslyšel řinčení zbraní a cizí hlasy a viděl, jak se sluneční paprsky blyští na lesklé oceli mečů a na zlatém a stříbrném kování. Měl jsem co dělat, abych ho udržel, a zapomněl jsem přitom na strach.

Hlídka na kraji ležení, na kterou jsme se obrátili, vyslala jednoho muže ke králi. Zanedlouho jsme směli jít dál. Král Filip, kterého jsme okamžitě poznali — nevím ani podle čeho —, hovořil se stejně starým mužem v bílém řeckém plášti. Měli jsme dost času, abychom si krále prohlédli. Jak tam stál před stanem, převyšoval všechny muže ve svém okolí. Jeho širokou ráznou tvář lemoval vlnitý vous. Přes kožený jezdecký oblek se stříbrným štítem na prsou měl přehozený purpurový plášť, který mu visel na zádech k zemi. Kolem hlavy měl ovinutou širokou purpurovou stuhu, spadající po pravé straně, vidět bylo jen levé oko. Jeho pohled občas přejel s podmanivou hrdostí po okolí, pak opět zazářil otevřenou, bezelstnou laskavostí. Když dopadl na Řeka, svědčily vrásky na králově čele o tom, že usilovně přemýšlí, jak odpovědět na otázku, jaký argument postavit proti argumentu.

Náhle zazněl ze stanu tichý ženský smích. Pěstěné ruce porozhrnuly závěs, vykukla světlovlasá ženská hlava, ale zmizela, jakmile na ni král pohlédl. Potlačený výkřik — a ruce pustily závěs, který se opět uzavřel. Král se pootočil, připadalo mi, že se potají usmívá.

Potom Řekovi přátelsky naznačil, aby se vzdálil, a obrátil se k nám. Když spatřil hřebce, zarazil se a otevřel ústa k udivenému výkřiku, ale hned se opanoval.

„Alexandře!“ zvolal. „Ukaž, jestli tě tvůj učitel jezdeckví naučil ještě něco jiného než udržet se pouze na koňském hřbetu! Co si myslíš o tomhle hřebci? Čeho by sis všimal, kdyby ti ho někdo nabídl ke koupi?“

Teprve teď jsem spatřil chlapce, jemuž mohlo být asi dvanáct let. Z pozornosti, ba horlivosti, s níž se před ním rozestoupil kruh, se dalo usuzovat na jeho vysoké postavení. Jestliže král skryl svůj údiv nad hřebcem, z chlapcových modrých očí zářil nepokrytě.

„U tohoto koně bych si zapomněl prohlížet detaily. Jaká nádhera a harmonie v jeho postavě a pohybech!“ zvolal tak rychle, jak se odpoutá šíp od tětiny, když ji ruka pustí.

Král se zasmál. „Vidím, že tě tvůj učitel rozhodně nenaučil, jak kupovat koně. Kdo by soudil takhle ukvapeně a dával tím prodávajícímu příliš velké naděje?“

Když však spatřil, že jeho syn zrudl, položil mu chláholivě ruku na rameno. „Že je to dobrý kůň, víš jistě sám,“ obrátil se potom král k mému otci. „Podle oděvu soudím, že přicházíš z Thesálie. Nakupoval jsem tam už mnohokrát koně. Jejich chov v té zemi vzkvétá, hřebců jako tehle je tam jistě víc...“

Viděl jsem, jak princ Alexandr sraštil při těchto slovech obočí a pevně stiskl rty, aby z nich nevyklouzlo nerozvážené a nepatřičné slovo, a také že si toho všiml král. Působilo mu zřejmě potěšení ještě syna trochu dráždit.

„Jeho černá srst vypadá docela dobře, ale ta lysina! Takhle nakřivo jako u skvrnitého býka!“

„Ne!“ Princovi se nepodařilo potlačit výkřik — teď se kousl do spodního rtu. Avšak král měl zřejmě dobrou náladu, zasmál se. „Není to tak?“

„Můj učitel mě učil, že barva a kresba nemají takový význam jako celkový dojem..., jako takovýhle hřbet, takovýhle nohy, takovýhle linie krku! Navíc ten ušlechtilý tvar hlavy, ty ohnivé oči...“

„Ticho!“ zvolal král tak hlasitě, že sebou chlapec škubl. „Ustup

stranou a neplet' se už do mých záležitostí! A ty," s tím se obrátil opět k mému otci, „ty mi předved' hřebce v kroku, klusu a cvalu, potom si jako dospělí muži promluvíme o obchodu.“

Můj otec se probral jako ze sna. Přejel pohledem kolem dokola, četl jsem z jeho rysů, jak na něj zapůsobila nádhera a lesk oděvů, brnění a zbraní. Ale vraštil přitom obočí, pohled měl vážný. Srovnával to asi všechno s chudobou, která u nás doma panovala přesto, že jsme chovali ušlechtilé koně. Slyšel však, co král řekl, vrhl na prince zkoumavý pohled. Potom na mne kývl.

Jestlipak hřebce předvedu dobře? Zdálo se však, že i on chápe, jak na tom záleží. Na velkém prostranství, které nám vyhradili, se spíš vznášel, než běhal. Hrdě zvedal hlavu, roztahoval nozdry proti větru a kladl kopyta na zem tak jemně jako tanečnice a tak rázně jako bojovník. Snadno a poslušně se dal vést, tak snadno, že jsem se odvážil předvést kousek, který jsme s ním cvičili teprve krátce. Hřebec se mnou cválal až ke králi, tam se pružně vzepřel a na místě zastavil. Lehce jsem ho plácl dlaní do levé přední nohy, hřebec ji ohnul, svěsil hlavu a zahrabal nohou jako na pozdrav.

Nikdo neodolal půvabu tohoto kousku, viděl jsem kolem sebe nadšené tváře. Na krále samotného jsem se neodvážil pohlédnout, když jsem teď stál těsně před ním, zmocnil se mě ostych. Nedovolil jsem si příliš? Ne, snad ne.

Králův hlas zněl klidně, jen trochu posměšně, když se otce zeptal: „Co za toho zázračného koně žádáš?“

„Třináct talentů.“

Kolem se rozhostilo ticho, že bylo slyšet vítr ženoucí se po trávě. Mně samotnému se zastavilo srdce. Co přimělo otce k tak neslýchanému, přímo nestoudnému požadavku? Bohatství, jež viděl kolem sebe? Pocit, že si z tíživé situace pomůže teď, nebo nikdy? Myslel bych si, že si dovolil nevhodný žert, kdybych neviděl na jeho tváři výraz, který si nezadal s královou rozhodností.

Zřejmě si toho všiml i král — a poznal jsem, že se mu to kupodivu líbí.

„Takové máš o mně mínění?“ zeptal se a kromě posměchu znělo v těch slovech cosi jako respekt. „Myslíš si, že makedonského krále není hodno, aby zaplatil méně? Je to nejvyšší cena, jakou kdy kdo

žádal za koně. Dobrá, uvidíme... Nechal jsi syna, aby mi hřebce předvedl, chceš se na něm přede mnou projet?“

Srdce se mi opět sevřelo úzkostí, ale otec tuto výzvu patrně očekával, měl už připravenou odpověď. „Veliký králi, myslíš, že bych se ti odvážil nabídnout koně, jehož hřbetu se už dotkl prostý pastýř či chovatel koní? Tak jako má dívka přistoupit k určenému manželovi jako panna, je krále hoden jen nedotčený kůň. Král ať rozhodne, komu připadne ta čest, připravit koně k jeho službám.“

Král Filip sražil obočí, pátravě se zadíval do tváře muže, který se opovážil hovořit s ním jako rovnocenný bojovník. „Télemóne!“ zvolal. „Platíš za nejlepšího jezdce na mém dvoře. Předved' své umění!“

Mrštňný mladý muž okamžitě přistoupil k hřebci, vzal ho za uzdu, položil mu ruku na kohoutek a chtěl se na něj vyšvihnout. Ale rychlostí blesku stál vraník na zadních. Šlechtic uskočil.

„Ajante, dokaž, že to umíš lépe!“

Vybídnutý muž, trochu starší a atleticky stavěný, se zřejmě těšil, že prvního šlechtice zahanbí. Uchopil pevně uzdu a pospíšil si, ale hřebec byl rychlejší. Ajax se jen taktak vyhnul jeho předním kopytům.

„Ty, Lysimachu!“

Byl to vytáhlý mladík, kterého jako by tvořily jen kosti a šlachy. Popadl uzdu a škubl s ní tak prudce, že se pěna u vraníkovy huby zbarvila krví, a potom na něj bleskurychle vyskočil. Vzápětí ležel na zemi. Jen díky své neuvěřitelné obratnosti se odkutálel stranou dřív, než ho zasáhlo kopyto.

S hrůzou jsem spatřil, jak králi naběhly na čele žíly. Nevyžene nás, nedá nás vsadit do řetězů jako podvodníky? Co si přitom asi myslel otec? Král se teď obrátil k němu, díval se mu chvíli do očí a potom se drsně zasmál. „Jistě si nemyslíš, že se dám napálit?“ řekl. „Třeba jsi lepší jezdec než moji dvořané. Ano, teď si vzpomínám, viděl jsem, jak jsi jednou získal na koni vítězné vavříny. Jdi a ojezdi toho hřebce, a až s ním získáš cenu, bude pořád ještě dost času, aby přišel do mých koníren.“

Tak se všechny naděje rozplynuly. Králův návrh byl milostivý a velkomyslný, ale nepomohl nám, protože jsme se s koněm nemohli vrátit domů. Proč se můj otec pustil do tak odvážné hry? Proč

nežádal za neoežděného koně tu nejnižší cenu? Ted' se ho nezbavíme. Svěsil jsem hlavu.

Sevřel jsem uzdu pevněji a byl jsem připraven odejít, ale otec ještě chvíli váhal. Díval se za králem zamyšleně a zjevně si nebyl vědom viny. Král se právě chystal vejít do stanu, když se mu princ — docela jako syn prostého muže — znenadání vrhl na prsa. Objímal ho a volal jako bez sebe: „Tatínku, neposílej ho pryč! Ten kůň... takového ti už nikdy nikdo nenabídne! Vím to jistě! Jen proto, že ti tři byli nešikovní a zbabělí...“

Filip sejmul chlapcovy ruce ze svého krku, odstrčil ho. „Chceš být chytřejší než dospělí šlechtici? Zkus na něj vyskočit sám!“ řekl posměšně.

Chlapcova tvář se rozzářila. Vykročil k nám, ale král ho hrubě strhl zpátky. „Ne, to nedovolím, tobě, začátečníkovi v tomto umění! Copak nedovedeš rozlišovat mezi vážností a žertem? Chceš si zlomit vaz?“

Chlapec svěsil hlavu, kousl se opět do rtů. Do očí mu vyhrkly slzy, slzy urážky a hněvu. Marně se je snažil zadržet. Sevřel ruce v pěst, přitiskl si je k ústům. Třásl se, ale věděl, že víc už otce dráždit nesmí.

Filipův hněv však rychle pominul. Zmužile přemáhaný zármutek a vzdor se mu na synovi zřejmě líbily. Hlavou mu projela myšlenka.

„Co bys řekl tomu, kdybych od toho nestoudníka hřebce opravdu koupil pod podmínkou, že mi tu nechá svého syna, který s ním umí tak dobře zacházet? Naučíš se ho nejdřív stejně dovedně vodit a vyskočíš na něj, až uvidíš, že tě poslouchá. To poznáš. Dávám ti na to měsíc. Ale jestli to do té doby nedokážeš, vrátíš mi peníze, které za koně zaplatím. A když je nebudeš mít...“

Princ zbledl. Nevěděl asi, kde by měl vzít třináct talentů. Nebo se doslechl, že v jiných řeckých státech zadlužení otcové prodali své syny do otroctví? Co když se teď zadluží i on? Ale potom jeho dětsky měkká tvář náhle ztvrdla. „Chceš mi nahnat strach, otče,“ řekl, „ale já myslím, že strach mě není hoden. Přijímám tvou podmínku. Pokusím se to dokázat — a dokážu to. Má snad kůň zvítězit nad tvým synem?“

4. kapitola

PŘÁTELSTVÍ

Můj otec se na tom obchodu podílel jen na začátku, když se ho král zeptal na cenu koně. Filip přirozeně usoudil, že by jen blázen mohl odmítnout, co bylo ctí jak pro otce, tak pro mne. Bylo mi sedmnáct let a byl jsem zvyklý ve všem otce poslouchat. Starším bratrům jsem také nemohl nikdy dlouho odporovat, vynutili si svou tělesnou převahou, abych se jim podřídil. Zůstat tady však znamenalo víc než přechodně ustoupit v určité věci, změnilo by to celý můj život. Při vší ráznosti, s níž vedl naši rodinu, uvažoval můj otec spravedlivě. Proto se mě nejprve zeptal, zda chci královu podmínku přijmout.

Když jeho otázka hlasitě a zřetelně zazněla táborem, dvořané doslova ztuhli úžasem. Mnozí zbledli a ustrašeně pohlédli na krále.

Jeho čelo se zachmuřilo, jak očekávali, král vrhl na mého otce cizí pohled. Zřejmě si však znovu uvědomil, že má před sebou thesalského občana, jemuž nemůže poroučet jako svým poddaným. A tak se nijak nevyjádřil k obratu ve vyjednávání, nýbrž rozesmál se tak srdečně, tak nakažlivě, že se přidali i dvořané. „Právě jsem zažil, že synové bývají někdy jiného názoru,“ řekl mému otci a potom mně: „Tak co?“

Jeho tón i pohled byly srdečné a laskavé, a jak jsem se dověděl později, nedokázali jim odolat jiní lidé než já. Nevěděl jsem tehdy sám, proč jsem se hned souhlasně uklonil a slíbil: „Budu ti věrně sloužit, králi Filipe.“

Často jsem na tuto scénu vzpomínal, když jsem měl příležitost pozorovat Filipa při obtížném jednání. Učinil a řekl většinou něco, co ostatní neočekávali, a když byli tvrdí a neústupní, dovedl napjatou atmosféru znenadání uvolnit srdečným smíchem, jemuž vyjednávači podlehli tak jako my prostí pastýři.

Pro mne to zůstalo nadlouho jediné setkání s králem. Můj otec se brzy nato rozloučil, mě zařadili mezi služebníky u dvora. Vraníkovi přidělili místo v královských konírnách nádherně

postavených z bílého mramoru, mně ve světnici pro čeledíny mezi mnoha mně rovnými. Vládl tam Laertes, ošetřovatel králova osobního oře, a pečoval o pořádek bez tyranie. Přidělili mi lože mezi mladšími a já jsem se mezi makedonskými venkovskými mládenci cítil zanedlouho dobře. Chovali se ke mně otevřeně a přátelsky, a když se při prvních pranicích ukázalo, že jsem dobrý protivník, nedával mi nikdo najevo, že by si mě jako cizince cenil méně. Navíc se vyznali tak dobře v koních, že měli slova chvály pro krásu vraníka, kterého jsem přivedl. Ale smáli se ceně, jakou za něj král zaplatil.

„Vrtoch!“ říkali. „Může si to dovolit. Zlaté doly jsou výnosné. Co by asi udělal s námi, kdybychom na jeho útraty koupili takového koně, na němž nebude asi nikdy nikdo jezdit?“

Princ byl jiného názoru než oni.

Hned druhý den ráno přišel s mužem, kterého mi představil jako svého učitele tělocviku. Lekl jsem se, poznal jsem v něm Lysimacha, vychrtlého hrubiána, který na hřebci ztroskotal jako třetí. Nebude mu to mít za zlé? Nevypadalo to tak, díval se mimo nás, jako by nás nikdy neviděl.

Alexandr přikázal, abych hřebce vyvedl ze stáje. Musel jsem je oba požádat, aby ustoupili a zbytečně koně nedráždili. Učitel stál kousek od nás a nepokoušel se k nám přistoupit. Alexandr se ke koni statečně přiblížil, uchopil uzdu a celou svou váhou se na ni pověsil, když se vraník postavil na zadní, aby mu ji vytrhl.

Kůň se nakonec musel postavit na všechny čtyři, ale když ho princ pevnou, štíhlou chlapeckou rukou polaskal po krku, vytrhl se mu. Dalo mi velkou práci, než jsem ho přilákal zpátky a chytil.

Alexandra to neodradilo. Vytáhl z kapsy na opasku kousek chleba a podal ho hřebci. Zasmál se, když mu ho vyceněné zuby hltavě a zároveň plaše vytrhly, ale jeho učitel nad tím zavrtěl hlavou. Hřebcovo chování mu zřejmě připadalo nevhodné — přinejmenším na královském dvoře.

„Jak víš, mám dohlížet, aby se ti při tom všem nic nestalo,“ řekl princovi. „Tohle pro dnešek stačí. Je čas, abychom teď cvičili zápas a potom rychlý běh. Jízda na koni není to jediné, co máš na práci.“

Alexandr vypadal nespokojeně, ale byl zřejmě zvyklý na přísný denní řád. Ještě téhož večera přišel sám znovu. „Lysimachos se teď modlí v Poseidonově chrámu,“ řekl. „Nenápadně jsem se vzdálil. Bůh mi to nebude mít za zlé, sám miluje oře.“

Při zmínce o Poseidonovi se mě zmocnila hrůza. Vzpomněl jsem si na otce, který se možná právě dohadoval se služebníky tohoto boha. Ale princův veselý hlas mě vytrhl ze zádumčivých myšlenek.

„Mám ještě jiného učitele než toho hrubého Lysimacha, který mě pořád peskuje, když něco udělám jinak, než chce. Aristotela mám mnohem raději, nechává mě nejdřív samotného přemýšlet. Když uvažuji špatně, přesvědčuje mě, dokud nepochopím, co je správné. Když mi dnes odpoledne přednášel, zatímco jsme se procházeli ve sloupořadí, všiml si, že nejsem zcela soustředěn, a zeptal se mě, co je toho příčinou. Nemohl jsem si pomoci... musel jsem mu vyprávět o tom, který teď stojí v naší stáji. Nato mi Aristoteles řekl, že člověk může ovládat koně nejen silou a obratností, ale i přemýšlením. Později mi přinesl tento svitek pergamenu. Chtěl mi asi udělat radost, předal mi ho se slovy: ‚Sepsal to historik narozený asi před sto lety. Vedle svého povolání se zabýval také výcvikem koní a hodně přitom přemýšlel. Na pár dní ti ten vzácný svitek půjčím.‘“

Alexandr ho rozvinul a ukázal mi ho. Když poznal, že nedovedu číst, začal předčítat:

„Nikdy k svému koni nepřistupuj v hněvu, vede to často k něčemu, čeho musíš později litovat... Jestliže se kůň něčeho bojí a nechce uposlechnout, musíš mu objasnit, že není špatné, co se mu špatné zdá... Jezdci, kteří chtějí své koně přinutit k něčemu bitím, zvětšují jejich strach, neboť koně si myslí — jestliže se jim přitom stane něco nepříjemného, že za to může to, čeho se bojí.“

Člověku bozi dali poučit jiného člověka slovy. Koně přirozeně nelze poučit slovy. Dáme-li mu však odměnu, když udělá, co má, a potrestáme-li ho, když je neposlušný, naučíme ho nejsnáz konat svou povinnost — a to platí pro celé jezdecké umění.

Co totiž kůň dělá z přinucení, to neovládá, ani to nevypadá pěkně, působí to naopak tak, jako kdybychom chtěli tanečníka přimět k tanci bičem a ostruhami. Co však dělá rád, to dělá i

pěkně... I kůň musí vykonat své nejkrásnější a nejskvělejší činy s něčí pomocí...

Jestlipak nám to pomůže?“ zeptal se mě princ po chvilce zamyšlení jako člověka staršího, zkušenějšího. „Musíš přiznat, že... Xenofón, který to napsal, nejezdil na koni jen stehny a nohama, ale i hlavou.“

Ano, jestlipak nám to může pomoci? Zrozpačitěl jsem, zalilo mě horko. Nikdy předtím mě nenapadlo, že by se někdo při ošetřování a výcviku koní mohl řídit psaným návodem, zvlášť když byl jeho autor už dávno mrtvý. Princ o tom však zřejmě nepochyboval, chvíli ještě vesele povídal, nahlédl ještě do stáje a odběhl. Nejspíš na něj čekala další povinnost, k níž se musel přesně dostavit, i kdyby šlo třeba jen o jídlo, jemuž nesměl nikdy holdovat sám a v libovolnou dobu.

Když jsem večer ležel na hrubé příkrývce, nemohl jsem usnout. Ptal jsem se sám sebe, zda nám u hřebce opravdu prospějí úvahy a rady zesnulých. Pravda, dřív se dal náš vraník ovládat stejně snadno jako jiní koně. Není jeho nynější rozrušení trestem boha Poseidona, jehož kněze zabil? Potom by možná pomohla oběť na usmířenou. Ale kde ji mám vzít, když nic nemám? A zmínit jsem se tady o tom neštěstí nesměl nikomu, mohlo by to mít špatné následky.

Přátelskou výzvu krále Filipa jsem přijal neuváženě. Teprve teď jsem si uvědomil, v jak nebezpečné situaci jsem se octl. Co když vyjde najevo, proč můj otec vážil s hřebcem takovou cestu? Co když se ukáže, že je ten draze zaplacený hřbec nezkrotný? Vzpomněl jsem si také, jakou podmínku přijal princ od svého otce — a polilo mě horko. Oblíbil jsem si Alexandra za jediný den tak, že jsem si dělal starosti i kvůli němu. Jestli mu někdo může pomoci, tak jedině já. Ale jak, jak?

Druhý den bylo zataženo, vypadalo to, že se slunce vůbec nechce prodrat mraky. Hřbec byl kupodivu ve zcela jiném rozpoložení. Ochotně dovolil, aby ho princ vodil na uzdě. Teprve když ho chtěl Alexandr poplácat po krku, odfrkl si a vzepjal se. Viděl jsem, že se bojí, aby se Alexandr nedotkl spáleniny. Ale směl jsem na to prince upozornit? Opatrně jsem odsunul hřívu tak, že bylo vidět jen část rány, která dosud hnisala. Naštěstí to stačilo.

„Ach, poranění!“ řekl Alexandr a pochopil, že se nesmí dotýkat okolí rány. Tak jsme se už druhý den dostali o kousek dál.

Ale třetí den, jasný a slunný, nám přinesl opět zklamání. Vraník byl stejně lekavý jako předtím. A tak to šlo pořád dál. Jednoho dne jsme si dělali naděje, druhý den naděje zvrátil. Jen jedno vzrostlo — naše přátelství, přinejmenším z mé strany. Zda princ cítí totéž co já, nemohl jsem s jistotou poznat. Byl zklamán, že mu nedovedu víc pomoci. Usiloval o vraníkovu přízeň neúnavně a nedal se ničím odradit.

Kdyby věděl, že celý den přemýšlím a lámu si hlavu, jak radil moudrý Aristoteles! Byl jsem zvyklý všeho si pozorně všímat a nevynechat ani tu sebemenší maličkost. Naučil jsem se to při zacházení se zvířaty, a zejména při lovu, na který mě otec občas brávil. A tak mě jednoho dne napadlo: nebývá chování našeho koně podivně ovlivněno tím, zda svítí, či nesvítí slunce?

Zatím jsem se neodvážil zmínit se o své domněnce princovi. Ověřil jsem si ji nejprve sám — a skutečně, když bylo slunce za mraky, dal se kůň vodit vždy snadno.

Ale nemůžeme doufat, že v den zkoušky před králem, jejíž dohodnuté datum se kvapem blížilo, bude pod mrakem! Princ se už se zoufalou odvahou pokusil vyskočit vzpínajícímu se koni na hřbet. Přirozeně spadl a Lysimachos mu všechny další pokusy zakázal. Ale třeba to půjde jinak? Vzpomněl jsem si na ten strašný výjev, kdy kněz vypálil koni znamení. Byl jasný jarní den, na obloze ani mráček. Není to snad...? Ano, ano, vraníkovi padl do očí stín kněze, přicházejícího k němu s rozpáleným železem. Pak pocítil prudkou bolest. Tato vzpomínka se mu asi vryla do paměti. Musím se tedy pokusit... Nejdřív sám a potom...

Právě když jsem ve svých úvahách dospěl až sem, stoupl si za mne jeden z čeledínů, Řek Thersites. Nepřišel jsem s ním ještě do styku, vyhýbal jsem se mu, protože se mi nelíbil jeho posměvačný smích. Smál se tak i tentokrát.

„Zatím vodiš na provaze koně,“ řekl, „ale brzo se budeš houpat na provaze sám. Prodal jsi králi očarovaného koně. Ke které čarodějnici jsi chodil do učení, která tě naučila takové triky?“

Držel jsem hřebce na uzdě a nemohl jsem mládenci odpovědět,

jak bych si býval přál — totiž pěstí. Rozhodně jsem se na něj aspoň podíval tak, že porozuměl a o krok ustoupil. Ale mluvil dál: „Není snad Thesálie zemí čarodějnic? Říká se to a dá se tam zřejmě leccos naučit. Tomuhle koni přičarovala nějaká čarodějnice duši býka, který bezhlavě pádí a snaží se někoho zabít. Neřekl velký král hned, že s tou lysinou nakřivo vypadá jako skvrnitý býk? A navíc to vypálené znamení! Přesto za něj zaplatil takové peníze... i když má dluhy. Zlaté doly... Pche! Jsou lidé, kteří mají velký příjem, ale ještě větší vydání.“

Zděšeně jsem se na mládence podíval. Dluhy... král? Nemohl jsem tomu věřit, později jsem na to zapomněl, až mi to tvrzení po dlouhé době kdosi znovu připomněl. V tuto chvíli mě nejvíc udivilo, že se Thersites s takovou jistotou zmínil o vypáleném znamení. Rozhrábl jsem prsty vraníkovu hřívu a uviděl jsem, že zánět zmizel a znamení že je jasně vidět. Kdo si koně v mé nepřítomnosti prohlížel?

Cizí posměváček však ještě neskončil. „Říkáme mu teď všichni Býcí hlava, Bukefalos. Brzo mu vyrostou rohy a bude...“

Dál se Thersites nedostal, v nejbližším okamžiku odlétl stranou. Čí pěst ho odhodila? Pěst Alexandrova, jehož příchodu jsme si oba nevšimli. Zaslechl jen poslední slova, ale už kvůli nim se po čeledínovi rozehnal oběma pěstmi. Thersites zbaběle padl na zem, ale princ ho za ruku zvedl a vykřikl mu do tváře: „Takhle tedy říkáte mému hřebci a chcete se mu posmívat? Mému hřebci! Že je očarováný — s téměř jasnýma očima? Nepovažuje snad Zeus býka za posvátného? Neproměňuje se nejvyšší bůh sám často v býka? Ano, našli jste dobré jméno pro toho, kdo se bude nadále nazývat Bukefalos. A že není očarováný, to vám dokážu.“

Odstrčil posměváčka stranou a obrátil se k hřebci, jemuž dal právě jméno. Zešeřilo se a vraník Alexandrovi ochotně dovolil, aby ho hladil po hlavě a po zádech. Odfrkával a obracel právě obdivované oči k svému mladému obhájci tak, jako by rozuměl jeho slovům.

Bušilo mi srdce, když jsem se druhý den ráno chystal vyzkoušet, co jsem si připravil. Byla to moje poslední naděje — a neklamala mě! Aspoň tentokrát. Chtěl jsem to však vyzkoušet

víckrát a prozradit své tajemství, až si budu zcela jist, aby nedošlo k trpkému zklamání.

Do stanoveného termínu chyběly už jen tři dny, když jsem prince požádal, aby přišel sám a večer. Všechno jsem mu podrobně vysvětlil. Jeho tvář se rozzářila, druhý den ráno se mu podařilo oklamat Lysimacha a přikrást se ke konírnám hodně časně.

Slunce právě vyšlo a vrhalo dlouhé stíny, což mělo na hřebce obvykle nepříznivý vliv. Tentokrát jsme ho postavili tak, že mu světlo padalo do očí. Princ k němu tiše přistoupil zezadu a obratným skokem se mu vyšvihl na hřbet.

Bukefalos se lekl jako každý neježděný kůň. Div se nezhroutil pod tím nezvyklým břemenem. Hned se však vzpamatoval a dal se do cvalu. Udrží se na něm princ?

Rozlehlé louky byly prázdné, nikde nebylo vidět ani člověka, ani koně. A ten jediný se vzácným břemenem, za něj jsem byl odpovědný, také brzy zmizel mým pohledům za malou vyvýšeninou. Co když se jednomu z nich, nebo oběma něco přihodí? Pomalu, abych je nepoplašil, šel jsem za nimi. Tamhle... docela vzadu! Ano, stalo se totéž, co se stane vždy, když na koni poprvé někdo jede. Jezdec ho musí nechat uhánět a upozorňovat na sebe co nejméně, dokud se kůň neunaví a sám nezpomalí. Pak ho musí ještě trochu popohnat, až se úplně vyčerpá a jde krokem. Potom má jezdec vyhráno. Jde jen o to, čím síly se vyčerpají dřív. Dokáže to mladý princ?

Po chvíli se oba vrátili, udýchaní a zpocení, princovi zářily oči.

Těsně přede mnou seskočil z koně, padl přitom na zem, protože se mu vysílením trásly nohy. Hřebec byl na tom stejně, sotva se vlekl a nechal se ode mě pokojně odvést.

„Nikomu to neprozrad'!“ zašeptal mi Alexandr s pohledem spiklence. Rázně mi stiskl ruku a v tom sevření bylo něco, co nedovedu popsat. Asi to, co jsem si už dlouho přál.

5. kapitola

V PALÁCI

Lysimachos určitě vyprávěl králi o princových marných pokusech a pro krále bylo synovo zdraví ještě důležitější než vysoká částka, kterou zaplatil za koně.

„Připomněl jsem otci, že zítra uplyne lhůta, během níž jsem měl zkotit Bukefala,“ stěžoval si princ večer předtím, „ale ani mě neposlouchal, tvářil se, že mi nerozumí.“

Časně ráno se však Alexandrovi přece podařilo vylákat krále na louku před stájí, přišel bez průvodců a svědků.

„Bojíš se o své jmění?“ zeptal se ho syn se smíchem.

„Neber to s tou dohodou tak doslova. Koně prodáme, jde jen to, aby ses naučil obchodovat. Skytové si poradí i s takovýmhle hřebcem — a jestli ne, můžou ho použít k zlepšení svého chovu, kdybychom na tom něco prodělali...“

Avšak Alexandr zavrtěl hlavou a tajně mi dal znamení. Jak jsme se domluvili, nejprve jsem Bukefala polekal tím, že jsem si stoupl mezi něho a slunce. Vypadalo nebezpečně, jak odfrkával a vyhazoval. Teprve když se uklidnil, vyskočil mu mladý jezdec zezadu na hřbet.

Hřebec patrně hned pochopil, že mu přitom nejde o život. Pohodil jen párkrát bujně hlavou a vyrazil, že jsme ho za chvíli neviděli. Když se nám hřebec a jezdec opět zjevili, Bukefalos už poslušně cválal a Alexandr s ním několikrát opsal velký kruh.

Mohl jsem krále od začátku pozorovat. Jeho vojáci by se divili, kdyby ho takhle viděli. Nejprve zbledl hrůzou — možná že poprvé od svého dětství. Potom se mu však dmula hrud' hlubokým oddychováním, ústa se začala usmívat. Vypadal nesmírně mladě, jak pozoroval svého chlapce. Když Alexandr konečně seskočil a přistoupil k němu s koněm na uzdě, král si ho nejprve přitiskl na prsa, potom ho od sebe poodsunul a podíval se mu do očí. „Pro tebe budeme muset království teprve hledat! Makedonie je pro tebe příliš malá...“

Od této chvíle mi Alexandr znovu a znovu dával najevo své přátelské city a také král na mě milostivě kývl a naznačil mi, že mě poznává.

Neměl jsem s jedním koněm příliš mnoho práce a brzy jsem musel tu či onde vypomáhat. Když si princ všiml, že po mně ostatní čeledíni jako po nováčkovi chtěli, abych kydal hnůj, zatímco šli sami za zábavou, zakázal to.

„Svůj volný čas můžeš trávit lépe,“ poradil mi. „Eumaios je sice otrok, ale pochází z Atén a dovede ledacos, co nedovedou ostatní, kteří se tu vytahují.“

Kývl na staršího muže, kterého ostatní zaměstnávali tak, jak to zkoušeli i se mnou. „Podívej, Eumaios dovede číst a psát, ať tě to ve volných chvílích naučí. Já jsem se to musel také naučit a poznal jsem, že je to užitečné.“

Řek k nám přistoupil, bledý a nesmělý, ale úkol ho zřejmě potěšil. Mne už méně, a kdybych si stále neříkal, že to se mnou Alexandr myslí dobře, ztratil bych brzo trpělivost. Žít volně s koňmi se mi líbilo víc než sedět, pracně škrábat na pergamen písmena a pamatovat si, co znamenají. Ale Eumaios mi ty nezáživné hodiny brzy okořenil vlastním osudem:

„Nebyl jsem vždy otrok, dřív jsem měl v Aténách malý obchod. Když mi dospěl syn, troufl jsem si koupit loď, na níž měl přivážet z Asie ovoce a koření. Už z druhé plavby se nevrátil. Dodnes jsem se nedověděl, zda malou loď pohltit Ókeanos, zda ji přepadli piráti anebo zda ji bouře zahnala tak daleko, že mladý mořeplavec nenašel cestu zpátky. Od té doby, kdy jsem čekal a čekal, šlo to se mnou z kopce. Ztrátu lodi a nákladu jsem nemohl uhradit jinak, než že jsem si půjčil peníze na úroky. Abych vysoké úroky splatil, musel jsem si půjčit další peníze. Navíc mi už obchodování nepůsobilo radost, a tak se mi ani nevedlo. Nakonec narostly moje dluhy tak, že mě věřitelé zažalovali a dostali právo prodat mě do otroctví. Tak jsem se dostal sem. Docela mě to potěšilo, protože jsem doufal, že tu nepotkám nikoho, kdo by mě znal z dřívějšíka. Kromě toho jsem obsluhoval u tabule, a to nebyla těžká služba. Že jsem přišel i o ni...“

„Proč?“

„Pro leknutí. Host, jemuž jsem měl nalít, sice nebyl můj bývalý věřitel, ale podobal se mu tak, že jsem... Rozlil jsem víno, které jsem chtěl nalít do poháru, a div jsem mu nepotřísnil chlamydu. Král se rozhněval a poslal mě sem. Ted' už to se mnou půjde jenom z kopce. Každým dnem ztrácím něco ze své dřívější síly a obratnosti. Co je komu do toho, jak se cítí otrok? Sám jsem měl dřív také několik otroků, trpce dnes lituji, že mi vůbec nezáleželo na tom, jak jsem se k nim choval. Dnes vím...“

Alexandr se čas od času ptal, jaké dělám pokroky, proto jsem se snažil a učil se, jak to ode mě žádal. Jiným úkolem mi však udělal větší radost. Ukázalo se, že sám nemá na Bukefala dost času. Mohl bych ho sice vyhnat na pastvu, aby z bujnosti a netrpělivosti nerozbil stěny stáje, ale to by zase zapomněl poslouchat jezdce.

„Mimo mne to s ním dovedeš jen ty,“ řekl mi Alexandr a přikázal mi — anebo dovolil —, abych Bukefala každý den projel.

Když principi nezbylo ani trochu času přes den, přikradl se na pár minut ke stáji alespoň večer a já jsem mu musel vyprávět o jeho miláčkovi. Myslím, že nás tyto krátké rozmluvy, kdy jsme si navzájem sdělovali své radosti a strasti s hřebcem, velmi spojily. Nejprve se mi zdálo, jako by to Alexandrovi dávalo všechno, co potřeboval vedle každodenní práce, ale občas se ozvala i jiná přání a sny. Tak třeba jednou, když mu spěšný posel přinesl ke stáji zprávu o králově vítězství, projevil Alexandr jen malou radost. „Otec mi nezanechá už žádný národ, který by si nepodrobil,“ postěžoval si, když jsme se octli sami. „Nad kým mám později vítězit já?“

Král přicházel ke konírnám, jen když si dal osedlat svého osobního oře. Přestože měl jedno oko stále zakryté, zdálo se, že tím druhým vidí víc než ostatní oběma. Věděl zřejmě o našem přátelství a domníval se, že synovi udělá radost, když mě nechá zaučít k občasné výpomoci u tabule. Když přijeli hosté, bylo zapotřebí mnoha rukou. Směl jsem potom v sále obehnaném sloupy obsluhovat na dolním konci dlouhé tabule, kde seděl princ se svými vychovateli.

Po tom, co mi vyprávěl Eumaios, jsem byl zprvu vystrašený a

neodvracel jsem pohled od svých rukou. Později jsem však občas zvedl oči. Po princově boku jsem spatřil Lysimacha, který mě s obvyklým povýšeným výrazem přehlížel a věnoval se zcela pokrmům a nápojům. Na druhé straně seděl ušlechtilě vypadající starší učenec. Tváře měl hladce vyholené a potřené vonným olejem, vlasy sčesané do krásných vln. Bílá chlamyda mu visela přes ramena v pečlivě upravených záhybech. Odměřeně si bral jídlo a čas od času se s tichou, libozvučnou otázkou obracel k princovi. Tyto otázky, prohazované jakoby mimochodem, zřejmě nebyly tak snadné, neboť Alexandr mnohdy celý zrudl a dlouho hledal odpověď. Když ji ze sebe nejistě soukal, učitel mu přátelsky pomáhal — přesně tak, jako by jen předjímal, nač Alexandr přišel sám.

Ano, bude to jistě onen učitel, který nám oběma pomohl svítkem pergamenu, když jsme silou a tělesnou obratností nemohli zkrotit hřebce.

Jen zřídka jsem se odvážil vrhnout rychlý pohled tam, kde seděl král. Byl obvykle veselý a žertoval s některou z mladých dívek sedících v jeho blízkosti. Zeptal jsem se jednoho číšníka, zda má Filip tolik dcer, ale muž se jen zašklebil, zavrtěl hlavou a položil si prst na ústa.

Jednoho dne panovalo před jídlem podivně tísnivé ticho. Na stole bylo prostřeno vzácné nádobí, ale po hostech ani vidu ani slechu. Ani mladá děvčata zde nebyla. Král dosud nepřišel, dvořané postávali ve skupinkách a šeptem spolu hovořili. Zaslechl jsem pár útržků hovoru:

„Opravdu se vrátila?“

„Styk s bohy ji změnil?“

„Sotva...“

Potom všichni zmlkli a zvedli na pozdrav pravou ruku. Král vstoupil do dveří a vedle něho ta, na kterou všichni čekali.

Jemný šum prolétl ztichlým sálem, když pohledy padly na dvojici, která se na okamžik zastavila a odpovídala na pozdrav. Ve všech očích se zračilo totéž, co jsem cítil i já: překvapení a hluboký obdiv. Bylo mi, jako by tu v temně rudém, měkce splývavém rouchu kráčela bohyně.

Když na to teď vzpomínám, vím, že krásné mohou být i jiné ženy: pastýřka u stáda, venkovanka na pustém poli, matka s dětmi. Ale tehdy jsem si myslel, že se s královnou Olympiádou nemůže měřit žádná na světě. Ještě nikdy jsem neviděl ženu, jejíž přirozený půvab by natolik zdůraznily umělé prostředky. Připadalo mi, že pleť její tváře, pěstěná oleji a mastmi, záplava jejích vlasů září nebeským leskem. Po štíhlé, vzpřímené postavě splývalo roucho, jako by nebylo vyrobeno z pozemské látky. Královniny rty byly plné a podivně tmavorudé, velké modré oči měly pro mě záhadný výraz. Připadalo mi to zvláštní, jistě ji těší, že ji po návratu takhle přijali? Trocha radosti se jí na tváři objevila, ale bylo to jako krvavá sluneční záře, která vytryskne při západu zpoza tmavých mraků, a nedokázalo to zakrýt výraz temné vášnivosti. Teprve když odvrátila hlavu od svého manžela a otočila ji na druhou stranu, objevila se v jejích očích skutečná vřelost. Spatřil jsem, že vedle ní kráčí Alexandr, položila mu mateřsky ruku na ramena.

Stál jsem bez hnutí. Až po chvíli, kdy ostatní už čile pobíhali sem tam, se mi podařilo setřást ze sebe strnulost. Princ seděl dnes vedle svých rodičů, a tak mi ona část stolu, kam jsem přinášel pokrm, připadala pustá a osiřelá. Byl jsem rád, když hostina skončila.

Pozdě večer za mnou ještě přišel Alexandr. Poprvé se nezeptal hned na hřebce. „Otec je teď u ní,“ řekl. „Nesměl jsem tam zůstat. Ach, byla dlouho pryč...“

Alexandr si sedl na velký kámen a bradu si opřel o dlaň. Hlavu měl trochu na stranu jako obvykle, když přemýšlel. Překvapil mě jeho mírný a zasněný pohled.

„Co ji tam pořád táhne?“ uvažoval nahlas. „Její stará chůva mi vyprávěla, že mého otce poznala na Samothráké, při eleusinských mystériích. Byli ještě napůl děti, ale na první pohled se do sebe zamilovali. Krásnější pár prý nikdy neexistoval, ujišťovala mě chůva. Ted' však jezdí vždy sama na jiný ostrov a účastní se tam jiných mystérií, Dionýsových. Trvají několik týdnů. Podílet se na nich smějí pouze ženy.“

Alexandrova tvář potemněla, rty se mu zatřáslly. „Ptal jsem se té

stařeny,“ zašeptal, „ale nechtěla mi už nic říci. Jednoho dne se mi podařilo ukrást ze slavnostní tabule džbán toho nejlepšího vína — ano, opravdu ukrást, protože tohle víno nedostanu obvykle ani já. Chůvě to rozvázalo jazyk.

„Tvoje matka tam nevystupuje jako královna,“ vyprávěla, „odloží svá roucha. Ženy táhnou polonahé k soše Dionýsa, který je bohem vína a opojení. Tančí a vrhají se na zem, pijí svatý nápoj, který jim podávají kněží, dokud neupadnou do opojení. Potom běhají po opuštěných lesích a lukách ostrova, zpívají a výskají, navzájem se objímají a opět se odvracejí od těch, s nimiž se právě laskaly, a vyhledávají si jiné ženy. Potom chytí první zvíře, které jim vběhne do cesty, roztrhají ho na kusy, běží zpátky k oltáři a přinesou ho svému bohu jako krvavou obět’. Říká se dokonce... ale to nemůže být pravda...“

Alexandr si zakryl tvář rukama a náhle, z ničeho nic se mi vrhl na prsa. Objal mě a vyrazel ze sebe: „Jen zlí lidé mohou tvrdit, že se ty ženy někdy zmocní nejen zvířete, ale i člověka, který jim v té pustině přijde do cesty, a také ho... roztrhají... a obětují.“ Alexandr se prudce rozvzlykal a nemohl se dlouho utišit. Potom vstal a pevně na mne pohlédl.

„Vím, že umíš mlčet... a zapomínat. Pamatuj, že jsi nic neslyšel, že jsem nic neřekl. Všechno bude tak, jako by se nic nestalo. A teď mi ukaž hřebce!“

Ve skutečnosti bylo všechno jinak. Princ se mi už nikdy o ničem podobném nezmínil, i když se ke mně choval nadále přátelsky. A ještě něco se změnilo. Zatím mi připadalo, že jeho nejmilejší hodiny jsou ty, které tráví se svým koněm, protože neuplynul den, aby za ním nepřišel. Teď však byly jeho návštěvy vzácnější. Od jiných jsem slyšel, že tráví večery v ženské komnatě.

Královna se objevovala u tabule zřídka. Obvykle veselý a řečný král se pak vždy choval s odměřenou důstojností. Také královniny rysy byly vážné, ale pro mě neméně krásné než prvního dne. Vydržel bych se na ni dívat nepřetržitě, ale copak jsem směl? Co kdyby někdo poznal, co k ní cítím? Sebemenší narážka by mi uškodila, možná že by mě dokonce pro nevhodné chování navždy vykázali z paláce. A tak jsem se ovládl a naučil jsem se vidět, aniž

bych zvedl oči, pozorně naslouchat, když měkkým, tmavým hlasem oslovila svého manžela. Princ sedával opět v mé blízkosti. Nikdy mi neušlo, když k němu královna obrátila svůj temný pohled. Přejel přitom i po mně, mohl jsem si namlouvat, že si mě povšimla.

Hostiny, na nichž se neobjevila, byly brzo stejně bujné jako dřív. Zúčastnili se jich nejen hosté, ale i hezké veselé dívky, obklopující krále. Přicházely ze zvláštního domu a často jsem viděl, že je tam král doprovázel.

Filip míval při hostinách na hlavě vždy vavřínový věnec, nasazoval si ho tak šikmo, jak si vázal purpurovou pásku. Jednoho dne jsem poznal proč, při prvním leknutí se mi div neudělalo zle. Věnec se králi posunul a tam, kde mělo být pravé oko, spatřil jsem jen zjizvený, zanícený důlek. Vzpamatoval jsem se. Jakého sebeovládání bylo asi zapotřebí, aby byl člověk tak těžce postižený veselý a choval se, jako by to strašlivé zranění neutrpěl!

Jednoho večera jsem šel zvenčí kolem paláce a z ženské komnaty jsem uslyšel temný hlas zpívající při lyře zádušnou píseň, uslyšel jsem, jak Alexandr zdraví zpívající ženu, svou matku.

Dověděl jsem se předtím od něho, co má stará chůva ráda, a přestože jsem jí nemohl nabídnout tak vzácný nápoj, podařilo se mi seznámit se s ní za pohár obyčejného vína a za pár přátelských slov. Vyprávěl jsem jí, že jsem byl kdysi v Épeiru, odkud pochází její paní a ona sama, prodával jsem tam s otcem koně. Získal jsem si její důvěru tím, že jsem byl na dvoře cizincem jako ona. Když jsem se zmínil o tom, že bych rád věděl, jak to chodí v komnatách žen, projevila ochotu propašovat mne do své světničky, až král odjede.

Její světnička byla vedle královniny komnaty a ve dveřích visel jen závěs. Vzadu v rohu stála chůvina postel. Chůva mě do ní schovala, a protože mi připadala stará, nic jsem v tom neviděl. Brzy jsem uslyšel Alexandrův hlas. Snažil jsem se porozumět každému slovu, protože jsem chtěl poznat, jaké rozhovory mu často bránily přijít za mnou.

„Tvůj zbrojmistr mi řekl, že jsi udělal velký pokrok, co jsem byla pryč, že se stěží ubrání tvým ranám tupým mečem.“

Olympias se tiše zasmála, znělo to jako vzdálené zazvonění. „Bude mít asi spoustu modřin, chudák!“ Potom zněl její hlas slavnostně.

„Vidím, že se chceš vyrovnat svému a mému předkovi Achillovi, postrachu Trójanů. Jeho matkou byla Thetis, dcera boha moře Nérea. Ach, jak ráda bych si tak jako ona bezstarostně hrála se sestrami v mořských vlnách...! Zpívaly a tančily. Delfíni jim byli k službám a rychlostí myšlenky je na svých hřbetech zanesli tam, kam si přály...“

Olympias si vzdychla a zamumlala: „Kdybych byla tak veselá a mladá jako dcery moře, které nestárnou, tvůj otec by se ode mne býval neodvrátil...“

„To není možné, matko,“ řekl princ. „Určitě tě miluje a ctí jako dřív...“ Jeho hlas se změnil v šepot. Nalezl zřejmě správná slova, protože jsem po chvíli uslyšel sladké tóny lyry.

Když princ opustil komnatu, zavolala královna chůvu. Netrpělivě jsem čekal, až se chůva vrátí a ukáže mi cestu ze své světničky, ale když přišla, vlezla si ke mně pod příkrývku. Mluvit jsme nemohli, protože by nám hrozilo odhalení. Na nic jiného jsem nepřišel, jen jsem naslouchal, kdy nám klidné oddychování z vedlejší místnosti prozradí, že chůvina paní spí. Konečně jsem mohl vyklouznout ven, moje pomocnice mě vyprovodila dost nevrle. Později se mi vyhýbala.

Poslouchal jsem teď častěji, co si moji druzi v konárnách vyprávějí o krásné královně. Brzy mě to však znechutilo. Bavili se škodolibě o prudkých hádkách s manželem, při nichž král křičí a královna pláče, anebo královna křičí a on s hlasitými kletbami odchází. U tabule se královna objevovala ještě řidčeji, a když jednou zvedla oči, byly červené od pláče.

Princ býval teď také často smutný, když přišel ke stájím. Násilím tuto náladu zaháněl tím, že vyskočil na Bukefala a vyrazil s ním s větrem o závod. Po návratu se opět smál. „Všiml sis, jak se nechá snadno ovládat? Poslouchá na sebemenší pohyb uzdy.“

Když sesedl, kladl mi na srdce: „Budeme ho i nadále jezdit měkkou rukou. Pamatuješ se, co o tom napsal slavný historik Xenofón? Dovedl by sis to už sám přečíst?“ Když jsem přikývl, plácl mě radostně do ramene. „Zkusím, zda mi Aristoteles ten svitek ještě jednou půjčí. Nedává ho z ruky rád, ale když se za něj zaručím...“

A skutečně, příštího večera mi Alexandr přinesl písemný

jezdecký návod a řekl, že si ho smím ponechat do přespříštího dne.

V noci jsem ho schoval pod pokrývku a ve dne do tašky na opasku. Přestože jsem žil s většinou svých druhů v přátelství, někteří mi mé výsadní postavení přece záviděli. Hrozil jsem se pomyšlení, že by ten vzácný pergamen někdo poškodil, aby mi tím ublížil. Byl jsem rád, když jsem ho přeslabikoval a vrátil.

6. kapitola

HADI

Olympiadu jsem znovu spatřil v podivné společnosti. V jednom zákoutí parku byla kruhová mramorová nádrž, pečlivě přikrytá hustou mříží. V těch místech rostla bylina, kterou jsme přidávali do krmiva koním, aby nedostali koliku. Už několikrát jsem si jí tam natrhal plnou náruč a divil jsem se, proč vedle nádrže stojí na stráži královnin otrok. Tentokrát jsem ho potkal u vchodu do parku, mířil rychle ke společné ložnici, zřejmě rád, že má přestávku.

Když jsem si přiblížil k nádrži, spatřil jsem tam klečící postavu. Od hlavy dolů ji zakrýval měkký přehoz, odhalující jen bílé paže.

V obou rukou postava cosi držela a něžně, monotónně tomu prozpěvovala. Pak se objevily dvě štíhlé hlavičky, ženina hlava se k nim přiblížila a lehce a rychle přitiskla rty na tlamičky s kmitajícími jazýčky. Opravdu, byli to hadi! A teď jsem poznal také královnu.

Jeden z hadů jí vyklouzl z rukou a plazil se v trávě a býlí. Zneklidnilo mě to, protože jsem si vzpomněl na malé jedovaté zmije s klikatou čarou na hřbetě. Když si pastýř uštknutí takového hada hned nevšimne a ránu nevypálí, koně a skot dlouhá léta postonávají. Potom jsem však podle hnědožluté barvy, žlutých skvrn za hlavou a bílých teček na hřbetě poznal, že to jsou hadi, které jsem vídal často i na našich pastvinách. Dorůstají takové délky, že se dotýkají ocasem země, když je člověk drží v natažené ruce před sebou.

Nejsou záludní a nemají jedovaté zuby a platí za přátele boha lékařství Asklépia. Napadlo mě také, že jsem slyšel, že je u sebe mívají ženy při tancích na počest boha Dionýsa.

Had se pomalu plazil po zemi. Obdivoval jsem jako už mnohokrát eleganci těchto pohybů. Utéci se zřejmě nesnažil a královna to věděla. Dohonila ho několika kroky, jež byly tak lehké, že citlivý plaz ani neucítil otřesy půdy. Nechal se také snadno chytit a odnést zpátky.

Neodvážil jsem se na sebe upozornit, královna přece poslala otroka pryč, aby byla sama. Ustoupil jsem neslyšně za keř. Pak jsem uslyšel královnu zpívat známým hlasem, podobajícím se temnému zvuku zvonu.

„Miláčku mého srdce, vzpomínáš ještě na šťastné dny,
kdy oba jsme sloužili témuž bohu
a ze stejné misky pili jsme nápoj zapomnění?
Vzpomínáš na naše tance, kdy ses mi ovíjel po těle,
sunul se po mojí tváři?
Královno hadů, propůjč mi moc svého pohledu,
pružnost svých pohybů,
abych spoutala pevně a ovládla toho,
koho bych navěky chtěla připoutat k sobě.
Propůjč mi také svou sílu a hbitost,
jak zardousit každého, kdo je můj nepřítel.“

Královna se přitom skláněla nad odkrytou nádrž, odkud se k ní natahovalo několik hlav s kmitajícími jazýčky. Jemně je odstrčila a přikryla nádrž mříží. Potom padla na zem, zakryla si obličej rukama a tiše a pro mě nesrozumitelně si cosi šeptala. Využil jsem jejího zamyšlení a vzdálil jsem se.

Celý den jsem byl rozrušen. Královna, jíž bych se nikdy neodvážil dotknout, která mi připadala hodna boha, v objetí vinoucích se plazů...!

Vyprávěč mlčí, i ve vzpomínce je otřesen tehdejším odhalením. Co si asi myslí Gazela? Třeba se jí zdá, že se po temné zemi, kam už nedopadá záře ohně, plazí hadi, a bojí si. Kradmo se na ni podívá a spatří, že se tiše usmívá.

„Viděla jsem sochu vašeho boha Asklépia, vezl ji mezek za vojskem, aby mu ranění obětovali a tak se dřív uzdravili. Kolem hole, kterou bůh držel v ruce, se vinul krásně vyřezaný had.“

„To ano, ale nikdy jsem neviděl, že by se jeho kněží mazlili s těmi, které chovali živé ve svých chrámech. A ke všemu žena!“

Gazelin úsměv se prohloubil.

„Prošel jsi kus světa, ale přesto mi připadá, že jsi viděl málo. Ženy...“

Udiveně na ni pohlédne. Oči má plné tajemství, ale nezdá se, že by ho její ústa chtěla vyzradit.

„Povídej dál!“ požádá Filonika.

Olympiadě zřejmě příliš nepomohlo, že se modlila k hadu, ať už byl, či nebyl jedovatý.

Král se však v tuto dobu odvrátil od žen a věnoval se mužské společnosti. Kruh těch, kteří s ním večeřivali, se viditelně rozrostl, často jsem musel obsluhovat, ještě když Alexandra poslali na lože. Vojevůdci a velitelé jízdy, staří stejně jako král, s sebou přiváděli krásné mladší muže, často docela mladé a bez hodnosti. Víno mizelo z konvic tak rychle, že jsme museli k sudům běhat poklusem a znovu je plnit, neboť čím víc hosté pili, tím netrpělivěji k nám zvedali zlaté a stříbrné poháry.

Jednou byl přítomen také zjizvený voják, který se vrátil až od severních hranic a přinesl zprávu o vítězství v místní válce, která tam neustále probíhala. Vyprávěl o národech tak srostlých se svými koňmi, že muži nechtějí nic dělat pěšky. Sedí na koních při shromážděních, nesestupují z nich při pitkách a z koňských hřbetů přinášejí i oběti svým bohům. Ano, dokonce i mladší ženy tam jezdí na koních a v případě nebezpečí se účastní bojů.

Když ten zcestovalý voják vypil ještě více vína, vyprávěl s tajuplným výrazem o říši, kterou tvoří jen ženy jezdící na koních. Padnout jim do rukou je pro muže nebezpečné. Vrhají na nepřátele provazy a přivázejí je spoutané do tábora, kde je drží v zajetí. Při oslavách jejich božstva mají všechny svatbu se zajatcem, kterého přivedly. Druhý den ráno si královna Amazonek, jak se tyto ženy jmenují, stoupne s taseným mečem před oltář a zajatce zabije.

Mladší hosté na mluvčího zděšeně zírali vytřeštěnými očima. Starší však pohlédli na Filipa, který se bouřlivě rozesmál.

„Takový lid jsem ještě neviděl,“ zvolal Filip, „a s ženami mám jiné zkušenosti. Spíš si chtějí manžela po svatební noci udržet. Ale když znáš takovéhle ženy, možná že jsi tam na severu potkal také bytost, která má koňské tělo přecházející jen vpředu v mužskou hrud', hlavu a paže muže?“

Oslovený zrudl a zavrtěl hlavou, u krále si často nebyl nikdo jist, zda nežertuje na cizí účet.

Tehdy však král vážně pokračoval: „Vidíš, tím by sis mohl vysloužit můj dík. Jaký by to byl příklad pro mé jezdce! Hned bych je zařadil mezi hetairy a nepřál bych si nic jiného, než aby se jim při útoku podobali. Tímhle zlatým pohárem odměním toho, kdo mi takového kentaura přivede živého.“

Dokud se takhle hovořilo o všem možném, zastával jsem svou funkci rád a měl jsem radost z toho, co jsem vypočetl. Ale muži pili mnohdy příliš dlouho, nevěděli už ani, co povídají. Vyvstávaly spory pro nic za nic, tasili dokonce zbraně. Dobře že už pak byli po víně nejistí, pomalí a ospalí, jinak by nejedna pitka skončila krveprolitím. Nakonec se jeden po druhém svalili na bok a začali chrápat. Večer však skončil, až když tělesná stráž odvedla do ložnice krále.

Pitkám neholdovali všichni vojevůdci, kteří se u dvora zotavovali po strastiplných válečných taženích. O Ptolemaiovi se vyprávělo, že raději celé hodiny diktoval svému písaři podrobné dějiny válečných výprav. Povšiml jsem si také Kleita. Tmavou pletí, hlubokými očima a vlasy černými jako smůla se lišil od ostatních, kteří byli buď modroocí a světlaví, anebo měli na hlavě světle hnědé kadeře. Pod hustým obočím se zdál Kleitův pohled ještě zachmuřenější. Na mnoho událostí měl neústupný názor, jiný než ostatní. Divil jsem se, s jakou odvahou vytýkal určité věci i Filipovi, aniž byl pokárán.

Když jsem o tom jednou mluvil s Laertem, stařec mi to vysvětlil: „Král ví, jak je mu ten přísný muž věrný. A kromě toho — Alexandr vděčí za svůj život Kleitově sestře. Ty jsi o tom ještě neslyšel?“

Zavrtěl jsem hlavou.

„Byla jeho chůvou. Olympias brzy po princově narození těžce onemocněla a nemohla ho kojít. Alexandr však odmítal všechny zdroje potravy, když ho královna odstavila. Byl už velice slabý, když Kleitos přivedl ke dvoru svou sestru Laniké, která tehdy kojila dcerušku. Byla to statná, hrdá selka s přísnou tváří. Ale její silné ruce dovedly být něžné, měla s malým princem nekonečnou trpělivost, až nakonec přijal její prs. Od této chvíle se měl Alexandr opět k světu a také Olympias se uzdravila. Filip chtěl Laniké bohatě odměnit a ponechat si ji u dvora, Laniké však odmítla a vrátila se na svůj statek. Král na její obětavost nezapomněl.“

Noci po hostinách byly pro mě krátké, protože Alexandr přicházel ke konínám časně ráno, aby se projel na Bukefalovi. Přestože jsem byl unaven, potěšila mě vždy Alexandrova svěží tvář po noci zdravého spánku, jeho oči, které se rozzářily, když vyrazil tryskem do jitra. Tížila mě jen otázka, zda to tak všechno zůstane.

Princ se směl tehdy zdržet u tabule, jen když byli pozváni důstojní muži z Řecka, které Aristoteles doporučil králi jako největší filozofy a učence. Pak byl i Filip jako vyměněný. Poručil přinést ta nejvzácnější vína, pil pomalu a rozvážně jako jeho hosté. Rozhovorům, které se u tabule vedly, jsem příliš nerozuměl. Princovy pohledy však pozorně přejížděly po těch vážených mužích s dlouhými pěstěnými vousy. Znovu jsem si přitom všiml, že jedno z jeho modrých očí je světlejší. Alexandr dával najevo respekt a nemísil se do hovoru. Když se ho však hosté na něco zeptali anebo když cítil potřebu na nějaký výrok odpovědět, dovedl uvážene volit slova. Nerozvíjel pouze myšlenky přítomných učenců, troufl si jim také odporovat a svůj názor hájit obratně, jak se mi zdálo. Jeho učitel Aristoteles pak přikyvoval, aby mu dodal odvahy. Zdálo se, že je na svého žáka hrdý.

Filip se k učencům choval s největší úctou. Jakmile se doslechl o novém řeckém velikánovi, hned ho pozval. Dával jim vzácné dary a vybízel je, aby zůstali v Pelle navždy; většina se jich však vrátila do svých rodných měst ve středním a jižním Řecku.

Aristoteles se narodil v Makedonii. Filip ho po několika letech studií v Aténách a Malé Asii povolal zpátky a dokázal si ho udržet.

Vážil si ho tak, že na filozofovo blahopřání k narození prince odpověděl: „Víc než jeho narození mě těší, že ho budeš ty vychovávat.“

Jednoho dne dorazili hosté zcela jiného druhu. Přijeli zřejmě zdaleka, protože měli vysoké, rovné přílby a pancíře pokryté vrstvou prachu a sotva se drželi na hřbetech koní. Král nebyl ochoten přijmout je ihned. Vzkázal jim, aby celý den odpočívali po dlouhé vyčerpávající jízdě.

Potom svolal radu urozených předních hetairů či „králových druhů“. Za zavřenými dveřmi se s nimi radil, jak má poselstvo přijmout.

Od jednoho starého sluhy jsem se dověděl, že jsou to Peršané, jejichž vojsko už Řecko několikrát napadlo a bylo vždy odraženo. Teď žijí Peršané s řeckými státy už po několik desetiletí v míru. Udivilo mě, že je král ihned nepřijal. Tehdy jsem ještě nevěděl, jaká nedůvěra vládne mezi panovníky, teprve později jsem zažil, že každý dodržuje mír jen tak dlouho, dokud nevidí naději, že by svou moc mohl zvětšit válkou.

Druhý den se konalo slavné, zdánlivě srdečné přijetí vyslanců. Král řekl, že jejich návštěva je ctí pro něj a jeho lid. Se zájmem se ptal na zdraví svého „královského bratra“ a jeho rodiny a chtěl přitom asi vyzvědět, jak je tomu s lidem, s vojskem, s opevněními a mnoha jinými věcmi. Princ Alexandr seděl poblíž svého otce na horním konci tabule. Pátravě si Peršany prohlížel, zřejmě se snažil od svého otce něčemu přiučit. Hosté se usmívali, protože sledoval rozhovor docela vážně a sám kladl jednu otázku za druhou, nejen o mravech a oblékání, ale i o polích, úrodě, obchodu a lodích, především však o věcech týkajících se vojska.

Z ničeho nic zmizela z Alexandrovy tváře přemoudřelá vážnost a jeho obličej ožil. Když jsem přišel do jeho blízkosti, zaslechl jsem, že se rozhovor stočil na koně. Peršané přijeli na nádherných koních, které na pastvinách po dnu odpočinku zvedali zase hrdě hlavy a bujnými skoky dokazovali, že jsou při síle. Nato si dva nejmladší členové poselstva sedli vedle Alexandra a potom se všichni tři bavili už jen o přednostech svých koní.

Tentokrát se hostina nezvrhla v pitku. Král se zdvořile zmínil o

dlouhé cestě svých hostů a ukončil hostinu v přiměřenou hodinu.

„Chtějí se zítra ráno podívat na Bukefala,“ pošeptal mi Alexandr při odchodu. „Jen ať žasnou! Ale rozhodně nechci, aby se ho dotkli — ti Peršané!“

Udiveně jsem na něj pohlédl. V jeho posledním slově zaznělo opovržení, jež se nehodilo k jeho přátelskému výrazu při hostině.

„Ne,“ pohlédl na mě opět vesele a šibalsky, „a ty určitě víš, jak tomu zabránit!“

Mladí muži ze vzdálené země, kterou jsem tehdy znal sotva podle jména, byli hřebcem druhý den ráno nadšeni tak, jak Alexandr očekával. Bukefalos hrdě zvedal hlavu — a princ rovněž. Vyskočil mu na hřbet a vyrazil na něm jako vichřice. Když se vrátil, elegantně nám hřebce předvedl a nakonec ho zvedl do nádherné levády. Jak jsme očekávali, chtěli se teď hosté na Bukefalovi také projet. Alexandr mi dal potají znamení.

Byl jasný den, slunce bylo ještě nízko a vrhalo dlouhé stíny. Nebylo pro mě obtížné předstírat úslužnost a natočit koně tak, aby mu stín prvního Peršana padl naplno do očí. V tu chvíli stál Bukefalos na zadních, host viděl nad sebou dvě mohutná kopyta kopající do vzduchu. Stejně neúspěšně skončily i další pokusy navázat s koněm přátelství.

Alexandr se odvrátil. Nechtěl být nezdvořilý a dát najevo svou radost. Řekl pak Bukefalovi pár káravých slov, ale řekl je takovým tónem, že si hřebec otřel nozdry o ruku svého karatele.

Princ hosty vesele požádal, aby mu nezazlívali, že jeho kůň má dnes špatnou náladu, a aby mu ukázali své koně, kteří jsou jistě vycvičeni mnohem lépe.

Divil jsem se pak ještě dlouho, proč byl princ tak zaujat proti mužům, kteří vážili tak dlouhou cestu, aby navštívili jeho zemi. Že by ho k tomu navedl jeho učitel, moudrý a umírněný Aristoteles? Nebo jeho nevypočitatelná matka, k níž ho pojila tak vášnivá láska?

Teprve mnohem později, když dal Filip rozhlásit, že se Řecko rozhodně musí pomstít těm, jejichž předci před léty rozbořili aténský chrám, začalo mi svítat. Sémě do vnímavé mysli svého mladého syna zasel otec.

7. kapitola

ROZLOUČENÍ

Jestliže Filip tehdy viděl v Peršanech dědičného nepřítele, nedal to vyslancům za jejich pobytu u dvora ani v nejmenším najevo. Záhy po jejich příjezdu vyslal do celé Makedonie posly, kteří sezvali všechny mladé, nadané atlety — ať už to byli synové aristokratů, či rolníků — k bojovým hrám do Pelly. Z účasti byli vyloučeni jen lidé nesvobodní.

V příštích dnech se do hlavního města dostavilo mnoho mladíků. Ze vzdálených pohoří Horní Makedonie přijížděli na dvoukolých závodních vozících nebo na hřbetech koní, z bližších rovin Dolní Makedonie přicházeli pěšky. Silami překypující synové pastýřů a rolníků se mohli směle měřit se šlechtici. Měli jsme radost, když král vyhlásil, že přihlížet může i dvorní služebnictvo.

Na stadiónu, rozlehlém obdélníkovém prostranství před bránami, byla uprostřed podélné strany nad vyřezávanými sloupy natažena střecha z purpurového plátna pro mužské členy královské rodiny a čestné hosty. My jsme stáli kus dál na úzké straně. Mám dobré oči, a tak jsem mohl všechno sledovat. Napjatě jsem čekal, že mezi nastupujícími atlety objevím Alexandra, nebyl však mezi nimi, spatřil jsem ho nakonec na čestné tribuně. Usoudil jsem, že mu otec zakázal účast, protože nevěřil, že by jeho mladé síly obstály při utkání se staršími závodníky. Udivilo mě to, protože jsem od každého, i od závistivců, vždy slyšel, že je princ výjimečný atlet a že se už teď nemusí bát žádného protivníka. Domníval jsem se proto, že ho zákaz zarmoutil a že jeho veselý výraz je jen zdvořilostí vůči hostům.

Večer ke mně Alexandr překvapivě přistoupil, právě když jsem Bukefalovi sypal žrádlo do jeslí. „Že bojovali skvěle?“ zvolal. „Peršané udělali moc dobře, že odmítli naši výzvu, aby se závodů také zúčastnili. Zmírnilo by to jejich hrdost, kdyby nic nevyhráli. Šťastný člověk, který jednou povede do bitvy takové muže, jako jsou naši.“

„A co ty, princi? V hodu oštěpem s tebou nemůže nikdo soutěžit — a na koni...“

„Ach... já...“ usmál se, „já bych se zúčastnil, jen kdybych mohl závodit s králi.“

Zděšeně jsem na něj pohlédl. Slyšel jsem, že při velkých hrách v Olympii nastoupila i naše řecká knížata a dovedla jak vítězit, tak prohrávat. Alexandrova povýšenost byla pro mě něčím novým, co jsme uzavřeli přátelství, hovořil se mnou skoro jako s bratrem. Teď na mne už jen letmo pohlédl, poklepal mi na rameno a odběhl z koníren.

Filip dal Alexandrovi brzy nato příležitost změřit síly s dospělými, což mě zasáhlo mnohem víc než krátký rozhovor ve stájích, na který jsem brzo zapomněl. Ještě víc to zasáhlo Alexandra. Když přišel — na neurčitou dobu naposledy — do koníren, přejel Bukefalovi po hřbetě a znenadání mě objal a přitiskl si mou hlavu ke své. Když se napřímil, spatřil jsem v jeho očích slzy.

„Nesmím si vás vzít s sebou,“ řekl smutně. „Otec mě odvolal k jednotce těžkooděnců v horách, kde se mám naučit, jak bojují falangy. Tvrdé pěší služby se nebojím, i když mám ze začátku sloužit jako prostý voják. Ale rozloučení se všemi a se vším tady je pro mě těžké, nevím vůbec, jak dlouho potrvá. Ani to však není nejhorší, to nejtěžší je tady.“ Ukázal na místo, kde nám všem buší srdce. „Tady je mi podivně, mám pocit, že se za mé nepřítomnosti stane neštěstí.“ Na tváři se mu objevil zvláštní výraz, jeho obličej náhle ztratil měkkost dospívajícího mladíka, zračily se na něm rysy ustaraného muže.

Potom se však Alexandr opět zasmál. „Nevěříš, že jim to ukážu? Nepotrvá dlouho, a povedu svůj první oddíl!“

Ještě jednou pohladil hřebce po nozdrách, měkkých jako ženská tvář. Pak se otočil a znovu svěsil hlavu. „Dávej tady pozor na všechno, co mám rád,“ zašeptal na odchodu.

Vztáhl jsem jeho slova na Bukefala. Avšak jeho starost a úzkostlivá předtucha platila především někomu jinému.

Všem ošetřovatelům koní a sluhům u tabule přirozeně vrtalo hlavou, proč král posílá syna tak brzy a tak náhle od otcovského dvora, ke všemu ještě tak daleko, že se to téměř rovnalo vyhnanství.

„Filip z něho asi chce udělat brzo vojáka,“ řekl jeden. „Při jeho narození svědčila všechna znamení o tom, že bude oblíbencem boha války Area.“

„Jistě, jeho narození bylo spojeno s vítězstvím...“

„Právě naopak, nenarodil se pod dobrou hvězdou! Brzy nato potkalo krále to neštěstí...“

„Neštěstí? Zůstal, kým byl!“ Poslední slova řekl Thersites a ušklíbl se svým způsobem.

„Vy jste si nevšimli, u stolu sedí nový host, dívka! Třeba poslali božského Alexandra pryč kvůli ní.“

Nato se ostatní zatvářili tajuplně, někteří se zasmáli. Zeptal jsem se, co to všechno znamená, ale starý Laertes nás zlostně poslal pracovat. Všiml si však mé bezradné tváře, pochopil, že si ty řeči беру příliš k srdci. Přátelsky mi pokynul, abych šel s ním, a zatímco jsme čistili stříbrné kování na uzdění králova oře, vyprávěl:

„Je to už dobrých třináct let, co král dostal téhož dne čtyři poselství. První bylo velmi znepokojivé. Hérostrata z Efesu, který byl posedlý spalující ctižádostí a už několikrát se marně snažil proslavit, nenapadlo nic lepšího než zapálit jeden ze sedmi divů světa, překrásný, proslulý Artemidin chrám. Přestože k tomu hanebnému činu došlo v Malé Asii, v jedné z řeckých kolonií, všichni Řekové — a Makedonec Filip se také vždy cítil Řekem — hluboce a bolestně nesli pohanu způsobenou bohyní tím ohněm.

Filipovo čelo se rozjasnilo, když brzy nato dorazil druhý posel. Králův závodní vůz si při svatých hrách v Olympii vybojoval vítězný vavřík.

Ještě mnohem víc však krále potěšila zpráva, kterou přinesl posel na zpěněném koni. Stál jsem tehdy se svým ořem těsně vedle krále a nikdy nezapomenu na výraz jeho tváře, tehdy ještě mladistvě krásné a hrdé, když říkal: ‚Vyříd’ královně mou hlubokou vděčnost a oznam jí, že k ní přispěchám, jakmile se odtud budu moci vzdálit. Obětujeme pak spolu Héře párek holubů z nejlepšího chovu a Diovi mohutného býka jako dík za šťastné narození syna, kterého mi Olympias konečně darovala.‘

Posel se vzdálil, král seděl dlouho a jako ve snách na hřbetě

koně, který pod ním neklidně přešlapoval. Vyrhl se ze zamyšlení, když se přiblížil další posel.

„Tvůj vojevůdce Parmenión dobyl velké vítězství nad Ilyry,“ vypravil ze sebe těžce oddychuje.

Tu sebou Filip trhl a sáhl si na srdce. Tvář měl popelavou a lapal po dechu. „Chtějí mě bohové zničit?“ zamumlal. „Tolik štěstí najednou nemůže znamenat nic jiného než předzvěst neštěstí! Kéž by nás nezničilo!“

Zůstal ustaraný, přestože se po návratu tvářil před Olympiádou a dítětem vesele a vděčně. Teprve když ho neštěstí opravdu postihlo, vrátila se mu síla a sebejistota, kterou oplýval předtím.“

„Neštěstí? Jaké?“

„Nejednoho člověka by zlomilo, ale Filip ho překonal a nesl s nesmírnou houževnatostí. Nebyl zvyklý se šetřit.“

Laertes odešel ke starému koni, který stál v rohu stáje a dostával tu chléb z milosti. Něžně mu přejel po hlavě a po nozdřích. „Tenhle byl u toho taky. Obklíčili jsme tehdy městečko Menthone. Když král jednoho dne stál na otevřeném předpolí, jeden ostrostřelec vystřelil z hradeb šíp. Viděl jsem, kam míří, ale můj varovný výkřik zazněl pozdě, královo pravé oko bylo už jen kusem krvavého masa. Vyděšený kůň uskočil stranou, ale hned se uklidnil, když ucítil, že se jezdec na jeho hřbetě kymácí. Seskočil jsem a chtěl jsem Filipovi pomoci z koně, ale král jen mávl rukou.

„Počkej,“ vypravil ze sebe s tváří zkřivenou bolestí. „Tímhle jsem Nemesis splatil tribut... Ted' už... snad bude spokojena.“

Město nám opravdu padlo brzo do rukou. Ostrostřelce, který se vychloubal svým činem, nám prozradili jeho vlastní druzi. Filip ho dal popravít. Ničím jiným než touto pomstou se jeho hněv a zármutek nad ztrátou oka neprojevil. Filip má na těle nejednu jizvu, protože se zúčastnil mnoha bitev, a vždycky mi připadalo, že je na tyto jizvy hrdý...”

Nad zemí se klene noc, černá a těžká. Její ticho ruší jen vzdálený nářek jakéhosi zvířete. Gazela vzhledne.

„Zvláštní muži... Jejich radostí a štěstím je krev a boj!“ Vstane a maličko se zapotáčí únavou.

„Podívej, hvězdy urazily na nebi už velký kus cesty. Byl jsi u klisny několikrát...“

„Ano, naposledy klidně spala. Lehnu si do rána ke koním a ty, Gazelo, se ulož ke spánku v druhém stanu.“

8. kapitola

POHÁR

Filonikos se pár hodin prospal. Když ráno přistoupí ke klisně a pohladí ji něžně po nozdrách a uších, zaraduje se.

„Horečku už necítím. Jistě, je zatím slabá, druhý den po porodu! Chce si pořád lehat. S jejím synem je to jiné. Podívej, jak statečně se zvedá na tenkých, dlouhých nožkách, aby našel sladký pramen mezi jejíma zadními nohama. Doufejme, že pro něj bude mít klisna dost mléka!“

Starostlivě sleduje, jak klisna s bílou hřívou pracně vstává. „Nakrmí ho, i když je to vlastně nad její síly.“

Gazela se s podivným výrazem dívá na matku a mládě. Vzpomíná na dobu, kdy měla sama u prsu kojence, měkkého a teplého? Nebyla na tom lépe než tahle klisna, putovala přes hory a doly a hledala synova otce. Jestlipak klid najde tady?

Spolu s Filonikem snáší kameny a trnité větve, aby opevnili tábor. To však neříká nic o tom, jak dlouho se tady zdrží.

„Zůstanu dnes v noci ještě vzhůru,“ řekne Filonikos večer.

Gazela na něj prosebně pohlédne. „Spala jsem hodně přes den. Ráda bych...“ Zarazí se. U jejího kmene panovaly přísné mravy, nebylo obvyklé, aby ženy obtěžovaly muže prosbami.

Filonikos se na ni usměje, jejich přání se shodují.

Chci ti vyprávět o té tajuplné dívce, která po Alexandrově odjezdu sedávala denně u stolu. Všiml jsem si toho i já. Byla mladoučká a něžně krásná, její velké modré oči hleděly mírně a

trochu ospale. Tím energičtěji se blýskaly oči jejích bratrů, sedících většinou vedle ní. Znal jsem je jako hornomakedonské aristokraty, kteří čas od času přijeli s koňmi z hor na královský dvůr. Jasně bylo vidět, že pod dlouhou dvorskou chlamydou mají brnění. Jejich pohledy těkaly kolem dokola. Když však obrátili oči ke králi, s veselým smíchem k němu pozvedli poháry.

Zdálo se, že si Filip bratrů příliš nevšímá, jeho pohledy platily jen oné tváři, jež byla něžná jako okvětní plátky lilií a růží. Lemoval ji lehoučký závoj, který si dívka venku dokonce stahovala přes oči, jak jsem viděl později.

Lišila se od všech, které přicházely ke královské tabuli dosud. Z hrdého výrazu na tváři jejích bratrů se dalo usuzovat, že dbají na svou čest a sestru chrání. Avšak proč ji sem přivezli ze své odlehle horské pevnosti?

Odpověď na tuto otázku jsem dostal, teprve když Olympias odjela na mystérie, jimž předcházelo vždy období soustředění a vnitřního očištění v chrámu. Měla se vrátit až zadlouho. Hned druhý den po jejím odjezdu vyrazil slavnostní průvod k Afroditinu chrámu stojícímu v háji hodinu od Pelly. V čele jel Filip v nádherné zbroji, doprovázen svou tělesnou stráží, a za nimi mezi svými bratry ta cizí dívka.

Jezdci se vrátili až druhý den. Dívka měla tvář stále zahalenou závojem, který však byl tenký a průhledný, král jel vedle ní, mohl rozeznat její rysy. Díval se na ni znovu a znovu a zářil štěstím. Na hlavě měl tentokrát i venku vavřínový věnec, nakřivo, jako po veselé hostině.

Nebylo mi při tom pohledu dobře, tušil jsem neštěstí jako před časem princ. Večer jsem se zeptal Laerta, co to všechno znamená.

Laertes si hluboce vzdychl. „Neměla by to brát takhle,“ řekl. „Olympias škodí sama sobě, když se nechce smířit s mravy urozených pánů.“

Tázavě jsem na něj pohlédl. „S mravy? Ach tak, s těmi děvčaty... Slyšel jsem to už mnohokrát, že se s jednou ženou spokojí jen obyčejný muž. Ale tady prý žijí hetéry, mluvilo se o tom i u nás na venkově. To jsou ta děvčata u dvora, která jsem nejdřív považoval za Filipovy dcery?“

Jak vidíš, Gazelo, stále jsem se v tom příliš nevyznal, opakoval jsem, co jsem slyšel od jiných.

„A královna?“ zeptal jsem se ještě. Bušilo mi při tom srdce.

„Královna... Hněvá se a pláče kvůli tomu vždy tak dlouho, až se král rozhněvá, ukáže jí záda a dlouho nevstoupí do její komnaty. Královna pak mlčky sedí ve svém zoufalství a král chodí celé dny zachmuřen hněvem. Zločinci, kterého mu v tu dobu přivedou k soudu, dá rovnou srazit hlavu. Královna chodí za svými hady, tiskne si k tváři jejich hlavičky. Zřejmě ji to uklidňuje. V poslední době byla trochu lhostejnější, už dlouho nedošlo k hlasité hádce. A teď tohle!“

Zděšeně jsem na starce pohlédl. „Král se s tou mladou dívkou oženil?“

Laertes si vzdychl. „Tak zlé to není,“ zamumlal potom, „k tomu by muselo dojít v Héřině chrámu. Vyjednával prý dlouho s jejími bratry, kteří pocházejí z hrdé horské šlechty, a zřejmě se nakonec dohodli v Afroditině chrámu... Podepsal asi smlouvu, podle níž bude mít ta dívka postavení druhé královské manželky. Ale i to bude pro Olympiadu těžká rána...“

Nejprve jí to nikdo neřekl. Když se Olympias po návratu jedinkrát objevila u tabule, sokyně se neukázala. Ještě téhož večera Filip královnu navštívil, všechno se zdálo v nejlepším pořádku.

Nedalo se však zabránit tomu, aby se to Olympias po nějaké době nedověděla... Nikdy jsem nevypátral jak. Běsnila a křičela, ale byla přítom sama, král k ní už nepřišel. Navštívit ho v jeho komnatě v paláci, to byl takový prohřešek proti mravům, že se ho nesměla odvážit ani uražená královna.

Filonikos pohlédne stranou, kde se ozve šramot. S úžasem vidí, že mírná, klidná Gazela vyskočila. Stojí před ním s planoucí tváří.

„Tak, královna dbala na mravy, a král taky? Co by se stalo, kdyby věrnost neporušil on, nýbrž ona?“

„Ona?“ Filonikos jí pohlédne do rozhněvaných očí s hlubokým zděšením. „V Makedonii jsme měli přísné zákony... Kdyby se na to přišlo, stěží by z toho vyvázla životem.“

Gazela si vzdychne. Bledá a ochablá klesne opět do trávy. „Tam jako tady,“ zamumlá.

Ale Filonikos nechápe, co ji tak pobouřilo, ani se nesnaží o tom přemýšlet. Ačkoli byl z domova zvyklý na prosté a přirozené mravy, u dvora se odnaučil žasnout. Navíc je teď příliš pohroužen do starých vzpomínek.

Princ Alexandr byl tehdy daleko od domova a nemohl být královně útěchou. Ale měla přece také dceru!

Princ se o své sestře Kleopatře jednou zmínil. Jako všechny dospívající dívky opouštěla jen zřídka komnaty žen. Několikrát jsem ji potkal obklopenou mladými děvčaty, mezi nimiž vynikala vzácnými rouchy. Tvář měla zahalenou závojem a mířila se svými služebnicemi do té části parku, kde bylo jezírko a kam jsme měli zakázaný přístup. Šla se tam vykoupat. Skupinku vedla starší žena, nesoucí na hlavě krásný džbán a přidržující ho půvabně ohnutými pažemi. Věděl jsem, že je v něm vonný olej, jímž se dávají urození lidé po koupeli natřít.

Když jsem tuto skupinku potkal později, bezděčně jsem se tím směrem podíval pozorněji a spatřil jsem, že princeznin závoj je mokrý. Nic jiného pro svou matku asi udělat nemohla — jen pro ni plakat.

Slyšel jsem, že si Olympias přestala stěžovat. Seděla mlčky, hlavu opřenou do dlaní.

„Kuje pomstu!“ šeptalo se po paláci. I když to nikdo nevyslovil nahlas, doneslo se to zřejmě až k novomanželce. Náhle přicházela k tabuli s otrokyní, půvabnou dívkou, která se jí podobala jako sestra. Nová králova manželka se bojácně a plaše rozhlížela a otrokyně se zcela zjevně třásla, když jí její paní podala sousto z vlastního talíře, podržela u úst plný pohár.

Nedovedl jsem si to vysvětlit a zeptal jsem se Laerta. Ten se zasmál: „Je vidět, že nejsi u dvora ještě dost dlouho. Máš zájem o krásnou Eufémii? Tu si asi nikdy nekoupíš, přestože tě má v oblibě princ. Byla by zřejmě dost drahá. Anebo můžeš nabídnout zase takového koně, jako je Bukefalos? Za cenu, jakou dostal tvůj otec, se dá koupit několik otrokyň, pokud jsou na prodej. Ale tahle asi

nebude. Její paní ji má asi ráda, protože se k ní chová laskavě. To jí však nebrání, aby jí nedávala ochutnat všechna jídla, protože se bojí, že se ji její sokyně Olympias pokusí otrávit. Jestli to riziko podstupuje ráda, na to se Eufémie nikdo neptá.“

Při vzpomínce na tu bledou otrokyni mě bolelo srdce, přestože byl Laertes na falešné stopě, když mě varoval: „Snad bys jí nechtěl pomoci tím, že by sis ji vzal? Svobodný občan a otrokyně! To by ses zahodil...! I když pracuješ ve stájích, a ona smí doprovázet svou paní, vykoupaná a natřená vonnými oleji.“

O něco později jsem zažil neočekávanou radost. Jednoho dne přišel k hospodářským budovám někdo cizí a ptal se po mně. Trvalo chvíli, než jsem v něm poznal svého nejstaršího bratra. Stál přede mnou opálený a hubený a chválil, jak vypadám.

„Je vidět, že se ti tu daří dobře.“

V tuto chvíli mi to tak nepřipadalo, doba, kdy jsem se ve své vlasti proháněl po pastvinách, se přede mnou vynořila jako krásný sen. Byl jsem už tři roky odloučen od svých a teprve teď jsem se mohl dovědět, zda se otec tehdy dostal s penězi šťastně domů.

„Nikdo ho nepřepadl?“

Bratr zavrtěl hlavou.

„Moc veselo mu nebylo. Jistě si vzpomínáš, že si hned tady koupil osla a naložil na něj pytle se zlaťáky. Najmout si průvodce se neodvážil. Vydal se na cestu sám. Když se za městem ohlédl, zděsil se. Spatřil za sebou muže na koních. S oslem koním neutečeš. Ale ukázalo se, že za ním ty jezdce poslal král, nechtěl asi, aby se jeho poctivými penězi obohatili nakonec lupiči.“

Filip! Ano, myslel na věci důležité i podružné, dovedl být starostlivý a velkorysý ke všem, jen k jedné ne! Teď, v bratrově přítomnosti, jsem konečně přišel na jiné myšlenky. Ale ani v mé vlasti neproběhlo všechno spravedlivě.

„Jak víš, ten kůň tehdy zabil kněze. Kněží nám vyměřili vysokou pokutu, zřejmě se doslechli, že otec prodal hřebce za velké peníze. Museli jsme být rádi, že nám nesebrali všechno, protože už hřebce považovali za svůj majetek. Ale naši koně dostali brzy nato nějakou nemoc, na kterou padl skoro celý zbytek peněz. Nežijeme teď líp než předtím, ale jsme všichni zdraví a spokojeni.“

Zamyšleně si prohlížel Bukefala, vedle jehož mramorového žlabu jsme stáli. „Jeho nevlastní bratři, dva ryzáci, vyhráli letos cenu na závodech vozíků v Olympii. A to byl odjakživa sen nás všech, vrátit se odtamtud s větvičkou z posvátné olivy.“

S úsměvem na mne pohlédl, ale pak opět zvažněl. „Často jsme o tobě hovořili a náš nejmladší ti záviděl tvoji zdejší práci. Ale najednou se všechno změnilo. Jednoho večera nás požádal o pohostinství starý pocestný. Protože toho už hodně prošel, zeptali jsme se ho, jestli nebyl někdy na královském dvoře v Pelle, jestli tě třeba nezná. Tu se jeho tvář zachmuřila. ‚Na tom prokletém dvoře?‘ zvolal. ‚Ta krásná zmije, ta vražedkyně ještě žije? Eurydiké, manželka zesnulého Amynta?‘

Poznali jsme, že žil asi dlouho v odloučení, a řekli jsme mu, že ta, na kterou se ptá, je už dlouho mrtva.

Copak to byla vražedkyně?

‚Vražedkyně a navíc cizoložkyně! Celou tu dobu měla milostný román s mladým Ptolomaiem,‘ zvolal muž temným hlasem. ‚Dala mu za ženu svou dceru, aby ho připoutala k rodině, ale smilnila s ním dál. Ptolomaios byl ctižádostivý a toužil po trůnu, a tak dala Eurydiké otrávit svého nejstaršího syna a potom zabít i dceru.‘

Starci tekly slzy po tváři.

‚Mě přinutila, abych namíchal ten jed,‘ zamumlal a pak jsme jeho slovům přestali rozumět. Jeho duch byl už zkalen stářím. Ale od té chvíle si o tebe otec dělal starosti. Proto mě sem poslal.“

„Podílel se na té vraždě král Filip, její druhý syn?“

„O tom se stařec nezmínil, nejspíš zapomněl, kdo teď vládne Makedonii. Matka řekla, že Eurydiké není jediná kněžna, o níž se vyprávějí tak hrůzné historky, ale otec ji přerušil. Nechtěl asi, abychom toho slyšeli ještě víc.“

Král Filip? Ne. Něčemu takovému jsem nemohl věřit. Zachoval se šlechtně i k mému bratrovi. Jelikož se dověděl všechno, přikázal ještě téhož dne, aby mu přidělili lože v naší společné ložnici a aby mu dali dobře najíst. Ovšem ve srovnání s velkými konírnami byly ubytovny zařízeny skromně.

Stáli jsme právě ve stájích, když bratrovi přinesli od krále na památku meč. Jeho rukojeť nebyla osázena drahokamy jako rukojeť

mečů, které dostávali královští vyslanci, ale čepel byla dobrá.

„Král ti vzkazuje, že tu můžeš zůstat, jak dlouho se ti zlíbí. Je také ochoten přijmout tě provždy do svých služeb,“ vyřídil posel.

Zamyšleně opřel bratr ohebnou čepel o podlahu, přejel druhou rukou po lesklé stěně, jejíž mramorové obložení jsme museli denně mýt, pohlédl na lesklé hřbety ušlechtilých koní. S napětím a s nadějí jsem ho pozoroval, ale po krátké úvaze zavrtěl bratr hlavou.

„Řekni králi, že mu za všechno děkuji, ale že mě naléhavé záležitosti volají domů.“

Když posel odešel a bratr spatřil mé zklamání, poklepal mi na rameno. „Nebud’ smutný! Podívej, na našich lukách jsem svobodný. I koně se brání, když dostanou poprvé ohlávku. A já bych neměl milovat svou svobodu?“

A tak jsem byl opět sám.

Jako jediná útěcha mi zbyly rozhovory s Laertem — a ten byl starý. Ani královnu jsem už nevídal. Spatřil jsem ji jen jednou v noci. Doprovázena mužem nesoucím pochodeň kráčela jako náměsíčnice do parku, kde se asi chtěla svěřit se svým žalem hadům.

Moje osamělost však netrvala dlouho. Vnější situace země se změnila, a to zasáhlo osudy nás všech. Nejprve se vrátil princ.

Alexandr byl už zřejmě zpraven o změnách ve své rodině. I když se k otci, který mu vyšel vstříc — vysoká čest! — až k bráně paláce, choval s úctou, jeho tvář zůstala nehybná. Neprodloužil setkání o nic víc, než vyžadovala zdvořilost. Možná, že ho tak brzo ukončil Filip, který z tohoto shledání nemohl mít radost. Otevřeným portálem paláce jsem viděl, jak Alexandr odměřeně opustil otcovu komnatu a potom chvatně zamířil k matce.

Při jejich shledání nebyl nikdo cizí, ale když princ později přišel za svým oblíbeným hřebcem, spatřil jsem, že plakal.

Bukefalos si bouřlivě třel hlavu o hrud’ prince, na jehož tváři se změnil výraz tak rychle jako na dubnovém nebi. „Pojď, osedlej ho!“ zavolal na mě. A kůň i jezdec už zmizeli v soumraku.

„To se ti povedlo,“ zvolal Alexandr, když se vrátili. „Hřbec chodí jako dřív, ba ještě lépe!“ Z ničeho nic sáhl do kapsy a hodil mi zlat’ák.

Mimoděk jsem ho chytil a schoval, ale radost jsem z něj neměl.

Princ mi svůj dík dosud nikdy neprojevil tímto způsobem, spíš vřelým slovem, stiskem ruky, často i žertem. Když mě odměnil penězi, podstrčil mi je nenápadně, jako bychom o tom oba neměli vědět. Poděkoval jsem zdvořile a stroze a mlčel jsem. Princ na mě udiveně pohlédl a zlostně se odvrátil. Náhle se však otočil a hlasitě se zasmál: „Nesmíš právě jmenovanému veliteli jízdy zazlívát jeho vojácké chování. Ať je tomu jak chce, Bukefalos mi o tobě při projíždce řekl tolik dobrého, že pro jeho prospěch rozhodně musíme slavnostně obnovit náš starý svazek.“

Kývl na sluhu a něco mu pošeptal. Za chvíli přinesl sluha džbán vína a dva poháry. Užasle jsem civěl na pohár, který mi princ podal. Opravdu, podobal se věrně princovu, oba byly z ryzího zlata! I víno bylo jedno z nejlepších, naučil jsem se to u dvora rozlišovat.

První doušek nalil princ do potůčku tekoucího přes pastviny. „Pro krotitele ořů Poseidona!“ řekl přitom. „Zanes to k moři, kde Poseidon sídlí, nymfo tohoto potoka!“ Potom zvedl pohár směrem ke mně. Napili jsme se a Alexandr mě z ničeho nic políbil na rty vlhké od vína. „Na bratrství ve zbrani!“ řekl pevným hlasem. „Myslím, že brzo postoupí zkoušku. Ten pohár si zatím nech, abys mi mohl často připíjet!“

9. kapitola

PEČEŤ

Mezitím makedonští vojevůdci zvítězili v Thrákii a potlačili v podrobených krajích každý pokus o povstání. Vrátili se a naplnili palác hlučnou veselostí. Brzy však museli znovu vytáhnout do boje, a tentokrát chtěl v čele vojska stát sám král. Mířili na Byzantion. Toto město bylo důležité pro přechod přes mořskou úžinu do Malé Asie, ovládalo také obchodní cestu po pevnině do řeckých kolonií u Černého moře, vedoucí po jeho pobřeží.

Byzantion mělo mohutnou pevnost, proto král nevěděl, jak dlouho bude nepřítomen, a rozhodl se zanechat v Pelle svého zástupce. Byl jsem velice překvapen, když ke mně jednoho večera princ přistoupil rozpálený vzrušením. Objal mě a zašeptal celý bez sebe: „Blahopřej mi! Chce... chce mi to svěřit! A já... já jsem byl na něj tak rozzlobený...“

Teprve když se Alexandr uklidnil, porozuměl jsem, oč jde. Jeho otec mu chtěl příští den na shromáždění aristokratů pro dobu své nepřítomnosti slavnostně předat státní pečeť a plnou moc nad říší. Princ měl oči zvlhlé štěstím a pýchou. Popřál jsem mu, jak žádal, aby mu byli bozi nápomocni. Avšak bolelo mě přítom srdce, obával jsem se, že tím skončí naše důvěrné přátelství.

Kromě Alexandra jsem spatřil ještě jednu rozradostněnou tvář, tvář Olympiady. Král mohl svým zástupcem jmenovat přirozeně i ji, ale po událostech poslední doby se v to královna jistě neodvážila ani doufat. Rozhodně pro ni bylo důležité, že vliv na osudy země získá její syn.

Král zřejmě věděl, že jeho vojáci mají před sebou mnohem těžší úkol než kdykoli předtím. Tvářil se při odjezdu nezvykle vážně. Pouštěl se do boje s barbary, kteří byli stateční, ale měli horší výzbroj a velení. Politický rozhled však králi říkal, že by tato válka mohla vyvolat značnou odezvu, protože na důležitém přechodu mělo zájem celé Řecko.

Ze začátku šlo všechno hladce. Pochod napříč Thrákií proběhl bez obtíží. Makedoncům se podařilo obsadit poloostrov Chersonésos a obklíčit Byzantion. Brzo tam však dorazilo vojsko, které pevnosti poslal na pomoc městský stát aténský pod vedením zkušeného a zmužilého vojevůdce Fókióna. Od moře zasáhla atická flotila. Makedonci, ohrožení ze tří stran, museli obléhání přerušit.

Všude se hovořilo o tom, že makedonské vojsko, zvyklé vítězit, utrpělo nezdar. Filip byl nejen velký vojevůdce, nýbrž i houževnatý a úskočný stratég, a proto se porozhlédl po nové příležitosti, jak posílit svou moc.

Existoval prastarý spolek severořeckých států zvaný amfiktyonie a uzavřený na ochranu chrámů považovaných za společné svatyně Řeků, členem tohoto spolku byl makedonský král

od té doby, co se rozhodujícím způsobem podílel na svaté válce a bránil Apollónův chrám v Delfách.

Tento chrám prý teď znovu znesvětili bezbožníci. Tehdy byli z toho činu obviněni Fókové, tentokrát prý neprávem zorali a oseli chrámová pole Lokrové, jejichž území hraničilo s pozemky chrámu. Soud amfiktyonie jim uložil těžký peněžitý trest, a když ho nezaplatili, vytáhl spolek s Filipem v čele, aby rouhače potrestal.

Princ se rozsudku zasmál. „Nedopatření těch sedláků přišlo mému otci určitě vhod,“ řekl. „Mohlo by mu dát příležitost dokázat řeckým státům, které se po celé generace navzájem potíraly, komu přísluší nadvláda nad Řeckem. Ostatní si s tím nikdy nevěděli rady. Už naši dědové a jejich dědové nedovedli mluvit o ničem jiném než o válkách Řeků s Řeky.“

Po otcově neúspěchu u Byzantia chodil Alexandr po paláci sklíčený. Teď měl hlavu zase zvednutou, zvláště když zanedlouho došla zpráva, že spolek zvítězil u Amfissy. Ale starosti čekaly i na něj. Posel z jedné severní pohraniční pevnosti přinesl zprávu o povstání jednoho thráckého kmene.

Sotva princ posla vyslechl, dal mu podat pohár vína a odeslal jiného posla s rozkazem, aby se shromáždili pěšáci a jezdci aby osedlali koně. Také já jsem dostal pokyn, abych pro sebe osedlal jednoho ze záložních koní, pro něj Bukefala poprvé jako válečného oře.

Pozoroval jsem prince mezi vojáky. Jestliže se u dvora říkalo, že mě má v oblibě, začal jsem teď o tom pochybovat. Stejně přátelsky se choval ke všem vojákům, i k mladým aristokratům, které Filip ubytoval ve velkém domě poblíž paláce. Ti jeli do boje na vlastních ohnivých koních, zatímco vojáci tvořící falangy byli vyzbrojeni dlouhými kopími a štíty. Kromě nich tu stáli ještě lukostřelci.

Před odchodem předstoupil Alexandr před seřazené oddíly a promluvil k nim, přičemž je přehlížel svými velkýma, zářivě modrýma očima, takže si každý myslel, že mluví přímo k němu.

„Makedonci!“ zvolal Alexandr. „Táhnete poprvé do boje pod mým velením. Tak jako vy na mne, jsem i já odkázán na vás. Doufám, že nezklamete mou důvěru ve vás. Myslete stále na toto: Čím rychleji a rázněji budete bojovat, tím rychleji můžete zvítězit. Váš život bude ohrožen po kratší dobu, naproti tomu nebezpečí

potrvá déle a bude větší, budete-li váhat a šetřit se. Nejlepší bude, když na můj pokyn přepadnete nepřítele tak rychle, že mu nezbude čas na úvahy.“

Jeho řeč sklidila nadšený potlesk — a tažení proti odbojnému kmenu proběhlo opravdu jako vichřice. Alexandr mohl svému královskému otci současně se zprávou o povstání poslat zprávu o vítězství. Část vojska tam zanechal jako posádku a se zbývajících zamířil zpátky do Pelly.

Klusal jsem kousek za ním a vedl jsem jeho záložního koně, ryzáka s bílou hřívou. Hnědák pode mnou bujně házel hlavou, zvedal nohy a co chvíli se snažil poskočit si cvałem, záložní kůň ho napodoboval. Boj byl tak krátký, že koně spíš vzrušil, než unavil. Můj miláček Bukefalos klusal pod mým pánem dlouhým, rázným krokem zcela klidně, ale krásný bělouš vedle něho musel co chvíli zacválat, aby nezůstal pozadu.

Jel na něm Héfaistión, mladý velitel jednoho oddílu. Přes postříbřené ocelové pláty brnění měl přehozený namodralý plášť z drahé látky, světlé kadeře mu poletovaly ve větru, štíhlé šlachovité ruce vypadaly ušlechtilé a pěstěně, i když držely zbraň. Smál se třpytivými zuby, Alexandr z něho nespouštěl oči.

Mírný větřík vymetl nebe a bledě modrá obloha zalila všechno přívětivým světlem. Zbraně vojáků řinčely, když narazily do brnění, a mladí muži se smáli a žertovali. Jen já — a sám jsem nevěděl proč — jsem věšel hlavu.

Filonikos přestane vyprávět, zavrtí hlavou jako nad dávno překonanou bláhovostí.

Stačilo, abych třeba jen pomyslel, jak za pány zaostávám v boji. V jízdě na koni jsem se jim přinejmenším vyrovnal, ale se zbraněmi jsem až dosud zacházel jen při lovu. Alexandr mě po první malé šarvátce poslal zpátky se zahanbujícím úkolem dohlížet na záložní koně. Stál jsem tam s hněvem v srdci a nesměl jsem se hnout z místa. Věděl jsem, že si s ním o tom později promluvím a požádám ho, aby mi dovolil zúčastnit se vojenského výcviku. V příštím boji už budu šikovnější, ale teď byl prozatím mír.

V tuto chvíli mi také kazilo náladu něco jiného. Často jsem si už říkával, že se moje důvěrné přátelství s Alexandrem chýlí ke konci. Nikdy to však nebylo tak nápadné jako v těchto chvílích. Oproti tomu krásnému a vznešenému mladíkovi po Alexandrově boku...! Co jsem pro něj mohl znamenat víc než třeba uzda v jeho ruce či přílba na hlavě? Věci užitečné, ale zaměnitelné a po použití ihned zapomenuté!

Tím jsem se trápil a kazil si radost z vítězství. Později jsem pochopil, že Alexandr dokázal — tak jako jeho otec — mít současně na zřeteli to nejdůležitější i nejpodružnější, to nejvzdálenější i nejbližší. I mě čekalo s Alexandrem ještě mnoho chvil plných důvěry a porozumění. Potom jsem už znal jeho schopnosti i slabosti, znal jsem i jeho hranice. Tenkrát mi připadal jako miláček bohů, který snadno získává všechno, i srdce lidí, a proto si jich příliš necení.

Dostalo se mi i útěchy a zadostiučinění. Náhle se k nám přiřítíl jezdec na zpěněném koni, Alexandr pokynul Héfaistiónovi, aby mu postoupil své místo po jeho boku. Potom kývl na mne, musel jsem poslovi vyměnit koně. Tak se stalo, že jsem jel dál těsně za nimi.

Posel přijel z Atén, neoznamoval Alexandrovi žádné velké tajemství. V Aténách vystupoval veřejně jakýsi muž a hlásal ve svých projevech, že král Filip je největším nebezpečím pro svobodu Atéňanů. Jestli Atény nechtějí, aby si je podrobil, musejí okamžitě svolat vojsko a zaútočit první. „Démosthenes je skvělý řečník a všichni občané i aristokraté mu tleskají,“ vyprávěl zvěd. „Své projevy nazývá přímo antifilipikami.“

Alexandrova tvář zvažněla. Starostlivě si posla prohlížel. „Kůň je dobrý a odpočatý,“ řekl, „ale na tobě vidím, že jsi se silami u konce. Musel by jet někdo jiný...“ Ohlédl se, jeho pohled padl na mne.

„Jistě jsi nás slyšel, ale požádej posla, ať ti to podrobně vysvětlí ještě jednou. Potom odjed' za králem Filipem, víš, kde ho najdeš. Hospodař rozumně se silami svého koně...!“

Tak jsem dostal čestný úkol, přestože jsem nedovedl zacházet se zbraněmi. Srdce mi bušilo opět rychle a radostně. Krále Filipa jsem dostihl nedaleko Amfissy. Pozorně mě vyslechl, potom se

zeptal, jak dlouho mi trvala cesta. Zpráva sama jím zřejmě neotrásla, znal ji asi už od vlastních zvědů, užasl však, že jsem k němu dorazil jen o den později než posel se zprávou o vítězství, který vyjel o dva dny dřív.

Kývl na vojáka, aby mi vrátil mou hnědou klisnu, kterou mezitím prováděl. „Dobře o ni pečuj!“ řekl mi. „Na ni i na tebe je spolehnutí.“

10. kapitola

VELITEL JÍZDY

Filip dopřál mně a mému koni dva dny odpočinku, potom si mě k sobě zavolał.

„Zůstaneme ještě několik dnů tady, můžeš klisnu šetřit. Je ještě mladá a ona a Bukefalos... Moc mi záleží na tom, založit dobrý chov. Vydej se proto beze spěchu, ale přímo do Pelly a předej mému synovi toto!“ Podal mi stočený pergamen, na němž visela jeho královská pečeť.

Vyrazil jsem k severu. V lesích se ještě držel noční chlad. Cestu stínily mohutné platany, ořechy, jedlé kaštiny a duby, na světlejších místech rostly fíky a moruše, štíhlé cypřiše a staré olivy, na jejichž větvích pokroucených jako hadi se v ranním světle stříbřitě leskly šedozelené listy. Kde byly stromy řidší, tam prosvítaly mohutné vrcholy Parnasu, hor, na jejichž osamělých štítech sídlí Múzy.

Les skončil, přede mnou se prostírala rovina zalitá šikmými slunečními paprsky časného jarního jitra.

Za rychlé jízdy za Filipem jsem se nedíval ani doprava, ani doleva, však teď mi padlo ledacos do očí. Polní práce byly v plném proudu, ale lidé nepracovali tak radostně a pilně, jak jsem to znal z dřívějška. Uvažoval jsem, čím to může být, napadlo mě, že v Makedonii pracovalo v mém okolí jen málo otroků, zabývali se

téměř výlučně osobními službami v domě. Na polích ve Fókidě však pracovali se svými poháněči otroci či lidé polosvobodní, kteří vypadali udřené. Na svém krásném koni jsem si vedle nich připadal volný jako miláček bohů. Jel jsem pomalu, zpíval a pískal jsem si, protože jsem se rozhodl dopřát si soukromé potěšení — vybral jsem si zvláštní místo k přenocování.

Všichni členové mé rodiny se seběhli, když jsem seskočil u jejich dveří. Matka se smála a plakala, sestry si mě přivinuly na prsa a vyprávěly mi o třetí, která se vyvdala mimo domov. Bratři hladili mou klisnu a obdivovali ji, ačkoli mě už letmý pohled cestou kolem jejich pastvin přesvědčil, že tu sice nevyrůstá druhý Bukefalos, ale přesto nádherný chov.

Trochu bylo přece jen vidět, že otec tehdy dostal za hřebce tolik peněz. Rozšířil dům, kolem dokola ho vylepšil a pokryl novou střechou. Ale jídlo tu bylo stejné jako dřív. Hrubý chléb namáčený do kyselého ovčího mléka mi chutnal tak, že jsem matku poprosil, aby mi za mého krátkého pobytu nic jiného nenabízela. Byl jsem zvyklý spát mezi mladými muži, ale ležet mezi bratry bylo něco jiného. Místa tu bylo dost, nejstarší se oženil a postavil si poblíž vlastní domek. I když byl dům mých rodičů malý a prostý a připadal mi po pobytu na královském dvoře ještě menší než dřív, cítil jsem se tu tak dobře, že jsem se druhý den ráno loučil jen těžko.

Otec se mnou chvíli chodil před domem. „Často jsem uvažoval, jestli jsem udělal dobře, když jsem tě zanechal na Filipově dvoře,“ začal váhavě. Neměl ve zvyku mluvit s námi dětmi o něčem jiném než o každodenních povinnostech. „Je to jiná země, nosíš teď jiný oděv, dokonce i tvoje řeč zní jinak...“

„Ale otče... já...“ Jak jsem mu měl říci, že jsem stále stejný, že se moje láska k němu nezměnila? Zdálo se však, že mi porozuměl bez dalších slov, poplácal mě něžně po zádech.

„Říká se, že dvorský vzduch je nezdravý. Existují tam různá nebezpečí... Chci, abys věděl, že u nás vždycky najdeš útočiště.“ Po několik úderů srdce mlčel a potom zamumlal jako pro sebe: „Co je to za muže, ten Filip? Dovolil jsem si tehdy troufalost, proti zdravému rozumu. Dnes nechápu, že to pro mě skončilo tak dobře. Od té doby jsem...“

Dojatě jsem mu hleděl do tváře. Pochopil jsem, že se kvůli mně všude vyptával, co se o králi povídá.

Pokračoval: „Mnoho lidí tady v Thesálii je proti němu, bojí se, že naše svoboda vezme brzy zasloužené, když se nebudeme bránit. Tvrdí, že si Filip nezískal svou mocenskou převahu zbraněmi, jako spíš zdánlivým ustupováním, věrolomností a křivými přísahami. Uvidíme... Kéž tě, synu, opatrují bozi!“

Když k nám přistoupila matka, otcova tvář se změnila, vypadala rázem bezstarostně. Vyskočil jsem na koně, otec si jako zkušený jezdec ještě prohlédl mé držení těla. Matka mi honem podstrčila ovčí sýr. Pak jsem vyjel do časného jitra. Co zůstalo za mnou, rozplynulo se brzy jako sen.

Alexandr nic neřekl — zřejmě by to bylo pod jeho novou důstojnost —, ale přesto jsem na něm poznal, že mě netrpělivě očekával.

„Co řekl král té zprávě?“

V odpověď jsem mu podal pergamen, na němž byl králův názor napsán jistě srozumitelněji, než bych ho dokázal vyřídit já.

Princ rozvinul svitek a dlouho na něj hleděl, jako by důkladně nestudoval čtení a psaní u těch nejlepších učitelů. Pak na mě pohlédl, jako by mě chtěl obejmout, ale to by se nesnášelo s jeho postavením, zvlášť když jsme nebyli sami. Jeho tvář ho prozradila, objevil se na ní šťastný výraz chlapce, který dostal nad očekávání bohatý dar. Vypravil ze sebe: „Král ti neřekl, co mi píše? Chce mě jmenovat velitelem vši jízdy naší země!“

Alexandr naléhal na rychlý odjezd. Tentokrát jsem musel jet na ryzákovi, aby hnědka mohla jít volně vedle mne.

Když chtěl Alexandr po návratu otci poděkovat, Filip zavrtěl hlavou. „Děkuješ mi předčasně. Copak neznáš zákony naší země? O vojsku nemohu rozhodovat, mohu jen navrhnout. Zítra kvůli tomu svolám celou naši armádu.“

Vypadal vážně, když to říkal. Jednalo se o víc než o pouhou formalitu. Připadalo mi, že sám král pochybuje, že si vojáci dají líbit, aby v jejich čele stál tak mladý velitel.

Nepřehledné byly řady vojáků, kteří nastoupili na širé rovině, poslední se táhly ještě po svazích kopců. Po nebi pluly bílé cáry

mraků a svěží vítr si pohrával s chocholy velitelů a rozčesával je tu jedním, tu druhým směrem. Bylo slyšet hovor, muži se zřejmě jeden druhého ptali, proč se tu všichni shromáždili. Pomalu přicházeli poslední, několik jednotek se ještě přesunulo, potom našla každá své místo.

Já jsem byl s princem a třemi členy osobní stráže ukryt za lesíkem, kde jsme mezi kmeny mohli pozorovat, co se děje, ale nás přitom nikdo neviděl.

Teprve když vojsko chvíli stálo a nastal klid, spatřil jsem, že před ně předjel král. Zvedl ruku, rozhostilo se takové ticho, jako by krajina byla prázdná a opuštěná. Jen písňe ptáků svědčily o životě.

„Makedonci!“ začal král. „Svolal jsem vás, abyste svobodně projevíli svou vůli. Máme kol dokola nepřátele, jejichž počet je větší než náš. Díky vaší odvaze a síle se mi až dosud podařilo vždy nad nimi zvítězit. Vrchní velení v boji jsem vykonával sám. Nyní chci ustanovit zvláštního vrchního velitele jízdy, který by mě podporoval a v případě potřeby zastupoval. Dlouho jsem uvažoval...“ Nato udělal král přestávku a přelétl pohledem po řadách. Spatřil asi, co chtěl vidět: bezdeché napětí.

„Za těchto úvah jsem před několika dny dostal zprávu o vítězství...“ Řečník se opět promyšleně odmlčel.

„Moje statečná jízda na severu v jediné bitvě zcela potlačila povstání jednoho thráckého kmene. Byla vedena tak, že jsme sami utrpěli jen nepatrné ztráty, zatímco nepřítel se dal na bezhlavý útek. Kdo naši jízdu vedl, víte. Navrhuji tohoto statečného, rozvážného a starostlivého velitele za vrchního velitele jízdy.“

Stále ještě bezdeché ticho, které mi už nahánělo hrůzu. Pohlédl jsem na prince. Byl velký a překypoval silou, ale nebylo na něm přesto vidět, že mu není víc než sedmáct let? Budou zkušení vojáci poslouchat takového velitele?

Filip si na koni nedbale poposedl. „Neukvapte se,“ řekl, „pohovořte si o tom mezi sebou, možná že mi uděláte lepší návrh. Pečlivě ho prozkoumám a rozhodnout nechám vás. Třeba dostane většinu někdo jiný.“

Jestli jsem kdy Filipa obdivoval, pak v tuto chvíli. Nemohlo být pochyb o tom, že svůj návrh učinil po důkladné úvaze a že mu velmi

záleželo na tom, aby prošel. Ale kdo se na něj díval, myslel by, že hovoří o něčem zcela bezvýznamném. Jeho rysy byly uvolněné a spokojené. Byl opravdu lhostejný — anebo si byl tak jist?

Tu mě cosi napadlo. Zmínil se o většině? Kdy se podařilo — co se pamatuji — sjednotit Řeky různých kmenů tak, aby vznikla jasná a trvalá většina?

Po chvíli zvedl král opět ruku, hovor umkl. Vojáci hleděli na Filipa plni očekávání. Většina jich mlčela, ale tu a tam se z řad přece ozývaly jednotlivé výkřiky: Parmenión! Kleitos!

V tuto chvíli na králův nenápadný pokyn předjel před nastoupené oddíly princ, my pomalu za ním. Ten pohled ze mě vyrazil dech. Nikdy předtím a nikdy potom jsem neviděl Alexandra tak krásného. Světlé tváře mu zrůžověly, jak byl maličko zmaten, že na něj hledí tolik lidí. Vypadal jako červánky nového začátku. Oči se mu leskly nenucenou radostí, jeho pohled těkal s bezmeznou důvěrou po řadách vojáků. Zračilo se v něm — jinak se to nedá říci — cosi jako láska.

Výkřiky utichly. Z ničeho nic vypukl orkán. Tisíce úst se otevřely, z tisíců jadrných hrdel zaznělo volání: „Alexandr! Alexandr!“

I kdyby někdo býval učinil ještě jiný návrh, tato bouře by ho přehlušila. Vojáci bušili meči do štítů, dupali, koně velitelů řehtali a neklidně přešlapovali.

A Alexandr? Neudělal nic, jen úsměv na jeho tváři se prohloubil. Pak zvedl paži a do nastalého ticha zvolal: „Děkuji vám. Vynasnažím se, abych si zasloužil vaši důvěru.“

11. kapitola

CHAIRÓNEIA

Zatímco knížata patřící ke spolku amfiktyonů jezdila v tuto dobu po kraji a přepadávala malé usedlosti, král Filip sledoval větší cíle. S vycvičenými vojáky odtáhl a Alexandra nechal doma s těmi,

kterí sloužili teprve krátce, aby je přivedl na stejnou úroveň. Nebyl to pro Alexandra lehký úkol a myslím, že to otec dobře věděl. Objal ho na rozloučenou a řekl: „Kéž ti bozi i nadále radí tak dobře jako dosud!“

Někteří vojevůdci odtáhli s Filipem, jiní, hlavně mnozí starší velitelé, zůstali doma, aby vedli výcvik pěšáků. Jak se budou tito zkušení muži chovat k svému mladému veliteli?

Večer po rozloučení s králem jsem z Alexandra nespouštěl oči, připadal mi najednou mnohem starší. Avšak druhý den ráno vyšlo zářivé slunce a principi se vrátila stará sebedůvěra. Bez rozpaků svolal důstojníky na dlouhou poradu. Pozoroval jsem, že s nimi mluví s vybranou zdvořilostí, ale zároveň rázně a otevřeně. Čas od času se mladistvě usmál, nato se pousmáli či rozesmáli i vojevůdci. Zřejmě našel přesně ten tón, který se jim zamlouval. Vojákům zatím dopřál pár hodin volna, slyšel jsem, jak ho za to chválili.

Odpoledne začala služba u jeho jízdního oddílu prohlídkou koní. Alexandr dal oddíl nastoupit a vyrovnat. Potom šel sám od koně ke koni. Nezabýval se koňmi od raného mládí zbytečně, nevadily mu výpary a hnůj ve stájích, navíc si pečlivě pročetl, co o koních napsal uznávaný Xenofón, a tak hned viděl, koho může za péči o koně, o jejich zdraví a krmení pochválit a koho pokárat.

„Viděl to doopravdy?“ zeptá se náhle Gazela. „A co ty? Nezapomínáš, že se určitě ledacos naučil i od tebe?“

Filonikos se zasměje. „Ženské musejí vždycky mluvit o něčem jiném!“ Pohladí ji přátelsky po černých vlasech.

Brzy se ukázalo, že si Alexandr dovede poradit se svými vojáky stejně dobře jako s jejich veliteli. Při výcviku se jistě řídil — ať už zjevně, nebo ne — podle zkušených vojevůdců, ale vnášel do jejich metody svěží, mladistvé prvky. Dovedl výcvik uspořádat tak, že i obyčejní jezdci pochopili, proč je to či ono třeba cvičit. Když viděli jeho upřímnou tvář, na níž se nikdy neobjevil nevlídný výraz, snažili se ze všech sil, často jsem zdaleka slyšel, jak provolávají slávu svému mladému veliteli.

Musel jsem pečovat o mnoho koní, o Alexandrovy koně, nejlepší a nejvzácnější v celém vojsku. Ale požádal jsem, abych se směl několik hodin denně zúčastnit služby se zbraní.

Filip se vrátil s oddíly, které utrpěly ztráty. Vojáci však měli přesto dobrou náladu, dobyli přece mohutnou námořní pevnost Naupaktos a pevnost Elateiu na hranicích Boiótie. Na helmách měli snítky ze svaté olivy. Král jim vštípl v paměť, že jde o svatou válku. Znovu a znovu hovořil ve svých projevech o chrámu v Delfách. Ti prostí vojáci pevně věřili, že jim jsou v bitvách nápomocni bozi.

V rozhovorech s princem se Filip o chrámu nezmínil. Přestože zvítězil, měl na čele starostlivé vrásky. „Atéňana Démosthena, mého nesmiřitelného nepřítele, poslali jako vyslance do Théb,“ vyprávěl. „Zdá se, že středořecká města nejsou s to sama pochopit, že tváří v tvář silné moci na východě je nám zapotřebí jednoty.“

Alexandr se zasmál. „Ty je o tom přesvědčíš!“

Brzy nato přišla zpráva, že Atény a Théby uzavřely spojenectví a že oba partneři budují v největším spěchu obrovskou armádu. Kromě Sparty, která s tím zřejmě nechtěla mít nic společného, to byly nejlidnatější a nejmocnější městské státy na poloostrově. Filip se s obavami radil se svými vojevůdci, jak by se jim nejsnáz dostal na kopytka. Jednoho dne však přistoupil se smíchem k Alexandrovi:

„Slyšel jsi, kdo má vést jejich vojsko? Nikoli Fókión, který nám kladl takový odpor u Byzantia. Jeho úspěch přiměl jeho závistivé odpůrce k tomu, aby ho odstranili. Tentokrát bude Atéňanům velet Charés, který kdysi velice špatně bránil Olynthos. Teď mohu zase klidně spát.“

Filip poznal, že mu nejvíc pomůže, když si pospíší, aby se protivníkově dosud neuspořádané vojsko nemohlo zorganizovat. Proto dal svým oddílům rozkaz, aby vyrazily směrem k boiótské Chairóneii.

Bitva byla těžká a krvavá. Makedonci narazili nejprve na oddíly z Théb, které bojovaly zvláště hrdinně, protože si byly vědomy, že brání své blízké hlavní město. Jednotka spříseženců nazývajících se „svatý oddíl thébský“ se bránila tak zoufale, že se zprvu zdála neporazitelná.

Nedaleko ode mne bojoval v nejhustší vřavě král. S hrůzou jsem spatřil, jak se jeden thébský voják rozmáchl mečem a vrazil ho Filipovi mezi pláty brnění hluboko do stehna. Současně zranil jiný voják Filipova koně na přední noze, že kůň padl. Zoufale a marně jsem se snažil prodrat ke králi. Tu přišla pomoc z druhé strany. Lesklý chochol na přilbě, černá koňská hlava s bílou lysinou! Bukefalos se zvedl na zadní, ztěžka dopadl zpátky na všechny čtyři a povalil přitom několik nepřátel. Potom kousal kolem sebe, vzpínal se a vyhazoval a podle povelů svého jezdce se prodíral ke králi. Alexandr se nad svým otcem rozháněl kopím tak, že všichni nepřátelé ustoupili.

Konečně jsem se tam dostal i já. Na Alexandrův pokyn a pod ochranou jeho průvodců jsem zvedl raněného krále na svého koně a odjel z bojiště.

Král zhluboka sténal. Oči měl zavřené. Ztráta krve ho oslabila tak, že mi visel v náručí jako bez života, musel jsem koně pobídnout do cvalu, abych mohl raněného co nejdřív v bezpečí a klidu složit a zastavit krvácení. Konečně jsem dorazil do lesíka, který nám skýtal ochranu před zbloudilými šípy a vojáky rozptýlenými po kraji. Keře a stromy tlumily bitevní vřavu, ale bylo slyšet, že boj neztratil na úpornosti.

Bodnutí mečem bylo hluboké, ale nikoli široké. Jako všichni vojáci měl jsem u sebe obvazy, a tak jsem mohl tepnu podvázat a zastavit krvácení. Celou tu dobu, co ležel na měkkém mechu, dýchal Filip slabě jako umírající a ani se nepohnul. Nyní otevřel oči. „Naši...?“ vydechl sotva slyšitelně.

Co jsem měl odpovědět? Ztratil jsem přehled o průběhu boje. Raněný král na mne vyčítavě pohlédl, ale pak se mu oči znovu zavřely. Viděl jsem, že potřebuje klid, ale mohl jsem s ním zůstat tady?

Bojová vřava, která se na chvíli vzdálila, vrátila se teď zpátky, připadalo mi, že je blíž než předtím. S obavami jsem odešel na kraj lesíka, ale podrobnosti jsem nerozeznal. Za mnou naříkal v polospánku král, cosi mumlal, trpěl. Jednou se mi zdálo, že tiše šeptá jméno svého syna. Náhle jsem spatřil, jak otevřel děsivě dokořán své jediné oko. Pohlédl na mne kalným pohledem, zřejmě nebyl zcela při vědomí.

„Tamhle jde, má věnec na hlavě,“ zamumlal a upadl opět do hlubokého bezvědomí.

Že by jeho ústy promluvily nadzemské bytosti? Věnec na hlavě? Věnec dostává vítěz, ale i oběť a mrtvý ležící na márách. Že by těžce raněný král jasnozřivě viděl smrt svého syna?

Později mi několik Makedonců, kteří se ztratili své jednotce, pomohlo položit krále na nosítka a přivázat je mezi dva mezky. Doprovázel jsem krále do tábora v týlu. O průběhu bitvy tam nic nevěděli. Až do noci nepřišel nikdo, kdo by nám mohl říci něco bližšího. Ráno jsme se dozvěděli proč.

Naše oddíly postupují dál, vyprávěl posel, kterého Alexandr vyslal, aby mu přinesl zprávu o zdravotním stavu jeho otce. Bitvu rozhodl ještě minulého dne mohutný útok jízdy, který nepřítele dokonale překvapil. Večer vojáci v narychlo postaveném táboře zvedli svého mladého velitele na štítech do výše, na celý tábor se neslo volání Makedonců a jejich spojenců: „Ať žije Alexandr!“

Já jsem jeho triumf nezažil! Zato jsem mohl pozorovat královu radost. Přestože byl zesláblý, dal pro všechny přinést dobré víno. Zdálo se, jako by s červeným vínem proudil nový život i do jeho těla.

Když se mohl trochu zvednout, dal Diovi obětovat býka. Zatímco kněží spalovali na počest boha kýty a vnitřnosti, pochutnával si král spolu s námi na ostatních částech pečeně a těšil se z bohaté hostiny. Byl obdivuhodně odolný. Už zase žertoval a smál se svým posměšným smíchem.

Brzy nato padly Makedoncům do rukou Théby. Zvěd přinesl zprávu, že od té doby mají velké obavy o své město také Aténané. „Každý občan, od chlapce až po starce, chce něco učinit pro jeho obranu. Kněží vydávají obyvatelům zbraně, které visely v chrámech jako dary a patřily bohům. Otvírají dokonce i rakve a vyndávají z nich drahocenné meče pohřbené s nebožtíky. Porážejí stromy, které chránily město před sluncem a větry, a budují z nich na ochranu palisády. Otrokům, cizincům, ba dokonce i zločincům slibují svobodu a občanská práva, když vstoupí do vojska. Každého, kdo uteče, zbaví občanské cti.“

Filipova tvář se zachmuřila.

„Těžko lze porazit národ,“ řekl, „který miluje nade vše svou svobodu a bojuje ze všech sil. Kromě toho mají Atéňané znamenité loďstvo, které v této válce ještě nenasadili. My si ho musíme teprve postavit.“

Filip nařídil, aby se postupovalo přísně vůči Thébanům, ale zacházelo ohleduplně s aténskými válečnými zajatci. „Začneme s Aténami vyjednávat, jakmile to nikdo nebude moci považovat za naši slabost,“ řekl Alexandrovi. Poslovi dal na cestu váček zlatěáků. „Na podporu svých slov, až se vplížíš zpátky do Atén a budeš tam hovořit pro mír.“ Potom si dal předvést několik urozených zajatých Atéňanů a slíbil jim, že je propustí bez výkupného. Nato se zajatci domnívali, že si mohou dovolit vše. Požádali také o své zbraně a ostatní majetek. Král už mohl opět sedět zpříma na svém bohatě vyřezávaném křesle. Odtamtud na ně posměšně zamžoural svým jediným okem.

„Takhle si to představujete? Proč myslíte, že jsme bojovali? Pro zábavu?“ zeptal se jich. Potom dal opovážlivce spoutat a zacházet s nimi přísněji než s ostatními.

Zvěď, kterého král poslal zpátky do Atén, hlásil při příští návštěvě úspěchy. Filip se zasmál a řekl: „Osel naložený zlatem zdolá i tu nejnepřístupnější pevnost.“

Zvěď jistě zveličil své osobní zásluhy. Filip byl přesvědčen, že v Aténách všeobecně vítězí rozum. Rada archontů se musela řídit hlasem občanů poukazujících na osud thébského státu, kde vojska krále Filipa a jeho spojenců vydrancovala města a zpustošila jejich okolí.

Théby zůstaly obsazeny a musely zaplatit vysoké válečné daně, část makedonského vojska táhla dál k Spartě, která se nakonec přece zapletla do války. Sparta byla poražena, její pobřeží zpustošeno. Také spartský lid nyní těžce trpěl — tak jako lid ostatních států — za bojechtivost svých mocipánů. Nato přišly Atény konečně k rozumu, začala mírová jednání.

Zůstal jsem u krále, který dosud nemohl jezdit na koni. Když jsem mu jednou podával pohár, pohlédl na mě v dobré náladě. „Co říkáš mému osobnímu nepříteli Démosthenovi? Řídil se tím, co se předtím snažil dokázat ve svých skvělých a učených projevech —

bojoval v armádě jako obyčejný voják! Jistě to pro něj, který až dosud válčil jen jazykem, nebylo snadné. V dík za to ho jeho vlastní spoluobčané zatáhli před soud. Ale aténští soudci jsou hrdí, stateční lidé. Nebojí se ani peněz, ani jiných mocenských prostředků. Démosthena osvobodili.“

Filip upadl v zamyšlení. Trochu později řekl: „Dokonce pak Démosthena vyznamenali občanskou korunou a pověřili ho čestným úkolem pronést smuteční řeč za padlé u Chairóneie. Ale to je jejich věc. Není vyloučené, že bude dokonce mým partnerem při mírových jednáních.“

12. kapitola

SVATBA

Když se Filip vrátil do Pelly, zdálo se, že je u cíle všech svých přání. Opustil ještě nakrátko město, aby v Korintu založil makedonsko-řecký spolek pod svým vedením. V tomto spolku si všechny státy, větší i menší, zachovaly svou samostatnost, musely jen slíbit, že proti sobě nebudou válčit. Aby tento slib nemohl žádný stát porušit, ustavil Filip spolkovou radu, synedrion, která měla rozhodovat o všech sporných bodech jako soud. Konečně byly řecké státy sjednocené, jejich kultura a hospodářství se zdály zabezpečené. Vypadalo to, že Filipovo úsilí směřovalo právě k tomu.

V Pelle oslavili vítězství slavnostmi a sportovními hrami. Makedonie byla mocnější než kdykoli předtím. Kořist, z níž dostala Makedonie hlavní díl, téměř pokryla výdaje na válku. Lid měl všechen důvod ke spokojenosti s králem a následníkem trůnu, oběma šlo zřejmě o dlouhý mír. Mnoho prostých lidí tomu věřilo. Vojáci vítali prince jáсотem, kdekoli se objevil.

Jak tomu však bylo s mocnými v zemi? Alexandr se velice snažil získat na svou stranu staré zasloužilé vojevůdce, citlivě chápal, co pro ně znamená vyzdvihování jeho osoby. Mnozí se

chovali velmi zdrženlivě, ale otevřenému nepřátelství se Alexandrovi podařilo zabránit.

Hostin u dvora se opět účastnila makedonská knížata. Jak budou přijímat pocty vzdávané následníkovi trůnu a jeho slávu? Třeba Attalos, který vládl svému knížectví v Horní Makedonii, daleko od dvora, a jen nerad a neochotně se podrobil králi.

Den po tom, co královna odjela na mystérie, tentokrát v doprovodu své dcery, přijel Attalos se skvělým doprovodem do Pelly. Stál jsem tam a obdivoval jeho krásné koně a nádherné zlatené štíty, a náhle jsem vedle knížete zpozoroval mladou zahalenou ženu. Bylo to podivné, už jednou... Ale tehdy bylo to děvče tiché a nesmělé, zatímco dívka vedle Attala seděla na koni jako muž a ovládala svého ohnivého oře s neomylnou jistotou. Později u dvora jsem spatřil, že vyniká i krásou, sebevědomou a vyzývavou. Tmavé oči jí zářily, když se nenuceně rozhlížela kolem sebe, štíhlý nos měl krásný tvar a ústa prozrazovala ráznost. Právě když jsem šel kolem ní s mísami vonící pečeně, zažertoval král o tom, že se jmenuje Kleopatra stejně jako jeho dcera.

„Rád bych měl takovou dceru za vlastní,“ řekl. „Chceš se stát mou dcerou?“

Tu se v jejích tmavých očích podivně zablýsklo. „Dcerou?“ řekla. „Ne!“

Nestalo se nic víc, než že se král za smíchu a žertování pochvalně zmínil o její kráse a potom pil s jejím strýcem Attalem, až ho jeden člen jeho tělesné stráže musel odvést na lože, zatímco Attalos, ač také trochu vrávorál, stál na nohou tak pevně, že našel svou postel v cizím domě bez pomoci.

Avšak mladý šlechtic jménem Pausanias našel v té dívce, jak se zdálo, víc než jen letmé zalíbení. Hned první den spaloval svými pohledy její úzkou, panovačnou tvář, a nespustil už z dívky oči. Druhý den požádal Attala proti všem zvyklostem veřejně u tabule o ruku jeho neteře. Attalos se jen zasmál.

„Znám tvůj dvorec moc dobře. Má tam Kleopatra krmit prasata a halit se ve stavení do šátku, aby jí děravou střechou nepršelo na hlavu?“

Pausanias pohlédl na Attala jako šílený, potom vyskočil a sáhl po

meči. Král zaslechl jejich rozhovor, dal pokyn svým tělesným strážcům, tři z nich se vrhli na běsnícího mladíka, svázali mu ruce a odvedli ho. Druhý den ráno odjeli hosté z hor zpátky do své vlasti.

Pausanias strávil v těsné komůrce paláce bezesnou noc. Když k němu vstoupili strážci, pohlédl na ně zmateně, jako by je nikdy neviděl. Muži mu sundali pouta a dovedli ho před krále. Ten na něj pohlédl z trůnu s posměšným úsměvem.

„Slyšel jsem, že ses vyznamenal při dobytí pevnosti Naupaktu.“ Když Pausanias na toto přátelské oslovení jen přikývl, jak mi později vyprávěl jeden ze strážců, pokračoval Filip stále ještě blahosklonně: „Včera jsi toho trochu moc vypil. To se statečným mužům občas stává. Jsou mi milejší než tichošlápci. Protože jsem ti tehdy zapomněl poděkovat, chci to dnes napravit. Ode dneška povedeš jako kapitán jednu falangu!“

Jen málokdy posoudil král přestupek tak mírně, natož aby pachatele ještě odměnil. Přesto neuslyšel za toto jmenování nic než odměřené děkuji, králi, zatímco tělesná stráž, povzbuzená královou dobrou náladou, nadšeně bušila do štítů. Kapitán tělesné stráže později uznale poklepal povýšenému Pausaniovi na rameno, ale vypadalo to skoro, že mu noc ve vězení zatemnila rozum, místo odpovědi se jen otočil a odešel. Dlouho jsem ho pak neviděl, přeložili ho k pohraniční jednotce.

Nikdo v paláci nebral tu událost příliš vážně. Všichni Makedonci mají sklon k hrdé vznětlivosti, ale také rychle zapomínají.

Rozruch způsobilo něco jiného. Královna se zdržela na podzimních mystériích nezvykle dlouho. Předtím, když král odtáhl do války, byla klidná a celé hodiny seděla v tichém zadumání. Dceři se jen zřídka podařilo rozveselit ji. Po Filipově návratu mu jen formálně blahopřála k vítězství a jednou se objevila u tabule. Připadala mi stále krásná, ale v její kráse bylo stále víc ponurosti, tajemnosti. Tak jsem si představoval Persefonu, bohyni podsvětí. Mnozí si oddychli, když odjela, a těšili se, že v paláci zavládne nezkalené veselí. Ale klid nenastal. Od té doby, co Attalos odjel se svou neteří z Pelly, kolovaly po paláci podivné pověsti, nikdo nevěděl, kde se vzaly.

„Slyšeli jste, že lidé pozorovali menády, pobíhající při

dionýských mystériích po lesích, s fauny, ba dokonce se samotným bohem Panem, který se svými sluhy doprovází Dionýsa?“

„Opravdu je viděli? Pak je tedy něco pravdy na tom, co se povídá už dlouho.“

„Proč by královna jinak zamykala dveře, když ji chce navštívit její manžel?“

„Dionýských mystérií se zúčastňuje už dlouho, od mládí.“

„Od mládí? Že by snad...?“ Nikdo se zatím neodvážil dovést tuto myšlenku do konce, anebo ji dokonce vyslovit, ale něco viselo ve vzduchu.

Král Filip zřejmě také zaslechl, že se hovoří o dionýských mystériích, ale domníval se, že se to týká jen dlouhé nepřítomnosti jeho manželky. Podle svého zvyku se k těm pověstem vyjádřil přímo: „Naše královna na sebe dává tentokrát dlouho čekat,“ řekl u tabule. „Seznámil jsem se s ní při mystériích, tedy při divadle uváděném na jejich počest. Tehdy jsem netušil, že později dostane chuť účinkovat sama za scénou. Ale líbí se jí to, a tak se obrňme trpělivostí.“

Tím bylo pro Filipa toto téma odbyté, dokonce ani Alexandr neslyšel v těch slovech nic zvláštního. Jeho nálada se nezměnila, byla už předtím proměnlivá. Myslel jsem, že na něj doléhá práce a odpovědnost nové funkce. Byl jsem si jist, že se nikdo neodvážil naznačit mu, co se povídá o jeho matce. Když jel na Bukefalově hřbetě v čele svých jezdců, byl veselý jako odjakživa. Mladicky se smál, když mu vojáci při každé příležitosti provolávali slávu: „Schovejte si to na později!“ řekl. „Třeba se mi ještě někdy podaří zvítězit po těchto mírových dobách v bitvě.“

Ano, měli jsme nerušený mír, aspoň jsme si to mysleli. Bylo mi však nápadné, že i Filip chodil občas hluboce zamyšlen.

Za této rozporné atmosféry se jednoho dne ohlásili hosté — poselstvo z Persie. Ani tentokrát nešetřil král na bohatém pohoštění a opět uspořádal sportovní hry, ale jestliže dříve probíhala návštěva za zdvořilého zájmu, tentokrát bylo králi očividně zatěžko tvářit se na hosty alespoň příjemně — třeba když se ptal na zdraví velkokrále Arsa. Že byla odpověď rovněž chladně zdvořilá, způsobil jistě tón otázky. Filip roztál, teprve když se ptal na vojsko,

a žádná odpověď mu nebyla dost dobrá. Potom náhle připil vyslanci na zdraví. „Toto víno není hodno mých vzácných hostů,“ řekl mi, když jsem šel kolem něho. „Postarej se, aby dostali to nejlepší!“

Filip pil toho večera málo a radil se pak s Alexandrem. Alexandr zůstal dlouho zamyšlený, druhý den mi ani nepoděkoval, když jsem mu osedlal hřebce.

Ještě před Olympiadiným návratem se náhle začaly konat přípravy na velkou slavnost. Nikdo nevěděl nic podrobného, šířily se ty nejpodivnější dohady. Jedni mysleli, že se má princ ženit a — protože nejevil radost — že ho chtějí spojit s ženou, která se mu protiví. Jiní dokonce tvrdili, že se o ženy vůbec nezajímá, že by mu byl proti mysli každý sňatek.

Potom přijel Attalos s příbuznými a vojáky a se svou neteří Kleopatrou. Tentokrát seděla v drahocenném voze taženém bílými mezkami. Vedle vozu jel na koni Filip. Zřejmě o jejich příjezdu věděl a vyjel jim vstříc až k Héřině chrámu, ležícímu několik hodin jízdy směrem do kraje. Tam prý spolu s hosty vykonal oběť, ale nebyl u toho nikdo z Pelly mimo královu tělesnou stráž, a tito muži dovedli mlčet. Když se princ večer vrátil od vzdálené posádky, vyřídili mu, aby si k tabuli oblékl své nejlepší roucho, protože přijeli vítání hosté.

Alexandr přijal pozvání neochotně. Když vešel do slavnostního sálu vyzdobeného krásnými mozaikami, spatřil vedle otce Attalovu neteř Kleopatru, překrásně upravenou a nezahalenou, a hned vedle seděli Attalovi mužští příbuzní. Kleopatra vrhala roztoužené pohledy na krále, ale když myslela, že ji nikdo nepozoruje, zvědavě si prohlížela mladé muže u tabule.

Filip, který už zřejmě vypil několik pohárů vína, přivolal Alexandra k sobě a rozzářeně na něj pohlédl: „Můžeš nám popřát štěstí! Spojil jsem se dnes před vznešenou bohyní Hérrou navždy s touto krásnou ženou.“

Před Hérrou...! Navždy...! Lid dostal novou královnu! Princ zavrával, ale tu k němu na pokyn jeho otce přistoupil člen tělesné stráže, obrovitý, dobrosrdečný mladík, kterého měl král ve zvláštní oblibě, a podepřel ho. Alexandr ze sebe nevyrazil ani slovo, jen zasténal. Král mu vlídně pokynul.

„Že jsi své blahopřání pronesl trochu nezřetelné, přičítám tvé únavě. Smíš ho opakovat té mladé ženě a srdečně ji přivítat!“

Tu se k Alexandrovi natáhly dvě paže, vlahé rty ho políbily na čelo. Kleopatra ho chvilíčku podržela za ramena a zvědavě si ho z největší blízkosti prohlížela. Potom tělesná stráž na králův pokyn odvedla Alexandra na jeho místo u druhé tabule.

Zatímco se kolem Filipa pronášely veselé přípitky, Alexandr seděl jako ve snách. Mechanicky vypil pohár vína. Trvalo dlouho, než překonal první ohromení, pak mu pohár nastavil znovu. Kradmo se rozhlédl kolem sebe, ale mohl si být jist, že se veselí stolovníci kolem něho zabývají jen sami sebou. Když jsem se sklonil, abych mu nalil, pošeptal mi: „Slyšel jsi to, před Hérou! To znamená, že musí zavrhnout svou dosavadní manželku, Olympiadu, mou matku! Co ho k tomu jenom přimělo?“

Znovu se chvatně napil, já ustoupil, aby si nás nikdo nevšiml. Potom na mě Alexandr znovu kývl a při dolévání zašeptal: „Už jen tenhle pohár, pak se pokusím nepozorovaně odejít. Musím mít jasnou hlavu... zítra... až se vrátí královna. Nesla to už tehdy těžce — a teď... je to mnohem horší...“

Právě když vstal, aby odešel, vzbudil jeho pozornost výjev nahoře u hlavní tabule. Attalos, strýc mladé ženy, vstal a držel v natažené ruce pohár. Tak hlasitě, že přehlušil všechen křik, zavolal na krále: „A teď se napijeme na to, aby ti bozi konečně dali pravého, legitimního následníka trůnu, protože ten, který za něj až dosud platil...“

V tu chvíli zvedl Alexandr ze stolu těžký stříbrný džbán na víno. Silou, jakou má jen člověk běsnící vzteky, jím mrštil po Attalovi.

Attalos uhnul. Vtom už vyskočil i Filip. Než to zpozorovali jeho tělesní strážci, jimž dal v radostné opilosti bohatě nalévat, vytrhl meč z pochvy a chtěl se vrhnout na syna, ale podařilo se mu udělat jen pár kroků. Vypil už příliš mnoho vína, a také dosud kulhal. Uklouzl a upadl.

Alexandr stál zpříma mezi stoly. Opovržlivě se ušklíbl, s odporem pohlédl na ležícího krále, který se nemohl zvednout. „Tohle je muž, který chtěl kdysi táhnout přes Byzantion do Asie! Teď upadne, když chce dojít od jednoho stolu k druhému!“

Nato opustil sál.

13. kapitola

ÚTĚK

Druhý den ráno vstal Alexandr časně. Zdravé mládí mu přes všechno rozrušení dopřalo pevný spánek, vypadal svěže, ale velice vážně. Netrpělivě vyhlížel, a když matka konečně předjela, šel za ní do jejích komnat.

Musel jsem čekat s ním, tížilo mě ticho, které mi připadalo jako předzvěst katastrofy. Náhle jsem uslyšel pronikavý výkřik. Pak opět ticho, chladné, kruté ticho.

Po chvíli se objevil princ.

„Jdi zapřáhnout!“ řekl. „Vezmi ty dva nejlepší mezky a nejpohodlnější cestovní vůz. Osedlej Bukefala, dále svého koně, hnedou klisnu a dva náhradní koně!“

Zbrojnoše poslal pro brnění a pro všechny své zbraně. Potom se vrátil do paláce. Když se znovu objevil, doprovázela ho mladá, statná a věrná služebnice. Nesli do vozu královnu, která byla v bezvědomí. Stará chůva běžela s pláčem za nimi a prosebně k němu vzpínala ruce. Alexandr však zavrtěl hlavou, zjistil asi, že už není spolehlivá.

„Přivaž náhradní koně za vůz! Musíš jet na Bukefalovi a vést přitom klisnu.“

Alexandr se ozbrojil a sedl si k oběma ženám do vozu. Uchopil otěže a řekl ještě: „Až král vystřízliví, musíme být už daleko. Ať už nás bude, či nebude hledat... Rozhodně se mu to pokusíme ztížit.“

Ale kam chtěl princ uprchnout? Vyhýbal se městům a vesnicím, a když za ním zvědavě hleděli rolníci sklízějící poslední polní plodiny, poháněl mezky k ještě větší rychlosti. Jak rád u venkovanů jindy zastavoval a povídal si s nimi! Teď jel dál a dál, stále k jihozápadu.

Olympias se konečně probírala z mdloby, ale neuslyšel jsem od ní ani slovo. Matka a syn se na sebe jen dívali, a to jim zřejmě stačilo. Jen jednou jsem spatřil, že Olympias něžně, téměř nesměle

pohladila ruce pevně svírající otěže. Potom asi sama poznala, kam Alexandr míří, vyznala se v tomto kraji lépe než já. „Ano, do Épeiru,“ zašeptala. „Tam, kde jsem jako dítě běhala po zahradách, dokážu snad žít sama.“

Olympiadin mladší bratr se jmenoval jako následník makedonského trůnu Alexandr. Filipova manželka patrně zvolila to jméno pro svého prvorozeného z oddanosti ke své rodině. Že vládce Épeiru nemohl skrýt své zděšení, když se dověděl, proč jeho sestra přijela, bylo pochopitelné. V první chvíli se mu také v očích zablýskl hněv a uražená pýcha. Ale potom...

„Jen jestli tu najdu dostatečnou ochranu...! Strýc Alexandr... nevím, přestože hovořil o zadostiučinění a pomstě... v tváři se mu zračil strach, strach z makedonského krále, mocného a zvyklého vítězit.“

Princ rozčileně přecházel po velké, bohatě zařízené komnatě, kterou mu vyhradil jeho příbuzný.

„Do Pelly rozhodně nepošlu zprávu, kde se zdržuju. Jen ať otci první dny novomanželského štěstí kalí starost a nejistota!“

Zděšeně jsem na něj pohlédl. Připadal mi cizí nikoli pro tato slova, říkající jen to, co jsem očekával, ale pro jejich opovržlivý tón, pro nenávistný výraz tváře. Jeho rozrušení však brzy pominulo.

„Tady budeme mít pár dnů klid a já pomůžu matce začít nový život.“

Opravdu s ní trávil denně dlouhé hodiny, trpělivě poslouchal její náрек, její výbuchy nenávisti, její zmatené plány. Znal jsem Olympiadu tak dobře, abych věděl, že se nesmíří se svým osudem. Moje obavy byly ještě překonány, když mi Alexandr vyprávěl, že královna naléhá na svého bratra, aby vytáhl proti Filipovi do boje.

„Jak si může jen vteřinu myslet, že by to mohlo k něčemu vést? Spíš by přitom mohla i s bratrem zahynout. Zřejmě ji k tomu dohání šílená naděje, že by před sebou viděla svého manžela spoutaného a že by mu pak velkomyslně darovala život... Co myslíš, Filoniku, není pro lidi láska spíš kletbou než darem bohů?“

Až po několika týdnech jsem na výraze Olympiadiný tváře

poznal, že se trochu uklidnila. Alexandr si oddychl, měl takovou radost jako po vítězství nad zarputilým nepřítelem.

Jednoho večera doprovázel svou matku při procházce po parku. „Podívej se tamhle!“ řekl jí. „Požádal jsem strýce, aby tu dal postavit mramorovou nádrž, v níž by se dařilo hadům. Brzo budeš v těchto prstech zase držet své miláčky, poslal jsem pro ně tajného posla.“ Přitom jí hladil ruku.

Posel přinesl znepokojivou zprávu. „Zdá se, že král nepochybuje o cíli útěku. Slyšel jsem, jak se o tom bavil s Laertem, nevěděli, kdo jsem a že poslouchám jejich tichý šepot. Attalovi řekl, že tě, princi, poslal s oddílem jízdy na hranice.“

„Laertes je jeho důvěrný přítel, je oddán i mně. Že o tom král mluví jen s ním, svědčí o tom, že na mě nemyslí ve zlém. Přesto... nemám chuť, ještě ne. Jestli se vůbec někdy vrátím...“

Alexandr chodil celý den v zamyšlení, zatímco jeho matka se těšila ze svých miláčků, kteří už byli velice klidní a zřejmě se připravovali na zimní spánek.

Druhý den ráno se Alexandr rozloučil s matkou i se strýcem. „Otec pro mě možná pošle a bude chtít, abych se vrátil. Jen ať mu chybím, když už ví, že pro něj mohu vyhrávat bitvy! Postarám se, aby mě tak snadno nenašel!“

Vydali jsme se k severu, a když naši koně šplhali do kopce, zavanul proti nám drsný vítr. Zasněžené svahy hor se nádherně třpytily, zatímco na údolních cestách slunce rozpouštělo lesklý bílý příkrov, který napadl přes noc. Koně pod námi tancovali, zvláště Bukefalos nebyl k udržení. Jeho jezdec ho popohnal do cvalu. Nemohl jsem s nimi na své poslušné klisně a se dvěma náhradními koňmi držet krok a jen jsem se díval, jak oba mizejí v dálce.

Se smíchem se Alexandr za chvíli vrátil. Svižná projížďka mu pomohla zaplašit všechny starosti poslední doby.

„Hádám, že někdy a někde najdeme dobrého hostitele, u něhož nebudeme dělat nic jiného než jezdit na koni, chodit na lov a pochutnávat si na pečení a víně,“ řekl.

Nemýlil se. Všude, kam jsme přišli, přijímali Alexandra s velkými poctami jako syna mocného krále Filipa. Avšak teprve

třetího dne, když jsme byli u jednoho ilyrského knížete za hranicemi řeckých států, prohlásil princ, že by se rád zdržel.

Tam se Alexandrovi splnilo, co od takového pobytu očekával, po dlouhé době prožíval opět bezstarostné dny, jaké by vlastně odpovídaly jeho devatenácti letům. Já jsem jich užíval neméně, protože jsem zde byl jediným princovým důvěrníkem. Pohodlně nicnedělání se mu mnohdy zamlouvalo tak, že mu bývalo dokonce zatěžko matce odpovědět na dopisy, které mu denně posílala po poslech.

„Proč ses učil psát? Zkusíme to!“

Srdečně se smál, když viděl, jak pomalu a neobratně kreslím na pergamen slova, která mi předříkával. Neztratil však trpělivost. Proč také? Poprvé v životě se čas před ním prostíral jako bezbřehé moře... Mně však připadalo, jako by se vrátila doba, kdy jsme se oba radovávali, jaké pokroky dělá Bukefalos, kterého jsme právě zkrotili. Hřebec byl opravdu náš třetí kamarád, bylo na něm vidět, jakou měl radost, když slyšel přicházet svého pána. Přivítal ho s vesele postavenýma ušima a vyrazil, jak mohl nejrychleji.

Někdy jsme však museli tempo zmírnit. Kníže přišel jednoho dne s kýmsi, koho jsme nejdříve považovali za jeho syna, ale zblízka jsme v něm poznali mladou dceru. Měla na sobě dlouhé kalhoty, jaké nosí barbaři, a červenou kazajku. Vítr jí rozfoukával tmavé vlasy, její hnědé oči na nás hleděly bojácně a zároveň srdnatě.

Princ ji zdvořile pozdravil, ale za jejími zády vrtěl hlavou. Raději by si býval vyjel tak, jak jezdí na koni mladí muži, když jsou sami mezi sebou — většinou tryskem a cestou necestou.

„Ta dívka není ani nešikovná, ani bázlivá, jen trochu slabá,“ přiznal později. „Ale stejně se pokusíme vyrazit vždy brzy ráno, dokud ještě spí.“

Dívčin otec byl naštěstí hrdý a zdrženlivý a nevnucoval nám ji. Ze zkušenosti věděl, že by tím neudělal radost ani jí. Já bych však proti rozšíření našeho jízdního oddílu nic nenamítal, mně se ta malá princezna opravdu líbila. Ale mohl jsem očekávat, že by si mě vedle Alexandra vůbec všimla?

Náš bezstarostný život však neměl trvat dlouho. Jednoho dne přijel vůz, v němž jsme už na dálku viděli skvostně pozlacené

brnění a stejně takovou přílbu. Brzy jsme taky poznali, že ho řídí starý Laertes, jehož příchodu jsme se stále obávali.

Hned nato na mne princ kývl a rozběhl se ke stájím. „Honem pryč!“ zvolal a sám popadl kantár pro svého koně. V mžiku jsme nasedli a vyrazili jako o závod.

Bál jsem se, že budeme zase prchat do nejistoty, ale princ brzy přitáhl otěže a nechal jít koně krokem. „Celý můj otec!“ rozčiloval se. „Ví dobře, že Laerta, který mě kdysi choval na kolenou, než jsem se naučil chodit, nepošlu pryč, že ho vyslechnu. A vyslechnout ho je nebezpečné, znamená to už poloviční souhlas... A k tomu ten dar! Kdo chce vypadat jako nevděčník?“

Laertes nepřišel sám, přivezl s sebou starého ctihodného přítele z Korintu. Ten se s Alexandrem procházel po sloupové síni paláce a dlouho s ním rozmlouval. Alexandr se pak tvářil velmi zamyšleně. Dlouho se svými myšlenkami zabýval sám, zatímco oba poslové si užívali s domácím pánem a vypili s ním ne jeden pohár vína. Nakonec se mi princ přece svěřil.

„Démáratos, ten Korint'an, se — jak řekl — po zprávě o naší roztržce rozjel co nejrychleji do Pelly. Nevydal se tam patrně jen z vlastního rozhodnutí, slyšel asi ledacos i doma... Důrazně krále upozornil, že naše rodina dává špatný příklad. Jak může střežit jednotu řeckých kmenů člověk, který si nedokáže zachovat pokoj ani ve vlastním domě, prý mu řekl.“

Zamyšleně hleděl Alexandr do dálky.

„Chovají se, jako by byl v nebezpečí celý korintský spolek! Co myslíš, je to pro mě dostatečný důvod, abych se smířil s člověkem, který zničil život mé matce a chtěl bránit toho, kdo urážel její a mou čest?“

Co jsem na to měl říci? Princ nemohl muže, který ho urazil, vyzvat na souboj, protože to byl blízký příbuzný jeho otce. Domníval jsem se však, že ho musím varovat před jednou věcí: „Nezapomeň, Alexandře, že by ses mohl v Pelle stát obětí zákeřné vraždy! Tady jsi v bezpečí...“

Tím jsem se však dopustil velké chyby. Jak rád bych vzal tu výstrahu zpátky! Alexandr se totiž po mých slovech napřímil a opovržlivě na mne pohlédl.

„Copak ty... a s tebou možná ještě jiní... copak ty si myslíš, že jsem tady, abych byl v bezpečí? V tom případě vypadá všechno jinak. Strach nemám! Nakrm dnes dobře naše koně, zítra vyrazíme do Pelly.“

14. kapitola

NÁVŠTĚVA Z KÁRIE

Jeli jsme domů hlubokým sněhem horských průsmyků, deštěm v údolích. Čím víc jsme se blížili k Pelle, tím byl princ zamlklejší. Jeho tvář se rozjasnila, jen když ho tu a tam poznal a radostně pozdravil nějaký makedonský rolník či pastýř.

„Ne, tyhle lidi neopustím,“ zamumlal jednou. „Kvůli nim se musím snášet dokonce i s králem.“

V očích, jejichž modř měla stejně kovový lesk jako zimní nebe, mu v těchto chvílích zablýskla nenávist. Ale ústa měl zkřivená bolestí a myslím, že tak jako jeho matka přese všechno nemohl ze svého srdce zcela vymýtít lásku k Filipovi.

Král přivítal syna s opatrnou, zdrženlivou laskavostí, dobře věděl, že příliš mnoho by mohlo být jen na škodu. Vřelejší bylo přivítání s Aristotelem. Princ využil hned prvního dne a dlouho se se svým učitelem procházel ve sloupovátrii. Chtěl se nejen dovědět, co se událo za jeho nepřítomnosti — Aristoteles odpovídal na takové otázky vždy velmi opatrně —, ne, chtěl opět něco slyšet o hlubším smyslu tkvícím ve všech jevech. Pochopil jsem to z těch několika slov, která mi o tom podle svého nového zvyku řekl. Byly to spíš samomluvy, jimiž si chtěl ujasnit otázky, které v něm doznívaly nerozřešené.

Velikým zklamáním pro Alexandra bylo, že musel postrádat Héfaistíóna. Mladý velitel jízdy se přihlásil do vzdálené posádky — možná proto, že měl strach i o svou osobu, pokud by roztržka trvala dlouho. Urození mladíci, kteří žili u dvora ve Filipově

zvláštní péči, se však seběhli kolem Alexandra a navzájem se předháněli ve zdvořilosti a srdečnosti. Žasl jsem, jak se Alexandr k těm krásným, pěstěným a pečlivě oblečeným mladíkům choval chladně a odmítavě.

„Vidí ve mně jen velitele jízdy, který jim může být užitečný při povýšení. Král“ — trvalo dlouho, než ho opět nazval otcem — „jim dal nejlepší učitele, přednášel jim dokonce sám Aristoteles. Ale o čem spolu hovoří? O zábavě a o ženách! Jednou jsem zkoušel, zda si přečetli alespoň Xenofontovu nauku o jezdeckví, kterou jsem jim doporučil a z níž jsem se leccos naučil už jako dítě. Ale kdepak, sotva jeden z nich ten pergamen rozvinul a letmo do něj nahlédl.“

Král měl víc práce než kdykoli předtím. Přijímal četná poselství a posly. Dokonce i když seděla u tabule mladá královna, všímal si jí méně, než asi očekávala. Anebo jí nebylo nemilé, že ji nepozoroval? Královna našla zřejmě zalíbení v rozhovorech mužů a snažila se přimět k řeči i staré vojevůdce. Jen když na ni její strýc Attalos vrhl přísný pohled, zmlkla a přitáhla si závoj nalevo i napravo blíž k tváři. Někdy přelétla pohledem i po dlouhé tabuli a utkvěla pak obvykle na jednom mladém obličejí. Podíval jsem se na toho kapitána těžkooděnců pozorněji a napadlo mě, že jsem ho už někdy viděl. Bylo to určitě při nějakém prudkém výstupu. Ať jsem se však namáhal sebevíc, nevzpomněl jsem si kdy.

Attalos trval na tom, že bude vždy sedět vedle krále. Když bylo jednou rozhodnuto jinak, tvářil se tak zachmuřeně, že se sluhové třásli, když se k němu přiblížili. Filip však dovedl tyto věci přehlížet způsobem, který toho druhého přinutil, aby se mírnil. Někdy mi ti dva připadali jako lvi, kteří se navzájem obcházejí s vrčením, ale v uctivé vzdálenosti.

Princ u tabule většinou mlčel. „Jsem vždy rád, když můžu občas pohlédnout do tvé poctivé tváře,“ přiznal se mi jednou. „Víš, mám teď hodně koní, král není v tomto směru lakomý. Asi by se vyplatilo, kdybych ti dal k ruce pomocníka. Měl bys pak víc času. Král mi nenabídl tělesnou stráž — jistě proto, že jsem o ni nežádal. Vytvořím si vlastní, bude mít jednoho člena — tebe!“ Zase jednou se bezstarostně zasmál. „Ale to ti říkám, hlídat mě nemusíš. Strach... pche... strach ať má, kdo udělal něco špatného!“

Souviselo asi s různými tajnými zprávami, že se tehdy často objevovaly u tabule osoby, které nikdo neznal. Odvykl jsem si už věnovat tomu pozornost, ale jednoho dne mě přece jen kdosi upoutal. Byl asi v princově věku a měl na sobě drahocenný šat. Když vešel, doprovázeli ho dva sluhové a k mému údivu ho občas vzali za ruku a vedli ho dál. Jeho oči měly většinou strnulý výraz. Čas od času vypukl v smích, jehož důvod byl nejasný.

Oba sluhové zůstali stát za ním a pozorně mu servírovali jídlo, některé pokrmy mu dokonce dávali až do úst. Viděl jsem, že mu do vína, které přicházelo na stůl k jídlu jako vždy zředěné, ještě přilili vodu. Když ho mladík ochutnal, odstrčil ho a vychrstl číšníkovi do obličeje. Pak se rozesmál — a politý sluha se zřejmě ze zdvořilosti smál s ním. Když však host začal mluvit, dal Filip, který si ho nevšímal jen zdánlivě, pokyn flétnistům, spustili hned hlasitou melodii. Nejpodivnější bylo, že se ten mladík podobal Alexandrovi: oči měl stejně modré, nos a ústa stejně utvářené, hnědé vlasy zvlněné. Dokud seděl tiše, považoval by ho každý za krasavce, kdyby jeho tvář neměla tak prázdný výraz a jeho harmonická postava nebyla tak ochablá.

Alexandr kupodivu nesdílel odpor ostatních hostů vůči tomuto mladíkovi, nýbrž vrhal na něj čas od času soucitné pohledy. Chtěl jsem se ho později na toho podivného hosta zeptat, ale Alexandr mi proti svému zvyku hned skočil do řeči, když to pochopil. A tak jsem musel svou zvědavost krotit až do večera, kdy mi Laertes konečně dal vysvětlení, když jsem mu mladíka popsal.

„Tak on se přece odvážil uvést ke dvoru Filipa Arrhidaia, svého slabomyslného syna od jedné konkubíny. Zkusil to... ale proč? Už mnohokrát jsem se ptal sám sebe, proč ho vlastně nechává vyrůstat tady.“

„Asi proto, že tu bydlí jeho matka... v domě, kde bydlí všechny ty veselé dívky.“

„Veselé? Jistě, dokud jsou mladé a veselé, bydlejí tam. Ale tahle není mladá už dlouho — a nač by králi byla potom? Když ztratí lesk, pošlou je daleko pryč, aby tu nepřekážely. Já taky nevím, co s nimi potom je, často se stává, že utečou samy, když zjistí, že jsou těhotné, aby jim dítě nevzali. Králi jistě záleží na

mužských potomcích, legitimního má zatím jen jednoho. Proto si tu asi nechal i toho druhého...”

Podle šatu se často poznalo, že hosté přijeli zdaleka. Mnozí nosili vysoké, rovné přílby a čepice jako Peršané, anebo špičaté čepice jako jejich vazalové. Jednoho dne se tu objevil také starší kníže, který mě upoutal laskavostí, s níž každého zdravil. Bylo to možná tím, že ve služebnictvu neviděl sluhy, jelikož ho doma obsluhovali otroci, kteří se museli chovat velmi ponížene. Slyšel jsem o tom často vyprávět. Kníže s sebou přivezl drobnou dívku — přímo jsem se zděsil, tak se podobala Klelii, naší společnici při projížďkách v Ilýrii.

Všiml si toho zřejmě i princ. Co chvíli se na ni díval, kolem úst mu hrály měkké rysy. I když mu ono děvče v Ilýrii bylo spíš na obtíž, tato dívka v něm vyvolávala vzpomínky na dobu, která mu oproti napjaté atmosféře u dvora připadala jako pobyt v ráji.

Po příjezdu knížete a jeho dcery jsem opět vídal u tabule slabomyslného prince. Míval na sobě ještě skvostnější šat a jeho sluhové o něj pečovali ještě starostlivěji. Odváděli ho dřív, než mohl provést něco nevhodného. V těchto dnech propouštěl král hosty časně a sedával pak dlouho s oním asijským knížetem. Rozprávěl s ním při tom nejlepším, neředěném vínu. Všiml jsem si při uklízení, že přímo překypoval laskavostí, v čemž byl mistr, pokud chtěl.

Brzký konec stolování prince nijak nemrzelo, měl pro získaný čas dobré využití. Zatímco u tabule nenacházel společnost, již by se mohl věnovat bez nedůvěry a s opravdovou radostí, z ničeho nic v sobě objevil zájem o divadlo. Mladí herci, zpěváci a tanečníci na něm nebyli nijak závislí, z jejich sympatií se mohl radovat upřímně. Navíc byli vzdělanější než aristokrati a vojáci. Dovedli se pro něco nadchnout jako on sám, a tak si z nich princ brzy vytvořil přátelský kroužek. Pozdních večerních hodin většinou využívali ke schůzkám. Alexandr trval na tom, abych se jich směl účastnit jako rovnocenný partner.

Když jsem se jednoho jitra loudal vedle Alexandra ke konírnám, měl princ znamenitou náladu a smál se ještě žertům, které jeho veselí kamarádi dávali večer předtím k lepšímu. Tu jsem

náhle zaslechl z parku ženský pláč. Alexandr se lekl a zastavil se, potom na mě kývl a oba jsme vykročili k místu, odkud pláč přicházel. U kmene olivy, na níž právě rašily první něžné pupence, jsme spatřili dívku. Přestože si tvář zakrývala rukama a opírala se o šedivý kmen, hned jsme v ní poznali dceru nového hosta.

„Co je ti...? Byl na tebe tvůj otec moc přísný? Anebo můj?“ zeptal se princ a vzal ji za vlhké ruce.

Dívka zavrtěla hlavou. „Hodný... příliš hodný...“, vypravila ze sebe. Dovedla jen trochu řecky, ale nakonec jsme přece porozuměli slovům, která ze sebe se vzlykotem vyrážela: „Můj otec ... perský král na něj naléhá... A on... mocný král Filip...“

Princ přikývl, zbytek si domyslel. „Pakt, nabízí mu pakt. Co to má společného s tebou? Dostala jsi vyhubováno, že jsi to prozradila?“

Dívka zavrtěla hlavou. „Ne, je to mnohem horší. Filip mě políbil... nazval mě svou dcerou. Ten slabomyslný... má být... mám si ho vzít! Dohodli se na tom... Včera...“

Dívka se rozplakala usilovněji.

„Celý život s někým, kdo mi možná ublíží a nebude to ani vědět... s kým si nemůžu promluvit...!“

Princ se otočil, zdálo se mi, že má vlhké oči. „Není zlý,“ zamumlal, „ovšem... být s ním pořád... Ale co proti tomu můžu dělat?“ Pak ho něco napadlo. „Pojď s námi ke koním, děvče,“ řekl, protože byl pevně přesvědčen, že se tam každý musí cítit lépe. Dívka jen zavrtěla hlavou a odešla od nás. Druhý den ráno odjela se svým otcem v nádherném voze taženém dvěma nádhernými mezky. Na krku jí visel drahocenný náhrdelník, který jí daroval Filip. Byla bledá a hleděla strnule před sebe. Skoro stejně strnule jako ten, koho jí určili za manžela.

„Můžu proti tomu něco dělat?“ Tu otázku opakoval princ příští den. Starostlivě jsem si ho prohlížel. Bude svému otci dělat výčitky, naruší opatrný mír, který mezi nimi panuje, a změní ho v nebezpečný spor?

Ale princ se nezmínil králi ani slovem o tom, čím se zabýval, a tentokrát ani mně. Stýkal se teď se svými novými přáteli často v mé nepřítomnosti. Po nějaké době mezi nimi chyběl herec

Thettalos, který mu byl ze všech nejmilejší, a nikdo se po něm neptal. A tak jsem se neodvážil zeptat ani já.

Alexandr tak ztratil přítele a vracel se zase častěji ke mně. Jednoho dne mi ukázal dopis, který mu poslala matka. „Varuje mě před intrikami, bojí se, že je ohrožen můj život. Kleopatra je těhotná, třeba porodí prince, píše. Zřejmě má u dvora dobré zvědy, kteří se všechno dovědí dřív než já, přestože žiju tady.“

Zasmál se, ale znělo to drsně jako zimní křik havranů. „Vím dobře, že jsem Attalovi v cestě, a ta nová žena... pche... stačilo by, abych byl jen trochu něžnější, a hned bych si s ní rozuměl lépe! Možná však, že bude přece jen třeba, abychom se oba měli na pozoru.“

Vypadalo to, že i Filip má své zvědy... v Épeiru. Dověděl se zřejmě i to, o čem se Olympias zmínila jen mimochodem, totiž že se její bratr chystá zvětšit svou armádu a vycvičit ji podle makedonského vzoru. Jako už mnohokrát, dal Filip i teď přednost lsti a usmíření před násilím. Jednoho rána jsme viděli, jak do Épeiru odjíždí poselstvo s dary. Brzy se rozneslo, že král nabídl ruku své dcery Kleopatry épeirskému králi. Ten zřejmě pochopil, jakou vážnost a jakou jistotu by mu toto spojení přineslo, a nedbal na slzy své sestry. Přijel do Pelly, zasnuby se slavily se vši nádherou.

Přestože se mu tento plán zdařil, zůstala Filipova tvář i nadále vážná a zamyšlená. Alexandr, který o něm jindy hovořil nepřátelsky, ho pozoroval ustaraně. „Něco ho trápí,“ řekl mi jednou. „Attalos to zřejmě ví, ale nepovažuje za nutné zasvětit mě do toho. I tak jsem se však dověděl, že se byl nedávno v delfské věštírně zeptat o radu. Co si myslíš o výroku: Už ověnčen býk je, toť konec, chystá se obět.“

Udiveně jsem na prince pohlédl, poprvé jsem pochopil, že i on nahlíží do zákulisí, že se ani on nezdráhá vydržovat si zvědy.

„Kdyby ty věštby nezněly vždy tak, že jim člověk porozumí, teprve když se štěstí či neštěstí přihodí!“ dodal ještě a zlostně dupl nohou. Že má syn také před otcem tajnosti, vyšlo zanedlouho najevo. Thettalos se vrátil z dlouhé cesty, ale k svému příteli se nedostal, dopadli ho Filipovi zvědové. Protože byl jako tajný posel nezkušený, přimíchali mu zvědové tvářící se bezelstně omamný

prostředek do vína, jež mu nabídli, a tak z něj vylákali jeho tajemství. Pak spěchali za králem a u tabule mu ho pošeptali.

Ještě nikdy jsem neviděl Filipovu tvář, aby se tak neovládala v hněvu a byla tak plna bolesti a zklamání! Ve střízlivém stavu se Filip ovládal dokonale, ale tehdy to nedokázal.

„Takhle se mi tedy odvděčuješ za mou dobrotu, za mou shovívavost!“ rozkřikl se na syna. „Dal jsem ti moc a vliv dlouho předtím, než ti příslušely. Ano, ještě teď jich nejsi hoden, nejsi hoden ani svého urozeného původu! Cítíš se zřejmě sám, neboť vyhledáváš společnost kejklířů a komediantů, přáteliš se s čeledíny ...“ — to platilo mně — „a za mými zády chceš překazit mé nejlepší plány! Dcera karského knížete... vazala perského krále... barbara...!“

Princ zbledl. Chtěl něco odpovédět, ale jediné královo oko mělo tak hrozný výraz, že mlčel. Filip synovi pokynul, aby k němu přistoupil, vstal a odešel s ním do svých soukromých komnat.

V sále panovalo ticho, jako by tam znenadání vešel Hermes, posel smrti. Attalos snědl ještě pár soust, potom ukončil hostinu.

Podivné bylo, jak se to celý dvůr tak rychle dověděl. Pocítil princ poprvé náklonnost k dívce, anebo to byl jen soucit, touha ochraňovat ji? Láska k nešťastné matce v něm zřejmě už záhy vyvolala potřebu pomáhat nešťastným. Ať je tomu jak chce, princ poslal Thettala do Kárie s poselstvím, že chce karskou princeznu ušetřit jejího strašného osudu. Že se jí místo svého slabomyslného bratra nabízí za manžela sám.

Nevím, o čem král hovořil se synem po tak dlouhém odcizení, když spolu byli v jeho komnatě. Zůstali tam pozdě do noci, nikdo je nesměl rušit. Ale neozývala se odtamtud prudká slova hněvu. Filip si zřejmě uvědomil, že mu nikdo není skutečně blízký kromě tohoto jediného člověka, že mimo něj nemůže nikomu doopravdy důvěřovat.

Když jsem prince uviděl druhý den ráno, byl bledý a vážný. Chodil jako ve snách. Občas se mu tvář ještě zachvěla jakoby hněvem, ale pak se uklidnila v odříkání. Polekaně vzhlédl, když mu kapitán tělesné stráže oznámil královým jménem, aby nehledal své přátele, že je vykázal ze země a že jsou už daleko od Pelly a

Thettala že dal jako hlavu spiknutí uvrhnout do řetězů. Princ jen zavrtěl hlavou, ale vyslal mne, abych jeho jménem požádal krále o milost pro Thettala.

Filip se po několika málo dnech uklidnil, snažil se urychlit přípravy na svatbu své dcery. Záleželo mu patrně na tom, aby se konala brzy. Princ se každému vyhýbal. K otci se choval zdvořile, přicházel přesně, když se měl zúčastnit porady, což se stávalo často, ale jeho tvář byla podivně neživá. Jestliže předtím čítával s přáteli díla žijících řeckých dramatiků, věnoval se nyní pergamenům, na nichž byla zapsána díla velkých básníků minulosti. Nejraději měl zřejmě díla dávno zesnulého Homéra. Jednou mi jeho verše ukázal.

„Podívej, tady opěvuje Homér hrdinské činy jednoho předka z matčiny strany, božského Achilla, který se s dalšími bojovníky vydal dobýt Tróju. Myslíš, že se těmto hrdinům někdy vyrovnám činy a slávou?“

15. kapitola

VRAŽDA

Na královském dvoře panovalo podivné ticho, avšak nepřinášelo klid a spokojenost, nýbrž podobalo se tichu před bouří. Přitom se vlastně chystala radostná událost. Mně však připadalo nepochopitelné, že pro svatební slavnost nevybrali Pellu, nýbrž Aigai, dřívější hlavní město.

Aigai ležely na kraji hor, byl odtud nádherný výhled do širé úrodné roviny. Mezi poli kvetly a zelenaly se mandlovníky, meruňky, fíky a broskve. Avšak jako rezidence byly Aigai opuštěné. Prostorné sály paláce byly prázdné, a když je Filip a jeho doprovod navštívili, jejich kroky se v nich dutě rozléhaly. Jednou se tam však vraceli všichni panovníci — když leželi strnule natažení na černě zastřeném voze taženém černými mezky. Průvod

pak mířil k dědičnému pohřebišti dynastie, Aigai byly městem mrtvých. Byly jím natolik, že se k tomu vázala dokonce i věštba. Až tam jednou makedonského krále nepohřbí, přestane Makedonie existovat. A teď se Aigai měly stát místem tak významného sňatku.

Na veselé slavnosti však nebyla vhodná doba. Makedonský lid byl zvyklý žít prostě a žít se z výnosu svých rolnických usedlostí. Jenže v Makedonii bylo víc půdy vhodné pro chov dobytka, víc pastvin než polí, obilí se muselo odedávna dovážet. Z ničeho nic se ho nedostávalo a bylo drahé. Bylo to tím, že Filip stále zvětšoval svou armádu a že proto část polí ležela ladem? Z jiných řeckých států přicházely také zprávy o posilování vojska a nedostatku chleba.

Alexandr se o tom však ani nezmínil. Horlivě cvičil se svými jezdci a sám jim předváděl, co od nich vyžadoval — když mi předával Bukefala a nechával na mě to, co dřív s oblibou dělával sám, musel jsem koně dlouho třít dosucha věchty slámy, tak byl zpocený a zpěněný. Péči o ostatní koně jsem přenechával svým pomocníkům, ale o Bukefala jsem se vždy staral sám.

Když měl princ čas, přišel ještě někdy do koníren a rozmlouval s Bukefalem jako s člověkem. Věděl přirozeně, že Bukefalos jeho slovům nerozumí. Ale kůň, který cítí, že ho jeho pán miluje, přece radostně postaví uši a pohlédne na něj čistýma očima, když na tónu jeho slov pozná, že má radost. Když cítí pánův smutek, položí mu hlavu na ramena, přejíždí mu tiše nozdrami po tváři, že mu jeho dech vane po spáncích jako vlahý jižní vítr.

Princ pak hovořil i se mnou, často krátkými, útržkovitými větami, z nichž nevyplývalo nic určitého. Míval jsem dojem, že mě má rád stejně jako Bukefala — nejasným, ryze živočišným citem, prostě proto, že hledá vřelost srdce, kterou nenachází u sobě rovných.

Ale pak se ukázalo, že ode mě chtěl víc. Vyhledával teď častěji než předtím svého učitele Aristotela a já jsem se hrozně vyděsil, když ode mne žádal, nejen abych ho tam doprovázel, ale abych se sám pokusil porozumět myšlenkám toho velkého učenice.

„Zmínil se o tobě nedávno pochvalně, řekl: ‚Tvůj průvodce má zdravý rozum.‘ Můžeš si být jist, že ho nebude obtěžovat, když ti to či ono bude muset vysvětlit podrobněji.“

Zůstal jsem však přesto spíš tichým posluchačem. Mnohé z toho, co ten vážný muž řekl, jsem pochopil, když jsem se nad tím zamyslel druhý den při práci, mnohé teprve daleko později. Ano, ještě teď si ledacos vybavím a dodatečně ujasním. Tak jsem nejen způsobil radost Alexandrovi, že jsem ho doprovázel, ale nový svět se otevřel i přede mnou.

Aristoteles často hovořil o cizích zemích. My mládenci z koníren jsme vždy rádi naslouchali, když nějaký potulný žebrák, prosící o milodar, vyprávěl o svém putování. S otevřenými ústy jsme naslouchali, když nám povídal o lidech se dvěma hlavami anebo o bytostech velkých jako duby či malých jako myši užírající koním zrní ze žlabů. Existují prý také země, kde slunce pálí tak prudce, že jeho paprsky taví kovy, a jiné země, kde každá kapka vody zmrzne v poháru dřív, než si ho lidé zvednou k ústům, a proto se mohou žít jen ledem, čím pestřejší byla tato vyprávění, tím bohatěji jsme žebráky odměňovali.

Aristoteles nic podobného nevyprávěl. Hovořil spíš o mořském pobřeží a přístavech, o tocích řek a pohořích, o úrodných rovinách a silnicích, o průsmycích a brodech, kudy tam lze dojít. „Každý národ je jiný, a přitom se jeden druhému podobají. Liší se od sebe vzezřením, mají různé mravy a kroje. Všichni lidé však potřebují potravu a spánek, mír a radost. Nikdo by neměl druhým opovrhovat jen proto, že mu na něm něco připadá odlišné a nesrozumitelné,“ řekl učenec.

„Avšak o osudu národů rozhodují rozliční panovníci,“ řekl princ a tvářil se zamyšleně. „Kdyby... nebyly by na tom lépe, kdyby mnoha národům vládl jeden král?“

„Jeden? Ten by se ctností a rozumem, moudrostí a mírností musel podobat bohům.“

„Bohům se nepodobá žádný smrtelník. Avšak... řekl jsi, že potřebují mír. Kdyby měli jen jednoho...“

Po tomto rozhovoru chodil princ celé dny v zamyšlení, ale už nikdy v něm se svým učitelem nepokračoval. Naproti tomu se teď podrobně vyptával na určité země — a byly to vždy země ležící za mořem, jehož vlny omývaly naši zemi na východě. Odtamtud přicházeli vždy perští vyslanci, když odjeli, mluvili o nich všichni

povýšeně jako o barbarech. Představoval jsem si, že jejich země je zpustlá, že tam mají jen málo polí a dobytek napůl divoký, a žasl jsem vždy, že jsou ti lidé oblečeni do nádherných rouch a že králi přinášejí tak vzácné a umělecké dary. Jednou jsem se na to zeptal Laerta, ten pokrčil rameny a řekl: „Třeba to uloupili. Třeba to jsou všechno lupiči.“ Přiznal však, že tam on sám ještě nikdy nebyl. „Prý o tom existují písemné zprávy, ale jen jestli je pravda, co se v nich člověk dočte, když umí číst?“

Ted' jsem slyšel od Aristotela, že jsou v Persii velká města, větší než v Řecku, nádherné paláce a dokonalé silnice, zelená pole a krásní koně. Vládce Peršanů se dokonce nazývá králem králů. Podrobil si mnoho zemí, jejichž knížata mu musejí platit tribut. Alexandrovi se při těchto slovech rozzářily oči. Mne však zamrazilo, když se Aristoteles zmínil o tributech, a náhle jsem si vzpomněl, že Laertes řekl: „Třeba to jsou lupiči, samí lupiči.“

Nakonec se nám však měla tato země svým způsobem přiblížit, anebo my k ní. Vážený vojevůdce Parmenión, kterého Alexandr nazýval oporou Makedonie, odtáhl s částí vojska na Helespont a přeplavil se do Asie. Říkalo se, že Řekové, kteří se vystěhovali a na východním pobřeží Egejského moře založili města a věnovali se obchodu, požádali krále Filipa o pomoc proti králi Peršanů, protože jim stanovil neúnosné daně. Kromě toho se najednou hodně mluvilo o tom, že perský král Xerxes zhanobil naše bohy, když dal zapálit Diův chrám v Aténách. Na krále toho jména jsem si nemohl vzpomenout a zeptal jsem se Laerta, zda se to stalo, když byl mladý. Laertes se zasmál. „Vyprávěla mi o tom moje babička, když jsem byl dítě, a sama to věděla od své babičky, protože její muž byl ve válce proti Xerxovi raněn.“

O Parmeniónově vojsku jsme se ještě dověděli, že zdárně překonalo mořskou úžinu, a potom dlouho nic.

Přitom se blížil den svatby. Princezně Kleopatře chystali krásná roucha. Sama dohlížela na celou armádu žen, které pro ni šily — neměla u dvora matku, jež by se o to starala. Královna Kleopatra o to nedbala, a když se její nevlastní dcera i ted' někdy objevila u tabule, přehlížela ji, anebo jí řekla něco, co princezně vehnalo krev do tváří a zlostný záblesk do očí.

Alexandr z Épeiru, sice podstatně starší než jeho nevěsta, byl krásný, statný muž, svým způsobem skoro stejně krásný jako jeho starší sestra Olympias, a nadto se na jeho tváři nezračila zasmušilost, která v posledních letech nedovolila, aby se Olympiadina krása rozzářila radostí. Když se novomanželé vrátili s velkým doprovodem z Héřina chrámu, kde obětovali a přísahali si, měly jejich tváře slavnostní a radostný výraz. Nezdálo se, že by bratrovo zadostiučinění, že se spojil s tak mocným knížecím domem, kalilo pomyšlení na to, co tu zakusila jeho sestra.

První den proběhl při hostinách a přijímání gratulantů, mezi nimiž bylo mnoho vyslanců ze vzdálených zemí, ale i z řeckých států. Na druhý den bylo připraveno provedení Euripidovy tragédie v amfiteátru na kraji Aig.

Princ právě hovořil s jedním cizím vyslancem, když jsem spatřil krále kráčejícího nedaleko nás k divadlu. Lid mu provolával slávu a já viděl, že ho to těší. Zastavil se a poslal tělesnou stráž za královnou, která pokračovala v chůzi. Otočil se, aby lidem zamával, ale tu jako by se tam z ničeho nic událo něco hrozného. Pronikavý výkřik z mnoha hrdel se odrazil od vnějších stěn amfiteátru. Lidé se rozběhli ke králi, zatímco jakýsi mladík využil zmatku a dal se na útěk. V ruce držel něco, v čem jsem záhy rozeznal zakrvácenou dýku.

Tělesná stráž obklopila královnu, jak přikázal král. Nablízku však byli ještě další vojáci, ti viděli jistě lépe než já, co se stalo. Někteří z nich se mohutnými skoky rozběhli za prchajícím mladíkem a rozehnali se po něm meči, že padl k zemi.

Ted' pochopil i princ. Rozběhl se tam, kde mu ohromení lidé uctivě ustupovali z cesty.

Alexandr stál chvíličku nehybně, zatímco vojáci zvedali královo zkrvavené tělo na nosítka, potom se vrhl k otci, přiložil mu ucho na prsa. Celý se třásl, když se napřímil. „Lékaře!“ zvolal, ale potom se odvrátil. Byl zsinálý a chvěl se ještě víc.

Když lékař krále prohlédl, mohl jen prohlásit, že na jeho umění je už pozdě. Princ mlčky přikývl, viděl jsem na něm, že to věděl.

16. kapitola

VOLBA KRÁLE

Tísavý smutek padl na palác v Aigách. Králova mrtvola byla vystavena ve vstupní hale, princ ji první dny po vraždě neopustil ani na okamžik. Mladá královna zůstala ve svých komnatách, říkalo se, že se neodvažovala ani jíst, tak pevně jí svíral hrdlo strach. Neměla se ostatně čeho bát, neboť hned po tom, co prince sklátila bolest, převzal velení nad služebnictvem a tělesnou stráží její strýc — a jasnost a bystrost jeho pohledu nebyla zkalena bolestí.

Druhý den jsem náhle spatřil, jak se před bránou paláce sbíhají zástupy lidí. Dovnitř vjel vůz, kolem něhož stálo služebnictvo v uctivé vzdálenosti. Nikdo se neodvážil přistoupit blíž. Vozataj krotil jen s námahou zpěnné koně a nemohl zahalené ženě pomoci při vystupování. Už jsem k ní chtěl přiskočit, ale tu mě předešel Laertes. Uctivě podal ženě ruku a teď, když si trochu zvedla závoj, aby lépe viděla na cestu, jsem ji poznal. Byla to Olympias!

Nikdo nemohl pochopit, jak mohla dorazit do Aig tak rychle po vraždě, a ona sama se k tomu nikdy nevyjádřila. Možná, že čekala na novomanžele, na bratra a svou dceru na hranicích a že jí tam některý z věrných tajných posílů rychle přinesl zprávu.

Těžce oddychující a třesoucí se koně svědčili o tom, jak vozataje vybízela, aby je poháněl. Možná také, že ji sem vyhnala předtucha. Její myšlenky se přece nezabývaly ničím jiným než Filipem.

Alexandr stál mlčky u hlavy mrtvoly. Vzhlédl, poznal matku a chtěl ji vzít za ruku, ale přišel pozdě. Královna se už vrhla na mrtvolu a pokryla její tvář prudkými polibky. Zdálo se, jako by zapomněla na všechno, co od ní Filipa dělilo, jako by odešel přímo od jejího boku.

Vzápětí se u vchodu do haly objevil Attalos. Posměšně pohlédl na plačící královnu — tu ho zasáhl Alexandrův pohled. Myslel jsem, že znám všechna hnutí mysli svého pána, ale takový pohled jsem u něho ještě nikdy neviděl. Hrozba, jež se v něm zračila, byla

tak divoká a nezkrotná, že ji nesnesl ani muž jako Attalos a neslyšně se vzdálil.

Olympias považovala za své samozřejmé právo obléci mrtvého za pomoci služebnic do bílého roucha. Omyla ho a potřela mastmi, na hlavu mu položila věnec a do úst mu vsunula obolos, aby mohl zaplatit Charónovi, který ho přes ponuru, klidnou řeku Styx převezde do Hádu, říše mrtvých, jak učí naše víra.

Až do králova pohřbu v Aigách zůstal mír navenek zachován. Nikdo se neodvážil Olympiadě bránit, aby mrtvého manžela doprovázela. Seděla ve voze hned za rakví, zatímco Alexandr jel vedle ní na koni. Teprve za vojevůdci byl zařazen vůz chvějící se novomanželky Kleopatry, přirozeně nikoli jako poslední, neboť průvod truchlících, mířící za ranního rozbřesku k pohřebišti za městem, byl nedohledný.

Olympias nedokázala hrob opustit. Zůstala v Aigách i po pohřbu — přes nebezpečí, jež jí tam hrozilo od příbuzných nové manželky. Alexandr se zatím vrátil do Pelly. Cestou skoro nepromluvil, čelo měl zbrázděné vráskami a zuby sevřené, že se mu na tvářích rýsovaly svaly.

„Svolám hetairy co nejdřív, chci vědět...“, mumlal si pro sebe při rozloučení.

Chápal jsem jeho smutek a také stěží potlačovaný hněv, nikoli však výraz neklidu a obav, zračící se zároveň v jeho tváři i pohybech. Už prvního večera jsem si v Pelle všiml různých cizích hostů. Byl tam mladý Amyntas, zřejmě blízký příbuzný. Slyšel jsem, že je stejně starý jako Alexandr, avšak vedle něho vypadal drobný a slabý a většinou mlčel. Někdy, když na něho jeho průvodci mluvili zvláště naléhavě, se rozhlížel kolem sebe, jako by chtěl utéci. Na pohřbu stiskl Alexandrovi ruku, ale pak se mu vyhýbal. Teď žádali jeho průvodci pro sebe a pro něho ubytování v paláci.

Zcela jinak vystupoval Attalos. Předtím bydlel ve městě, ale teď se také nastěhoval do paláce — údajně proto, že musel utěšovat svou neteř. Kromě toho přijel do města početný a bohatý rod Lynkestů, jehož člen byl před půl stoletím zvolen králem. Ti všichni se bez pozvání účastnili večerní tabule. Na horním konci, vedle Filipova křesla, které podle zvyklostí muselo ještě zůstat

prázdné, sedával Attalos a přisvojoval si tím funkci pána domu. Na druhé straně prázdného křesla seděl Alexandr s povýšeným, uzavřeným výrazem a mluvil málo.

Ač mi výraz a chování stolujících připadaly podivné, nepochyboval jsem o tom, že se jednoho z příštích dnů bude konat Alexandrova korunovace. Filip se k němu přece stále choval jako k následníkovi trůnu. Že je jeho prvorozeným synem, nedalo se podle mého názoru popřít, i když se Attalos snažil šířit nepodložené výmysly. Tu a tam se však k mým uším donesly nejen dřívější pomluvy. Někteří členové doprovodu cizích hostů mě neznali, a proto se v mé přítomnosti odvážili tvrdit, že Olympias musela o Filipově zavraždění vědět, ba že k němu dala podnět. V první chvíli jsem měl sto chutí stisknout drzému pomlouvači hrdlo, ale pak jsem se rozhodl poslouchat raději dál, co se kolem mne povídá, a hlásit všechno Alexandrovi.

Alexandr se drsně zasmál. „Dobře, že jsem u ní v Aigách nechal otcovu tělesnou stráž! Musel jsem to udělat pod záminkou, že tam jeho věrní chtějí také přinášet oběti mrtvým, jinak by s tím bývala nesouhlasila. Její hrdost, její odvaha...”

Pohlédl jsem na něj. „Její hrdost, její odvaha!“ Ano, byla to jeho matka!

„Už dávno by zabili ji i mne, kdyby se nebáli armády,“ řekl jako pro sebe. „Jako psi se perou o velký žvanec ze stolu panstva. Lynkestové...! Jejich nárok na trůn zanikl už před několika generacemi, ale zkoušejí to znovu. A pak můj bratranec Amyntas! Ubohý mladík! Mnohem raději by si hrál doma s míčem, k vládnutí není ani zrozen, ani ho k němu nevychovali. Štěstí pro Makedonii, že po jeho otci nepřišel tehdy na trůn pod nějakým poručenstvím on, nýbrž můj otec Filip! Ale nejnebezpečnější ze všech je Attalos. Doufá, že Kleopatra porodí syna, a chce pak místo ní a něho vládnout jako regent, a jestli k tomu nedojde... nějak se už na trůn dostane — pakliže se mi nepodaří zabránit tomu. Ale já budu za své právo bojovat všemi prostředky. A mám dobré pomocníky. Jen kdyby brzy přijel!“

Alexandr při těchto slovech střídavě bledl a rudl, sípal a svíral pěsti, takže jsem se neodvážil zeptat, koho očekává.

Příštího dne nikdo nový nepřijel, ale sešla se rada předních hetairů. Nejprve vyzvali všechny uchazeče o trůn, aby zdůvodnili své nároky, a potom se radili mezi sebou. Nedohodli se však, ba neoznámili ani, kdo dostal největší počet hlasů. Hetairové se zřejmě chtěli vyhnout jasnému rozhodnutí, patrně aby se nevystavili pomstě pozdějšího krále, pro něhož by nehlasovali. Táhl se to týden, a pak jsem náhle spatřil, že Alexandrova tvář opět září radostí.

„Vyslal rychlého posla, přijede zítra!“

Rázně a ztěžka vešel očekávaný muž do paláce a žádný sluha se ho neodvážil zastavit. Byl to Parmenión, vojevůdce, kterého Filip poslal do Asie. Zmínil se stručně o tamějším bojišti, a těch pár slov neznělo příliš nadějně. Ale hleděl principi do tváře pevně a spolehlivě.

„Antipatros a Kleitos mi přijeli naproti, dohodli jsme se, že ihned zahájíme přísné vyšetřování, zda měl vrah pomocníky. A za pár dnů se celá armáda shromáždí před Pellou. Sama rozhodne, kdo má být jejím vrchním velitelem v dalších bojích.“

Slunce zalévalo rovinu, na níž zaujaly postavení nepřehledné šiky vojáků. Jejich zbroj se leskla, špičky kopí se blyštěly, chocholy se mihotaly. V určité vzdálenosti před armádou stáli uchazeči o trůn se svým doprovodem, přímo před nimi zasloužili vojevůdci krále Filipa. Pak předstoupil Parmenión. Hlasitě a pomalu, že se to rozléhalo po celém širém prostranství, promluvil k vojákům.

„Makedonci, všichni znáte zákony své země. Hrozí-li jí nebezpečí anebo je-li třeba vyřešit zásadní otázku, musí bez ohledu na výrok předních hetairů rozhodnout lid. Zastupujete ho vy, stále sloužící záložní vojáci. Zamyslete se a uvažte! Před sebou vidíte ty, kdož chtějí po smrti vašeho dosavadního krále řídit váš osud. Komu ho chcete svěřit?“

Jako tehdy krátce před bitvou u Chairóneie bylo opět chvilku takové ticho, že jsem slyšel bušit vlastní srdce. Potom se ozvala změť hlasů jako vítr vanoucí v korunách starých stromů. Muži vystoupili z řad a radili se. Nikoli však dlouho, za chvíli stáli opět ve vyřizených řadách. V příštím okamžiku se vítr změnil ve vichřici.

„Alexandr!“ ozvalo se. „Alexandr!“

Alexandr, kterého zvolili, předstoupil a pozdravil je. Zamával

jim a tvář se mu rozzářila, ale jen nakrátko — jako když slunce na okamžik probleskne mezi mraky. Vážně poděkoval svým vojákům a svému lidu a slíbil, že svůj život zasvětit velikosti Makedonie.

Když se vrátil na své místo, Attalos a jeho doprovod už zmizeli a Amynta také nebylo vidět. Stál tam jen jmenovec mého krále Alexandr Lynkestos. Upřímně přišel k zvolenému králi a blahopřál mu. Potom přistoupili k Alexandrovi vojevůdci a jásot se ozval znovu. Nakonec vojsko ve spořádaných útvarech odtáhlo.

Pohroužen do vzpomínek hledí Filonikos do noci. Škubne sebou, když mu Gazela položí ruku na paži:

„Nemyslíš, že za ten jásot museli později zaplatit příliš draze?“

17. kapitola

MLADÝ KRÁL

Zahouká sova, hyena se zasměje svým děsivým smíchem. Den je ještě daleko. Filonikos si vzdychne a přejede si rukou po čele, jako by mu naň zalétla pavučina.

„Ty myslíš, že Alexandrova volba přišla lidu draho?“ naváže nit vyprávění. „Řekni sama, koho jiného z uchazečů o trůn měli zvolit? Nestál před nimi mladý princ krásný jako jaro samo? Nebyl synem krále Filipa, na něhož byli jako na panovníka zvyklí?“

Alexandr předstoupil před shromážděné vojsko ještě jednou. „Můžete mít ke mně stejnou důvěru, jakou jste měli k mému otci,“ slíbil jim. „Nedotknu se žádného z vašich zděděných práv a vaše povinnosti budou snadné. Ano, prominu vám všechny ostatní povinnosti a úkoly až na to, že budete vlasti sloužit v armádě a všemožně přispívat k její slávě. Drobné přestupky, k nimž došlo za života mého otce, budou zapomenuty. Jen jeden zločin nemilosrdně pomstím: jeho smrt. A při tom mi můžete všichni pomoci.“

Vraha se přes mnohé rány podařilo poznat: byl to Pausanias. Ale co ho k tomu činu přimělo? Měl spoluviníky? Navedl ho někdo? Pátrat po tom bylo obtížné, protože pachatel měl navždy zavřená ústa.

„Moji vojáci... příliš milovali svého krále. Kdyby měli menší zlost, kdyby byli pomalejší, Pausanias by se přiznal, musel by přiznat, kdo mu pomáhal,“ slyšely moje uši Alexandrovu samomluvu, ale moje oči se od něho odvrátily pro divoký výraz jeho tváře. Svědčil o tom, co by vraha bývalo čekalo.

Slyšel jsem, že Attalovi a Kleopatřini přívrženci roztrušovali pověsti o Olympiadině spoluvině, ale kdo by se odvážil zmínit se o tom před králem? Naproti tomu mnozí poukazovali na to, že se bratři Lynkestové scházeli s perskými vyslanci. Když se u nich našla větší částka v perských mincích, darekách, považovali je všichni za usvědčené. Domnívali se, že tímto zlatem přesvědčili a zaplatili Pausania.

Vrah měl ovšem s Filipem vlastní účty. Jeho vojevůdce Attalos ho přece těžce urazil před ženou, k níž pocítil vášnivou náklonnost hned při prvním setkání. A Filip tehdy vzal Attala v ochranu a nakonec si sám přivedl domů za manželku tu, pro niž Pausanias planul. A tak se mnozí domnívali, že Pausanias měl k svému činu dostatečný důvod a že není třeba hledat spoluviníky.

Avšak Alexandr nechtěl o ospravedlnění Lynkestů ani slyšet. Dal je spoutané odvést k Filipovu hrobu. Předstoupil před ně a zachmuřeně si je prohlížel jednoho po druhém. Když jeho pohled padl na Alexandra Lynkesta, něco ho napadlo: „Ty jsi byl první, kdo mi blahopřál ke zvolení. Mohl by se někdo takhle přetvařovat? Ne, to bych musel ztratit všechnu víru v lidstvo!“

Přivolal strážného: „Rozvaž mu pouta!“ poručil. „Tenhle o tom nemohl vědět.“

Potom dal ostatní bratry popravít mečem.

Když jsem se odvrátil od té podívané, hleděl jsem do očí, které ji upřeně sledovaly a přitom plály nenávistí a triumfem. Byly to krásné oči, vídal jsem je často zastřené smutkem, často rozněžené — oči Olympiadiny! Stála se svými ženami opodál a odešla dříve, než ji král zpozoroval.

Že brzy zastavil vyšetřování všech ostatních, jejichž vina se neprokázala, získalo mladému králi mnoho srdcí jeho lidu. Byli však i takoví, kteří si to vykládali jako slabost a mysleli, že nadešla jejich chvíle. Brzy se zdálo, že jeho trůn stojí na úzkém ostrůvku, zatímco kolem dokola běsní rozbouřené moře. Otázkou bylo jen, z které strany je příboj nejprudší a kde podrývá půdu nejnebezpečněji.

Alexandra to však nijak neděsilo, klidně a rozvážně vydával své příkazy. Směl jsem být přítom, když se radil s několika svými věrnými.

„Ty se, Parmenióne, vrátíš do Asie a povedeš zase pomocnou výpravu do řeckých měst,“ řekl. „Ale vezmi s sebou Attala. Dám mu důstojné místo vedle tebe. Tam bude mít vhodné pole působnosti pro svou touhu po činech.“

Parmenión se zatvářil ustaraně. „Neusnadňuješ mi to,“ odpověděl.

„Tím větší čest pro tebe! Vidíš to přece sám, tady by nedal nikdy pokoj. Můžu ho dopadnout, když rozšiřuje pověsti, které pak poletují kolem jako prach ve větru? Nepohání ho k tomu právě ctižádost? čest... prosím, ať se snaží, aby si ji vysloužil! Já budu přesto vědět, komu mám být vděčný za ochranu našich krajanů v Asii.“

Ve vlastní zemi se však objevily ještě jiné těžkosti než ty, které vyvolával vzpurný Attalos, toužící po moci. Toho dne, kdy měl Alexandr poradu se svým strážcem pokladu. Po poradě se správcem pokladu chodil Alexandr po paláci bledý a jako ve snách. Když jsem k němu přišel, zachmuřeně na mě pohlédl, jako by mě neznal, a nevyslechl ani do konce mou zprávu, že je v konírnách vše v pořádku.

Jeho špatnou náladu jsem si zprvu nedovedl vysvětlit. Ale na královském dvoře mají odjakživa stěny uši. Kdysi jsem se vysmál Thersitovu tvrzení, že zesnulý král nadělal dluhy, a teď jsem totéž slyšel od jiných.

Stále jsem tomu nevěřil — a přesvědčil jsem se o tom teprve mnohem později.

Domníval jsem se, že si Alexandr půjde pro radu a útěchu ke

shromáždění hetairů, avšak Alexandr je nesvolal, jednal s jednotlivými makedonskými knížaty, která platila za bohatá, a pozval k sobě také několik vůdců spřátelených thráckých kmenů.

Netrvalo dlouho, a tvářil se sice vážněji než předtím, ale hrdě a důvěryplně. Posílil armádu a pro nově povolané vojáky dal vyrobit dokonalé zbraně. To bylo správné a nutné, neboť ze všech stran docházely znepokojivé zprávy. Kmeny za severními hranicemi byly odedávna neklidné a útočné, teď se s nimi začaly spolčovat ty, které jsme si podrobili nakonec, a chtěly si vybojovat svobodu. Domnívaly se patrně, že pro ně Alexandr bez svého otce bude slabým protivníkem.

Situace teď pro ně byla opravdu příznivá, protože tak jako oni smýšlely i řecké kmeny a městské státy. Ukázalo se, že se Démosthenes snažil přemluvit Aténany k válce nejen proto, že neměl rád zesnulého krále Filipa, ne, stejný odpor cítil i k Filipovu synovi, šlo mu především o to, zajistit Atéňanům opět nadvládu nad ostatními kmeny, a řečnil tak vášnivě a přesvědčivě, že se celý korintský spolek obrátil proti Alexandrovi.

A tak hrozilo mladému králi největší nebezpečí z jihu.

Filip si vybojoval nadvládu nad řeckými kmeny u Chairóneie, avšak jeho protivníci zapomněli, že jeho nejlepším vojevůdcem byl tehdy jeho mladý syn. Tak mladý král — toho přece nelze brát jako protivníka vážně! A tak propukaly nepokoje na všech stranách a zachvátily zanedlouho celé Řecko. Nejmocnější městské státy — Atény, Sparta a Théby — nikdy doopravdy necítily, že kromě jejich vlastních mocenských nároků existuje něco, co se jmenuje Řecko. Stejně náboženství, stejný jazyk a společné sportovní hry ve svaté Olympii — to bylo všechno, co uznávaly jako volné pouto.

„Teď chtějí zpátky svou svobodu, které využívaly po celé generace jen k tomu, aby se navzájem potíraly skoro do úplného zničení!“ řekl Alexandr a zasmál se, ale jeho smích zněl hůř než zaklení.

Dobře jsem věděl, jak mu je zatěžko bojovat proti těm, které by mnohem raději nazýval bratry, cenil si přece jejich činů v mnoha oblastech stejně vysoko jako dřív jeho otec. Ale věděl také, do

jakých chyb by městské státy opět upadly, kdyby byly ponechány samy sobě, a kdo nadto znovu a znovu rozdmýchává mezi nimi nesváry a využívá jich pro sebe. Jeho zvědové zachytili nejeden dopis, v němž se hovořilo o zásilkách zlata z Persie do Atén a jiných řeckých států!

„Brzo si sami prohlédneme přístav, u jehož nábreží se tyto peníze vykládají!“ řekl Alexandr.

Ale toho dne, kdy z Asie přišla zpráva, že Attalos oznámil svým oddílům, že neuznává Alexandra jako vládce, a že je přinutil, aby přísahali oddanost Kleopatřinu synovi, za jehož poručníka se vydával, chodili i staří vojevůdci se svěšenými hlavami. Vyhledali Alexandra, když jsem byl u něho, a bez ohledu na mou přítomnost mu radili, aby byl na všechny strany přívětivý a usiloval o smír.

Nikdo mimo mne nebyl svědkem vzteku, který se mladého krále zmocnil, když ho vojevůdci opustili. Sevřel pěsti, žíly na čele mu naběhly v provazy. Vypadalo to, že potřebuje cíl, na který by se vrhl — a po ruce měl mne... Zapomene se? Díval jsem se mu přímo do tváře a neustoupil jsem ani o krůček. Nato Alexandr zbledl, dovrával k svému křeslu a padl do něj.

„Zbabělci... všichni...“, mumlal pro sebe. „Stáhli ocas jako psi před smečkou vlků. Ale já jim ukážu, že i vlci dostanou strach, když se jim postaví srdnatí muži!“

Povolal k sobě nejvyšší makedonské soudce.

„Co si zaslouží člověk, který vpadne své vlasti do zad v čase největšího nebezpečí?“ zeptal se. „Stačí na potrestání takového zločinu trest smrti?“

Teprve, když mu na tuto otázku odpověděli, že v Makedonii vyšší trest neexistuje, vysvětlil jim, oč jde. Tím byl zároveň vynesena rozsudek nad Attalem. I když nemohl být popraven, dokud stál v Asii v čele svých oddílů, v Makedonii se k němu jistě nikdo nepřidá. Místo něho poslal mladý král Parmeniónovi na pomoc nové oddíly s mladým vojevůdcem Hekataiem a oběma dal rozkaz dopravit vzbouřence do Makedonie živého či mrtvého.

Zdálo se však, že se Attalos nemohl zcela spolehnout ani na vlastní oddíly, neboť z ničeho nic vyslal do Makedonie

vyjednávače, kteří zprávu o jeho odpadnutí nazvali pomluvou. Na důkaz jeho oddanosti přinesli dopisy, které dostal od zástupců řeckých států o válečných přípravách proti hegemonovi korintského spolku. „Vkládám je do Tvých rukou,“ psal Attalos, „abys viděl, že s nimi nekonspiruji, nýbrž že Tě chci uchránit před jejich rejdy.“

Avšak tentokrát byl Alexandr přes svou obvyklou důvěřivost ve střehu. Rozhodně mu však naprosté podrobení jeho odpůrce — ať bylo, či nebylo upřímné — zlepšilo náladu. „Co mu odpovíme?“ zeptal se mě spokojeně, docela jako by mi přidělil hlas v radě. Viděl jsem mu na očích, že žertuje. Napadlo mě však přitom, že už jsem mu kdysi v Ilýrii sloužil za písaře. Možná že...

Vyšlehla ve mně radost jako vnitřní plamen. Třeba se teď zase vrátí ony časy důvěrného přátelství, když Alexandr pozná, že se jen na málokoho může spolehnout tak jako na mne. A tak jsem sáhl po písátku a voskové tabulce, ale Alexandr se bouřlivě rozesmál. Vypadal v tu chvíli vesele a bezstarostně a plácl mě rázně do ramene.

„Jsi znamenitý ošetřovatel našich ohnivých, nepostradatelných koní a jsi rychlý jako jezdec,“ řekl, když zvažněl, „ale píšeš jako hlemýžď. Na to nemám dost času.“

Kývl na sluhu a ten přivedl z předpokoje mladého muže, který pocházel podle výslovnosti zřejmě z Atén a jmenoval se jako můj starý přítel Eumaios. Závistivě jsem se díval, jak dovedně píše královu odpověď přímo na drahocenný pergamen.

„Bývalému vojevůdci Attalovi! Jestliže se cítíš nevinný, vrať se do Pelly a ospravedlň se přede mnou!“ Alexandr dopis svinul, zavěsil naň svou pečeť a předal ho poslovi. Pak na mne vrhl pohled hovořící stejně jasně jako slova. Tentokrát jsem v něm četl nezvratnost jeho úsudku o muži, jemuž byl dopis určen, a jeho jistotu, že toho muže v Pelle nikdy nespatříme jako kajícího hříšníka.

Jestliže Filip obvykle jednal rozvážně a opatrně, Alexandr se často rozhodoval a své rozhodnutí uskutečňoval závratně rychle. Dal velitelům jen jeden den na to, aby svolali své oddíly. Příští den už vyrazil k jihu.

Obvykle jsem s ním táhl do boje rád, ale tentokrát jako by mi

srdce svírala jakási pěst. Nebylo jiné možnosti, první protivníci, na něž narazíme, musejí být Thesalové. Možná že budu muset vrhat kopí na některého ze svých bratrů! Avšak byla to Alexandrova vůle — a já jsem mu byl tehdy slepě oddán.

Silnice vedla podél moře. Snažili jsme se dorazit co nejrychleji do hlavního průsmyku Tempe. Přes všechn spěch jsme tam přišli pozdě, naši zvědové hlásili, že je Tempe stejně jako vedlejší průsmyk Kallipauke obsazen silnými oddíly thesalského vojska. Alexandr dal zastavit. Přestože byl v osobních záležitostech nesmírně odvážný, nikdy nevystavoval lehkomyšlně v nebezpečí život svých bojovníků... alespoň tenkrát ještě ne. Svolal své velitele k válečné poradě.

Stísněně jsme čekali před velkým purpurově lemovaným stanem. Stáli jsme tiše a naslouchali, ale strážé nás nepustily tak blízko, abychom zachytili něco z rozhovoru. Srdce mi však říkalo, že si Alexandr — možná poprvé v životě — neví rady.

Neměl jsem žádnou hodnost a cítil jsem, že se ještě nevyrovnám ani obyčejným vojákům. Zděsil jsem se proto sám sebe, když jsem z ničeho nic stál před stráží. Něco, čemu jsem nemohl odolat, mě přinutilo požádat vojáka, aby mě pustil do stanu. Když na mne pohlédl jako na šilence, v mžiku jsem ho odstrčil a vběhl k radícím se velitelům, dříve než mi v tom mohl zabránit.

„Odpusť, králi,“ vypravil jsem ze sebe. „Vyrostl jsem tady. Chodili jsme sem na lov...“

Královo čelo bylo zbrázděno hlubokými vráskami. Zachmuřeně se na mě podíval. „A co?“ zeptal se netrpělivě.

„...a vyznám se na svazích Ossy tak dobře, že tam nezabloudím ani v noci...“

„V noci za svitu měsíce a hvězd, nebo dokonce i bez něho?“

Mohl jsem s čistým svědomím přitakat. Zážitky z dětství a raného mládí utkví v člověku natrvalo. Králův pohled se rozjasnil, pochopil jako vždy rychle. Vzal mě za ruku a silně mi ji stiskl.

„Znáš tedy jinou cestu kromě té přes oba průsmyky? A dokážeš zavést vojsko nahoru tak, aby nás nepřítel nezpозoroval a abychom mu mohli vpadnout do zad?“

Nepřítel! Byli to moji krajané, Thesalové, možná moji nejbližší příbuzní! Ale co bych býval tehdy pro Alexandra neudělal! Chvilí jsem přemýšlel, potom jsem pozorně naslouchajícím vojevůdcům popsal cestu, která nám to umožní. Král přikývl.

„Když mluví takhle, je si svou věcí jist,“ ubezpečil je a jeho hlas zněl opět klidně a jasně.

18. kapitola

DO KORINTU

Byl jsem to opravdu já, kdo tehdy šplhal do kopce první? Srdce mi bušilo nejen z prudkého stoupání, ale i proto, že jsem v těch chvílích a hodinách odpovídal za bezpečnost celé armády.

Jak dlouho se ještě budeme plížit nahoru a varovat se každého hlasitého zvuku? Král poslal se mnou napřed oddíl spřátelených Thráků, pocházejících z vysokých hor. Thrákové mi měli pomoci rozšířit úzkou loveckou stezku vedoucí horským lesem. Mohl jsem je však nasadit? Uvolněnou suť a keře bylo třeba odstraňovat s největší opatrností.

Proud vojska postupoval pomalu za námi. Pěšáci prolézali houštím neslyšně jako duchové. Bylo mezi nimi mnoho vojáků z Horní Makedonie, zvyklých od dětství na hory. Kromě toho pořádal král Filip často cvičení v horách. Tudy však museli vystoupit i jezdci, neboť jaké vyhlídky by měl boj proti Thesalům, kdyby na naší straně nestála aspoň část jízdy?

Na kožených kabátcích jezdců bylo jen málo kovu a zrádně se lesknoucí zbraně měli muži skloněné. Jejich velitelé si přehodili přes postříbřená brnění krátké široké pláště. To všechno bylo nutné, protože jsme po několika hodinách dorazili do oblasti horských pastvin a skal. Museli jsme tam přejít úseky, na něž bylo vidět z údolí.

Když se král rozhodl vydat touto cestou, stáhl vojsko nejprve

trochu zpátky, aby nepřítel získal dojem, že považuje za nemožné postupovat dál po pobřeží a že se vzdal svého úmyslu. Vojsko se pak soustředilo v nedalekém zalesněném údolí a tam se ukrylo. Příští noc byla bezvětrná a tak jasná, že by byl slyšet sebemenší zvuk a vidět sebemenší pohyb. Alexandr přecházel před svým stanem jako zvíře v kleci, zatímco kněží připravovali oběti a modlitby k Diovi, aby seslal vhodnější počasí. Příštího večera se zvedl silný vítr od moře, přihnul po nebi mraky, za něž se úplněk schoval buď úplně, anebo šířil jen nezřetelné, proměnlivé světlo.

Než náš předvoj vyrazil do hor, poručil král části vojska, aby postupovalo dál údolím a malou šarvátkou na sebe upoutalo nepřítelovu pozornost. Přesto jsme však museli být co nejopatrnější.

Svah byl zanedlouho tak strmý, že mnoho šplhajících mužů uklouzlo a koně se zdráhali pokračovat v cestě, přestože jezdci už dávno sesedli a snažili se jim pomáhat. Výstup uvázl. Jezdci bezradně stáli vedle koní, kteří se třásli, tiskli jeden k druhému a rozhlíželi se vytřeštěnými očima.

Poradil jsem se s Thráky o poslední možnosti, která nám zbývala. Začali jsme do skály a suti tesat schody dost široké i pro koně. Byla to těžká práce a rány se tvrdě rozléhaly do tiché noci a odrážely od skalních stěn. Naštěstí bylo údolí široké, bystřiny šuměly a vítr se točil kolem vrcholů s divokou písničkou. K tomu bitevní vřava v údolí...

Když slunce vyšlo — rudé mezi letícími mraky —, měli jsme obtížný úsek za sebou a valná část vojska už byla vysoko nahoře, mimo dosah kopí thesalských vojáků, a navíc ukryta před jejich zraky předsunutou terasou. Ze skalního výběžku jsem spatřil, že hluboko pod námi pronikli naši tak daleko, že obránce průsmyků přinutili, aby opustili svá postavení. Boj v údolí se přeléval sem tam a upoutával pozornost nepřítele. To bylo důležité, neboť nás čekal ještě namáhavý sestup.

Jak budeme přijati za bojovou linií na úpatí mohutné Ossy?

Před vnitřním zrakem se mi jako bleskurychlý sled obrazů promítly všechny lovecké výpravy s otcem. Musím najít cestu, po níž půjdeme co nejdéle vskrytu! Najednou jsem ho spatřil ve

vzpomínce před sebou — medvěda, jak tehdy uháněl ze svahu s šípem v zádech, pronásledován našimi psy, kteří se najednou bezradně zastavili a mnohohlase za ním štěkali. Ztratili jeho stopu, protože medvěd vešel do koryta bystřiny, a také my jsme ho spatřili znovu, teprve když se drápal po protějším svahu nahoru.

Bystřina byla prudká a koryto kamenité, ale přestože v něm neteklo mnoho vody, zařezávalo se do skal jako soutěska se strmými stěnami po obou stranách. Napadlo mě, že budeme dlouho dokonale kryti, jestliže se nezalekneme studené vody a použijeme koryta jako cesty do údolí.

Dostali jsme se tak do rovinatějšího předhůří a na nepřítele jsme nenarazili. Podařilo se nám vpadnout mu do zad zcela nečekaně. Údolí tu bylo pořád ještě úzké a kamenité, takže znamenitá thesalská jízda byla proti našim pěšákům bezmocná a nezbylo jí nic jiného, než aby se vzdala. Kromě toho si naše jízda po přesunu nepřátelského vojska vybojovala přechod přes průsmyky.

„A ty jsi k tomu svému králi a jeho vojsku dopomohl!“ Gazelin hlas zní tak podivně, že k ní Filonikos, civící ve vzpomínkách před sebe, otočí hlavu. Její oči mu připadají temnější než obvykle, kolmo mezi nimi trčí zamyšlená vráska.

„Vždyť jsi už zažil, co nastane, když se uvolní cesta... pro drancování a vraždění! Řekl jsi, že ti bušilo srdce. Nebušilo obavami o chýše tvých bratrů, o jejich ženy, o tvé staré rodiče?“

„Ano, bylo pro mne těžké vrátit se do své vlasti takhle,“ přiznává Filonikos. „Radost z úspěchu mne rychle přešla. Třásl jsem se, když jsem viděl Alexandra na Bukefalovi před zajatým vojskem. Snažil jsem se číst v jeho tváři, ale nepodařilo se mi to. Byla z poloviny zakryta přílbou a můj pohled také nebyl jasný, kalily ho slzy.“

Zbystřil jsem pozornost, co to? Alexandrův hlas nezněl přísně, nezněl hněvivě, o odpadnutí od korintského spolku a o nedodržení poslušnosti slíbené jeho otci se zmínil jen s mírnou výčitkou. Bylo mi, jako by mi z ramen spadlo obrovské břímě. Ne, jistě k mým krajanům nemluvil tak přátelsky kvůli mně, to bylo vyloučené.

Můj pohled přejížděl po řadách Thesalů a utkvěl na jezdecku. Synové aristokratů i svobodných rolníků seděli na ohnivých a vytrvalých thesalských koních jako zkušení a dokonalí jezdci. Ovšem, Alexandr byl natolik prozíravý, že správně odhadl hodnotu tohoto oddílu.

„Thesalové,“ řekl, „copak jste zapomněli na všechno, zač vděčíte mému otci? Nezbavil vás cizího útlaaku a neponechal přitom nedotčena vaše stará práva, ba více, obnovil je? Nežili jste snad za jeho vlády spokojeně? Nejsme snad blízcí příbuzní díky našemu společnému předkovi, božskému Achillovi?“

Potom jim slíbil, že se jejich starých práv ani nadále nedotkne, pokud ho budou opět podporovat v případě války a přenechají mu k jejímu společnému vedení tržní a přístavní cla.

„Že pak dostanete podíl na kořisti, slibuji vám stejně, jako vám to slíbil král Filip — pakliže jeho hegemonii přenesete bez omezení na mne, jeho pravoplatného nástupce.“

Obrátil se se svým proslovem k útvarům šlechticů, věděl dobře, že tady lid nemá právo spolurozhodování jako v jeho vlasti. Aristokraté vytvořili na koních skupinky a radili se. A pak se stalo totéž, co jsem zažil už mnohokrát: slova mladého krále je přesvědčila. Před nastoupené vojsko vyjel zplnomocněnec z jejich řad, vyslovil lítost nad odpadlictvím a slíbil věrnou poslušnost. Když se vracel, neovládli se ani prostí vojáci a provolali slávu vítězi, který jim nabídl tak mírné podmínky.

Alexandr se tu nezdržel dlouho. Důvěřoval znovuzískaným spojencům a táhl s částí jejich vojska dál k jihu. Cestou nenarazil na odpor, protože ho nikde nečekali tak rychle. O pouhé dva dny později už tábořil se svým vojskem před aténskými hradbami.

Jak nám vyprávěli zvědové, třáslo se město strachy a rozčilením. Jedna část obyvatelů spílala druhé, že nedbala na Démostenovo varování a nepřipravila město včas na obranu. Druhá část vyčítala první, že se dala právě tímto Démostenem nesmyslně svést k odpadnutí. „Ať ten štváč teď jde a stoupne si před krále!“ volali někteří a mnozí s nimi souhlasili a považovali za správné, aby se tímto způsobem postavil za svůj názor, i kdyby přitom musel jako vyslanec obětovat za město život.

Démosthenes dokázal už kdysi před Chairóneí, že je opravdu ochoten obětovat za své přesvědčení život. Okamžitě s touto výzvou souhlasil a žádal jen, aby kromě něho jmenovali ještě jiné vyslance, kteří by třeba dokázali vyjednávat s Alexandrem lépe.

Ale když se poselstvo objevilo před králem, po velkém řečníkovi nebylo ani vidu ani slechu. Cestou se někde ztratil. Že by od Chairóneie s přibývajícím věkem zbojárněl? Copak už není tím poctivým, nezištným přítelem lidu, snad nedostával bohatý podíl z proudu perského zlata a nebojí se teď odhalení? Alexandrovy výčitky dopadající na hlavy vyslanců tohoto města byly mnohem těžší a jeho hněv se zmírnil, teprve když mezi nimi objevil některé filozofy, kteří dřív požívali pohostinství jeho otce. Neústupně však vyžadoval, aby mu Atéňané vydali všechny peníze, jimiž je Peršané podpláceli.

„Můj otec z těchto peněz nikdy nic neměl, naopak peníze sám rozdával, aby získal spojence,“ řekl mi později Alexandr. „A tak byla Makedonie stále chudší, přestože ve válkách vítězila. Je jen spravedlivé, když teď dostaneme část i my... Všechno mi stejně nevydají!“ zasmál se. „Kdo by se v prohnanosti vyrovnal Atéňanům?“

Oddílům, které obsadily město, Alexandr přísně zakázal drancovat a napadat obyvatele. Dal svolat archonty a žádal od nich slib, že s ním půjdou do Korintu, kam svolal zástupce všech řeckých států, aby mu opakovali slib věrnosti daný jeho otci a obnovili korintský spolek.

V Korintu byly znovu dojednány přesné podmínky spolku. Ve všech státech měly zůstat zachovány ústavy a zákony, které tam platily při prvním ustavení spolku. Měl mezi nimi panovat nerušený mír. Na moři neměl jeden stát omezovat plavbu druhého, ale válečné lodi jednoho státu nesměly přistávat v přístavech ostatních států. Makedonii byla přiřčena nadvláda. Její král měl za případné společné války proti cizí mocnosti vést společnou armádu.

Hlavně toto poslední ustanovení patrně přimělo Spartu, že do spolku nevstoupila. Její dřívější válečná sláva po mnoha porážkách silně pohasla, avšak Spartané si stále mysleli, že jsou největší vojenskou mocností. Proto jejich vyslanci prohlásili, že jsou zvyklí jít sami vpředu.

Nejeden makedonský vojevůdce teď očekával, že Alexandr vtrhne do Sparty a přinutí ji, aby se stala členem spolku. Ale mladý král se k takovým návrhům jen usmíval. „Nechci vynucené spojení!“ řekl. „Jen, kdo se mnou půjde dobrovolně, bude se mnou vítězit.“

„Dobrovolně?“ namítne Gazela. „Copak je všechny předtím neporazil? Nepřinutil, aby do spolku vstoupili?“ Ale Filonikos se teď nechce zabývat podrobnostmi, je zaujat vzpomínkou, která mu rozzáří oči.

„Ty pochybuješ,“ řekne jen. „Kdybys viděla, kolik lidí se v Korintu seběhlo, aby Alexandra spatřili, musela bys přiznat, že tito lidé pochopili, že jen tento spolek může ukončit nesčetné války, jimiž se řecké státy až dosud navzájem oslabovaly a poškozovaly.“

V nejbližším králově okolí se stále zdržovali umělci, vědci a filozofové a Alexandr si stejně jako jeho otec Filip cenil jejich společnosti víc než každé jiné. Vesele s nimi rozprávěl a dopřával si teď, kdy se domníval, že je mír v Řecku zajištěn, pár bezstarostných dnů.

Jednoho jitra mi však přikázal, abych mu osedlal Bukefala a sobě hnědou klisnu.

„Chci dnes navštívit člověka, který zřejmě nestojí o to, aby mě poznal,“ řekl a zasmál se. „Je to starý muž, budeme zdvořilí a vypravíme se za ním.“

Zamířil k lesíku, na jehož okraji jsem už zdaleka viděl sud. Pak jsem spatřil i hubeného, polonahého muže, ležícího na slunci před sudem. Podivil jsem se, že Alexandr míří k němu.

„Buď zdrav, moudrý Diogene!“ oslovil ho. „Řekli mi, že jsi objevil tajemství, jak může být člověk neomezeně šťastný?“

Bělovlasý stařec zvedl na pozdrav ruku, ale nevstal.

„Šťěstí? Co je to štěstí?“ odpověděl otázkou. „Jsem — to mi stačí.“

Alexandr si ho prohlížel zvědavě a se zájmem. Seskočili jsme z koní, Alexandr mi předal Bukefala a přistoupil ještě blíž k ležícímu starci.

„To ti stačí? Jistě, máš tu hezký kulatý dům, který si můžeš vzít všude s sebou. Ale jsi starý, třeba bys přivítal trochu větší pohodlí.“

Podívej, mně se líbí, že se mnou mluvíš tak otevřeně a svobodně, rád bych ti udělal radost. Vyslov nějaké přání — jestliže to bude v mé moci, splním ti ho.“

Mudřec se pousmál, což ještě prohloubilo ostré vrásky v jeho hubené tváři.

„Přání? Přání mívám zřídka, ale tentokrát si opravdu něco přeji. Stojíš mezi sluncem a mnou, králi, takže si v tuto chvíli musím odříkat jeho teplé paprsky. Jdi mi ze slunce, králi!“

Alexandr bezděčně ustoupil stranou. Starý mudrc se choval tak, že i král musel uposlechnout jeho výzvy.

Alexandr se na něj zamyšleně díval. „Musí to být opravdu zvláštní pocit, když člověka nikdy nepronásledují přání!“ zamumlal pro sebe. „Pocit nekonečného klidu. Jaká krása! Opravdu, chtěl bych být Diogenem..., kdybych nebyl Alexandrem!“

Cestou zpátky byl ještě chvíli zamyšlený, ale znenadání se zasmál a zavrtěl hlavou. „Je to docela dobré — pro něho,“ řekl. „Ale co by bylo se světem, kdyby všichni lidé uvažovali jako Diogenes?“

19. kapitola

ÚTOKY Z NEZNÁMA

Vzpomínku na krátké dny odpočinku po uzavření korintských smluv zaplašily hned po příjezdu do Pelly vzrušující události. Alexandr netrpělivě očekával zprávu od vojevůdce Hekataia, kterého poslal do Asie, aby podporoval Parmenióna opuštěného Attalem. Posel teď přinesl zprávu, že se podařilo obě armády spojit a že se k nim přidala i vzbouřenecká třetí armáda. O Attalovi se už nemluvalo, ale šuškal se, že padl za oběť najatým vrahům. Parmenión, věrně oddaný králi, zřejmě považoval toto východisko za nejsnazší. Anebo tam s příslušným tajným rozkazem odjel Hekataios? Nikdo nic nevěděl a Alexandr na sobě nedal nic znát.

Dostal ještě jednu zprávu, právě když jsem byl první večer v Pelle u něho, a ta ho vyvedla z rovnováhy. Pokynul poslovi, aby odešel z místnosti, potom si zakryl tvář rukama a dýchal zmučeně, jako by trpěl velkými bolestmi.

Zase jednou se v mé společnosti cítil, jako by byl sám se svým srdcem, a hovořil ke mně jako k sobě samotnému. „Že tohle udělala, žena... že tohle udělala, mohla udělat jiné ženě!“ vyrazel ze sebe. „Jistě, chápu její nenávist, byla to zároveň láska, láska ke mně. Ale o takovou lásku nestojím!“

Zasténal, vjel si do bujných vlasů, škubal za ně, jako by se chtěl tělesnými bolestmi odpoutat od duševních. Potom na mne pohlédl jako z hlubokého snu.

„Dovedeš si představit, že žena zabije nebo dá zabít malé dítě na klíně jeho matky, ve své přítomnosti? Že se jí přitom nezastaví vlastní srdce! A co té matce asi ještě řekla, než ji přiměla k tomu, aby se oběsila na vlastním pásku? Copak je jednou z Erinyí, bohyň pomsty?“

Opět si dal ruce na tvář a nedokázal potlačit vzlykot. Pokynul pak i mně, abych odešel.

Tušil jsem přibližně, oč asi jde, ale zeptal jsem se ještě Laerta, který zůstal v Pelle.

„Povídá se, že si Kleopatra psala se svým strýcem, dokonce že se sem Attalos vrací, aby krále zbavil vlády. Olympias se asi bála, že by sem mohl dorazit ještě za Alexandrovy nepřítomnosti. Obvinila Kleopatru a jejího malého syna z velezrady a našla také soudce, který hned vynesl rozsudek. Přišla k mladé vdově po králi Filipovi s katem, který se nejdřív vrhl na chlapce... Pak odjela do Aig, jako by se tam u hrobu zesnulého krále chtěla odpovídat ze svého činu...“

Laertes měl při tomto vyprávění také stažené hrdlo, na chvíli se odmlčel a pak tiše dodal: „Který král nemá na rukou krev prolitou v otevřeném boji? Ale žena...? Alexandr svou matku vždy miloval a uctíval... Bude toho schopen... i teď?“

Alexandr se několik dní nemohl přimět k tomu, aby Olympiadu povolal z Aig zpátky, nakonec se vrátila sama. Neslyšel jsem, že by ji Alexandr přijal, a velice jsem užasl, když se jednoho dne, kdy

zde nebyli hosté, objevila u tabule. Král jí vyšel úslužně vstříc, Olympias na něj hleděla pokorně a ustaraně. Král s ní téměř nepromluvil a bylo vidět, že se i do těch několika málo slov musel nutit. Ke skutečnému smíření nedošlo.

Při podobných událostech, které se odehrály mezi muži, nebyl Alexandr tak citlivý, ukázalo se to, když jeden zvěd z Persie vyprávěl podivný příběh. Krátce předtím došlo v Persii opět ke změně na trůnu. Nynější král Dareios III. byl dosazen na trůn ctižádostivým eunuchem, který zavraždil předchozího krále. Aristoteles tehdy upozornil Alexandra, že Dareios III. je po dlouhé době prvním perským panovníkem, který přinejmenším nedal příkaz k zavraždění svého předchůdce, a snažil se, aby Alexandr viděl nového krále v příznivém světle. Nyní se však eunuch Bagóas dočkal toho, že Dareios, kterého sám dosadil na trůn, není ochoten podřídit se jeho vlivu.

„Bagóas byl jako jedovatý had, nezalekl se žádného zločinu,“ vyprávěl posel. „Ale měl mnoho nepřátel, a když teď namíchal jed i pro Dareia, někdo ho zradil. Král uchopil pohár s jedem a lichotivými slovy Bagóa vybídl, aby mu z něho připil na zdraví. Bagóovi div nevypadly oči hrůzou, ale královo gesto bylo neúprosné, přiložil mu prostě pohár k ústům, a za Bagóem stáli šlechtici s tasenými meči. A tak se zloduch napil...“

Alexandr se hlasitě a drsně zasmál. „Ten Dareios má smysl pro humor,“ řekl. „Určitě se mi vyplatí seznámit se s ním.“

Mezitím minula zima, slunce pomalu rozpouštělo sníh na horských přechodech na severu země. Ke starým vojákům byli povoláni noví. Všude cvičilo vojsko a do Pelly denně přijížděly vozy plné nových zbraní.

Jen koně směli odpočívat. Na pastvinách už bujně rostla tráva, koně se pásli, že se zakulatili a srst se jim leskla, jako by v ní zůstalo něco z paprsků jarního slunce. Nakonec byli tak nabiti silou, že valnou část dne prodováděli a dali se jen stěží zkrotit.

Bukefalos byl teď dorostlým hřebcem a cítil jaro v celém těle. Když se někde poblíž pásla říjná klisna, jeho volání se hlasitě a panovačně rozléhalo po pastvinách. Oháněl se pak po jiných hřebcích, kteří měli také bojovnou náladu, a tak jsme museli soky

chovat odděleně, aby se navzájem nezranili. Moji pomocníci to věděli stejně dobře jako já a zatím jsem se na ně mohl vždy spolehnout. Kromě toho byly pastviny ohrazeny vysokým plotem a na vratech byly pevné závory.

Jednoho večera jsem v obvyklou hodinu vyhledal krále, abych mu podal zprávu a přijal rozkazy. Každý den mohl přijít rozkaz, abychom se připravili na příští ráno k cestě na sever, do boje s pohraničními kmeny.

Zatímco jsem čekal v předpokoji, vešel tam jeden čeledín. Běžel zřejmě, jak mohl nejrychleji, a vypadal zděšeně a bezradně.

„Pojď rychle se mnou!“ zavolal na mne. „Je to... všechno bylo v pořádku... vrata zavřená... a teď jsou najednou otevřená... a to neštěstí!“ Víc už jsem neslyšel, protože jsem se dal do běhu. Výraz jeho tváře mi pověděl dost.

Řehtání a křik a dusot kopyt! Muži z koníren stáli kolem pastviny, nikdo se neodvážil tam, kde Bukefalos bojoval se zlatavým sokem, který se mu sice nevyrovnal silou, ale nezadal si s ním v bojechtivosti. Bukefalos si zvykl, že všichni respektují jeho vůdčí postavení, a obvykle jim jen hrozil, a tak ho teď jeho sok kousl, ještě než se začal bránit.

Teď už byli oba tak zdivočelí, že měli krky ovinuté kolem sebe, kopyta jim jen vířila a po srsti jim stékaly krvavé stružky.

Popadl jsem první klacek, který mi přišel do ruky, a vrhl jsem se k ohradě. Na mé zavolání se Bukefalos ihned ohlédl, druhého koně se mi podařilo zasáhnout klackem zpředu, že překvapeně ustoupil. Nato se odvážili dovnitř i další mládenci a společně se nám podařilo vyhnat zlatého ryzáka z ohrady.

Bukefalos se třásl, potom klesl na kolena, z krku mu crčela krev. Díval se na mne prosebně a dovolil, abych na žílu přitiskl ruce. Laertes přiběhl s obvazy, podařilo se mi žílu podvázat a zastavit krvácení.

Přeopatrně, krok za krokem jsem odvedl Bukefala do jeho stání v konírnách. Ta událost mi připadala tak důležitá, že jsem ji oznámil králi. Přišel sám, rozpálený hněvem. Ale pak mu pohled zjhl, něžně jako matka pohládil svého miláčka po hřbetě.

Akce byla zřejmě dobře připravena, pachatelé uprchli asi na

vlastních koních. Z vyprávění ošetřovatelů koní vyplynulo toto: U koníren se objevil neznámý muž, který dovedl vyprávět přímo fantastické historky. Všichni se kolem něho seběhli, aby o nic nepřišli. Mezitím jeho kumpáni zřejmě pustili hřebce k sobě.

Co bylo teď platné, že král potrestal ošetřovatele, kteří zapomněli na svou povinnost, že dělal výčitky i mně, přestože jsem se choval stejně jako každý jiný večer? Bukefalos utrpěl tak těžké zranění, že nebylo ani pomyšlení na to, aby se zúčastnil příštího válečného tažení, a také zlatý ryzák, Alexandrův záložní kůň, musel zůstat doma. Král bude mít horší koně než obvykle, o to pachatelům bezpochyby šlo. Alexandrovu zdánlivou nezranitelnost a rychlé úspěchy, kterých Alexandr dobyl už jako princ, připisovali mnozí mimořádným schopnostem jeho koně, někteří hovořili dokonce o kouzlu, jež hřebci propůjčil Poseidon, bůh koní. A tak měli Alexandrovi nepřátelé neobyčejný zájem na tom, aby král o Bukefala přišel.

Když Alexandr druhý den ráno vešel do konírny a viděl, jak jeho věrný spolubojovník leží netečně na zemi, zbledl. Hřebec poznal jeho krok, pracně otočil hlavu a pokusil se vstát. Namáhal se marně, nohy se pod ním podlomily. Slzy mi vyhrkly do očí, když jsem to viděl.

„Přicházím se rozloučit,“ řekl král. „Je jasné, Filoniku, že s ním zůstaneš tady a budeš mu věnovat všechnu svou pozornost.“

Když pohlédl na mne, ztratil jeho pohled něhu, s níž spočíval na hřebci. Jeho oči se na mě dívaly přísně. Uvědomoval si však, že za jeho nepřítomnosti bude osud koně záviset pouze na mně, protože Bukefalos byl zvyklý jen na mne a nikdo jiný se ho nesměl dotknout, a proto zkontroloval svůj hněv. Možná že sám zapochyboval, je-li spravedlivý, protože mi rázně stiskl ruku.

Hřebec měl zdravý kořínek, rány se mu zahojily rychleji, než jsme ze začátku očekávali, a zanechaly po sobě jen nepatrné jizvy. Zlatý ryzák se také brzo uzdravil. Co však nezmizelo, byly moje pochybnosti a výčitky vůči sobě samému.

Nezanedbal jsem opravdu své povinnosti? Pravda, zatím se ještě nic podobného nepříhodilo, ale neměl jsem cítit, že se nad námi stahují mraky? Viděl jsem v Aténách, kolik perských peněz tu obíhá...!

Snažil jsem se dostat na stopu pachatelům, ale všechna námaha byla marná. Zmizeli ve tmě jako zlí duchové. Nikoho z koníren jsem nemohl podezírat, že by jim pomáhal. Dokonce i Thersites se radostně uculoval, když jsem Bukefala zase vyvedl na pastvinu a když tam párkrát bujně, i když ještě trochu neobratně poskočil. Všichni se na hřebce dívali jako na dobrého přítele, který se konečně zotavil po nebezpečné nemoci.

Když jsem se přestal strachovat o Bukefala, vzrostly moje obavy o Alexandra samého. Věděl jsem velice dobře, jak je jezdec v bitvě závislý na síle a obratnosti, odvaze a poslušnosti svého koně. Dobře jsem si vzpomínal, jak Bukefalos rozrazil nepřátele u Chairóneie, aby Alexandr mohl pomoci svému zraněnému otci. Kdo je zvyklý jezdit na takovém koni, může se snadno octnout v nebezpečí, že bude od jiného očekávat příliš mnoho, a odváží se něčeho, nač kuň nestačí. Jak se králi osvědčí mladý hnědák, na němž odjel tentokrát?

Když jsem stál jednoho večera zahloubán před konírnami, přistoupil ke mně Thersites. Snažil se tvářit vesele, jak měl ve zvyku, ale příliš se mu to nedařilo. Bylo mu asi jasné, že se zpráva, kterou mi nese, dotkne nejen mne, ale že způsobí nepříjemnost i jemu.

„Do paláce dorazil posel. Je tam všechno vzhůru nohama. Říká se... že Alexandr padl!“

Tato noc byla nejhorší nocí mého života. Nikdo sice nevěděl nic přesného a Alexandrem dosazený místodržící Antipatros se u tabule tvářil jako obvykle neproniknutelně, ale mně se zdálo, že se mu třese ruka, když si zvedal pohár k ústům. Stolování skončilo brzy, všichni se odebrali na lože. Určitě jsem nebyl jediný, kdo se neklidně převaloval po přikrývce. V naší ložnici se ozýval šepot na mnoha místech, ale nikdo se neodvážil říci nahlas, čím jsme se všichni zabývali a co se dotýkalo i našeho osudu. Mnohé se mohlo změnit...

Můj strach a moje výčitky byly nesnesitelné. Odkradl jsem se do konírny, kde ležel a klidně oddychoval Bukefalos. Schoulil jsem se k němu a opatrně jsem mu položil ruku na hřbet. „Ty bys ho býval ochránil!“ zašeptal jsem mu do ucha a vzpomněl jsem si, kolikrát se hřbec v bitvě zvedl na zadní a oháněl se kopyty po svištících šípech.

Oknem padl do konírny měsíční paprsek. Zahlédl jsem v něm, jak se ke mně otočilo koňské oko, tak zřetelně, že jsem viděl lesknoucí se bělmo. Hřebec zvedl uši, vstal a tiše si odfrkl.

„Kde je tvůj pán?“ zeptal jsem se ho a Bukefalos se znovu zaposlouchal, zvedl hlavu. Roztáhl nozdry, nasál vzduch, jako by ho chtěl prozkoumat. Pak se otočil ke mně a přejel mi měkkými pysky po tváři. Oddychoval klidně, připadalo mi, že mě chce utěšit.

Podle staré víry prý koně cítí, tuší přes čas a prostor, co je lidem skryto. Alexandr mi o tom jako princ kdysi četl z Iliady, hrdinského eposu, který tolik miloval, protože oslavoval činy jeho předků. A tak jsem si teď ve svých obavách a strachu Alexandrova hřebce pozorně prohlížel. Cítí, že se jeho pánovi přihodilo neštěstí? Je neklidný, zní jeho řehtání jako nárek? Nic takového! Jeho nálada se přenesla na mne, opustil jsem konírnu klidnější, než jsem do ní vešel.

Ctihodný Antipatros, který už požíval důvěry zesnulého krále, vykonával svou funkci stejně klidně a rázně jako dosud. Odjakživa jsem pozoroval, že je Alexandrovi, synu svého královského přítele, upřímně oddán. Nezůstal by lhostejný, kdyby dostal bezpečnou zprávu, že se mu přihodilo neštěstí.

Ty neblahé pověsti však nezmizely, přinášeli je dokonce poutníci a námořníci z jiných zemí a ptali se po novém králi. Nakonec dal Antipatros veřejně vyhlásit, že zpráva o Alexandrově smrti je nepravdivá. Mnoho lidí u dvora tomu nevěřilo.

Potom přišlo slunné jitro a všichni jsme uviděli na cestě mračno prachu, jež se k nám blížilo. Brzy jsme rozeznali oddíl vojska — a v jeho čele jel pohřbívaný Alexandr! Trochu sice pokulhával, když seskočil z koně, ale spokojený a sebevědomý výraz jeho tváře říkal jasně, jak válečné tažení dopadlo.

Když později přišel k pastvinám a Bukefalos se k němu přihnul a zvučně zařehotal, vzal král opět na milost i mne.

20. kapitola

THÉBY

Alexandr vypadal zase tak mladě a vesele jako už dlouho ne. Toto tažení mu zřejmě připomnělo jeho první válečnou výpravu. Mluvil o něm se mnou tak bezstarostně, jako by to byla jen předehra k větším činům. Musel jsem se tvářit, že tomu věřím, přestože jsem od vojáků, kteří se s ním vrátili, slyšel, že boje byly tvrdé. Jistě, nepřátelé byli barbaři, vyzbrojení, jak jsem se dověděl, ručními zbraněmi, jimž se naši vojáci smáli, a mnozí měli na hlavě místo přilby jen liščí kůži, dovedli však učinit svým spojencem přírodu. Ze strmých horských svahů vrhali na pochodující nepřátele nejen kameny, ale i těžké bojové vozy, a z úkrytů v neschůdných lesích podnikali překvapivé útoky. Byli houževnatí a lstiví...

Filonikos se odmlčel, dvojice očí se na něj dívá tak, že ji přímo cítí na své tváři.

„Nezapomeň,“ řekne Gazela, „že bojovali za svou svobodu. To jim dávalo sílu...“

Za svobodu? Jistě, král Filip je přinutil, aby mu platili tribut, ale mohli přitom žít. A co se s nimi stalo teď? Alexandr našel na jejich neobvyklý způsob útočení neobvyklou obranu. Když viděl, jak se ze strání valí vozy, poručil svým oddílům, aby nepochodovaly v uzavřeném útvaru, a vozy projely mezi nimi. Když to v úzkých údolích nebylo možné, poručil vojákům, aby padli na zem jeden vedle druhého a přikryli se štůty, takže se vozy převalily přes ně a napáchaly jen malou škodu.

Když makedonští vojáci viděli, že tato nejobávanější nepřátelská zbraň není účinná, vrhli se tak nezadržitelně vpřed, že dobyli rychlého vítězství. Hned v prvních dnech padlo patnáct tisíc Thráků. Jejich ženy a děti — pokud neuprchly — dal král prodat jako otroky. Zděsil jsem se, když jsem o tom uslyšel, nemohl jsem pochopit, že to učinil týž muž, který večer po návratu seděl

rozesmátý přede mnou a jako mimochodem mi vyprávěl o válečném tažení.

„Nakonec barbaři uprchli za svou velkou řeku Dunaj. Mysleli, že se pokusím vytvořit most z lodí a že nás přitom pobijí kopími a šípy, až na nás bude svítit slunce. Ale mezi dny je noc. Obyvatelé nám museli sami poskytnout, co jsme potřebovali, abychom je mohli navštívit. Protože nám nestačily vlastní lodí, které tam připluly od ústí Dunaje, sebral jsem malé rybářské lodky schované v rákosí a přepravil vojsko na druhý břeh tam, kde nás nikdo nečekal. A pak jsme se plížili mezi vysokými stébly žitných polí.“

Znovu se ve vzpomínce zasmál. „Dobré cvičení!“ zamumlal. „Možná že se brzo vydám přes jinou vodu, která je mnohem širší, s větší armádou. Pak už budeme vědět, jak na to.“

Už tehdy jsme tušili, co tyto nářky znamenají, i když se o tom nemluvilo veřejně. Ale netušili jsme ani my, ani Alexandr, na jaké překážky jeho plány narazí.

Pověsti o Alexandrově smrti — ať už vznikly po jeho zranění, anebo je někdo rozšířil ve zlém úmyslu — měly velkou odezvu a závažné následky.

Zážitky prvního období vlády naučily mladého krále, že už nemůže nikomu slepě důvěřovat, a proto také zanechal ve spolkových státech tajné pozorovatele bez ohledu na svaté přísahy pronesené v Korintu. Nemohl se dlouho oddávat bezstarostné radosti z vítězství — tito poslové mu už po několika dnech přinesli zprávu, že ve středořeckých státech rychle uvěřili tomu, čemu chtěli věřit, a že korintský spolek považují za rozpuštěný. Alexandrovi nezbylo nic jiného než dokázat co nejrychleji svou osobní přítomností, že je naživu a že je s to hájit svá práva.

Cesta přes Thesálii proběhla tentokrát bez boje, neboť Thesalové nezapomněli, že se k nim Alexandr zachoval přátelsky, a přidali se na jeho stranu. Tak se stalo, že makedonské vojsko dorazilo k Thébám v neuvěřitelně krátké době.

Thébanům zatím král neprominul žádnou z tvrdých podmínek, které jim Filip uložil po bitvě u Chairóneie. Ve městě žilo mnoho lidí, kteří hluboce litovali, že Théby už nejsou samostatným státem. Teď si mysleli, že nastala chvíle osvobození. Nadšeně přivítali své

dřívější vůdce, které na Filipův rozkaz museli poslat do vyhnanství, a řídili se jejich radami. Nejdřív úkladně zavraždili makedonské velitele svého hradu, kteří netušili nic zlého a sešli dolů do města, a potom vyhnali z Théb cizí posádku.

Později se ukázalo, že přívrženci osvobozenického hnutí byli o příznivém obratu osudu přesvědčeni tak fanaticky, že prostě nevěřili svým zvědům, když jim hlásili, že se Alexandr blíží k Thébám. Prohlásili, že je nemožné, aby vojsko vedl sám Alexandr, že to bude určitě někdo jiný, třeba Alexandr Lynkestos, a toho že snadno porazí.

Král vyslechl zprávy zvědů zamyšleně, zdálo se, že na něj postoj thébských vlastenců učinil dojem. Dal rozbít tábor tak daleko od města, že tam nedoletěly šípy, a požádal, aby k němu město vyslalo vyjednávače. Thébané se však nedali získat sebevětší přívětivostí, za léta okupace se nahromadilo příliš mnoho nenávisti. Kromě toho jim patrně Atény a jiné státy spolku slíbily pomoc. Na Alexandrovu výzvu odpověděli přepadem, při němž padlo několik Makedonců.

Obdivoval jsem tehdy Alexandrovu trpělivost. Jeho pohnutky jsem pochopil až později: zabýval se tak velkými plány, že za svými zády musel bezpodmínečně zanechat mír a jednotu. Mnozí mladší velitelé reptali, když na tuto provokaci odpověděl jen tím, že tábor přenesl blíž k městu. Doufal asi, že protivníky přiměje k rozumu pouhou hrozbou, jakou představuje přítomnost armády čítající dvacet tisíc pěšáků a tři tisíce jezdců.

Muži, kteří se do Théb vrátili z vyhnanství, věděli velice dobře, že jim Alexandr neodpustí, a ve svém zoufalství nacházeli tak plamenná slova, že se jim podařilo vyburcovat vojáky k novým šarvátkám. A Alexandr? Stáhl své vojsko blíž k hradu, aby mohl kdykoli přijít na pomoc obklíčené makedonské posádce, ale útok na město stále odkládal.

Ted' už to jeho mladí velitelé nevydrželi, Perdikkas a Amyntas zavedli své oddíly k městským bránám, přestože byli příliš slabí, aby mohli útok vítězně dokončit. Zanedlouho se octli v nebezpečí, že je nepřítel zničí, a tím přiměli Alexandra, aby dal povel k útoku celé armády. Tím byl osud Théb rozhodnut.

Zatímco královny oddíly dodržovaly kázeň, vojáci z menších států spolku vnikali do domů a zabíjeli ženy a děti. Nejhuř řádili obyvatelé Boiótie, kteří nejdřív ze strachu před Alexandrovým vojskem uprchli za městské hradby. Ted' chtěli najednou ukázat, že stojí na straně dobyvatele, a loupili a drancovali huř než ostatní.

Až dosud jsem Alexandra viděl bojovat ve všech bitvách na nejnebezpečnějším úseku, ale tady se z bitevní vřavy brzo vzdálil. Když narazil na mne, poslal mne pro svou tělesnou stráž, kterou tvořil od té doby, co byl králem, větší oddíl vojska. Zavolal cosi na velitele stráže a pak se s hloučkem vojáků probojoval k prostému domu a obklíčil ho. Cestou přikázal několika jednotkám, aby střezily chrámy. Vojáci k nim však nedorazili včas, občany, kteří v nich hledali útočiště, vyvlekly drancující hordy. Králova tělesná stráž stačila jen v poslední chvíli zabránit tomu, aby chrámy společných řeckých bohů lehly popelem.

Později jsem se dověděl, že ten malý dům patřil potomkům Pindarovým, jehož básně nám kdysi předčítal Aristoteles, za těch šťastných dnů, kdy jsem se směl zúčastnit jeho přednášek. Alexandr pamatoval zas jednou uprostřed velkých událostí na maličkosti — tak jako dřív jeho otec — a podařilo se mu zachránit před záhubou potomky uctívaného básníka a jeho dům zachovat Řekům jako památník.

Za ranního rozbřesku jsem Alexandra spatřil, jak se z vyvýšeného místa dívá na město či na to, co z něho zbylo. Zachmuřeně hleděl přes dýmající trosky na skupinu plačících žen, které vojáci sehnali dohromady. Jeho tvář se chvěla, připadalo mi, že se proti svému zvyku nemůže rozhodnout, jaký rozkaz má dát kapitánovi čekajícímu před ním. Jeho pohled přelétl po městě směrem, kde ležely Atény, v prvních slunečních paprscích se tam zatřpytily zbraně. Alexandr svažtil obočí. „Mor se už šíří?“ řekl hlasitě. „Dobrá, ať tedy zakusí, jaký osud čeká zrádce!“

Nato odešel s kapitánem. Neslyšel jsem, jaký mu dal rozkaz, ale vzápětí jsem spatřil, jak vojáci odvádějí jak svázané Thébanky, tak i houf větších dětí. Nemohlo to pro ně znamenat nic jiného než otroctví. Tak museli ti, kteří nebojovali, pykat nejhuř za to, co se stalo.

Alexandr dal své oddíly nastoupit, aby zjistil, jaké utrpěly ztráty.

Nebyly tak velké jako ztráty Thébánů, jichž padlo na šest tisíc. Myslím však, že Alexandr velice truchlil nad těmi sty muži, kteří padli ve válce se členem spolku. Přesto později necítil k thébskému lidu nenávisť. „Pár jedinců je svedlo a vehnalo do záhuby,“ řekl jednou. A byl-li před něho předveden provinivší se Théban, mohl vždy počítat s milostí.

V Aténách se Démosthenes a jeho přívrženci znovu pokoušeli podnítit vládu a lid k boji proti hegemonovi spolku. Avšak rada archontů dala Thébám jen neurčité sliby a rozhodla se vyčkat.

Teď se tryskem blížilo k Alexandrovu táboru poselstvo z Atén. Vyslanci seskočili z určicných koní a spěchali pozdravit krále a vyříditi mu své poselství. „Přinášeli jsme Diovi děkovné oběti, když jsme se dověděli, že ti pomáhal proti barbarům a dopřál šťastný návrat,“ ujišťovali ho ještě udýchaní po rychlé jízdě.

Král je přivítal mlčky, pak se otočil a ukázal směrem, kde se vysoko nad pobořeným městem tyčil hrad. „Nepřipadá vám jako velký náhrobek života, jímž dřív kypělo toto město?“ zeptal se. „Jaké Théby by se teď prostíraly pod hradem, kdybyste mi pozdrav a ujištění o své oddanosti přinesli před bitvou, kdyby Théby nepočítaly s vaší pomocí?“

Atéňané jsou po celém Řecku známi tím, že dovedou vždy najít správná slova a na všechno odpovédět. Tentokrát však mlčeli a já jsem se ptal sám sebe, zda nevědí, co říci, anebo zda cítí, že by klid, který vůdce korintského spolku zachovává jen s přemáháním, každou odpověď změnili v hněv.

Král udělal dlouhou pauzu — asi spíš proto, aby jeho slova patřičně vyzněla, než aby dospěl k rozhodnutí. Jistě věděl už předem, že bude žádat, aby mu vydali řečníka Démosthena a ty členy rady a vojevůdce, kteří se vůči němu chovají nepřátelsky. Vyslanci se mlčky uklonili a slíbili, že jeho podmínky v Aténách vyřídí.

Alexandrov hněv rychle vyprchal — jako vždy. Když po několika dnech znovu přijelo poselstvo z Atén a před krále předstoupil jeho mluvčí Fókión, vzpomněl si Alexandr, že jeho otec utrpěl od tohoto muže několik ze svých nemnoha porážek a že si ho přesto, nebo právě proto vážil jako geniálního vojevůdce a upřímného člověka, nezištně oddaného své vlasti.

A tak zdvořile vyslechl jeho slova a zdržel se všech výčitek. Nežádal dokonce ani, aby mu vydali jeho protivníky, a přenechal je na Fókiónův návrh aténským soudům. Jen Démosthenes a vůdce žoldnéřů Charidemos měli být navždy vypovězeni z Atén.

Ještě na podzim se král vrátil s vojskem do Pelly. Právě rok mu trvalo, než porazil všechny nepřátele, kteří se domnívali, že s ním, mladým, nezkušeným panovníkem, budou mít snadnou práci. A kromě vojenských úspěchů si přinesl domů ještě další vítězství. Jeho vlastní staří zkušení vojevůdci mu přece radili, aby se s nepřáteli, kteří ho napadají ze všech stran najednou, nepouštěl do boje a raději se s nimi dohodl. Mohl jim teď připomenout, že všechna nebezpečí nezažehnal jejich radou, nýbrž svou vůlí. Avšak Alexandr nedal najevo, že si na to ještě vzpomíná, a právě tím si je získal a zajistil si nadlouho jejich úctu a oddanost.

Toho roku se chovaly, ne-li nepřátelsky, tedy přinejmenším nerozhodně a nespolehlivě ještě jiné městské státy než Théby a Atény. Neměl jim dát také bolestně pocítit svou moc? Neučinil to, a protože je nepokořil, staly se jeho spojenci. Nepřidaly se k němu z přinucení, nýbrž z upřímné vůle.

Slyšel jsem, že všichni rozumní lidé v Makedonii obdivovali Alexandra pro toto sebeovládání ještě víc než pro jeho rychlá vítězství. Ale tím vším se už Alexandr po návratu nezabýval, ovládala ho jediná myšlenka a dělal vše, aby se mu ji podařilo uskutečnit.

„A tebe také ovládá vzpomínka tak, že zapomínáš, jak míjejí hodiny noci, kdy se máme spánkem posilnit na příští den,“ řekne Gazela a ospale vstane. „Podívej, oheň dohořel a na východě stoupá na obzoru úzký jasný pruh. Chystá se tam vyjít slunce.“

Filonikos zajde ještě ke koním. Když po chvíli zvedne závěs stanu, vidí v prvním slabém světle, že Gazela už spí. Tážavé oči má zakryté víčky s tmavými řasami, tvář má uvolněnou. Ale způsob, jakým se pevně zabalila do přikrývky, dokonce i její poloha ve spánku vyjadřují dosud odmítání. A tamhle...! Filonikos užasle vytřeští oči. Jaké podivné klikyháky to vyryla do země před svým ložem? Kouzlo, zaklínadlo?

Smích, který v něm užuž propuká, udusí dojetí. Ano, jsou tady ve stanu sami, v noci, uprostřed širé země, skoro tak sami jako první lidský pár na tomto světě. Má to být ochrana před ním? Jestlipak s tím kouzlem měla už někdy úspěch? Nevděčí za to, že dosud přečkala všechno ve zdraví, spíš své opatrnosti a vytrvalosti? Ale Filonikos ví, že se k ní teď nesmí chovat jako k některé z táborových poběhlic, utekla by mu. Jestlipak za ním později přijde sama? Je to opravdu jeho přání? Zdá se, že Gazela je z těch, které pak zůstanou...

Filonikovi vyvstane před očima jeho vlast Makedonie. Netáhne ho to zpátky jako všechny jeho druhy? Třeba by mu pak byla na obtíž?

Tehdy u královského dvora... Využil té doby? Ženy...? Jeho přání se vznášelo tam, kam ve skutečnosti neměl přístup. A pak, byl tam Alexandr... stále ten Alexandr!

Filonikos se neklidně převaluje na loži. Potom se rozhodne: Gazela, která k němu přišla na útěku, se v jeho táboře musí cítit v bezpečí — i v bezpečí před ním!

21. kapitola

SNY

Gazela má pravdu, po ranním spánku ztěžknou údy a otupí hlava.

Filonikos se mátožně plouží po táboře a teprve odpoledne se opravdu probere. Odejde, a neřekne ženě kam. Když se vrátí, není sám. Hluboké vrčení přivolá Gazelu.

Ale co to? Gazela si celá bez sebe klekne k prvnímu psu a přitiskne mu paže kolem krku. Pes ustoupí, chlupy na krku se mu naježí, štěkot přejde ve zlé vrčení. Vtom už se druhý pes odrazí k mohutnému skoku a v mžiku Gazelu porazí, přestože se Filonikos vzepře do řemenu. S hadí mrštností se Gazela stačí odkutálet a Filonikos strhne psa vší silou zpátky.

Jeho leknutí se změnilo v hněv. „Co to máš za nápady?“ vyjede si na Gazelu. „Jsi zvyklá líhat mezi psy? A mezi cizími? Copak nevíš, že pes k tobě musí přijít sám?“

Gazela zanedlouho vstane, hlavu má svěšenou. „Zapomněla jsem...“ zamumlá. „Jak by to taky mohla být pravda? Naši psi... ale takových je víc. Tihle mě neznají. Odkud je máš?“

„Přišli s vojskem. Ten, co mi je prodal, žádal vysokou cenu, poněvadž je přivedl zdaleka z vysokých hor. Nepocházíš náhodou odtamtud?“

Gazela otázku přeslechne. „Budou nám užiteční.“

„A jak! Teď už nemusíme v noci bdít kvůli dravým zvířatům. Teď už se k nám neodvážejí. Podívej se na jejich silné pracky, na ty zuby! Ale jak to, že se jich nebojíš?“

Gazela se usměje. „Nešli snad s tebou, když viděli, že ti je jejich dosavadní pán předal? Psi brzy poznají, komu patří, je třeba dopřát jim na to jen trochu času a nevrhnout se na ně jako já před chvílí.“

Nato se obě statné dogy k drobné ženě přiblíží, pečlivě a důkladně ji očichají. Potom se natáhnou po obou stranách vedle ní.

Muž se zasměje. „Tvůj pach jim připadá známý. Vypadá to, jako by měli radost, že v tobě našli někoho ze své vlasti.“

Gazela usne, ještě než vyblednou první červánky. Filonikos se však nemůže uklidnit tak rychle. Z dalekých, vysokých hor? Není možné, aby ta malá, slabá žena přišla odtamtud sama! Musela tedy přitáhnout s vojskem. Co přitom asi všechno zažila? A on... Třeba jím vskrytu opovrhne, že ji ušetřil?

Filonikos se neklidně převaluje na loži. Její oči? Ne, ten pohled nemůže lhat. Ale zítra se Gazely zeptá a přinutí ji, aby vyprávěla.

Ale nakonec se neodvážejí zeptat. Gazela mu připadá jako ve snách, rozesmutnělá, rty má sevřené, jako by se bála každého slova. Teprve kolem poledne se její rysy uvolní, sedne si pod strom, do jehož stínu se Filonikos uchýlil, protože jarní slunce pálí. Oba psi leží vedle něho.

Gazela je pohladí po chundelaté srsti. „Dobře jste hlídali,“ pochválí je. „Mohla jsem dlouho nerušeně spát. Jen k ránu se ke mně přikradl sen, který jste mi nemohli zahnat. Trápil mě jako něco živého a z ničeho nic mě probudil.“

„Sen?“ Gazela hovoří sice k psům, ale Filonikos rozumí, komu chce vyprávět ve skutečnosti. „Poděsil tě? Věštil ti neštěstí? Dovedeš ho vyložit?“

„Pohled do budoucnosti to nebyl. Ten sen mi vyprávěl spíš o minulosti... A vyvolal ve mně neklid...“

„To přejde, když mi ho povíš.“

Žena se na Filonika podívá. Nezvykla si dosud hovořit otevřeně o sobě, navíc v cizí řeči, která jí nepropůjčuje svá slova tak snadno... Ale pak sebere odvahu. „Viděla jsem muže, krásného mladého vojáka. Stál přede mnou jako obr. Potom kráčel od jednoho horského vrcholu k druhému, nakonec přes širokou vodu. Na druhé straně se zastavil a rozhlížel se po kraji, po horách a řekách, po městech a lesích. Daleko na obzoru se nejasně mihotaly hory mé domoviny, ale přesto jsem je poznala. Potom vyšlo za tím mužem krvavé slunce, vrhlo jeho stín na celou zemi. Sevřelo se mi přitom srdce, měla jsem pocit, že se udusím, probudila jsem se.“

Filonikos vyskočí, dlouhými kroky rychle přechází sem tam. Potom se zastaví před ženou.

„Sníš jako věštkyně,“ řekne, „ale všechno ti připadá krvavě rudé, nebo černé a hrozné. Jistě, vytrpěla jsi hodně kvůli tomu muži, mnozí kvůli němu trpěli. A přesto — copak ten, kterého jsi viděla ve snu, přinesl do všech zemí jen krev, jen neštěstí? Copak se těm, kteří museli trpět, vedlo předtím lépe? Nevydírali je satrapové krále králů a všichni jejich sluhové, nebrali těm nejchudším z chudých i to poslední? Tito lidé nenáviděli vládu Peršanů, kteří zabírali stále více zemí. Mnozí vítali Alexandra jako osvoboditele. Vidím, že musím vyprávět dál, abys pochopila jeho a nás všechny...“

Sedne si opět k ní. „Náš čas je omezen,“ uvažuje. „Zatím ještě můžeme večer sedět u ohně a v poledne ve stínu, když všechn život dřímá za zvuků Panovy flétny a jen myšlenky bdí. Zatím tu ještě musíme zůstat kvůli klisně. Až se vydáme dál, potrvá dlouho, než dorazíme k vojsku, a ještě déle, než znovu spatřím svůj domov. Chci, aby se potom stal domovem i pro tebe. Chci to všechno prožít ještě jednou s tebou, a ty abys o tom přemýšlela.“

Jako dík za pomoc ve válce proti odpadlým státům spolku

obětoval Alexandr v Aigách Diovi býka a na počest chrámu uspořádal sportovní hry. Potom slíbil kněžím, že nikdy nepoleví ve službě bohům a že pomstí každou potupu, kterou jim kdo učiní. Kněží pochopili, co tím chtěl říci, a nevynechali jedinou příležitost, aby lidu znovu a znovu nepřipomínali zločin perského krále Xerxa, za který je konečně třeba Peršany po tak dlouhé době potrestat.

Zima uplynula za vojenských cvičení. V Pelle pobývalo mnoho cizího národa, protože zatímco Alexandr bojoval na severních hranicích s barbarskými kmeny a porazil je, jiní přispěchali do hlavního města a pod dojmem úderné síly jeho armády a jeho úspěchů mu nabízeli přátelství. Cizí vojáci ochotně vstupovali do jeho vojska a usilovně se snažili ovládnout makedonské válečné umění. Byly mezi nimi podivné zjevy pocházející zdaleka. Muži jednoho keltského kmene měli přímo obrovité postavy. Když se král jednoho žertem zeptal, jestli mají z něčeho strach, odpověděli prostorece: „Z ničeho, než že by se mohlo zříti nebe.“ Alexandr na to zavrtěl hlavou a řekl, že on sám se bál už několikrát při mnohem přirozenějších událostech. Předě mnou je pak nazval vychloubači.

Makedonští vojáci se cítili povzneseni nad barbary a s oblibou jim vyprávěli, že se chystají bojovat za svou svatou věc. Mezi sebou se však bavili také o kořisti, kterou si z bohaté světové říše perské chtějí odnést.

Večer bývalo u královské tabule skoro tak veselo jako za Filipových časů, jen jsem mezi dvořany a vojáky nikdy neviděl mladé ženy. Alexandr se zřejmě spokojil se společností svých starých a mladých spolubojovníků.

Ti starší se však tvářili ustaraně. Jednoho večera jsem si před jídlem všiml, že spolu ve skupinkách hovoří a radí se. Za svého mluvčího si zřejmě zvolili Antipatra, který si pak sedl vedle krále a naléhavě mu cosi vysvětloval. Nejprve se zdálo, že se Alexandr jeho návrhy baví. Potom je však rázně odmítl a nepomohlo ani, že se z druhé strany připojil k rozhovoru Parmenión.

Já jsem toho večera musel narazit nový sud vína, jímž měli šenkové plnit džbány, a tak jsem mohl na krále pohlédnout jen

občas a neslyšel jsem, zda se tam hovoří o něčem důležitém. Když jsem po hostině přednesl Alexandrovi krátkou zprávu o situaci v konímách a chystal jsem se k odchodu, král mě zadržel.

„Postaral ses tedy, aby k Bukefalovi připustili dobré klisny, a on vykonal svou povinnost se stejným zápalem, s nímž pode mnou vždy táhl do boje. Udělal jsi dobře, víš sám, jak je pro nás důležité, aby měli šlechtici i v budoucnosti co nejlepší koně. Jenomže...“

Dal se do bouřlivého smíchu a nemohl se utiřit.

„Představ si, Antipatros a Parmenión si dělají tytéž starosti o mne. Dneska se mě ptali, kdo se má stát mým nástupcem; kdyby se mi — kéž by tomu Zeus zabránil! — za příštího válečného tažení něco přihodilo. Chtěli mě přemluvit, abych se co nejrychleji oženil.“

Alexandr se znovu zasmál, ale na jeho tváři se náhle objevil zasněný výraz. „Ta princeznička z Kárie... bude už asi dávno vdaná, i když z toho s mým bratrem nakonec sešlo. Byla jemná a milá, ale pro mě by se nehodila... to uznávám sám. Přesto se mi nelíbí, že budu možná brzy bojovat proti jejímu otci...“

Alexandr zůstal chvíli zamyšleně sedět. Potom vyskočil a přecházel po místnosti. „Ne, ke sňatku se přinutit nedám! Řekl jsem jim, že se teď zabývám docela jinými věcmi než svatbou a svatebním ložem. Navrhli mi několik princezen, které ani neznám. Jestli se jednou ožením, proběhne to docela jinak a... vyberu si sám. Možná že...“

Jako ve snách přecházel ještě chvíli sem tam, potom vzhlédl. „Ach, ty jsi ještě tady? Vyřid' Bukefalovi, že ho zítra čeká dlouhá a ostrá jízda!“

22. kapitola

SKOK PŘES HELESPONT

Zima skončila. Na horách tál sníh, řeky se rozvodnily a prudce se valily do údolí. Na jasné obloze táhla hejna ptáků k severu. Vítr vanul neklidně tu z jedné, tu z druhé strany. Zdálo se, jako by se tento neklid přenášel i na lidi. Vojáci pobíhali a čistili zbraně a výstroj. Několik dní nato stáli přehledně seřazeni do oddílů a připraveni vyrazit do boje. Mají snad všichni opustit Pellu?

Král se radil s Antipatrem, kterého ustanovil pro dobu své nepřítomnosti makedonským místodržícím. „Vím, jak těžký úkol ti přenechávám,“ řekl vážně. „Znám své spojence. Stačí malý neúspěch...“

Král rozdělil makedonské vojsko na dvě části a jedné dal rozkaz, aby ustoupila stranou.

„Tyhle oddíly budou podřízeny tobě pro obranu vlasti,“ řekl. „Jsou to hlavně starší vojáci. Můžeš se na ně spolehnout.“

S druhou polovinou odtáhl Alexandr za ptačími hejny k severu, potom však zabočil k východu, směrem, jímž se před léty marně vydal jeho otec Filip. Někteří vojáci si na to vzpomněli a starostlivě na sebe pohlédli.

Bylo však dost takových, kteří se pochybovačům vysmáli. „Copak nás vede král Filip?“ ptali se a hleděli dopředu, kde vál mohutný bílý chochol a pod jezdcem cupital vraník.

Už na tom, jak vojsko pochodovalo, bylo vidět, jak je znamenitě vycvičené. Za patnácti sty jezdci v čele s králem šlo dvanáct tisíc makedonských pěšáků. Za nimi jela thesalská jízda, potom spojenci ze severu a jejich pěší oddíly. Říkalo se, že armádu tvoří celkem třicet tisíc pěšáků a pět tisíc jezdců, a to bez spojenců ze středního Řecka, kteří se k nám měli přidat později.

Všichni jsme se podivili, když proud náhle zabočil k jihu. Nejdřív nikdo nevěděl, co je to za směr, ale později poznali někteří z těch, kteří prodělali už dřívější tažení, že tato cesta vede na

poloostrov Chersonésos. Důležitě prohlašovali, že tam bezesporu nastoupíme na lodi. Ale vtom se celá armáda zastavila. Král dal vytvořit velký půlkruh, aby co nejvíc vojáků vidělo na jakýsi náhrobek. Když se vojáci rozestavili, promluvil k nim odtamtud:

„Všichni víte o slavném tažení Achájů do Tróje. Tento náhrobek byl postaven Prótesíalovi, který tehdy jako první vystoupil na pevninu a také jako první padl. Vykonám oběť jeho stínu a zároveň velkému bohu války Areovi, aby nás všechny při přistání chránil, zvláště ty, kteří se vylodí první. Kéž prodělají celé tažení bez zranění a vítězně! Kéž je jim souzen šťastný návrat domů.“

Nato protal mečem krční tepnu obětního zvířete.

Král dosáhl svého, vojáci na něj hleděli s dojetím. Když se chystali k dalšímu pochodu, viděl jsem na jejich tvářích sebedůvěru a víru ve vítězství.

Vedle krále jel Parmenión. Plavil se přes Helespont už dvakrát a znal místa na mořském břehu, kde lze přistát bezpečně a nepozorovaně. To nám všem dodávalo naději. Kromě toho měli Atéňané zkušené mořeplavce, jejich flotilu a lodi některých ostrovních států jsme našli v chráněné zátoce. Flotilu tvořilo sto šedesát trojřadek a mnoho nákladních lodí.

Alexandr nastoupil jako hegemon korintského spolku na admirálskou loď a řídil ji nejprve sám. Uprostřed úžiny předal kormidlo námořníkovi a vlastnoručně porazil na palubě býka jako oběť bohu moře Poseidonovi. Potom nalil jemu a nereidkám, sídlícím ve vlnách, ze zlaté misky víno do jasné zelené vody.

Plavci kolem něho stáli všichni, kteří se plavili na téže lodi, a hleděli před sebe, kde se jako nadýchnutý proužek rýsovala země. Král se rozběhl na příď. Zešíroka a pevně se rozkročil na palubě a uchopil kopí. Chvilíčku ještě čekal, potom se hluboko zaklonil, rozmáchl se a širokým a vysokým obloukem hodil zbraň vší silou svého těla před sebe.

Kopí se chvíli třpytilo ve sluneční záři, dlouho, jak nám připadalo. Dopadne na břeh? ptali jsme se a srdce nám bušila. Nebyla vzdálenost ještě příliš velká? Kdyby se hod nezdařil, považovali bychom to všichni za špatné znamení, a věděli jsme, že ho sledují také pohledy mnoha vojáků z ostatních lodí.

Tu kleslo kopí k zemi, jeho špička se zavrtala do samého kraje břehu. Násada se ještě chvěla silou nárazu.

„Královský vrh!“ řekl pochvalně Parmenión, ale sledoval krále podivným pohledem. Zračilo se v něm mnohé: radost a pýcha, ale i starost.

Alexandr se usmál.

„Zdravím tě, Asie!“ zvolal. „Neupejpej se, když se o tebe vášnivě ucházejí naše kopí!“ A mohutným skokem se vrhl z přídě přistávající lodi na pevninu.

Zatímco se pod Parmeniónovým dozorem plavily přes úžinu ostatní oddíly, král se s několika věrnými z jízdy hetairů vydal na mys Ílion. Směl jsem ho doprovázet i já a nikdy nezapomenu, jak se na předsunuté skále jakoby vznášel mramorový chrám Athény a za ním se neskutečně lesklo nebe. Alexandr zastavil Bukefala a vyslal nahoru pohled, který bylo obtížné vyložit. Potom se rozjel po pěšině k chrámu.

Dlouho hovořil s kněžími, potom na mne zamával. „Tenhle nosil můj předek,“ řekl a ukázal na bohatě zdobený štít se stopami po úderech. „Smím si ho vyměnit za svůj. Ať ho nesou před vojskem, abychom tu zvítězili tak, jak zvítězil můj předek. A nyní zasvětim zmužilé bohyni svou zbroj.“

Seskočil z koně a já jsem mu pomohl sundat brnění. Spolu se svým štítem pobitým zlatem ho položil na oltář bohyně. Bezděčně jsem se ohlédl, když nasedl v lehkém oděvu na koně. Byli jsme přece jen v nepřátelské zemi, snadno jsme mohli padnout do léčky. Alexandr na to zřejmě nemyslel, byl pohroužen do minulosti.

Na jiný oltář velkého chrámového okrsku položil Alexandr vonné byliny jako oběť pro Priamova ducha. „Stíne ctihodného trojského krále, nemsti se mi za to, že tě kdysi Achillův syn Neoptolemos, jehož jsem potomkem, proklál mečem. Buď nakloněn našemu tažení do Asie.“ Jeho oči se podobaly modrým horským jezerům, nad nimiž se valí lehká mlha, když nám pokynul, abychom se k němu nepřibližovali. Tento podivný výraz měl vždy, když se — okouzlen nesmrtelnými verši básníka Homéra — pohroužil do světa svých předků.

Potom zamířil s přítelem Héfaištíónem ke dvěma náhrobkům.

„Tady uložili do země Achilla a Patrokla, věrné přátele, aby spolu byli i po smrti,“ řekl. „Tak jako jejich přátelstvím, nesmí nic otřást ani naším, pokud budeme putovat po této zemi!“

Jak stáli naproti sobě, zrcadlily se oči jednoho v očích druhého, jejich ruce se spojily a obnovily přísahu.

Na nás ostatní zapomněli v tuto chvíli tak, jako bychom se už ponořili do Hádu. Jeli pak vedle sebe i cestou zpátky a viseli na sobě pohledy.

Já jsem byl tehdy mladý a moje mysl nebyla ještě otupělá dlouhými válečnými taženími a zvyklá na těžší rány osudu. Cítil jsem zklamání, připadalo mi nepochopitelné, že se mnou Alexandr před chvílíčkou mluvil tak důvěrně a teď mě odstrčil stranou. Teprve když jsem na tvářích ostatních mužů spatřil docela jiný výraz, vrátil jsem se do skutečnosti. Ostatní se nedůvěřivě rozhlíželi na všechny strany a pevně obklopili oba přátele, kteří dleli duchem jinde a docela zapomněli, že jsme v nepřátelské zemi. Za každým lesíkem, za každým návrším mohlo číhat nebezpečí — a nás byla jen malá skupinka. Bohyně Athéna nad námi tehdy opravdu musela držet svůj štít, aby se žádný Peršan nepřiblížil k poloostrovu z vnitrozemí nebo od pobřeží Helespontu.

Mezitím se přeplavil zbytek vojska. Ještě téhož večera král, nyní opět obezřelý, pozorný vojevůdce, vyslal zvědy na všechny strany. Druhý den ráno nás vedl směrem, kde zahlédli nepřítel.

Až k řece Graniku jsme pronikli bez obtíží, ale na jejím druhém břehu jsme spatřili lesknoucí se meče, kopí a chocholy. Král poručil, abychom přijeli blíž v bitevním šiku, teprve potom dal zastavit.

Permenión byl vedle něho a slyšel jsem, jak mu radí: „Dej tady postavit tábor. Nepřítel má méně pěšáků než my. Neodvází se přenocovat tak těsně před námi, bude se bát překvapujícího útoku za noční tmy. My potom za rozbřesku snadno přejdeme přes řeku. Teď by to bylo určitě nebezpečné, protože tam nepřátelé mají vybudované pozice a břeh je na druhé straně strmý, svah je na některých místech vysoký jako dvě lidské postavy. Museli bychom se pak šplhat nahoru a nepřátelská kopí by nás zatím zasypala jako krupobití. Kdybychom museli ustoupit, vzalo by to našim vojákům odvahu hned na začátku a mohlo by to ohrozit celé tažení.“

Alexandr se z Bukefalova hřbetu zamyšleně díval na druhý břeh. Znenadání se napřímil a v očích se mu zablýsklo. „Mluvíš rozumně, Parmenióne, avšak... nemusel bych se stydět, kdybych se zalekl tohoto potoka, když jsem právě překonal moře?“

Zamrazilo mě v zádech, když jsem slyšel, jak mluví o širokém a dravém Graniku.

Alexandr však pokračoval: „A Peršané? Nedodalo by jim to odvahy? Museli by si přece myslet, že máme strach — já a moji Makedonci zvyklí vítězit!“

Ještě jednou pohlédl na tok řeky a potom rozkázal: „Ty, Parmenióne, odjedeš k levému křídlu, které by pod tvým osvědčeným vedením zachytilo náš případný ústup, já zatím s pravým křídlem podniknu útok.“

Toto křídlo postavil Alexandr do šikmého bitevního šiku tak, že museli nejdříve zaútočit jezdci. Poručil, aby přitom trubači troubili a vojáci zpívali bojovou píseň. Sám vehnal Bukefala do řeky hned za prvním oddílem.

Naši vojáci se neohroženě a sebevědomě řídili jeho rozkazy, viděli, jak předtím obětoval bohům a žádal o pomoc boha války Area. Připadali si nepřemožitelní. Jakmile se však přiblížili k druhému břehu, přivítala je záplava šípů — přesně podle Parmeniónovy předpovědi. Někteří spadli zasaženi z koně, pod jinými koně zavrávali v dešti střel a ztratili rovnováhu na kamenitém dnu řeky. Další oddíly však postupovaly nezadržitelně vpřed, pobízeny samotným Alexandrem, který už také dospěl na břeh. Naši koně zvyklí na hory šplhali po strmém svahu, kde stáli Peršané ve výhodném obranném postavení. Mnoho našich vojáků padlo anebo je obránci zatlačili zpátky. Dobýt vysoký břeh se zdálo beznadějné.

Naše oddíly však necvičily pod vedením zkušených důstojníků celou zimu marně. Přicházeli stále další a další vojáci a Alexandr poháněl Bukefala tam, kde byla vřava nejhustší. Jeho postříbřené brnění se třpytilo, jeho mohutný chochol na něj zdaleka upozorňoval. Dralo se k němu mnoho nepřátel. Domnívali se, že by se jeho oddíly daly na bezhlavý útek, kdyby padl.

Ale co je tohle? Nezlomila se násada Alexandrova kopí z

pevného dřínového dřeva? Ano, Alexandr se mohl bránit jen prasklou násadou a volal, aby mu dali novou zbraň.

Zoufale jsem popoháněl svou klisnu, abych se k němu prodral, ale klisna nebyla dost silná a nepřátelé ji vždy zatlačili zpátky. Alexandr stále neměl nové kopí! Všichni naši jezdci si brali do boje dvě, ale téměř všichni už bojovali druhým a mnozí ho už měli také zlomené. Jestli jsem se kdy bál o Alexandrův život, pak tentokrát. Připadalo mi, že uplynula nekonečně dlouhá doba, než jsem konečně spatřil, že je opět dobře ozbrojen.

Nato vyrazil Alexandr vpřed a vedl klín jízdy tam, kde se kolem sebe rozháněl statný Peršan ve zlatě se lesknoucím brnění. V okamžiku, kdy se rozpráhl po Alexandrovi, podařilo se králi srazit ho na zem. Teprve mnohem později jsem se dověděl, že tehdy zabil Mithridata, zetě krále Dareia. Ale než se Alexandr stačil připravit k novému úderu, tál ho jeden perský voják mečem do hlavy, že mu rozrazil přílbu. Hned nato mu Alexandr vrazil kopí do prsou.

S hrůzou jsem viděl, že přitom pronikl tak daleko, že na něj jeden perský jezdec mířil zezadu. Této nečekané ráně by Alexandr bezpochyby podlehl, kdyby si k němu v poslední chvíli neprorazil cestu jeden Makedonec. Podařilo se mu včas useknout mečem útočníkovi paži od trupu. Alexandr se vrátil s Bukefalem do makedonských řad a poznal současně se mnou, kdo mu zachránil život: vojevůdce Kleitos, černý Kleitos, který věrně sloužil už Filipovi.

Bitva zuřila dál, muž proti muži, oř proti oři, s velkými ztrátami na obou stranách. Nakonec se Peršané dali na útěk na křídle, na které zaútočil sám Alexandr. Podle pozdějšího odhadu tam padlo asi tisíc perských jezdců. Alexandr dal Peršany pronásledovat jen malým oddílem, sám zůstal na bojišti a poručil falangám, aby zaútočily na řecké žoldnéře naverbované Peršany. Naše jízda pěšáky podporovala. Překvapivý útok měl strašné následky, většina protivníků zahynula, asi dva tisíce jich padly do zajetí.

Při prvním útoku padlo v čele vojska asi pětadvacet Makedonců. Alexandr si dlouho a zamyšleně prohlížel mrtvolu těchto nejrychlejších a nejstatečnějších bojovníků. Povolal k sobě sochaře, kteří táhli s ním, a poručil jim, aby si podobu padlých dobře zapamatovali.

Později jim dal za úkol vytesat padlé do kamene, aby mohli být vystaveni v Dionýsově chrámu na Olympu, kde stály i sochy makedonských králů. Jejich rodičům, ženám a dětem odpustil na doživotí všechny daně.

Gazela vyskočí, přechází sem tam. Nakonec už nemůže mlčet.

„A ty si opravdu myslíš, že jim to nahradilo manžela, otce?“

Filonikos udiveně vzhledne. Kde je Gazelina plachost, její pokora? Tělo má napřímené, tvář zrudlou. Jak je mladá, jak je nabita mrštnou silou! Chvilíčku je zaujat tímto dojmem, pak upadne znovu do vzpomínání.

Alexandrovi nelze vyčítat, že by po své první velké bitvě nemyslel na oběti. Pohovořil si s raněnými a trpělivě naslouchal, jak se vychloubají svými činy. Všechny padlé dal pohřbít, jak bylo zvykem, nezapomněl dokonce ani na ty, kteří byli za života jeho nepřáteli. Později poslal z bojiště u řeky Graniku tři sta ukořistěných zbrojí do Atén, aby je tam vystavili v Athénině chrámu. Jako votivní nápis dal do kamene vytesat tato slova: „Alexandr, Filipův syn, a Řekové s výjimkou Lakedaimonských ukořistili tuto zbroj asijským barbarům.“

Doufal, že tím k sobě pevněji připoutá vrtkavé Aténany.

23. kapitola

HRADY A MĚSTA

Divil jsem se tehdy, že Alexandr před svými vojáky stále používal pro tyto nepřátele opovržlivého názvu barbari. Pamatoval jsem si totiž, jak kdysi hovořil s Aristotelem o vysoké kultuře Peršanů. Dnes vím, proč to dělal. Byl to pro něho bojový prostředek, jeho pomocí chtěl posílit odvahu a sebevědomí svých vojáků.

Jeho učitel znal poměry v Perské říši velmi přesně, žil několik

let v Přední Asii a přivedl si odtamtud dokonce manželku. Možná že se Aristoteles právě proto bránil tak energicky Alexandrově výzvě, aby ho — i když beze zbraně — na tomto tažení doprovázel. Třeba se bál, že by na protivníkově straně našel přítele a příbuzné. Anebo cítil odpor vůči válce vůbec?

„Vezmi si tohle místo mne, který si připadám už příliš starý, abych ti stačil v tvém bouřlivém rozletu!“ řekl a předal králi svitek pergamenu. Alexandr na něj pohlédl a zrudl radostí. Předal ho spolehlivému sluhovi a ještě mu přikázal, aby ho zvlášť pečlivě opatroval.

Podruhé jsem ten svitek spatřil mnohem později. Naším bojovníkům se tehdy podařilo ukořistit zlatem a drahokamy osázenou skříňku z perského královského pokladu. Nato mě král poslal pro onen svitek pergamenu, který měl ve svých osobních zavazadlech. Když ho ukládal do skříňky, řekl: „Toto je důstojná schránka pro Homérovu báseň, pro Iliadu, vyprávějící o velkých činech mého předka Achilla.“ Tak jsem se dověděl, že ho Iliada provází na tažení nejen v myšlenkách, ale i v opise. „Tohoto svitku si vážím dvojnásob,“ dodal ještě, „protože je opatřen Aristotelovými poznámkami.“

Alexandr se před odchodem pokoušel svého učitele znovu přemluvit, zdůrazňoval padesátiletému filozofovi, že vojevůdce Parmenión je o deset let starší, ale Aristoteles stále odmítal lákavou nabídku sepsat pro budoucí pokolení dějiny asijské války tak, jak ji zažil. Nakonec dostal nápad: „Znáš, můj králi, mého synovce Kallisthena? Myslím, že by tento úkol splnil k tvé spokojenosti.“

Kallisthenes nebyl jediný učenec v našem vojsku. S velkým trénem táhlo v bezpečném odstupu mnoho umělců a vědců.

Nápadná, ba přímo tajuplná mi mezi nimi připadala jedna skupinka. Tito učené muži pochodovali jako obyčejní vojáci a byli stále pohromadě. Nepromluvili však spolu ani slovo a jejich pohledy jako by hrozily...

„Hrozily? Proč?“

„To jsem tehdy nevěděl, myslel jsem, že pocházejí z barbarské země a že jim nikdo nerozumí. A tak jsem byl nemálo překvapen,

když jsem jednoho večera slyšel, jak se u táborového ohně smějí a baví.“

„Zapomněli na svůj hněv?“

„Hněv? Ne, rozhněvaní nikdy nebyli, ale tížil je nesnadný úkol. Museli za pochodu pečlivě počítat každý krok a číslo si pamatovat. Výsledek večer zapsali a vypočítali z něho, jakou vzdálenost vojsko toho dne urazilo. Aby se nepřepočítali, nesměl na ně nikdo promluvit.“

Kromě geografů, počítajících kroky, táhlo s vojskem mnoho dalších zvláštních skupin. Jedna z nich se vyznačovala povídavostí. Na každém tábořišti se snažili zapříst rozhovor s domorodci, protože měli za úkol zapsat všechno, co se mohli dovědět o zemi a lidech, o bydlení a mravech, o zvířatech a rostlinách. Protože obvykle nerozuměli jazyku domorodců, ozýval se odtamtud často křik a smích, když posuňky vyvolaly příliš komická nedorozumění.

Historikové a váleční zpravodajové mi připadali vážní a povýšení. Zapisovali na svitky, co se přihodilo, a protože přitom museli všechno posoudit, cítili se nad ostatní povzneseni. Později o tom uslyšíš víc.

Většinou to byli Řekové. Jeli v pohodlných vozech tažených mezky mezi těžkopádnými nákladními vozy se zásobami pro lidi a zvířata, se stany, náhradními zbraněmi a jinými věcmi. Mohla jsi tam však vidět i ozdobné vozy se záclonkami, mezi nimiž chvílemi vyhlížely hezké růžové tvářičky. Atičtí šlechtici si sami dovolili, co Alexandr zakázal šlechticům makedonským, mnozí si vzali na cestu půvabnou otrokyni, aby neměli dlouhou chvíli.

Mnoha mladým bohatým Atéňanům připadalo, že jich je do této války škoda, a tak si místo sebe najali žoldnéře. Sehnat je nebylo těžké, přes demokratickou ústavu panovala v jejich zemi bída a všude bylo vidět protiklad mezi nadbytkem a nedostatkem. Proto vstupovalo mnoho Řeků do válečných služeb u cizích panovníků, v neposlední řadě do perské armády. Tyto žoldnéře objevil Alexandr mezi zajatci hned po bitvě u řeky Graniku.

Když je spatřil, zmocnil se ho prudký hněv. „Tyhle Řeky, kteří bojovali proti Řekům, spoutejte!“ poručil. „Později svou vinu

odčiní, budou ve své vlasti obdělávat půdu tam, kde jen těžko rodí.“ Až mnohem později pochopil, že tyto Řeky vyhnala z domova nouze.

Unaveně tábořily naše oddíly onoho večera na bojišti u řeky Graniku, neozýval se podobný jásot jako po dřívějších snazších vítězstvích. Ztráty byly neobvykle velké a nejeden voják kritizoval krále, že zaútočil příliš odvážně. Později si mnozí uvědomili, že Alexandr — jako mnohokrát při svých bleskových rozhodnutích jako by se řídil předtuchou — jednal správně. Mezi zajatci byl totiž také jeden šlechtic, člen nejvyššího perského vojenského velení. Chtěl zlepšit svou situaci a vyrazil tajné plány Peršanů.

Později Alexandr vojákům oznámil, čeho zůstali ušetřeni díky rychlému vítězství. Peršané uvažovali, zda by neměli ustoupit a pole, pokud už nebyla rozryta kopyty koní, zapálit stejně jako osady, zásoby potravin a krmiva pro koně. Za tento plán se přimlouval především rhodský vojevůdce Memnón, prohlásil, že by pak Alexandr nemohl zůstat s armádou v Asii, že by se musel vrátit bez krveprolévání. Jak by měl bojovat s armádou vysílených vojáků?

„To jste si ušetřili díky svému statečnému útoku a rychlému vítězství. Jen proto, že se barbaři museli dát kvapem na útěk, neměli čas provést svůj úskočný plán,“ prohlásil král. Vojáci bušili do štítů a volali nadšeně: „Ať žije vítěz!“

Jak důležité bylo, že se naše armáda mohla živit z nepřátelských zásob, vojáci ani netušili. Nikdo nevěděl, jak málo prostředků měl král, když se vydal na toto tažení; nemohl zakoupit víc potravy než na třicet dnů. Nepřítel měl o tom asi přesné zprávy od svých zvědů.

Pomalu jsme se blížili k vyšším horám, jejichž zasněžené vrcholky se před námi třpytily v slunci. Věděli jsme, že táhneme k Sardám.

„Dobýt to město bude těžké,“ řekl nedaleko mne voják, který bojoval v Asii už pod Parmeniónem. „Když šplháš k hradu po strmém svahu, může ti přiletět na hlavu ledacos nepříjemného!“

„Myslíš, že otevřou brány — před námi a Alexandrem?“ zeptal se jiný voják.

„Že otevřou brány? Co tě napadá! Řekové tam nežijí, jen pár

bohatých obchodníků, a těm se vede za Peršanů dobře. Určitě nechtějí, aby se něco změnilo. Na obchodech vydělají mnohem víc, než co platí Dareiovi na daních. Vydírají tam asi jen chudáky... jako všude...”

Zatím se už v dálce nad skalní stěnou slabě rýsovaly mohutné hradby a pod nimi domy města, malé jako hračky.

Ale co to? Po cestě se jako tmavý had pohyboval směrem k nám průvod. Je možné, že by se posádka odvážíla podniknout protiútok tak daleko od ochrany hradeb? Průvod působil ponuře a smutně, a když se k nám přiblížil, neviděli jsme lesklé zbraně, neviděli jsme koně bujně zvedající hrdé hlavy.

Muž jdoucí v čele měl v ruce velký předmět, ale nedržel ho tak, jak se drží meč. Nyní předstoupil před krále, uklonil se téměř k zemi a cosi mu předal.

„Klíč!“ vykřikl jeden voják. „Předává klíč od bran!“ Okamžik nato volal radostí jeden voják přes druhého, že je Alexandr musel vyzvat ke klidu.

„Ty jsi přišel sám, Mithrene, satrapo lydský?“ zeptal se onoho staršího muže. Bezděčně si protřel oči, jako by se bál, že ho šálí zrak.

Když se muž znovu mlčky uklonil, rozhostilo se hluboké ticho. Přestože Alexandr obvykle chápal a jednal rychle, toto bylo i pro něho příliš neočekávané. Viděl jsem na něm, že by se chtěl ještě na něco zeptat, ale kousl se do rtů. Usoudil asi, že němý souhlas bude v tomto případě nejmoudřejší. Na své velitele vrhal významné pohledy, znamenající: Mějte se na pozoru, mějte oči otevřené! Potom kývl na mne. Jako vždy za pochodu jsem vedl ze sedla dva rezervní koně. Alexandr vyzval pohybem ruky satrapu, aby na jednoho z nich nasedl. Mlčky jsme projeli dokořán otevřenými bránami Sard.

Celá armáda se kradmo rozhlížela, nikdo nevěřil v tak příznivý obrat. Avšak ať přimělo satrapu k předání města cokoli, zachoval se vůči nám čestně, nenastražil žádnou léčku.

V příštích dnech se vynořily pověsti, že Alexandrovi padlo do rukou ohromné množství zlatých mincí. Vojáci se navzájem předháněli v udávání výše této částky, jedni tomu odporovali, druzí

o tom vůbec pochybovali. Alexandrův zářivý úsměv však pro nás musel znamenat něco dobrého.

Sladké bylo víno, které vojáci dostali, ale na každého připadlo jen odměřené množství. Přesto mnozí vojáci vděčně připíjeli také Mithrenovi, sardskému satrapovi. Tu jeden z nich vyskočil a zvolal: „Na zdraví toho zrádce nepiju! I když je Dareios náš nepřítel, opovrhují každým z jeho spojenců, který od něho odpadne.“

Nálada se rázem změnila, nejeden voják se ptal: „Můžeme Mithrenovi věřit?“ Jeden starší, podrážděný voják nevěrného spojence dokonce proklel. „Já bych takové zmiji rozšlápl hlavu!“ řekl. „Existují dýky, existuje jed! Kdo ochrání našeho krále před člověkem, který zradil vlastního pána? Možná že podvede i nás a přivede sem v noci vojáky, aby nás přepadli ve spánku. Copak ve městě nebydlí také bohatí Peršané s mnoha sluhy a otroky, které mohou vyzbrojit? Copak pro toho nadutého panáka nemáme pouta?“

Ale Alexandr smýšlel jinak. Choval se k satrapovi s vybranou zdvořilostí jako k novému spojenci. Se vší zdvořilostí však dbal také na to, aby se od něho nikdy příliš nevzdálil, aby nemohl udělat nic, co by jemu a jeho věrným zůstalo utajeno.

Mithrenes byl mlčenlivý muž, nikdy se nezmínil o tom, co ho přimělo, aby odpadl od svého krále. Byla to opravdu jen přitažlivost osobnosti mladého dobyvatele? Anebo se chtěl Dareiovi pomstít za nějakou skrytou potupu? Jisté je, že satrapa zůstal od této chvíle v Alexandrově družině a že toho Alexandr nikdy nelitoval.

Zástupy nepřátelského vojska byly na útěku. Alexandr mohl zamířit k městům, která vznikla jako kolonie řeckých vystěhovalců na pobřeží a v jeho blízkosti. Všude byly perské posádky, museli jsme počítat s boji a obléháním. Naštěstí narazily oddíly nejprve na obydlené vsi, půvabně položené mezi ovocnými stromy v zavodňovaných údolích, a mohly si tam opatřit potravu a krmivo pro koně.

Když jsme táhli dál, ukazovalo se stále zřetelněji, jaký dojem vyvolalo velké vítězství u Graniku. Řecká města v Asii k nám jedno za druhým posílala své vyslance. Všude se jim přirozeně nepodařilo získat posádku městských hradů na svou stranu, ale

dobýt tyto hrady bylo pro nás podstatně snazší, když jsme měli v rukou města u jejich nohou. Kde hrady nestály na strmých skálách, dal Alexandr v hustých lesích pokácet stromy a postavit z nich velké stroje. Tyto stroje, tažené zvířaty či lidmi, prorážely otvory do zdí. Ještě lépe se osvědčily na hradbách měst, jež se nechtěla vzdát.

Vnitrozemí bylo hustě osídlené. Alexandr nemohl táhnout na všechna města sám; pokud ležela mimo hlavní směr, vysílal proti nim vojevůdce s jednotlivými oddíly. Všem dal rozkaz, aby v dobytých městech — ať to byly řecké kolonie, anebo ať tam žilo místní obyvatelstvo — ihned sesadili šlechtickou vládu a vytvořili tam vládu lidu. Tím si získával sympatie občanů. Ještě pevněji je k sobě připoutal tím, že dbal všude na to, aby mohli uctívat své staré bohy, pěstovat dosavadním způsobem své kultury a dodržovat své zvyky a slavnosti.

Naším dalším cílem byl Efesos, bohaté město, které obývali hlavně Řekové a odkud vedly důležité cesty do nitra Asie. Tentokrát se vojáci oprávněně těšili na přátelské přijetí.

„Jsou tomu teprve čtyři roky,“ vyprávěl jeden z tehdejších Parmeniónových vojáků, „co odtamtud lid vyhnal perskou posádku.“

Jiný krotil jeho naděje: „Dlouho jejich svoboda netrvala. Copak ty jsi neslyšel o Autofradatovi?“

„To je Peršan?“

„Ano, vojevůdce. Přitáhl se svými oddíly k městu, tvářil se ohromně přátelsky a zdvořile požádal, aby s ním přišli vyjednávat. Ti, kteří bojovali a zvítězili, byli prostí muži a neměli chuť jednat o tom, čeho dosáhli. Urození občané města je však přemluvili, protože byli uprostřed mocné perské říše sami, a nabídli se, že jednání povedou. Nikdy se už nepříjde na to, zda byli jen nepozorní, anebo zda potají drželi s Peršany. Jisté je, že nezabránili tomu, aby během jednání, které trvalo dlouho, perští vojáci z ničeho nic nevtrhli do města a nepodrobili si ho. Bohatým obchodníkům nic nevzali, ale lid obrali o to poslední a nedůvěřivě ho od té doby hlídají...“

Druhý den jsem jel na koni za Alexandrem. Jeden z našich zvěďů mu přinesl zprávu, která ho zřejmě zneklidnila.

„Že je v Efesu zrádce Amyntas, který utekl z Makedonie, vím už dlouho. Ted' jsem se ještě dověděl, že se v Efesu podařilo přistát Memnónovi a části jeho vojska,“ řekl Alexandr Parmeniónovi.

Parmenión starostlivě pokýval hlavou. „Memnón je nebezpečný protivník, určitě nejnadanější a nejhouževnatější ze všech perských vojevůdců. Proč bojuje na jejich straně? Je to přece Řek narozený na ostrově Rhodu.“

Když jsme se k Efesu přiblížili, naskytl se nám podivný pohled. Přístav opouštěly tři velké trojradky přeplněné vojáky a snažily se největší rychlostí dostihnout jiné tři lodi, plující v dálce k východu. Na hradbách nebylo vidět jediného vojáka, brány byly zavřené. Z nitra města jsme slyšeli hlasitý křik a řinčení zbraní.

Na mnoha místech jsme viděli stoupat k nebi oblaka dýmu.

Nevěřili jsme svým očím a uším, Alexandr dal rozkazy, aby vojáci postupovali s největší opatrností. Není to jen válečná lest a nesnese se na nás z vysokých hradeb záplava šípů?

Náhle se však rozlétla jedna brána. Vyhrnul se z ní dav lidí, kteří zčásti prchali, zčásti běželi k nám a zvedali ruce na pozdrav.

„Chaire! Zdravíme svého osvoboditele, velikého Alexandra! Blahořečíme mu, děkujeme mu!“ volali a ustupovali stranou, aby jízda hetairů, doprovázející Alexandra, mohla projet bránou.

Tohle bylo bohaté, slavné město Efesos? V mnoha domech zuřil požár, domácí nářadí se válelo na ulicích, boje mezi občany využívali zloději. Mrtvolý se povalovaly dokonce i kolem chrámů. Mnozí z těch, kteří to přežili, byli zraněni anebo popáleni padajícími domy. Ženy a děti vylézaly ustrašeně ze sklepů a úkrytů. Všichni však vítali s jásotem Alexandra.

Brzo jsme se dověděli podrobněji, co se stalo. Mezi perskými okupanty a bohatými Řeky, kteří se před čtyřmi lety přidali na jejich stranu, panovala přes společné zájmy stále nedůvěra a nenávisť. Lid však nepřestal toužit po osvobození. Nejedním občanem, který toto přání projevil nahlas, musel za ně krutě pykat. Když se rozšířila zpráva o výsledku bitvy u řeky Graniku, dodal si lid znovu odvahy a otevřeně povstal proti vládcům. Memnón a jeho oddíly je však posílili a jejich krutost pak neznala mezí. Otevřeli hrob Hérofytha, který vedl boj za osvobození, a jeho popel rozsypali do

větru. V Artemidině chrámu dali Peršané povalit sochu krále Filipa, ale to měla být jen záminka, šlo jim o bohatý chrámový poklad, postarali se, aby ho první loď odvezla do Persie. Když přišla zpráva, že se blíží Alexandrova armáda, uprchl Memnón s hlavní částí vojska na moře a zrádce Amyntas ho následoval, dříve než to jeho přívrženci zpozorovali. Řádili ve městě dál a pobili by ještě mnoho lidí, kdybychom jim v tom nezabránili.

Druhý den jsem směl Alexandra doprovázet k Artemidinu chrámu. Dal zase postavit sochu svého otce a dlouho před ní stál.

Potom se rozhlédl po zbytcích staré nádhery, po nemnoha zachovaných budovách, a povzdychl si.

„Otec mi často vyprávěl o této veliké a slavné svatyni. Námořníci, kteří sem připlouvali, ji viděli zdaleka z moře, zdravili v ní řecké bohy. Otec cítil velkou bolest, když se dověděl, že nějaký zločinec chrám zapálil a že se ho nepodařilo zachránit. Po bolesti však přišla radost, téhož dne se dověděl o mém narození. Už jako dítě jsem se cítil spjat s tímto chrámem. Nikdy bych však nevěřil, že ho někdy uvidím v tomto stavu.“

Pomalů se procházel mezi zříceninami a zastavil se před sochou Artemidy. Zatímco si ji zbožně prohlížel, já jsem se zděsil. Tohle že je Artemis, ta laskavá bohyně? Vídal jsem ji vždy zobrazenou jako štíhlou ženu v podkasaném rouchu, jak s šípem a lukem v ruce lehkonozce běží za divokou zvěří. Tato socha však měla na ramenou velké perutě jako pták a ve tváři podivný výraz. Stála tiše mezi dvěma zvířaty.

Tázavě jsem na Alexandra pohlédl, ale král zřejmě neužasl. Byl na to asi připraven. Já jsem však v tuto chvíli cítil zřetelněji než kdykoli jindy od chvíle, co jsme se přeplavili přes moře, že jsme daleko od vlasti v cizí zemi.

Když Alexandr procitl ze zbožného rozjímání, vesele na mne pohlédl. „Co myslíš, před těmito boji zde bohyně bydlela skromně ve srovnání s tím, co se o tom vyprávělo dřív. Neměli bychom jí postavit chrám, k němuž by mohli všichni Řekové vzhlížet s hrdostí a radostí? Nezajistili bychom si tím navěky přízeň bohyně Artemidy?“

Během několika málo dní uspořádal král záležitosti města.

Představitelům lidové strany předal jeho správu a několik oddílů pro jeho bezpečnost. Výši poplatků stanovil sám. Zástupci lidu je zřejmě považovali za únosné, protože s nimi souhlasili bez vyjednávání. Když chtěli odejít, Alexandr je zadržel.

„Co si myslíte o novém chrámu?“ zeptal se. „Nemá snad Artemis už nikdy vládnout v paláci, který je jí hoden?“

Efeští muži na sebe rozpačitě pohlédli. „Dáme škody opravit,“ ujistili Alexandra.

„Nic víc? Vzpomeňte si, jak vypadal kdysi!“

„Kdysi...“, řekl prastarý muž a tvář se mu rozzářila, ale pak pohlédl smutně k zemi. „Kdo by mohl obnovit starou nádheru? Poklad a všechno zlato, jež bylo ve městě, nám uloupili.“

Alexandr mu položil ruku na rameno. „To vím, ale co kdyby vám pomohl někdo jiný? Kdybych ten chrám dal postavit já a vy byste na jednu stěnu napsali zlatými písmeny mé jméno?“

Očekával jsem, že muži odmění tento velkorysý návrh radostným zvoláním. Ale na tvářích těch důstojných mužů se kupodivu zračily protichůdné pocity. Přistoupili k sobě a hovořili spolu. Pak zvolili jednoho, aby odpověděl za všechny.

„Veliký králi,“ začal muž. „Je to náš chrám, o němž mluvíš, a k jeho bohyni se modlíme my. Neměli bychom se o její domov postarat my? Bylo by tobě milé, veliký králi, kdyby tvé matce, tvé manželce stavěl dům někdo jiný?“

Alexandr užasle hleděl na zmužilého mluvčího, pak pochopil. „Projevili jste hrdost a důstojnost, s níž jsem se setkal jen zřídka,“ řekl. „Postavte svůj chrám sami. Ale chci, aby nezaostal za svým pravzorem. Vidím, že vám na to celá ta léta chyběly peníze, musíte mi dovolit, abych vám při tom pomohl.“ Potom rozhodl, aby se všech poplatků, které Efesu předtím stanovil, použilo na stavbu chrámu.

24. kapitola

OREL

Naše vítězné tažení neprobíhalo dál rovnoměrně. Za jedno z nejbohatších měst platil Milétos. Dalo se očekávat, že ho Peršané budou zarputile bránit už kvůli jeho důležitému přístavu. Proto byl Alexandr překvapen, když odtamtud přijelo poselstvo, které ho žádalo, aby upustil od obléhání, potom že budou brány města otevřené jak jeho, tak i perským vojákům.

To byly podivné podmínky a Alexandr na ně přirozeně nepřistoupil. Přitáhl k městu s celou armádou a utábořil se v okrajových čtvrtích, které perská posádka opustila. Z centra města na nás zprvu nikdo nezaútočil, ale dalo se očekávat, že nás silná perská flotila napadne z moře.

Druhý den ráno jsme opravdu spatřili, že do přístavu vplouvá mnoho trojřadek, a připravovali jsme se už na boj, ale náhle jsme poznali, že to jsou řecké lodi. Admirál Nikanor Peršany předešel a úžinu uzavřel. Perská flotila teď mohla kotvit u mysu Mykalé. Denně odtamtud vyplouvala, aby řecké lodi vyprovokovala k útoku. Peršané měli čtyři sta velkých plachetnic, my jen sto šedesát trojřadek, a tak nepřítel počítal s bezpečným vítězstvím.

Alexandr se na ty každodenní manévry díval s klidem, zdálo se, že má větší trpělivost než obvykle tak rozvážný vojevůdce Parmenión. Jednoho večera spolu stáli na mořském břehu. Slunce pomalu klesalo za blízký horský hřbet, všichni upírali pohledy na záři šířící se po západním nebi. Tu se na ní objevily mohutné perutě. S roztaženými křídly se orel dával unášet mírným větrem, snadno doplachtil ke kopci a snesl se na jeho vrchol.

Vojevůdce na něj vzrušeně ukázal. „Pohled, králi, jaké šťastné znamení! Že se k nám snesl Diův pták, může znamenat jen vítězství! Dej naší flotile konečně rozkaz, aby vyplula! Naše posádky jsou statečné, obstojí úspěšně i proti přesile.“

Avšak Alexandr si toto znamení vykládal zřejmě jinak. Když zavrtěl hlavou, Parmenión dodal: „Kdyby přesto podlehl, naši

situaci to podstatně nezmění, moře stejně ovládají Řekové. Ale jakou slávu by nám přineslo vítězství! Sám bych vedl boj z admirálské lodi.“

Ani zmínka o nesmrtelné slávě nic nezměnila na králově postoji. „Nechci zbytečně ztratit ani jednoho muže a jedinou loď,“ řekl tónem, který nepřipouštěl odpor. „A ten orel? Chápu jeho význam jinak. Sněhl se přece na zemi. Tím chtěl naznačit, že nad flotilou musíme zvítězit z pevniny. Porážka ať na moři, či na zemi by pro nás byla stejně osudná. Nezapomínej, že moji řeční spojenci doma jen čekají na záminku, aby od nás odpadli.“

Připadalo mi, jako by si Alexandr a Parmenión při tomto rozhovoru záhadně vyměnili role. Teprve později jsem si uvědomil, že král možná ani nepřál atické flotile vítězství. Přineslo by nesmrtelnou slávu — ale komu? V první řadě Atěňanům, kteří mu vždy záviděli jeho vedoucí postavení a čekali jen na to, aby ho o ně připravili. Třeba mu pohled na lodi, které tak dokonale uzavíraly přístav, přestože jich bylo méně než lodí perských, připadal trochu hrozivý. Jen tak jsem mohl pochopit i jeho pozdější opatření, které všechny překvapilo a poděsilo.

Král se věnoval nejprve pevnině. Dal k městu dopravit hotová beranidla a na mnoha místech prolomil hradby. Naše jednotky pak mohly vniknout do vnitřních čtvrtí a nakonec se jim podařilo obsadit celé město.

Mezi statečnými obránci bylo i zde mnoho řeckých žoldnéřů, báli se teď Alexandrova hněvu. V zoufalství naskákali do moře a na obrácených štítech plavali k nedalekému neobydlenému ostrovu. Král jejich útěk pozoroval. Doplnul k ostrovu na své trojřadce a dal z její zádi postavit můstky k jeho vysokým, strmým břehům.

Nepřivedl však ty tři stovky řeckých žoldnéřů zpátky jako zajatce. „Bylo mi jich líto,“ vyprávěl později u tabule v dobytém hradě. „Bojovali statečně a zřejmě chtěli raději zahynout než se vzdát. Slyšel jsem, že jsou mezi nimi Thébané. Poslal jsem k nim vyjednávače a dal jsem jim podepsat smlouvu, podle níž smějí sloužit v mé armádě. Statečné muže potřebuji.“

Ukázalo se opět, že nikdo nedokáže bezpečně odhadnout, co Alexandr udělá. Na řece Graniku dal ještě zajaté řecké žoldnéře

spoutat. Nyní ho jejich statečnost dojala ve vzpomínce na nešťastný osud Théb, kterých stále želel.

Jak nakládal s flotilou, připadalo všem také nepochopitelné. Po dobytí Milétu poslal své oddíly k mysu Mykalé, aby tam Peršanům zabránily přistát a doplnit si zásoby pitné vody. Museli se teď vracet až na ostrov Samos, ale přesto se každý den objevovali před Milétem. Jednou si zřejmě všimli, že řecké posádky opustily lodi, aby nasbíraly dřevo a přinesly potraviny. Vítr byl Peršanům příznivý. Náhle jsme spatřili, jak tři nepřátelské lodi vplouvají do úzkého vjezdu do přístavu. Jejich plachty se majestátně dmuly, na přidi se hrozivě zvedali vyřezávaní draci a jiná bájná zvířata. Na palubě se tísnili vojáci, připravení vypustit svá kopí.

Alexandr však měl dobré hlídky. Dostal zprávu včas a dal poklusem převést zpátky všechny posádky, které byly nablízku. Podařilo se připravit k plavbě deset trojřadek a vyplout s nimi vstříc Peršanům.

Perským plachetnicím působilo obtíže otočit se v těsném přístavu, jedné se to dost rychle nepodařilo. Naši ji zajali. Když ji přivlekli do přístavu, přivítal je vítězný pokřik našich vojáků.

Atičtí námořníci byli na svůj první úspěch velice hrdí. Jistě je hluboce zklamalo, když Alexandr nečekaně rozkázal, aby se flotila vrátila do svých domovských přístavů.

„Stojí mě příliš mnoho peněz,“ vysvětlil Parmeniónovi, „a kromě toho by ve vážném případě na Peršany stejně nestačila. Až obsadím všechny přístavy, budou na tom posádky perských lodí jako zvířata na poušti, zahynou žízní, když nikde nenajdou vodu. Budou rádi, když se jim podaří včas odplout do neobsazených přístavů.“

S návratem flotily byli nespokojeni nejen Atéňané, jimž patřila většina lodí, ale i ostatní ho považovali za nerozvážené opatření. Parmenión byl tak rozzloben, jak jsem ho ještě nikdy neviděl, jen stěží se před králem ovládl. Také ostatní vojevůdci se Alexandra ptali, jak chce pobřeží chránit před útoky, a prostí vojáci reptali. Alexandrovi to však nevadilo. Měl výbornou náladu, žertoval se svým přítelem Héfaistiómem, s nímž jel v čele vojska mezi horami a mořem k východu.

Jednoho večera, kdy už skoro všichni odpočívali, přivedly

hlídky do královského stanu dva muže. Jako všem nepřátelským posílům jim zavázaly oči. Zatímco jindy nádherná zbroj či sebevědomé vystupování svědčily o tom, že to jsou významní vojáci či vlivní muži, tito poslové se zdáli nenápadní. Alexandr je však přijal okamžitě a dlouho s nimi tiše rozmlouval. Potom je dal odvést zpátky. Nikdo nevěděl, co si o tom má myslet.

Příštího dne jsme dorazili k hlavnímu městu Kárie, opevněnému Halikarnassu. Už když jsme v jeho blízkosti stavěli tábor, nepřítel nás poprvé napadl, ale naše oddíly ho snadno odrazily. O něco později dal Alexandr obklíčit městské hradby — jistě nejen proto, aby zjistil, kde jsou nejslabší, ale také proto, aby posádku zastrašil naším počtem. Divili jsme se, že nenařídil budovat přenosné dřevěné ochranné stěny, beranidla a jiné obléhací stroje, na něž dával vždy kácet silné kmeny v okolních lesích, už když jsme se blížili k nepřátelskému hradu. Zde nasadil jen vrhače kamení a kopí a na některých místech dal zasypat příkopy. Obklíčení nepřátelé to zřejmě považovali za slabost, pokoušeli se znovu a znovu o výpady. Když se však Alexandr objevil sám v čele svých oddílů, zmocnila se jich panika a chvatně prchali, jednou dokonce tak bezhlavě, že se pod nimi prolomil dřevěný most přes městský příkop. Mnoho vojáků přitom zahynulo a zranilo se. Jindy hlídky ze strachu z dotírajících obléhatelů zavřely brány dřív, než se všichni vrátili dovnitř, takže jsme mnoho nepřátel zabili, anebo nám padli do rukou jako zajatci.

To byly malé úspěchy. Celkově se nám však zdálo, že si Alexandr tentokrát počíná neobvykle váhavě. Co si o tom mysleli jeho vojevůdci, nevím, ale já jsem Alexandrovi nerozuměl.

Jednoho večera padl do temnoty mých pochybností paprsek světla. Alexandr měl dosud ve zvyku uvažovat o svých zkušenostech a rozhodnutích často zdánlivě nesouvislými větami, když byl se mnou večer ve stanu sám. K této samomluvě jsem se směl vyjádřit, jen když na mne tázavě pohlédl.

„Přece mě oklamali!“ zamumlal. „Nebo byla jejich strana příliš slabá? Pro muže z lidu je těžké prosadit svou vůli proti bohatým, mocným. Je načase, abychom jim něco předvedli...“

A skutečně, druhý den ráno přijely k ležení dřevěné stroje, které

dal Alexandr zřejmě postavit v hlubokých lesích kus odtud, bylo jich několik a byly větší než před jinými městy. Viděli jsme, že se na hradbách tísní u střílen hlídky, jistě je přepadla hrůza... Já jsem si však náhle vzpomněl na ty nenápadné noční vyslance, kteří Alexandra před časem navštívili. Určitě mu předložili návrhy, jež v Alexandrovi vyvolaly naději, že se města zmocní otevřeným předáním či zradou a ušetří tak životy svých vojáků. Této naději se teď definitivně vzdal.

Tváří v tvář obrovským strojům se nepřátelé vzchopili k neobyčejně prudkému výpadu a příští noci na ně ve velkém počtu zaútočili. Pochodně v jejich rukou dávaly tušit, co mají v úmyslu, ale král rozestavil dostatek stráží. Přesto však padlo v tom obtížném nočním boji šestnáct našich mužů, tři sta jich bylo raněno, víc než při všech dosavadních výpadech. Král stále váhal se závěrečným útokem, nechal pracovat jen stroje.

Nakonec to dopadlo stejně jako kdysi u Théb: bojechtiví Makedonci nevydrželi vyčkávací taktiku svého vojevůdce. Dva z nich jednoho dne z ničeho nic popadli po pitce zbraně a rozběhli se k hradbám. Mnozí z těch, kteří nečinně posedávali po táboře, vyskočili a šli za nimi, zvědaví, jak to zvláštní počínání skončí. Hlavy v přílbách se ukázaly i nahoře u střílen, zazněl odtamtud drsný smích. Útočníky to rozzuřilo ještě víc. Křičeli a hrozili pěstmi. Jeden z nich hodil nahoru kopí, přestože musel vědět, že tam na takovou vzdálenost nezpůsobí žádnou škodu.

Teď se cítili uraženi ti nahoře. Městská brána se rozlétla a vyrojil se z ní malý oddíl vojáků. Hnali se s tasenými meči, ale hněv a možná i víno propůjčily oběma útočníkům neobyčejnou sílu. První Peršany zabili, a než se octli sami v nebezpečí, přispěchali jim na pomoc kamarádi. Nato dostali posily i napadení. Rozpoutala se bitva, k níž nedal nikdo rozkaz. Obránci Halikarnassu museli ustoupit, útočníci na ně doráželi tak, že se jim málem podařilo proniknout do města — také proto, že při drobných potyčkách v poslední době vznikly v hradbách trhliny, které byly zevnitř jen provizorně zataraseny.

Alexandr pochopil, že už nemůže své oddíly zadržovat, a dal rozkaz, aby postoupili vpřed i se stroji a pojízdými ochrannými

stěnami ze dřeva a proutí, za nimiž se skrývali vrhači kamenů a lukostřelci. Přestože se obráncům podařilo několik strojů zapálit, utrpěli velké ztráty.

Celou svou sílu však Alexandr dosud nenasadil.

„Kdybych mohl to nádherné město ušetřit!“ zaslechl jsem ho. „Copak mám vládnout vyhořelým hromadám suti?“

Jak jsme se dověděli později, oba velitelé města, Orontobates a Memnón, se dlouho nemohli dohodnout, jaký způsob boje mají zvolit. Memnón, který už u Graniku navrhoval taktiku spálené země, se později projevil jako velmi houževnatý a lstivý protivník a způsobil nám střídáním nemilosrdných bojů a úhybné taktiky mnoho obtíží. Teď se s Orontobatem zřejmě shodl na taktice, která svědčila o jejich krutosti a opovrhování lidmi.

Po večeru, kdy ani jedna, ani druhá strana neměla chuť zaútočit, probudil nás v táboře čmoud a zář ohně, která se po nebi odrážela zprvu jen slabě, ale závan větru ji jasně rozdmýchal. Pak se zvedla vichřice rozpoutaná žárem a stále se stupňující v závislosti na ohni. Když Alexandr vyšel před stan, vykřikl zlostí. Vztekla se ohlédl, ale nemusel ani volat vojáky do zbraně. Všichni se už sami seřadili k útoku.

Alexandr dal vojevůdcům pokyn, aby rozčilené vojáky zadrželi, neboť pochopil, oč protivníkovi jde. Strážní věže na vnější straně hradeb už hořely odshora dolů, pokud byly ze dřeva, a s nimi i domy v okrajových čtvrtích, bylo jen otázkou času, kdy oheň zachvátí celé město. Perským oddílům to mělo umožnit nerušený ústup do vysokého, téměř nedobytného hradu, kde by byly nejprve v bezpečí a později by mohly počítat s pomocí z moře. Proto museli občané házet do vlastních domů nová a nová hořící polena.

„Myslete víc na hašení než na boj!“ poručil král. „Zabíjejte jen ty, kteří zapalují domy, občany, které najdete uvnitř, ušetřte! Snažte se je přimět, aby pomáhali při hašení!“

Své nejlepší oddíly poslal Alexandr do jiné části města, aby odtamtud zabránily útěku perské posádky. Ale bylo to všechno marné, požár se už příliš rozšířil. Chraplavé volání svědčilo o tom, že v domech přicházejí bídě o život ženy a děti. Perským oddílům se podařilo ustoupit do hradu téměř beze ztrát.

Váhavě se rozedníval nový den, zahalený kouřem. Nebe mělo

popelavou barvu, zdálo se, že sama příroda truchlí nad tím, co se tu stalo. Na místě rozlehlého města se táhlo dýmající spáleniště.

Spatřil jsem mladého krále, jak sedí na kameni poblíž rozbořeného chrámu, kde smutně trčelo do jitra několik očouzených soch. I královny oči byly strnulé a vyhaslé, čelo mu rozrývaly zachmuřené vrásky. Nevšiml si mě. Konečně ho ze zamyšlení vyrušilo zařehotání jeho miláčka Bukefala, kterého jsem vedl za uzdu. Vzhlédl k vysoké skále, na níž strměl hrad.

„Za ty nahoře se nevyplatí obětovat ani jediného muže,“ řekl a pohrozil hradu sevřenou pěstí. „Ať si tam chcípnou — nebo ať utečou! My máme důležitější cíle.“

Vydal rozkaz, aby vojáci odvezli obléhací stroje k městu Trallám. Pak vykonal přehlídku své armády a z vojáků makedonského původu vybral tři tisíce pěšáků a dvě stě jezdců.

„Srovnajte bývalé hlavní město Kárie se zemí a zůstaňte tady!“ rozkázal jim. „Odřízněte posádce hradu únikovou cestu, pokud to je možné, ale nepouštějte se do velkých bojů. Jejich osud je stejně nemine. Já potáhnu s vojskem zítra ráno dál.“

Alexandr zůstal jen zřídka rozhněvaný přes noc, ale tentokrát nenašel rovnováhu ani příští den. Špatně spal, vypadal unaveně, a když při odchodu oddílů odpočíval na hromadě trosek, zdříml si.

Procítl, když těsně kolem něho s hlasitým čířikáním kroužila vlaštovka. Bezděčně se ji pokusil zahnat rukou, ale marně. Vlaštovka si mu nakonec sedla na rameno. Připadalo mu to tak podivné, že k sobě povolal věštce Aristandera. Ten se zatvářil ustaraně.

„Měj se na pozoru!“ varoval krále. „Zdá se mi, že ti tato vlaštovka, přítel člověka jako všichni příslušníci jejího rodu, měla sdělit něco, co nám je dosud utajeno. Třeba v tvém okolí číhá zrada?!“

Viděl jsem, jak věštčova slova na krále zapůsobila. Neučinil však žádné bezpečnostní opatření, nýbrž postavil se do čela armády. Cesta vedla nahoru do hor. Než však Alexandr dorazil do Lykie, zažil něco, co na jeho hněv a smutek zapůsobilo jako jarní déšť na zmrzlou půdu. A přitom se nesetkal ani s mocí, ani s krásou, ani s rytířským bojovníkem, ani s okouzující mladou ženou, nýbrž jen s prostým lidským přátelstvím a mateřskou dobrotou.

25. kapitola

ZIMA V KÁRII

Pomalů jsme jeli do kopce k malému, ale dobře opevněnému městu. Nebe bylo pokryté šedými huňatými mraky, zdi a střechy se v dálce jen nezřetelně odrážely od vysokých, hrozivých skalních stěn v pozadí.

Dokonce i Bukefalos šel pomalým, unaveným krokem a jeho pán mu seděl na hřbetě nepozorně. Náhle však Alexandr udiveně zvedl hlavu. Kdo je ta stará žena, která nám jede vstříc na bělouši, obklopena malou družinou? Seděla na koni zpříma, živě se rozhlížela a jediným pohledem poznala, kde jede mezi vojevůdci král, přestože na sobě už dávno neměl nejkrásnější oděv. Ovšem Bukefalos byl už tehdy proslulý široko daleko, a protože žena jela také na koni, jezdcův šat ji zřejmě nezmylil při ocenění jeho koně.

Žena zastavila, přes svůj věk seskočila pružně z koňského hřbetu a zvedla ruku. „Zdravím velikého Alexandra, osvoboditele Kárie,“ řekla řečtinou, která zněla sice cize, ale byla srozumitelná. „Prosím tě, aby ses stal pánem mého města a mého hradu.“

Král se rychle vzpamatoval z překvapení, přinejmenším na sobě nedal nic znát. Zdvořile seskočil z koně a pozdravil ženu po našem zvyku slovem chaire — buď zdráva!

Protože viděl, odkud přijela, nebylo mu zatěžko uhádnout, že má před sebou vládkyni hradu a města Alind. Měl jako vždy velkou radost, že získal další pevnost, aniž musel prolévat krev. Takhle mu však ještě nikdo město nepředal. Ženina jemná tvář působila přes známky stáří přitažlivě díky důstojné zdrženlivosti a stopám po hlubokých, ale statečně překonávaných bolestech. Když opět nasedla na koně, zavedl král Bukefala na její levou stranu a rozmlouval s ní tichým hlasem a uctivým tónem. Vjel do jejího města beze vší nedůvěry.

Často jsem žasl nad tím, že Alexandr, který si většinou počínal velmi opatrně, poučen zkušenostmi, a zajišťoval své akce nesčetnými zvědy, důvěřoval často některým lidem naráz a slepě.

Nikdo snad nemohl být vnímavější než on, a kromě toho vynikal předvídavostí, s jakou se setkáváme obvykle jen u žen či u věštců v chrámech, a to už od dětství. Nepoznal kdysi s větší jistotou než takový znalec jako král Filip, že je Bukefalos mimořádně skvělý kůň? Nedokázal později určit mužům, kteří mu sloužili, vždy takové místo, kde mohli nejlépe využít svých schopností? Nedokázal si získat a udržet lásku svých vojáků?

Když jsme vjeli bránou do úzkých uliček města a potom nahoru k silně opevněnému hradu, nejeden muž se nedůvěřivě a pátravě rozhlížel na všechny strany. Alexandr se však usmíval a hovořil s kněžnou Adou tak přátelsky, že jí tváře lehce zrudověly a oči zářily. Zatímco vojáci budovali před městem ležení, Alexandr přijal se svou nejužší družinou pozvání k tabuli a ubytování na hradě.

Směl jsem pomáhat při stolování a žasl jsem nad vybranými pokrmy, jež kněžna připravila. Zřejmě se po ženském způsobu snažila získat si Alexandrovu náklonnost tímto způsobem. Dobrá vína ochutnával Alexandr podle svého tehdejšího zvyku jen s mírou, ale zdržel se u tabule dlouho.

Byl jsem zvyklý čekat v jeho ložnici, kdyby měl ještě nějaké rozkazy anebo si chtěl popovídat. Tohoto večera přišel veselý, jak nebyl už dlouho, a potřeboval se někomu svěřit.

„Zvláštní lidé, ti Kárové!“ řekl. „Dovedeš si představit, že si tady jeden kníže za druhým brali za ženy své sestry a že spolu tyto páry žily v pohodě a věrnosti?“ Vzdychl si, vzpomněl si zřejmě na jiné manželství, jež bylo uzavřeno z lásky a svobodné volby a později se rozpadlo za provinění a zármutku.

„Když zemřel Hidrieus, manžel staré kněžny Ady, zdělila vládu ona,“ vyprávěl Alexandr. „U nás v Řecku se považuje za nemožné, aby ženy vládly mužům, ale Ada měla věrné přívržence. Došlo k tvrdým bojům, když o vládu usiloval její mladší švagr Pixódaros. Nakonec ji získal, ale Ada si přesto dokázala zachovat svobodu a ubránit horskou pevnost Alindy před všemi nepřáteli.“

Alexandr se zamyšleně odmlčel.

„Pixódaros — pamatuješ se na něj ještě? Nevypadal nijak násilnický, když se objevil na dvoře mého otce, aby mu nabídl

svou dceru. Doufal asi, že s naší pomocí ubrání právě získané knížectví před Persií. Ale pak se mu to stejně nepodařilo... Dareios se k němu zachoval slušně, ano, nabídl mu dokonce za zetě jednoho vzdáleného příbuzného. A tak ta dívka nakonec přece nezabránila tomu, aby ji neprodali za politické výhody.“

Na králově tváři se objevil vřelý výraz, připadalo mi, že ještě docela nezapomněl na svou první lásku.

„Jestlipak si ho vzala ráda? Byl to prý krasavec, ten Orontabates, co bránil Halikarnassos. Jako vojevůdce projevil neobvyčejnou krutost. Ale jistě byl lepší než můj nešťastný slabomyslný bratr...“

Alexandr se opět zasnul, ale náhle se zatvářil docela jinak. Hlasitě se zasmál. „Víš, co mi nabídla paní Ada? Chce mě adoptovat za syna!“

Plášť, který jsem Alexandrovi sundal z ramen a chtěl pověsit, mi vypadl z rukou a myslím, že jsem na chvíli zapomněl zavřít ústa.

„A Olympias?“ stačil jsem se jen zeptat.

Alexandr se dosud smál. „Ach, tak přesně to tady neberou, matka pro mě zůstane i nadále, čím pro mě byla. Je to spíš formální záležitost, jejíž pomocí se stanu bez obtíží legitimním vládcem Kárie, prostě jako následník, až Ada jednou zemře. Většina jejích poddaných mě pak ochotně uzná. Je to sice směšné, protože jsem Kárii beztak dobyl, ale přispěje to k upevnění mé vlády bez donucování a bez nebezpečí, a to je mým přáním. Nejraději bych vládl jen národům, které si to budou přát...“

Zděšeně jsem na něj pohlédl, tentokrát mi jeho slova pronikla do srdce ještě mnohem hlouběji. Poprvé přede mnou jasně řekl, že mu nejde jen o přechodné dobytelské úspěchy a o bohatou kořist, ale že má v úmyslu podržet si získaná území navždy. Jak daleko budou sahat jeho úmysly a přání?

Nemohl jsem z jeho tváře nic vyčíst. Vypadal náhle unaveně, když vyndával svitek pergamenu s tlustou pečetí ze skříňky, od níž měl klíček jen on.

„Nepřečetl jsem si ještě dopis od matky. Dobře že jsi mi ji připomněl,“ zamumlal. Rozvinul pergamen a nahlédl do něj. A potom s povzdechem: „Jako obvykle...“

Věděl jsem, že do jejích dopisů nedal nikomu nahlédnout, ani svým nejbližším rádcům, a že si o nich ještě s nikým nepohovořil. Ale dnes nebyl nablízku nikdo jiný a moji mlčenlivost měl už dostatečně vyzkoušenou, zřejmě musel taky někdy ulevit svému srdci.

„Nesnáší se s Antipatrem. To je špatné, můj místodržící má i tak dost obtíží. Na všech hranicích číhají nepřátelé, aby využili mé nepřítomnosti. Jak mám odtud rozhodovat? Napsal jsem mu na podobné stížnosti, že jsou pro mne slzy mé matky stejně důležité jako ztracené město. Ale co mám napsat jí? Nedokážu jí prostě vědomě způsobit bolest, i když bych měl...“

Příštího dne se v chrámu konal slavnostní obřad adopce. Že probíhal před cizím bohem, Alexandrovi nevadilo. Ponechával všem jejich náboženství a ctěl jejich zvyky. Jestliže mu byl obřad lhostejný, nedal to na sobě znát.

Jelikož chtěl svým oddílům a sobě dopřát pár dnů odpočinku, mohli se u jeho tabule konečně opět sejít učenci a umělci táhnoucí s jeho vojskem. Od Efesu byl mezi nimi také malíř Apellos. Po dobytí města došlo k radostnému shledání mezi ním a králem. Umělec byl dlouho hostem krále Filipa v Pelle a vytvořil jeho nejlepší obrazy. Nyní měl příležitost malovat také Alexandra jako krále.

Král využil doby odpočinku k tomu, aby uspořádal správu Kárie podle svých představ. Proti řeckému zvyku jmenoval místodržitelkou kněžnu Adu, ba ponechal jí dokonce titul královny. Řídila všechny civilní záležitosti. Velení nad dvěma tisíci pěšáků a dvěma sty jezdců, které král vybral ze svých makedonských oddílů a zanechal zde na ochranu Kárie, však nepříslušelo jí, nýbrž jeho vojevůdci Ptolemaiovi.

Pár dnů v Alindách stačilo, aby vojáci zapomněli na strasti a bolesti boje. Byli mladí a chtěli využít každé příjemné hodiny.

Alexandr byl ochoten dát jim takových hodin co nejvíc. Po řeckém zvyku využil odpočinku k uspořádání sportovních závodů. Všichni mladí muži na nich chtěli zastupovat své oddíly. Nejlepší atleti armády běhali o závod, měřili své síly v zápase či vrhali diskem se stejným zápalem, jako by byli na sportovištích ve své vlasti a v míru a neměli jiné úkoly než zvítězit v závodech.

Náhle se však v ležení vyrojily pověsti, které způsobily, že klidná spokojená nálada začala kolísat od naděje a radosti až po úzkost. Pochybovači to všechno považovali za nemožné, jiní zdůrazňovali, že se dotyčná událost nemůže týkat všech. Rozhodně si všichni lámali hlavu, komu asi bude osud nakloněn...

Příštího dne Alexandr nejprve oznámil, že vyšle Parmenióna a thesalskou jízdu do nitra země, aby tam dobyli ještě několik pevností. Sám hodlal táhnout dál po pobřeží a znemožnit perské flotile přistání.

„K tomu však nepotřebuji celou armádu,“ řekl a pohlédl s neodolatelným úsměvem na napjaté vojáky. „Když jsme opouštěli vlast, musel jsem k své lítosti roztrhnout v Makedonii nejedno mladé manželství. Teď to chci napravit.“

Na chvíli se odmlčel a pokračoval potom, jako by oznamoval něco docela všedního: „Vojáci, kteří se krátce před odchodem do války oženili, ať se ohlásí u svých velitelů. Jestliže své tvrzení dokáží, dostanou načas dovolenou. Vráť se...“

Jeho slova zanikla v hlasitém radostném volání. Mnozí vojáci se objímali, myslím, že by bývali nejraději objali samotného Alexandra.

Král ztlumil příliš prudký výbuch radosti upozorněním, že uplyne ještě několik dnů, než k tomu dojde. Ale od této chvíle panovala v táboře radostná nálada. Večer se zpívaly u ohňů staré písně a každý, kdo dovedl dobře vyprávět, našel mnoho vděčných posluchačů. Armáda přece vytáhla do země, kde se v dávné minulosti přihodilo mnoho událostí významných pro Řeky. Skoro každý znal zpěvy slepého básníka Homéra, pojednávající o dobytí města Tróje spojenými řeckými kmeny, zejména Atéňané dovedli mnoho zpěvů odříkat z paměti.

Ale tato krajina nám připomínala i jiné staré pověsti. Vyprávělo se přece, že královskou dceru, která dala své jméno Evropě, našel Zeus tady v Asii. Kvůli ní se proměnil v býka, aby ji na svém hřbetě unesl přes moře do Řecka. Neožila tato událost, když se vyprávěla tady, kde se stala?

Do Lýdie, kudy armáda prošla krátce předtím, se kdysi dostal i Hérakles, kterého Alexandr počítal mezi své předky. Jelikož

popudil boha Herma, upadl do otroctví. Stal se majetkem královny Omfaly. Když se mu podařilo zbavit její zemi strašlivé nestvůry, darovala mu svou lásku. Ale miloval ji také bůh pastýřů Pan. Aby unikla Panovi, který se napůl podobal kozlovi a napůl člověku, vyměnila si Omfala šaty se svým milencem Héraklem.

„Oklamala ho.“ Vyprávějící voják se odmlčel a tiše se uculoval. „Byla asi pořádná tma, protože považovat Hérakla — i když v ženských šatech — za ženu... Pan se opravdu pokusil uloupit domnělé Omfale polibek, ale Hérakles ho popadl a hned nato dostal Pan pohlavek a potom největší výprask, jaký kdy nějaký bůh dostal.“

Vyprávění odměnil bouřlivý smích.

„Škoda že jsme Pana nepotkali, když jsme táhli Lýdií,“ zvolal jeden posluchač. „Mohli jsme se ho zeptat, jaké to před těmi staletími bylo.“

Jiný voják si však dal ustrašeně prst na ústa a ohlédl se. „Pozor!“

Většina vojáků se smála dál. Nijak se toho poloboha či polozvířete nebáli, ke všemu rád pil a byl zamilovaný! Bylo to opravdu veselé vyprávění, ještě dnes se mu ve vzpomínkách smějí.

Oblast, kterou jsme tehdy procházeli, byla na podobné báje bohatá. Vznikla tu třeba i ta o králi Midasovi, který si přál, aby se vše, čeho se dotkne, změnilo ve zlato. Kdyby mu bůh Dionýsos, který mu slíbil zázrak, záhy nesplnil druhý, po němž bylo všechno zase jako dřív, byl by Midas bídně zahynul, neboť chléb proměněný ve zlato by jeho žaludku příliš nesvědčil.

Později žil v Lýdii Kroisos, platící za nesmírného boháče. Vypráví se, že ani jemu nepřineslo zlato štěstí. Všechno to zlato teď za našeho tažení ukořistil Alexandr. Měl ho uložené v hradech, zatímco my jsme se všude setkávali s lidmi, kteří se nemohli dosyta najíst. Alexandr zakázal, aby jeho místodržící obírali tyto chudáky o to poslední, a nás všechny bohatě obdaroval ze své kořisti. Přesto jsem se po vyprávění, které jsem vyslechl, ptal sám sebe, zda jemu a nám přinese to zlato natrvalo štěstí.

Tehdy panovala v armádě ještě dobrá nálada, protože po rychlých vítězstvích nikdo nemyslel, že se válka potáhne dlouhá léta. Nejlepší náladu měli přirozeně ti, kteří směli odjet domů, ale

její odlesk padl i na ostatní. Ti, kteří museli zůstat, ukládali už teď svým šťastným kamarádům, aby pozdravovali jejich příbuzné a později jim o nich přinesli přesné zprávy. Prostí vojáci nebyli se svou vlastní spojení pomocí posílů a dopisů jako král a několik málo vrchních velitelů.

Brzy král určil, kteří důstojníci odvedou vybrané vojáky domů. Nebyl to jejich jediný úkol, na začátku jara se měli vrátit do Asie s co největším množstvím mladých, právě odvedených vojáků. Alexandr měl jako hegemon k dispozici početné oddíly z ostatních řeckých států a jednotky thráckých a ilyrských spojenců tvořili srdatí a zdatní vojáci, ale nikomu nemohl důvěřovat tak jako svým Makedoncům. Jiné oddíly také neprodělaly tak důkladný a promyšlený výcvik, jakého se podle Alexandrových rozkazů mezitím dostalo ve vlasti také nováčkům. Antipatros si měl doma ponechat jen ty, které bezpodmínečně potřeboval.

Většina vojáků o tomto rozkazu nevěděla, znali ho jen vojevůdci a možná jejich zástupci. Avšak já, který se dověděl ledacos, jsem z něho měl zamotanou hlavu víc, než mi bylo milé. Nemohl jsem se ubránit dojmu, že se hned tak nevrátíme natrvalo domů. Ale nesměl jsem o tom mluvit a nechtěl jsem ani kalit spokojený klid ostatních.

Tu přijel posel.

Gazela vyskočí, pohlédne na Filonika očima vytřeštěnými hrůzou. „Ta vlaštovka!“

Ale Filonikos se zasměje. „Dodnes se mi nechce věřit, že by ten ptáček věděl víc než my. Slyšíš, jak tady někde blízko houká sýček? Každou noc, co ti vyprávím, doprovází moje slova. Mnoho lidí si myslí, že jeho houkání věští neštěstí, a přesto se dnes klisně daří mnohem lépe. Ale já jsem už unavený. Dovol, abych pro dnešek skončil. Zítřka nám bude měsíc svítit jako celý kotouč, pak ti budu vyprávět, jak dlouho vydržíš poslouchat.“

26. kapitola

V TAURU

Selené, bohyně Měsíce, se ještě nevydala na cestu po obloze, a Gazela už naléhala, aby Filonikos pokračoval ve vyprávění. „Byl to posel neštěstí, co tehdy dorazil do Faselidy?“ zeptala se Filonika.

„Ano,“ odpověděl muž, „musím to tak nazvat, jestliže odhalení zrádce znamená neštěstí. Ale mohli bychom to nazvat i šťastnou náhodou, že zrádcův posel padl do rukou stráží věrného Parmenióna.“

Nešlo o maličkost. Tisíc zlatých talentů a makedonskou korunu slíbil perský král Dareios Alexandru Lynkestovi, když zavraždí našeho krále! Celý plán si vymyslel Amyntas, řecký přeběhlík, když uprchl z Efesu. Parmeniónovy stráže zabavily teď poslovi dopis, v němž se o tomto plánu psalo.

Viděl jsem, jak Alexandr zbledl, když tu zprávu přijal, a jak si zakryl oči rukama. Dovedl jsem si představit, co se v něm děje. Na nebezpečí, jež mu hrozilo, myslel jistě nejméně. Ale neřekl tehdy, když tohoto Alexandra omilostnil a jeho bratry dal popravit: „Tenhle mi blahopřál k mému zvolení tak srdečně, že bych musel ztratit víru v celé lidstvo, kdybych ho měl považovat za pokrytce a spoluvníka!“

Mladý král lidem tak rád důvěřoval — a teď tohle! Nebylo to od Lynkesta přímo šílenství, že se za vysoké postavení a přízeň, jíž požíval, odvděčil tak nízkým, a navíc nebezpečným činem? Nejmenoval ho král vrchním velitelem thesalské jízdy, jež byla jednou z jeho hlavních opor?

Připadalo mi, že Alexandr prostě nemůže pochopit či uvěřit tomu, co se v dopise říkalo. Posla vyslal zpátky, zprávu se musel naučit z paměti, protože cesta k Parmeniónovi vedla přes území loupeživých Pisidů.

Alexandr mě požádal o radu, chtěl, abych mu přesně popsal kraj toho horského lidu, posel si ho musel obléci. Jeho průvodce vybral král tak, aby ovládali pisidský jazyk. Jaké mu dal poselství, jsem se nedověděl.

Lynkesta dal Alexandr jen spoutat, nikoli však popravit. Mnozí si tuto shovívavost vysvětlovali tím, že Lynkestos byl zetěm věrného Antipatra, ale já si myslím, že Alexandr stále doufal, že se prokáže jeho nevina.

V tuto roční dobu, kdy začínalo tání, bylo obtížné postupovat po pobřeží. Alexandr přikázal thráckým oddílům, které byly zvyklé na hory a usnadnily nám už přechod přes Ossu, aby zbavily sněhu cesty vedoucí vysoko po horských svazích a učinily je schůdné pro naše oddíly. Pro jeho vlastní netrpělivost však byla tato cesta příliš dlouhá, a tak se s malým vybraným oddílem vydal po pobřeží přes Pamfýlii do Pergy. Brzy jsme však dorazili k místu, kde jižní vítr hnal mořské vlny proti skalním stěnám tak, že se rozstříkovaly do výšky a že tudy nemohl projít ani ten největší hrdina. Alexandr tam stál, kousal se zlostně do rtů a zatínal pěsti. „Poseidone, nepřinesl jsem ti před odchodem bohatou oběť? Proč jsi vyslal své zpěněné oře, aby mi zatarasili cestu?“ volal. Vichr mu rval slova z úst.

Nečas byl stále horší. Ale chvíli po náporu větru, proti němuž jsme se vši silou vzpírali, nastal okamžik klidu, který hlasitě rozbušil naše srdce. A potom se vítr otočil k severu!

Nedůvěřivě jsme na sebe pohlédli. Mohl to být jen vír, po němž se vichřice přizene se stejnou silou z původního směru. Jen jeden z nás uvěřil hned tomu, o čem jsme my ostatní pochybovali. Král zamířil s Bukefalem ke břehu, který byl teď volný. Hřebec si vykračoval po vlhkých, chaluhami a mušlemi pokrytých kamenech s jistotou, jako by šel po pevné půdě. Necítili jsme se přitom nejlépe, ale museli jsme se vydat za králem. Nevrátí se voda dřív, než překonáme ten dlouhý úsek, na němž se moře valí tak blízko ke skalním stěnám?

Král jel pořád dál, ale nepospíchal. Díval se na moře, jako by se radoval z toho majestátního pohledu. Ani si neoddychl, když se břeh konečně rozšířil, nýbrž odpověděl docela klidně na pozdravy obyvatel, kteří náš přechod pozorovali z druhé strany. Ti však padli na kolena a zvedli ruce. Nerozuměli jsme jejich jazyku, ale jejich nadšený jásot jsme pochopili i tak. Jistě krále velebili jako miláčka bohů, ne-li jako boha samotného.

Když jsme měli nebezpečný úsek za sebou, dopřál nám král

krátký odpočinek. Pozorovatelé se zatím rychle vydali do Pergy. Alexandr se usmál, když spatřil, že odtamtud přichází poselstvo. Domyslel si, proč obyvatelé po „zázraku na mořském břehu“ považují každý pokus o obranu města za marný.

V Pergé jsme se zdrželi jen krátce a pokračovali hned do Sidé. Cestou nás dostihlo poselstvo z Aspendu a žádalo, aby Alexandr neposílal do jejich města posádku. Alexandr toto město neznal. Aspendané odpovídali na jeho otázky vyhýbavě. Od několika mužů z Faselidy, kteří nás provázeli, se však dověděl zprávu, po níž se mu rozzářily oči.

„Co myslíš,“ zeptal se mě v dobré náladě, „můžeme potřebovat dobré koně? Podle těch, s nimiž jsme se setkali v boji, se zdá, že se Dareios nespokojí se špatnými. Jeden z hřebčinců má v Aspendu, nedaleko odtud!“

To byla zpráva! Teď jsem také chápal, proč se poselstvo snažilo zabránit tomu, aby se okolí jejich města změnilo v bojiště. Co by se přitom mohlo přihodit chovným klisnám a hříbatům! Protože poslové na Alexandrův pokyn odstoupili, aby se král mohl poradit, přimlouval jsem se za ně tak upřímně, že se Héfaistión mé horlivosti vysmál. „Podívejme, máme nového vojevůdce, který má při poradě závažné připomínky!“ řekl.

Avšak Alexandr se k jeho popichování nepřipojil. „Proč ne?“ odpověděl. „V koních se Filonikos vyzná.“ Ale když dal posly zavolat k sobě, měl odpověď už dávno připravenou bez mé rady.

„Jestli vás mám považovat za spojence, musíte nějak pomoci mé armádě. Ušetřím vaše město, když zaplatíte padesát talentů jako příspěvek na žold pro mé vojáky a dáte nám tolik koní, kolik byste letos museli odvést perskému králi, kdyby ještě vládl této zemi.“ Poslal s Aspendany oddíl našich vojáků, aby převzali to, co nám poselstvo ochotně přislíbilo.

Sidé byla řecká osada. Otevřela nám hned své brány. Avšak jejím obyvatelům jsme kupodivu rozuměli ještě daleko méně než lidem z Faselidy, jejich řeč se už vůbec nepodobala řečtině, poznávali jsme jen některá slova. Jeden muž vyprávěl, že první vystěhovalci ve chvíli, kdy vstoupili na asijskou pevninu, jako očarování rázem zapomněli svou mateřštinu. Alexandr se tomuto

vysvětlení zasmál.

„Sidé bylo asi založeno hodně dávno, zřejmě se tu mluví starou řečtinou,“ usuzoval. „Aristoteles mi vyprávěl, že i jazyky rostou a vyvíjejí se jako lidé...“

Alexandr zanechal v Sidé jen malý oddíl, protože se jeho obyvatelé dobrovolně přidali na naši stranu. Když jsme však vyrazili dál, přihnal se ke králi posel. Koně měl zpěněného a zchváceného. „Táhli jsme k bránám Aspendu,“ vyrazil ze sebe posel. „Když jsme se k nim přiblížili, vyslanci tohoto města rychle vklouzli dovnitř a hned nato se brány zavřely. Vzápětí přiletlo z hradeb první kopí. Nato ustoupil náš oddíl do lesa a čeká tam na další rozkazy.“

Alexandrovi se nahrnula krev do hlavy, bál jsem se už, že dostane prudký záchvat zuřivosti, ale ovládl se. Drsně se zasmál. „Myslí si, že mě podvedou?“ zeptal se a na tom, jak zdůraznil slůvko mě, jsem poznal, že poslední události posílily jeho sebedůvěru nad obvyklou míru. Tenkrát jsem měl poprvé dojem, že ho za vyvolence bohů považují nejen ostatní, ale že si to myslí také on sám. Brzy se však na jeho tváři objevil obvyklý výraz.

„Vrátíme se okamžitě do Aspendu!“

Museli jsme zdolat jen mírnou vyvýšeninu a pak se před námi rozprostřela půvabná rovina, porostlá ovocnými stromy, které už halil jemný šedo zelený závoj. Tu a tam probleskovaly bílé skvrny a prozrazovaly, že stromy budou brzo posety bílými a růžovými květy. Pod nimi se táhly zelené pastviny, které však byly prázdné.

V dáli jsme viděli, jak k hradu stoupá dlouhá řada koní. Skála, na níž stál hrad, byla vysoká a strmá, tekla pod ní široká řeka Eurymedon a dokonale ho chránila před útokem.

Na tomto břehu leželo město s domy, zahradami a stromy. Mnoho budov sloužilo za stáje. Hradby, které město obklopovaly, byly tak nízké a chatrné, že se vojáci rozběhli a přelezli je, dříve než dostali rozkaz. Nikdo jim v tom nebránil — a brány se daly zevnitř snadno otevřít. Alexandr přesto nařídil opatrnost, ale ukázalo se, že domy jsou prázdné, jen ve stájích zůstal tu a tam zapomenutý kůň a dokázal nám, že kvůli koním stálo za to obyvatele pronásledovat.

Nejprve jsme se tu však utábořili. Vojáci měli radost, že se směli nastěhovat do pohodlných domů.

Jestlipak Aspend'ané očekávali tak silnou armádu? Viděli jsme, jak vykukují zpoza hradeb pevnosti, ale naši velitelé hleděli nahoru s vážnými tvářemi.

„Znameníta pevnost, pro svou polohu skoro nedobytná.“

„Těžko přístupná skála, široká řeka...“

„Nemáme obléhací stroje. Než bychom je postavili, uplynula by spousta vzácného času.“

Tak hodnotili situaci a radili, abychom táhli dál. „Tolik jich není, aby se nás odvážili napadnout zezadu,“ tvrdil Héfaistión.

Alexandr zprvu mlčel, připadalo mi, že se maličko usmívá. „Třeba jich je přece hodně... až moc, a právě proto jsou slabí!“ řekl potom a upřeně se zadíval k hradu. Všiml si zřejmě dřív než ostatní, že se k nám od hradní brány blíží poselstvo. Myslím, že se silně ulevilo i jeho vojevůdcům. Alexandr však přijal muže stroze a s přísnou tváří.

„Takhle dodržíte své sliby?“

Po jejich rozpačitých výmluvách a horlivém ujišťování, že teď splní všechny sliby, je král nechal čekat a předstíral, že hodlá svolat válečnou radu. Nikoho se však na nic neptal a mohl jim stejně dobře oznámit hned, že teď místo padesáti talentů žádá sto a k tomu dohodnutý počet koní, avšak nikoli jen letos, nýbrž i všechna příští léta.

„Vybral jsem pro vás místodržícího, který bude dohlížet, abyste se naučili, jak se plní smlouvy!“ řekl. Zanechal v Aspendu jednoho starého, osvědčeného velitele jízdy a vzal s sebou několik vážených mužů jako rukojmí, když odtáhl.

Později jsem pochopil, co myslel tím, že je jich příliš mnoho. Bylo vyloučené, aby se v nepříteli prostorném hradu na delší dobu ubytovali a živili kromě posádky také chovatelé koní, pastýři, obyvatelé města a rolníci z okolí, a navíc koně z hřebčinců. Aspend'anům nezbylo nic jiného, než aby koně chovali pro naši armádu.

My jsme však pochodovali zpátky do Pergy, ležící poblíž ústí řeky. Odtamtud vede široká cesta přes pohoří Tauros do nitra země

a do města Gordia. Tam se měl k Alexandrovi připojit vojevůdce Parmenión s vojáky, kteří se vrátili z dovolené, a s nově odvedenými makedonskými oddíly.

Mnohé pevnosti podél naší cesty k nám vyslaly poselstva a vzdaly se nám, ale nedodržely své sliby. Jiné se od počátku spoléhaly na svou nedobytnou polohu. Sama cesta přes hory, tehdy na počátku jara pokrytá ještě sněhem, byla obtížná. Vedla úzkými, strmými stržemi, na jejichž dně šuměly bystřiny. Na zcela nepřístupných místech vybudovali pisidské kmeny, které zde žily, dřevěné lávky, které však byly tak úzké, že je mohla obsadit docela malá vojenská jednotka. Jinde byly naše oddíly tak jako při prvním přechodu tohoto pohoří zasypány shora kopími a kamením, aniž by se za nepřáteli mohly vydat anebo je jen zahlédnout.

Nakonec jsme však dorazili do Sagalassu, největší městské pevnosti v těchto divokých horách, uzavírající poslední část cesty na fryžskou náhorní rovinu. Posádka se na nás vrhla na strmé cestě. Protože se hnala dolů, a my jsme se museli pracně probíjet nahoru, podařilo se jim přimět náš předvoj k ústupu. Zahnali ho až na místo, kde se údolí rozšířilo, a tam se mohly naše falangy zformovat.

Falangy, které dopomohly k úspěchům už králi Filipovi, byly od té doby stále zdokonalovány. Alexandr rozšířil jejich řady stojící těsně za sebou na šestnáct. Vojáci byli vyzbrojeni dlouhými kopími. Zadní řady měly násady stále delší, takže ostré špice vytvořily před útvarem hustou, neproniknutelnou zeď. Dlouhá kopí vojáků ze zadních řad ležela na ramenou mužů stojících před nimi.

Pisidové byli zvyklí bojovat v pohybu a používali při tom lehké zbraně. Proti neprostupné hradbě falang s nimi nic nepořídili. Stáhli se zpátky do města a to jsme dobyli prvním útokem. Museli jsme však přihlížet, jak většina barbarů prchá druhou bránou do hor, kam jsme je nemohli pronásledovat.

Král se snažil spojit s jejich vojenským velitelem či s jiným pisidským vůdcem a jednat s ním o podmínkách, ale nikoho nenašel. Z pootevřených dveří vykukovaly jen ženy a děti a zmizely, jakmile se k nim někdo přiblížil. Děti tu běhaly polonahé, avšak ženy nosily kromě hrubých šatů i takové části oděvu, které

zřejmě nepocházely z těchto končin a které jejich muži asi někde uloupili. Přistoupilo k nám pár starců, ale ti jen žebrali s nastavenou dlaní.

Král dal hledat potraviny, abychom je odnesli do našeho ležení postaveného před bránami. Tu a tam našli vojáci i zlato, ale jen malé množství. „Určitě mají ještě jiné úkryty, ale těch bychom se nahledali!“ řekl Alexandr. Uvažoval, zda má v Sagalassu zanechat posádku. Jak by se však mohla bránit, kdyby se uprchlíci tajnými cestami vrátili? Proto jen přikázal strhnout hradby a odnést či zničit zbraně, které tu zůstaly. „Uprchlíci mají zbraní dost,“ řekl, „a dřevo na násady kopí tu roste všude. S Pisidy nikdo nic nesvede. Že nejsou ochotni dodržovat smlouvy, nám už dokázali. Ať si ve svých divokých horách žijí nadále po svém. Kdo dokáže podrobit lid, který nezdolají ani tak mocné přírodní síly?“

Druhý den ráno se naše armáda vydala směrem k fryžské náhorní rovině. Kolem vrcholků stromů se táhly cáry mlhy jako armáda zlých duchů. I zde se dalo mnoha stržemi projít jen po dřevěných kládách zaražených vedle sebe do strmých stěn a spojených vrbovým proutím, takže jsme pochodovali vysoko nad divokými bystřinami jako po dlouhém mostě. Na náhorních rovinách jsme objevili podivná jezera, jejichž okraje se bíle třpytily, jako by byly i teď na jaře pokryty ještě ledem. Když jsme se k nim přiblížili, poznali jsme, že je to usazená sůl. Ze stop po vozech jsme usoudili, že ji lidé těží a odvázejí. Přitom nám tato krajina připadala tak osamělá a opuštěná, jako by zde kromě nás nebylo jiného života. A možná že nás z bezpečných úkrytů sledovaly oči vytřeštěné hrůzou z tolika mužů se zbraněmi a štíty.

Konečně jsme překročili hřeben pohoří. Sestoupili jsme na náhorní rovinu. V dálce se slabě rýsovalo velké město obehnané hradbami.

27. kapitola

GORDION

Město Gordion, ležící před námi jako příslib, bylo přeplněné vojskem. Ochotně otevřelo Parmeniónovi své brány, vojevůdce ubytoval část svého vojska v domech, ale dal také postavit velký tábor před bránami. Dorazili tam muži vracející se z dovolené a s nimi tři tisíce nově odvedených makedonských pěšáků, tři sta jezdců, kromě toho čerstvý oddíl jízdy z Thesálie, čítající dvě stě mužů, a sto padesát vojáků z Elidy.

Parmeniónova armáda tím zahladila ztráty, které jsme utrpěli při bitvách a také tím, že jsme v dobytých městech museli zanechávat posádky. Byla úderná síla vojska stále stejná? Zdálo se mi už tenkrát, že nadšení vyprchalo.

Jaro už rozhodilo zelené závoje přes louky a lesy. Řeka Sangarios se rozrážela o břehy, její příval byl žlutý, protože přítoky z vysokých hor přinášely roztálý sníh a hlínu strženou na mnoha místech při záplavách. Dověděli jsme se, že její vody tečou na sever do moře, kterému se říká Černé.

K našemu všeobecnému překvapení dorazilo ke králi brzo po našem příchodu poselstvo. Pláště měli ti urození muži pečlivě nařasené do pravidelných záhybů, tváře nalíčené bíle a červeně a obočí načerněná. Vojáci jim jen neochotně ustupovali z cesty a příchozí museli vyslechnout hrubé žerty na své skvostné šaty, jemné prsty a vlasy obarvené žlutým pudrem. Vojáci si tropili posměšky i z toho, že koně, které sluhové drželi o kus dál, vypadají mnohem hůř a zdají se po dlouhé cestě hodně uondaní.

S dokonalou elegancí a také s nápadným sebevědomím pozdravili vyslanci krále a přednesli mu svou žádost. Uslyšeli jsme, že to jsou Atéňané, přimlouvali se za své krajany, kteří proti nám bojovali jako žoldnéři perského krále u Graniku. „Propust' je, veliký králi, z těžkých nucených prací v Makedonii, aby se mohli vrátit do svých rodných Atén a žít tam v míru,“ žádali.

Na Alexandrově tváři se objevil podivný výraz. Odpověděl

vyslancům stejně zdvořile, jak hovořili oni s ním: „Modlete se k Diovi, aby nám tak jako dosud dopřával i nadále vítězství. Až toto tažení šťastně skončí, budou moci i vaši svedení vojáci opět žít a pracovat v silném, jednotném Řecku, kde a jak se jim zlíbí.“

Když se otočil ke mně, usmíval se dosud, ale byl to jiný, důvěrný úsměv. Jako by mi jím chtěl potají říci: Jestli si myslí, že posílím jejich moc, považují mě za velmi neopatrného! Ano, Alexandr důvěřoval lidem rád, nikoli však těm, kteří se už jednou ukázali nehodní jeho důvěry.

Memnóna, který — ač rodilý Řek — bojoval v perském vojsku jako vojevůdce, však přesto oceňoval podle jeho významu. Bez rozpaků hovořil vždy s obdivem o jeho vojenském nadání. „Tento Rhodan je zrádce, nejprve požádal o azyl v Makedonii a potom přešel k nepříteli. Ale přesto bych potřeboval takovou flotilu, jako je perská, a takového vrchního velitele!“

O Memnónovi dostal Alexandr novou, pro nás velmi závažnou zprávu. K všeobecnému překvapení Memnón neodplul se svou flotilou od Halikarnassu dále na východ, nýbrž obrátil se a zamířil s ní k západu, k řeckým ostrovům. Snadno mohl dobýt Chios a část ostrova Lesbos, čímž by citelně narušil spojení našich oddílů s domovem.

Alexandr vyslechl tuto zprávu s nehybnou tváří. S úlevou si oddychl, když se dověděl, že alespoň námořní pevnost Mytiléné klade Memnónovi ještě odpor. Co však znamenalo jedno město proti mocné perské flotile? I když Peršané zanechají část této flotily před opevněným přístavem, mají stále dost lodí, aby vyslali k menším ostrovům skupiny plavidel a blížili se tak stále více k řecké pevnině.

Všem, kteří o tom přemýšleli, připadalo divné, jak tvrdošíjně se Alexandr drží svých plánů, jak s ním špatné zprávy ani trochu neotřáslly. V této nové situaci bylo přece velmi nejisté, jak se zachovají Atény a ostatní městské státy.

Když jsme se brzy nato dověděli, že Memnón při obléhání Mytilény zemřel na následky jakési nemoci, rozjásali jsme se a Alexandr obětoval Poseidonovi býka. Velkou výhodu nám to však nepřineslo, neboť Memnónovu zeti a nástupci Farnabazovi se brzy

nato podařilo město dobýt.

Alexandr se vždy rozhodoval po zralé úvaze. Často se mi však zdálo, že věří slepě bohům, jako by se stále považoval za jejich vyvolence. Jeho tvář mívala často stejný výraz jako tvář jeho matky, když odjížděla na mystéria, a někdy byl tak zaujat svými sny, že neviděl, co se děje kolem něho. Město Gordion bylo správným místem pro sny. Přestože tehdy vypadalo spíš jako velké válečné ležení, v dobách míru bývalo střediskem náboženských slavností, protože se tu v dávných dobách přihodily zázračné události. O založení Gordia nám vyprávěl jeden kněz:

„Ve vsi poblíž města žil kdysi dávno rolník jménem Gordios. Měl jen málo půdy a ne víc než dva páry volů, aby ji mohl obdělávat a jet čas od času na voze do města. Když jednou orál, slétl na jho, do něhož byl zapražen pár bílých volů, orel. Přestože musel znovu a znovu roztahovat křídla a udržovat jimi rovnováhu na tom pohyblivém stanovišti, seděl na jhu tak dlouho, dokud Gordios nezoral celé pole. Díval se na něj přísnýma očima tak významně, že se muž ulekl do hloubi srdce.

V sousední vesnici žila rodina, v níž se dědila schopnost vykládat znamení. Tam se rolník vydal. Hned před prvními domky, u studny, potkal dceru té rodiny. Poradila mu, aby přesně tam, kde ho orel poctil svou návštěvou, obětoval Diovi skopce.

Gordia hluboce okouzila dívčina vážnost a krása. Vyznal jí lásku a vzal si ji za ženu. Po dlouhé době, když jejich syn Midas dospěl v krásného a velmi zdatného mladíka, v hlavním městě Frýgie zemřel král a vypukly spory o následnictví. Žádný z uchazečů nepřipadal lidu dost dobrý. Tu přijel do města kněz a oznámil, že vůz tažený dvěma bílými voly přiveze ustanoveného králova nástupce.

Zatímco se lid ještě tlačil kolem kněze, přijel Gordiův vůz, v němž seděla také jeho žena a syn Midas. Všichni tři se ulekli, když je přivítalo nadšené volání. Zastavili — a vzápětí lid jednohlasně zvolil Midase králem. Brzy se ukázalo, že Frýgové učinili dobře, neboť nastala šťastná léta. Vůz, jímž přijel, vystavil mladý král na hradě jako děkovný dar Diovi. Své hlavní město nazval po otci Gordion.

Neznámý kněz se do města ještě jednou vrátil a prozradil, že se ten, kdo jednou dokáže rozvázat uzel, jímž je jho připevněno k oji, stane vládcem celé Asie.“

Kněz se maličko usmíval, když mi o této věštbě vyprávěl. Pokoušelo se o to už mnoho mužů a nejednomu by býval lid přál, aby se mu to podařilo, ale zdálo se, že je to neřešitelný úkol. Knězi bylo milé, že se jím Alexandr, který sem přišel jako velký dobyvatel, zřejmě nehodlal zabývat.

Jenomže Alexandr se o tom zatím ještě nedoslechl. V duchu jsem se tou věštbou zabýval a večer jsem se krále zeptal, zda už byl na hradě. Odpověděl záporně. Musel vydat tolik rozkazů, že mu na to nezbyl čas. Parmenión totiž neumístil ve městě posádku, považoval Frýgy za spojence. Když jsem to uslyšel, nemohl jsem si pomoci, musel jsem Alexandrovi o té věštbě vyprávět.

Už příští den ho spatřil s malým doprovodem ve zdech hradu. Tvářil se docela nenápadně, žertoval se svými přáteli Héfaistiónem a Kraterem, když mířil k chrámu, kde byl vystaven svatý vůz. Stál tam chvíli v zamyšlení, jak se slušelo vzhledem k svatosti toho obětního daru, ale já jsem viděl, že si pečlivě prohlížel uzel, jímž bylo přivázáno jho. Provaz byl z dřínového lýka, které je ze všech nejpevnější, a byl kolem dřevěné závlačky ovinut tak umně, že nebylo vidět ani jeho začátek, ani konec.

Jako ke hře vytáhl král meč z pochvy. Obracel ho sem tam, pak pohlédl na ocelovou sponu, chránící u držadla ruce. Z ničeho nic se rozmáchl k mohutnému úderu, že jsem zděšeně uskočil. Neudeřil ostřím, nýbrž sponou, které použil jako kladiva. Dřevěný kolík padl s rachotem na zem.

Tím ztratil uzel oporu a provaz se pod královými prsty sesmekl za kolíkem.

Alexandr si záměrně vybral okamžik, kdy bylo v téže místnosti několik kněží. Ti okamžitě zvedli ruce a pozdravili ho jako muže, který splnil starou věštbu. Zpráva se rychle rozšířila po městě a král krácel z hradu dolů, klidně a s úsměvem, provázen bouřlivým provoláváním slávy.

28. kapitola

KILIKIJSKÁ VRATA

Rychleji, než se šíří oheň, rozšířila se i mezi vojskem zpráva o rozvázání gordického uzlu. Zasáhla klid a nudu táborového života jako šíp z neviditelného luku a způsobila, že vojáci vyskočili a sbíhali se kolem svého krále.

„Vřava nebyla o nic menší než za bitvy,“ řekl mi Alexandr. „Tlačili se kolem mě, musel jsem je doslova odstrkovat. Skoro lituji, že jsem to udělal...“ Ale smál se přitom, že se mu krásné silné zuby jen blýskaly, a já začal pochybovat, zda té věštbě věří. Kvečeru se přihnala bouře a Zeus jako by mocným hlasem a krvavou září po celém nebi naznačoval, jaký význam přikládá té události. Teď už ji ani Alexandr nesměl brát na lehkou váhu a usmívat se nad ní. Příští den uspořádal důstojnou slavnost, která začala obětí, pokračovala sportovními hrami a skončila bohatým jídlem a džbány plnými vína.

Příští den dal rozkaz, aby armáda vyrazila dál.

Blížilo se léto, když se oddíly vydaly opět k jihu. Prošli jsme Kapadocií, kde Alexandr zanechal místodržícího. Potom jsme museli přejít pohoří Tauros, tentokrát dál na východ. S námahou jsme v prudkém jižním slunci stoupali k vysokým průsmykům, kterým se říká Kilikijská vrata. Alexandr od nás vyžadoval tuto námahu, protože se chtěl vyhnout dalšímu střetnutí s divokými Pisidy. Určitě by nedodrželi své sliby, pokud nám vůbec nějaké dali, a znovu by nám bránili v průchodu jejich krajem. Avšak horské kmeny žily i ve východním Tauru. Oblékaly se dosud do zvířecích kůží a bojovaly tak zběsile, že jsme nad nimi zvítězili spíš díky převaze svých zbraní a jednotnému velení než díky větší síle a lepšímu bojovému duchu jednotlivých vojáků.

Konečně jsme dorazili na jižní svahy pohoří. Hluboko pod námi leželo město Tarsos. Alexandr dal rozbít tábor a čekal na vyslané zvědy. Přinesli zprávu, že satrapa Arsames hodlá město bránit.

Nato se Alexandr rozhodl počkat na Parmenióna, aby mohl na město zaútočit plnou silou. Zanedlouho však odtamtud dorazil

zpocený, udýchaný posel, jemuž se podařilo město potají opustit. Vyslali ho za Alexandrem obyvatelé.

„Když se Arsames doslechl, že jsi, ó veliký králi, překonal pohoří jako orel a brzy se přizeneš do údolí jako lavina, zmocnila se ho hrůza,“ vyprávěl. „Připravuje se k útěku, ale rozděluje po domech slámu namočenou do smůly. Jestli rychle nepřijedeš, začnou jeho vojáci drancovat a Arsames dá město zapálit. Jemu na tom nezáleží, jestli v něm všichni zahyneme.“

Alexandr si vzpomněl na Halikarnassos a dal rozkaz, abychom co nejrychleji vyrazili. Sám vedl do údolí jízdu a rychlé pěší oddíly. Dosáhl skutečně toho, že Arsames uprchl se svým vojskem dříve, než mohl město zničit.

Dobytí Tarsu bylo snadné, prchající vojáci vystřelili sotva pár šípů, ale rychlý pochod naše vojáky vyčerpal. Šel jsem s Alexandrem po městě, které se dosud chvělo v záři letního dne. Alexandr si spokojeně prohlížel nedotčené domy a těšil se z pohledu na čistou, zelenou vodu Kydnu valícího se z hor a protékajícího městem.

„Jak příjemný je chlad stoupající z vln!“ Vzápětí odložil šaty a skočil do řeky. Nezůstal ve vodě tak dlouho jako obvykle. Když vystoupil na břeh, třásl se a tělo měl promodralé. Šel se mnou rychle do paláce, kde se ubytoval. Zabalil jsem ho do přikrývek a snažil jsem se ho třením zahřát. Když jsem poznal, že je mu špatně, zůstal jsem u něho celou noc. Převaloval se beze spánku na loži. Když si na chvíli zdříml, hovořil ze sna a křičel jakoby strachem a bolestí. Byl jsem rád, když se rozednilo, ale světlo mi jen potvrdilo, že král žhne v horečce. Čas od času ho přepadaly křeče. Chtěl stále pít, ale nemohl nic sníst.

Měli jsme u armády mnoho lékařů, ale ti všichni ho jen vážně a ustaraně pozorovali, pomoci mu nedokázali. Zdálo se, že se obávají nejhoršího. Na králův pokyn neproniklo přes práh ani slovo o jeho onemocnění. Vojáci se radovali z dobrého ubytování a přátelského přijetí ve městě, pochutnávali si na dobrém jídle, které jim obyvatelé ochotně přinášeli. Jen v paláci vládly obavy a bezradnost. Druhý den konečně přišel slavný lékař Filippus.

Pocházel z Arkarnánie ve středním Řecku a přijel s Parmenió-

novými oddíly. Důkladně krále prohlédl a nezdál se tak bezradný jako ostatní. Připravil lék a řekl o něm, že by králi mohl pomoci.

Alexandr se na něj díval z lože, když mu náhle přinesli dopis. „Od vojevůdce Parmenióna,“ ohlásil posel. Co naléhavého mu Parmenión může psát? Ví, jak je Alexandrovi špatně, ráno u něho byl a s obavami a vřelou účastí se vyptával na jeho zdravotní stav. Byl jsem tak neklidný, že jsem učinil něco, co bych si jindy nedovolil: nakukoval jsem nemocnému při čtení přes rameno a snažil jsem se něco rozluštit. Zděšením mi ztuhla krev v žilách. Četl jsem slova: „Podplatil ho Dareios... zrádce... jed.“

Zavrával jsem zděšením, ale než jsem se rozhodl vytrhnout lékaři pohár z ruky, Alexandr ho uchopil a lék vypil.

Co ho k tomu přimělo? Že by mu horečka pomátla smysly, zakalila zrak tak, že nedokázal dopis přečíst? Když jsem na něj zděšeně pohlédl, pousmál se — poprvé od svého onemocnění.

„Pojď sem, Filippe, podívej se na tento dopis,“ řekl. „Jeho obsah se týká i tebe.“

Lékař uchopil pergamen. Zrudne, zachvěje se, pokusí se o útek? Bude mít tu drzost všechno popřít?

Nestalo se nic takového. Filippos sraštil čelo, pohlédl na krále užasle a tázavě a řekl jen: „Dosud jsem nevěděl, že mám v armádě nepřátele, kteří tvému ctihodnému vojevůdci vyprávějí o mně takové lži. Ty však, králi, vypij ten pohár bez obav až do dna a řiď se tím, co ti ještě poradím. Myslím, že ti mohu slíbit uzdravení. Budeš mi bezvýhradně důvěřovat?“

Nato mu Alexandr pohár podal — avšak obráceně, pomalu z něho vytekla jediná kapka a dopadla na mramorovou podlahu, „četl jsem si v tvé tváři, když jsi lék míchal,“ řekl a jeho hlas byl už trochu silnější. „Její výraz mi prozradil dost. Známe neklid, nenávisť, vědomí zla. Na tvé tváři se zračila jen klidná pozornost a — jak si namlouvám — i trochu účasti se mnou. Chci, abys byl v budoucnosti stále v mé blízkosti, protože kdo ví... Nikdo si nemůže být jist, že ho démoni nemoci nepřepadnou, když na ně bude nejméně myslet. Obětuj ještě dnes kohouta bohu lékařství Asklépiovi, aby ti byl i nadále milostivě nakloněn!“

29. kapitola

ISSOS

Alexandr byl mladý a statný, ale těžká nemoc ho neopustila tak rychle, jak přišla. Ještě dlouho po tom, co vstal z lože, mu působilo potíže udržet se na Bukefalovi, který byl odpočínutý a dobře krmený a chtěl uhánět tryskem.

Pronikli jsme daleko na východ od Tarsu. Ve městech jsme na chrámech a sochách nacházeli nápisy psané podivným písmem, které dokazovalo, že tato města založil kdysi dávno slavný národ Asyřanů. Jeho králové vládli nad velkou částí Asie a byli nakonec svrženi Peršany.

Později jsme se obrátili opět k západu, abychom se zmocnili přístavu v Soloi. Město jsme dobyli až po tuhých bojích. Za to mu Alexandr uložil zaplatit dvě stě talentů ve stříbře a zajal několik rukojmí. Když se později dověděl, že si odpor vynutila perská posádka, prominul obyvatelům část válečných daní, pustil na svobodu rukojmí a vrátil městu jeho dřívější demokratickou ústavu. Působilo nám radost pozorovat, jak jsou řečtí kolonisté šťastni, že jsou opět spojeni se svou vlastí. Když k nám později od západu pronikl jeden oddíl od jednotek, které jsme zanechali v Sidé, což dokazovalo, že ovládáme celé pobřeží, uspořádal Alexandr pro obyvatele a vojáky ve všech nově dobytých městech oslavy se sportovními hrami. Na celém pobřeží jsme se už nemuseli obávat perské flotily.

To všechno stálo čas. Vál už podzimní vítr a na stráních sklízeli rolníci poslední hrozny. Peršané se zřejmě domnívali, že se při tomto tažení Alexandrovy síly vyčerpaly. Dostali jsme zprávu, že se na asyrské rovině západně od Eufratu shromažďuje hrozivé množství perského vojska. Řecký přeběhlík Amyntas prý Dareiovi poradil, aby na nepřítele počkal tam, vyprávěl jeden z našich zvědů, ale nyní se prý zdá, že Dareios přece jen postupuje na jihozápad směrem k městu Issu.

Alexandr se přitom díval na své vojevůdce, rozuměli si beze

slov. Viděl jsem jim na tvářích, že jim tato zpráva přišla vhod. U Issu se výběžky pohoří táhnou až k moři. Dostat se tam lze jen přes průsmyky, protože navíc ústí velkých řek znemožňují rozvinout armádu do šíře. Alexandr však musel právě dobytý Issos opustit, a to tak chvatně, že s sebou nemohl vzít ani všechny raněné a nemocné. To vyvolalo v naší armádě — poprvé od začátku tažení — všeobecnou nespokojenost. Soucit s kamarády, které Peršané, jak jsme se později dověděli, zmučili a povraždili, a obavy z podobného osudu vyvolaly mezi vojáky tak hlasité protesty, že je určitě zaslechl i král. I když se tvářil, jako by se k němu nic nedoneslo, vím, že se ho to silně dotklo.

Nespokojenost ještě vzrostla, když zvědové přinesli zprávu, že Dareios překročil asyrské průsmyky a vklínil se tak mezi naše jednotky, postupující vpřed, a jádro armády. Každému to připomnělo deset tisíc Řeků, kteří se téměř před sto lety museli za nevýslovných útrap a ztrát probojovat z Persie zpátky do vlasti. Skoro každý řecky mluvící voják znal Xenofontův spis *Anabasis*, v němž se tento návrat popisoval.

Alexandr svolal své vojevůdce k válečné radě. Stále více k nám pronikaly zprávy, že nepřítel má obrovskou převahu. Alexandr vyslal trojřadku na průzkum do Issu — z četných mořských zátok snad bude moci nepozorovaně objevit nepřátelská postavení.

Naši vojáci si mezitím čistili zbraně a přeli se, zda je perská armáda jen desetkrát větší než naše, anebo zda je ještě mocnější. Pak mlčeli a civěli před sebe, bledí a rozmrzelí. Dřív si při čištění zbraní zpívali veselé vojenské písničky.

I vojevůdci byli bledí a rozčilení, každý navrhoval něco jiného. Jen nejmladší z nich, Alexandr sám, si zachoval klid. Dal nejprve svolat strategy a všechny nižší velitele, které se podařilo sehnat. Po zprávě, že bude mít projev, se na stísněné prostranství mezi horami seběhli i vojáci, kteří se zdržovali poblíž.

„Vojáci!“ začal král. „Jistě jste si všimli, že na všech kopcích stojí ve dne v noci hlídky, protože nepřítel je blízko. Víím, že vás ta zpráva neděsí, protože jsem vaši odvahu vyzkoušel v mnoha bitvách. I když je nepřítel hodně, nejsou to zkušení bojovníci jako vy a nejsou to svobodní lidé jako vy, nýbrž otroci a cizí žoldnéři

bojující za mizerný žold, zatímco vy dobrovolně bráníte svou otčinu. A vy ostatní, naši spojenci, Thrákové, Ilyrové, Paiónové a Agriánové, nepatříte snad k těm nejlepším a nejbojovnějším národům Evropy? Kromě toho vás nevede Dareios, nýbrž vidíte vedle mne zkušené vojevůdce...”

Odměl se a dosáhl tím toho, co chtěl, zaznělo volání: „Zapomínáš na sebe! Ať žije velký vojevůdce Alexandr!”

Když volání utichlo, jmenoval Alexandr ještě několik dalších zasloužilých mužů, nejprve velitelů a potom vojáků, které znal, poněvadž se vyznamenali v některé z bitev. Měl v paměti dokonce i jejich činy a zmínil se o nich přede všemi.

Jako už tolikrát, získal vojáky i tentokrát na svou stranu. Nikdo už nehovořil o nebezpečí a bezvýchodnosti, všichni se jen chtěli vyrovnat těm, které Alexandr jmenoval a pochválil.

Alexandr sám však přecházel večer neklidně po stanu, když jsem naposledy prohlížel jeho zbraně. Náhle se přede mhou zastavil. „Jednou to říci musím... Proč ne před tebou, jehož mlčenlivost znám,” řekl. „Jestli zítra nezvítězíme, bylo všechno až dosud zbytečné. Jestli se Dareiovi podaří vytvořit armádu z celé své obrovské říše a zahnat nás zpátky, přejde i Helespont a nakonec budou Makedonie a celé Řecko vydrancovány do posledního domu a stanou se perskou satrapií jako kraje, jimiž jsme táhli.”

Druhého dne jednal Alexandr tak rozvázně, jako by se věkem rovnal vojevůdcům, které převzal po otci. Předsunuté jednotky, jimž hrozilo nebezpečí, že je nepřítel odřízne, stáhl zpátky. Do průsmyků a údolí, kam nepřítel neviděl, vyslal část svých oddílů, aby se nepříteli dostaly do týlu. Zatím ještě nezaútočil. Nařídil vojákům, aby se dosyta najedli.

Stalo se, oč Alexandr usiloval. Peršané, kteří u něho nebyli zvyklí na váhání, považovali toto vyčkávání za strach či slabost a postoupili nerozvážně vpřed. Na začátku příští noci dal Alexandr bezpečně obsadit nejdůležitější průsmyky a pak dopřál svým jednotkám vydatný spánek až do rozednění. Až potom je vyslal jednak do hor, jednak k moři, ale tak, aby jim terén poskytoval přirozený úkryt a aby početně silnější nepřítel nemohl uplatnit svou převahu.

Pohled na perské oddíly blížící se k nám v hustých šicích naháněl hrůzu. Brzy jsme však poznali, že jim právě tato sevřenost bude na překážku. Alexandr stále postupoval se svými jednotkami co nejpomaleji a často se zastavoval, takže jeho vojáci nebyli unaveni, když nakonec narazili na nepřítele. Naše linie však byly na některých místech tak řídké, že by je nepřítel mohl snadno prorazit, neboť terén zde byl velmi členitý, pohoří se vinulo obloukem od pobřeží.

Na jednom širším místě, kde perská jízda narazila na jízdu našich spojenců, naše oddíly zakolísaly a byly by se asi daly na útěk, kdyby to Alexandr nezpozoroval a nevyslal tam thesalské jezdce, kteří byli vedle jezdců makedonských jeho nejlepším oddílem.

Alexandr sám bojoval na opačném křídle. Náhle zrychlil tempo a poklusem překročil mělkou řeku, takže Peršané zmatení neočekávaně rychlým útokem utrpěli velké ztráty. I když tam dosáhl skvělých úspěchů, ztratil při této akci styk se střední částí naší fronty. Řeční žoldnéři v perském vojsku ihned spatřili svou příležitost a zaútočili na náš předvoj. Brzy se tam rozpoutal nejtvrdší boj celé bitvy, naši utrpěli největší ztráty od začátku střetnutí. Na pomoc čekali marně, protože všechny oddíly musely odrážet nepřátelské útoky. Jak mi později vyprávěl jeden z mužů, kteří tam bojovali, propadali už naši vojáci zoufalství, někteří se už dávali na útěk.

Mezitím se náš král se svým vítězným předvojem probjoval až tam, kde asi uprostřed perské fronty stál ve svém bojovém voze Dareios.

Věděl jsem z mnoha bitev, jak hrozivě Alexandr vypadá, když se ho zmocní bojová zběsilost. Zdálo se vždy, jako by do něho vjeli démoni. Oháněl se kopím na všechny strany, koho kopí zasáhlo, ten padl k zemi. Vyrážel drsné výkřiky, jeho síly se zdály nevyčerpatelné. Vysoko váł jeho veliký bílý chochol a zdaleka na něj upozorňoval. Jestliže to u Graniku vedlo ještě k tomu, že se k němu prodrali nejlepší nepřátelští bojovníci a společně se na něj vrhli, nyní už věděli, že Alexandr má vždy krytá záda, když ve své odvaze pronikne daleko dopředu, a že na jeho způsob boje nestačí.

A tak se teď před ním v bitvách otvírala ulička, kterou se mu vždy podařilo brzy rozšířit.

Jak to však dopadne tady? S úzkostí jsem z místa, kde jsem se na své klisně bránil nepříteli, hleděl na Alexandra. Bylo jasné, že perský král Dareios kolem sebe shromáždil na svou ochranu ty nejlepší muže, jejich řady byly tak husté, že každého padlého mohl ihned nahradit odpočinutý voják. Ale co to? Málem jsem se zapomněl krýt štítem před letícím oštěpem! Bukefalos se mohutným skokem vrhl vpřed a povalil koně nejbližšího nepřítele, takže se Alexandr octl nedaleko Dareia. Viděl jsem, jak se perský král lekl. Pokynul vozatajovi, aby bojový vůz obrátil — a hned nato se spřežení dalo na divoký útěk. Kdo včas neuskočil, byl povalen. Tak si perský král uvolnil cestu a zmizel v dálce.

Jeho útěk jsem zpozoroval nejen já. Když perští vojáci poznali, co se stalo, ztratili odvahu. Jízda se rozjela za vozem, pěšáci prchali supíce pod váhou svých zbraní, a zanedlouho bylo bojiště pokryté meči a oštěpy.

Alexandr vedl pronásledování. Naši vojáci způsobili prchajícimu nepříteli těžké ztráty. Ještě více Peršanů zahynulo proto, že se v úzkých údolích ušlapali, v průsmycích klouzali ze svahů a padali do řek. Později jsme slyšeli, že se do jedné strže, která jim přetínala cestu, zřítilo v tlačenici tolik perských vojáků, že přes ně ostatní mohli prchat jako přes most. V celé bitvě prý padlo na sto tisíc Peršanů.

Po setmění Alexandr pronásledování zastavil. Pomalu se vracel zpátky. Hlavu měl unaveně svěšenou, oči napůl zakryté víčky. Byl jen vyčerpán, anebo ho tížil smutek nad našimi padlými? Neměli jsme zdaleka takové ztráty jako nepřítel a při pronásledování jsme už nepřišli ani o jediného vojáka. Naše armáda však ve srovnání s perskou nebyla velká a pojilo ji tak dobré přátelství ve zbraní, že jsme i my trpce litovali každé mezery.

Při pronásledování jsme se zmocnili perského ležení s královským stanem. Alexandr ho zabral pro sebe a pro své oddíly. Pro vojáky, na které v něm nezbylo místo, se postavily stany po jeho okrajích.

S údivem jsme si prohlíželi nádherný bojový vůz se zlatým

kováním, který naši vojáci ukořistili a postavili poblíž královského stanu. Patřil bezpochyby Dareiovi, byl v něm jeho luk, štít a plášť. Kde však byl ten, jehož útěk v tomto voze jsme pozorovali?

Byl mrtvý?

30. kapitola

PERSKÁ KRÁLOVSKÁ RODINA

Večer byl Alexandr tak unavený, že sotva hýbal rukama, a nemohl se ani radovat ze svého vítězství. Musel jsem mu sundat brnění. Když se zmožen natáhl na lože, poručil mi, abych spal ve stanu s ním. Propouštěl mě tehdy večer jen zřídka ze své společnosti. Když byl vyčerpán či rozladěn, strpěl u sebe pouze mne. Tělesná stráž zatím hlídala jeho stan zvenčí.

Únavou jsme rychle usnuli, ale uprostřed noci jsem se probudil. Otvorem ve stěně stanu dopadal dovnitř úzký paprsek bílého měsíčního světla. Tím jsem se však neprobudil, nýbrž ženským vzlykotem a nářkem, který teď ještě zesílil. Alexandr se neklidně převaloval na pokrývce, protáhl se a procítl.

„Kdo to tu pláče?“ zeptal se ospale. Chtěl se napřímit, ale únava ho měla pevně ve své moci. Oči se mu opět zavřely, oddychoval klidně a pravidelně, upadl do svého obvyklého hlubokého spánku, z něhož se tak jako každé ráno probudil svěží a posilněný. Přesto si však vzpomněl na noční probuzení. „Doufám, že žádný z mých vojáků neznásilnil ženu tady uprostřed tábora?“ zeptal se a na čele se mu objevila vráska.

Vyskočil jsem a vyhlédl ven. Vedle našeho stanu stál další z nejjemnějšího hedvábí. Vojáci ho prohledali jen letmo, našli tam jen šaty a zásoby, které je vedle jiné bohaté kořisti nelákaly. Zřejmě se tam však někdo schovával.

„Je odtamtud slyšet tichý nářek, jako by tam svůj osud

oplakávala žena, která ztratila všechnu naději,“ řekl jsem a nejistě jsem na krále pohlédl, neboť jsem věděl, že ho bědování rozčiluje. Netušil jsem, co udělá — uprostřed války a nepřátelské země.

Alexandr vstal a nedbale si přes spodní šaty přehodil zprohýbané brnění, které měl v bitvě, a plášť, který pamatoval celé válečné tažení, a přistoupil k vedlejšímu stanu. Narazil tam na svého přítele Héfaistióna, který měl na sobě lesklé brnění a jeden ze svých zářivě modrých plášťů sepnutý ozdobnou zlatou sponou. Jeho zjev působil tehdy uprostřed podzimu jako zářivé jarní jitro. Obdivoval jsem otroka, který svému pánovi dokázal neustále opatřovat nové věci anebo uměl staré tak dokonale čistit a opravovat.

„Podívej se na ten krásný stan, podobá se tomu, v němž jsi spal. Jistě patřil královně, manželce tvého urozeného nepřítele,“ řekl Héfaistión s úsměvem.

Alexandr se překvapeně zastavil. „Že mě to nenapadlo! Měl zřejmě tak naspěch, aby před námi zmizel, že ji zapomněl vzít s sebou. A teď...“ Jeho oči pohlédly na ukořistěný bojový vůz.

„Musím tu urozenou paní navštívit, vyžaduje to i zdvořilost. A hlavně tyto okolnosti... Půjdeš se mnou, Héfaistióne, aby se nelekla a nečekala ode mne nic zlého. Filonikos může zatím hlídat uvnitř u vchodu, aby nás nikdo nerušil!“

Když jsme vešli dovnitř, ozval se dvojnásobný ženský výkřik. Ženy se odvrátily a zakryly si tváře rukama. Slyšel jsem o královně Stateiře vyprávět, že je nejkrásnější ženou v Persii. Jelikož od minulého dne jen plakala, rozplynula se její krása tak, jak zmizí pestrý pel z motýlího křídla, když se ho dotkne neurvalá ruka. Nepřipadala mi krásnější než starší žena, jíž byla zřejmě králova matka Sisygamis. Ta se vzpamatovala rychleji než její snacha. Přistoupila k nám o krok, padla na zem a prosebně zvedla ruce. Neobrátila se však k Alexandrovi, nýbrž k trochu většímu a nápadněji oblečenému Héfaistiónovi. Ten rozpačitě ustoupil a ukázal na krále.

Ctihodná stařena vstala. Obličej měla rudý, třásla se a snažila se ustoupit za závěs pŕlící stan, avšak Alexandr ji vzal za ruku a zadržel ji. Usmál se trochu, když jí s obtížemi persky říkal: „Netrap se pro svůj omyl! Héfaistión je také Alexandr!“

Podle starého řeckého zvyku patřily ukořistěné ženy, ať byly

třeba královského původu, vítězi. Staly se jeho otrokyněmi, mohl s nimi dělat, co chtěl. V Homérově hrdinském eposu Iliadě, kterou Alexandr tak obdivoval, se jeho předka Achilla zmocní prudký hněv, protože mu takovou otrokyni chtějí upřít. Co udělá Alexandr s krásnou královnou a jejími ještě dětskými dcerami?

Mladší žena se při jeho přátelských slovech uklidnila a otočila se k němu. Viděl jsem jí tak lépe do tváře. Přes bitevní vřavu a přes určitou vzdálenost jsem si Dareiovu podobu vštípil do paměti tak dokonale, že mi teď bylo nápadné, jak je mu jeho manželka podobná. Později jsem se dověděl, že se i Dareios — tak jako vládce Kárie — oženil se svou sestrou. Dareios měl krásnou tvář a statnou postavu, ale zažili jsme, že mu chyběla odvaha, kterou musí mít muž a král.

Zdálo se však, že ho jeho manželka přesto velice miluje, což jí dalo sílu, aby se stěží srozumitelnou řečtinou obrátila na Alexandra s otázkou. Krále to zřejmě dojalo — patrně proto, že se nezeptala především na vlastní osud.

„Šlechetná paní,“ odpověděl, „nemusíš pro svého manžela prolévat slzy. Přestože tu zanechal vůz, plášť a zbraně, dověděl jsem se, že vyskočil na koně a unikl s ním přes pohoří po cestách, jež nejsou sjízdné.“

Jako když se sluneční paprsek prodere mezi tmavými mraky, objevil se na královnině tváři úsměv. Ted' jsem pochopil, proč básníci opěvali její krásu. Její úsměv se ještě prohloubil, když jí Alexandr slíbil: „Nepřisoudil jsem vám zahanbující zajetí. Bydlet budete v tomto stanu a můžete se svobodně pohybovat po táboře. Kdo by vás urazil, musel by počítat s přísným trestem.“

Stateira se králi hluboce uklonila. Náhle se Alexandr překvapeně otočil. Cosi zatahalo za jeho široký plášť, a když sáhl do jeho záhybu, objevil asi šestiletého chlapce. „To je ale krásné dítě!“ zvolal a zvedl maličkého do náruče. „Podívej, podobá se svému otci Dareiovi, ale dívá se na svět mnohem srdnatěji. Utečeš přišť, až poznáš Alexandra? Doufám, že ne, protože mám v úmyslu starat se o tebe a o tvé sestry jako otec.“

Potom si král prohlédl ležení, k čemuž se minulého večera nedostal. Zjistil, že s sebou Dareios vozil stan na koupání se stříbrnou vanou a džbány plnými vonných olejů a mastí. Dal si

přinést vodu a s dvojnásobným požitkem se po boji vykoupal. Dal zajistit zásoby dobrých jídel a večer uspořádal radostnou oslavu vítězství nejen pro sebe a své velitele, nýbrž pro celou armádu.

„Mnoho zlata a vzácných předmětů jsme v tomto ležení neukořistili,“ slyšel jsem, jak říká Héfaistiónovi. Ten se zasmál. „Zajal jsi přece Dareiovy osobní otroky. Zeptej se jich! Myslím, že nebude těžké dovědět se od nich, kde je zlato ukryté.“

Aniž by na ně naléhal, patrně v naději na odměnu otroci opravdu ochotně vypověděli, že král dal všechno zlato dopravit do Damašku, kde mělo být podle něho v bezpečí. Alexandr se poradil se svými vojevůdci, zlato by mu přišlo vhod pro válečné tažení.

Naše malá armáda porazila perské vojsko, když bylo ještě v plné síle. Ted' se nejen podstatně zmenšilo, ale bezesporu silně poklesl i bojový duch perských vojáků, jejich sebejistota. Kromě toho projevil jejich král nedostatek odvahy, u vladaře neobvyklý. Alexandr byl přesvědčen, že ho ted' Dareios tak brzy nenapadne, jestli se toho vůbec ještě odváží. Byl nemálo udiven, když mu po několika dnech perský vyjednávač přinesl tento dopis:

„Tvůj otec Filip byl přítel a spojenec velkého krále Artaxerxa, ale už za vlády jeho syna Arsa, našeho předchůdce, začal Tvůj otec jako první a bez sebemenší příčiny z perské strany napadat naše satrapy u helénských moří. Když nám pak byla dána vláda nad Asií, nejenže jsi nevyslal nikoho k našemu dvoru, abys utužil staré přátelství a spojenectví, ale vtrhl jsi dokonce s armádou do naší země Asie a způsobil jsi Peršanům mnoho zlého. Proto jsme se sami vydali s našimi národy chránit naši zemi a uchovat říši našemu lidu. Bitva dopadla, jak se zlíbilo bohům. Ted' však žádáme jako král od Tebe, krále, naši manželku, naši matku a naše děti, které jsou v Tvých rukou. Jsme ochotni uzavřít s Tebou přátelství a spojenectví. Zároveň Tě žádáme, abys s Meniskem a Arsimem, našimi vyslanci, poslal své zplnomocněnce, kteří by nám přinesli Tvé záruky a přijali naše.“

Málokdy jsem Alexandra viděl tak překvapeného jako při čtení tohoto dopisu. Chvilí se zdálo, že se dá do smíchu, ale pak ho ovládl hněv a zloba. Neřekl vyslancům ani slovo, pouze na ně vrhl opovržlivý pohled a pohybem ruky jim přikázal, aby počkali před

stanem. Neporadil se ani se svou družinou a netrpělivě zavolal svého řeckého osobního písaře Eumaia.

„Vezmi ten nejlepší pergamen a dobře si ořízni pero, ať si tu odpověď může zřetelně přečíst!“ řekl a začal diktovat:

„Vaši předkové vtrhli do Makedonie a do ostatního Řecka a bez sebemenší příčiny z řecké strany nám způsobili mnoho zlého. Já jsem byl zvolen za vojevůdce Řeků, a rozhodnut splatit Peršanům, čím se na nás provinili, přišel jsem do Asie, neboť jste znovu zavdali podnět k válce tím, že jste podporovali Perintány, kteří urazili mého otce, a do Thrákie, kde jsme vládli, vyslal Óchos vojsko. Můj otec zemřel meči úkladných vrahů, kteří byli — jak jste sami psali v listech rozeslaných na všechny strany — navedeni Vámi.“

Nato přemohly Alexandra bolestné vzpomínky, nebyl s to mluvit dál. Když pokračoval, měl už takovou zlost, že králi přestal vykat, jak bylo v Persii zvykem.

„Spolu s Bagóem jsi zavraždil krále Arsa. Protiprávně, nikoli podle zákona Peršanů, nýbrž s porušením jejich nejsvětějších práv ses zmocnil perského trůnu. Posílal jsi Helénům dopisy, v nichž se o mně nehovořilo ani trochu přátelsky, a to proto, abys je podnítil k válce proti mně. Posílal jsi Spartánům a jiným Řekům zlato, tvoji poslové nakonec uplatili mé přátele a snažili se narušit mír, který jsem Helénům přinesl.“

Z těchto důvodů jsem proti Tobě vytáhl do války. Zvítězil jsem ve spravedlivém boji nejprve nad Tvými vojevůdci a satrapy, nyní i nad Tebou a armádou, jež táhne s Tebou. Díky milosti nesmrtelných bohů jsem se stal pánem země, kterou ještě nazýváš svou. Ti, kteří pod Tvou vlajkou bojovali proti mně a uchýlili se pod mou ochranu, jsou v mé péči. Nikdo není u mne proti své vůli, naopak, všichni se rádi a ochotně podřídili mým rozkazům. Protože jsem se tedy stal pánem Asie, přijď Ty ke mně, anebo — jestliže si myslíš, že bys pak měl důvod k obavám — pošli ke mně své důvěrníky, aby přijali mé záruky. Tady pak můžeš požádat o navrácení své matky, své manželky a svých dětí, anebo co jiného budeš chtít. Budeš vyslyšen, a oč mě požádáš, to dostaneš. Budeš-li mi však opět psát, piš mi jako králi Asie, nikoli jako sobě rovnému.

Své prosby mi, pánu všeho, co bylo Tvé, musíš přednášet s patřičnou oddaností, jinak s Tebou budu zacházet jako s člověkem, který uráží můj královský majestát.“

Král se opět odmlčel. Zřejmě si uvědomil, že se při diktování dopisu vemluvil do stále většího hněvu, možná také, že trochu přehnal své dosavadní úspěchy. Zhluboka se nadýchl a rázně pokračoval:

„Jestli máš jiný názor na otázku vlády, postav se mi znovu v boji na otevřeném poli. Nesmíš však opět prchnout, protože Tě najdu, ať se obrátíš kamkoli!“

Alexandr chvatně sáhl po pergamenu, aby ho podepsal a zavěsil na něj svou královskou pečeť. V poslední chvíli si to však rozmyslel. „Opiš to ještě, abych Dareiův dopis a svou odpověď mohl přečíst shromážděné armádě!“ poručil Eumaiovi. „Teprve pak předám odpověď poselstvu.“

Tak jsem slyšel obsah obou dopisů dvakrát a zapamatoval jsem si ho doslova až dodnes.

Filonikos vyprávěl stále vzrušeněji, prožíval to všechno znovu, ale tentokrát nenašel u své posluchačky pochopení. Co pro ni znamenají dopisy? U jejího kmene dovedl jen šaman psát a číst ty podivné znaky, jež nesou do dálky slova. Gazela si při vyprávění znovu uvědomuje, jak si jsou s Filonikem vzdáleni...

„Tak proto nás tohle všechno potkalo!“ řekne a odebere se ke spánku tak rychle, že to působí jako útek.

31. kapitola

OSTROVY A LODI

Způsobil to Gazelin chladný večerní pozdrav, že Filonikos spí tak neklidně, anebo měsíční paprsek, který padá do stanu a pomalu jím putuje?

Náhle se Filonikos prudce probudí. V polospánku má dojem, že je Gazelino lože prázdné, ale než se stačí přesvědčit, spánek na něj padne znovu jako těžká pokrývka. Když ráno slyší, jak Gazela venku rachotí vědry, s úlevou si oddychne a pomyslí si, že se mu to jen zdálo. Žena si však při práci tiše neprozpěvuje jako obvykle v jasném, svěžím vzduchu, nýbrž pohybuje se unaveně a bez nálady.

Filonikos se nepřehlédl — a Gazela si tak v duchu opakuje, jak v kalném měsíčním světle klopýtala do vršku a nahoře sebrala pár kamenů a naskládala je na sebe. Vytvořila z nich jen malý oltářík pro boha své domoviny. Nemohla mu na něj přinést lepší oběť než trochu bylin, které sbírala denně k obohacení své stravy. Přitiskla na ně obličej a šeptala vroucí modlitby, zmatené a nesouvislé. Sama nevěděla, oč vlastně prosí. Připadalo jí, jako by ztratila nejen vlast a rodinu, nýbrž jako by se sama ztrácela v něčem, čemu nerozumí a co jí nahání hrůzu, hrůzu jako ze smrti. Ale jestliže prosila boha o ochranu před vlivem toho neznámého, jež na ni doléhalo, nebyla asi vyslyšena.

Když na Filonikovi druhý den ráno jasně pozná, že ho urazila, nechápe už sama sebe. Jemu na tom vyprávění zřejmě velice záleží — a ona? Jí šlo zprvu jen, o to, aby tu směla zůstat. Teprve postupně se začala zajímat o jeho vzpomínky z mládí, protože jí mnohé z toho připadalo známé. Když hovořil o královském dvoře, poslouchala to jako pohádku potulných vyprávěčů, v nichž vystupují králové a víly, stvoření ze světa, který — jak se domnívala — ve skutečném světě vůbec neexistuje. A potom, čím více poznávala, že králové jsou až příliš skuteční, tak skuteční, že rozhodují o osudech jich všech, naučila se je nenávidět a musela se přemáhat, aby Filonikovi vydržela naslouchat.

Na něho přitom nemyslela. Copak nemusel být v jejich blízkosti? Copak si nevšimla, že se mu uleví, když o tom mluví, že to z jakéhosi neznámého důvodu potřebuje? Byla nevděčná a sobecká, musí to co nejrychleji napravit.

„Vyprávěj!“ poprosí ho večer hlasem, který od ní ještě neslyšel. „Byla jsem včera unavená... Vyhráli jste bitvu a krále Dareia jste zahnali na útěk. Mohli jste si konečně odpočinout?“

Filonikos několikrát polkne, ale rychle potlačí dojetí a začne.

Ne, přestože jsme na tom byli dobře. Perská flotila nemohla přistát skoro nikde na středoasijském pobřeží. Většina přístavů byla obsazena našimi jednotkami a všude byli dosazeni makedonští či řeckí místodržící.

Parmenión táhl s částí armády na Damašek. Cestu měl volnou, protože Dareios utekl daleko na sever. Přesto by však bylo obtížné dobýt to velké, opevněné město, kdyby se jeho velitel Dareia ihned nezřekl a pevnost nám nepředal. Kromě žen a dětí velitelů tam Parmenión ukořistil dobře naplněnou perskou válečnou pokladnu.

Ale to nebylo ještě všechno, co mu padlo do rukou. Poslové, které vyslal k Alexandrovi, přivedli s sebou čtyři ctihodné vybraně oblečené muže. Když je zavedli před krále, byli lehce spoutáni. Pozdravili ho řecky a přiznali, že byli ze Sparty, Atén a Théb vysláni k Dareiovi.

Nebylo pochyb o tom, že tím Alexandrovi spojenci — mimo beztak nepřátelskou Spartu — závažně porušili smlouvu. Zděšeně jsme se na vyslance dívali a obávali se, že je dá Alexandr ihned uvrhnout do těžkých okovů. Vojáci se k tomu už chystali, ale Alexandr je poslal pryč. Smutně si příchozí prohlížel.

„Je možné, aby se tak počestní muži propůjčili k takové zradě — a navíc v tak ztracené věci?“ zeptal se. „Ty, Euthykle, pocházíš ze Sparty, která se ke korintskému spolku chovala vždy nepřátelsky. Copak v tvé vlasti ještě nepochopili, že jen jednotné Řecko může odolat nepřátelům? Nemohu tě pustit zpátky do tvé domoviny, musíš chvíli zůstat u našeho vojska. Ale jsi vyslanec, a proto nebudeš trpět za omyl svých krajanů. Budeš tu žít v čestném zajetí.“

Vy dva z Théb...! Jistě, musel jsem vaše město tvrdě potrestat, a proto chápu, že mě nenávidíte. Mě samotného mrzí, že jsem si tehdy nemohl počínat mírněji. Tebe, Dionýsodóre, jsem kdysi viděl v Olympii přijímat věnec vítěze a mé srdce bylo s tebou, vzpírá se teď tomu, abys žil v poutech. Až vás pošlu zpátky do trosek vašeho rodného města, oznamte těm, kteří tam ještě žijí, že jim Alexandr dopomůže k lepšímu životu, až se vítězně navrátí.“

Thébané se odkradli, připadalo mi, že se jim v očích lesknou slzy.

Zbyl tam už jen Aténan Ifikrates. Alexandr mu pokynul, aby k němu přistoupil, a chvíli s ním tiše hovořil. Vyslanec na něj hleděl nejprve odmítavě, jako by bojoval sám se sebou. Ale kdo by Alexandrovi odolal, když si zamluvil, že ho přesvědčí laskavostí?

Nemohli jsme zprvu pochopit, proč si toho Řeka ponechal ve svém doprovodu — dokud jsme nepoznali, že je to znamenitý odborník na výrobu zbraní. Zavedl v aténské armádě mnoho novinek. Alexandr dobře věděl, proč ho nechává pracovat pro sebe.

Táhli jsme po pobřeží, které se stáčelo k jihu, a přišli jsme na foinické území. Byla zde bohatá přístavní města, odkud vyplouvaly obchodní lodi na všechna moře. Tato města tvořila jen volný svazek a z vnitrozemí, přes vysoké pohoří Libanon, byla obtížně přístupná. Vzhledem k této izolaci se cítila vždy slabá a pro perského krále bylo snadné získat nad nimi vládu, která pro ně znamenala porobu. Když se Alexandr přiblížil, vyslala k němu většina měst posly a nabídla mu spojení. Tak jsme postupovali rychle vpřed.

Největší a nejmocnější pobřežní pevností byl Tyros. Ležel na ostrově blízko pevniny. Slyšeli jsme toho o něm dost, abychom věděli, že bude velmi obtížné ho dobýt. Když nám i jeho vyslanci nabídli mír, měli jsme z toho zvlášť velkou radost.

Zdálo se však, že to je pouze mír neutrality. Když Alexandr poslům přátelsky odpověděl, že má v úmyslu brzy přinést v jejich slavném Héraklově chrámu oběť svému předkovi, poslové náhle odjeli. Když se vrátili, prohlásili, že tyrský král je ochoten vyhovět Alexandrovi ve všem, co se bude týkat jeho území na pevnině, ale ostrovní město samotné že chce před cizinci uzavřít a nepustit do něj ani jediného Peršana a Heléna.

To bylo pro nás první těžké zklamání od vítězství u Issu. Od té doby se všechno vyvíjelo příznivě. Nejlepší části perského loďstva tvořily foinické lodi, které se však od flotily většinou odloučily a vrátily do domovských přístavů. Jejich příkladu následovaly lodi velkého ostrova Kypru, přestože nám dosud nenabídly spojení. A teď? Byla to jen svévole tyrského krále?

Mysleli jsme si to. Trvalo dlouho, než jsme pro to dostali vysvětlení.

Alexandr považoval za správné upozornit své velitele a vojáky na vážnost situace. „Musíme se obávat, že se loďstvo opět spojí s Peršany, jestliže se nám Tyros postaví na odpor,“ řekl mimo jiné. „I Atéňané budou nejistí spojenci, dokud nezískáme jasnou převahu. Při tažení do Egypta nás nesmí žádný nepřítel ohrožovat zezadu.“

Dále Alexandr řekl, že se mu zdálo, že ho jeho předek Hérakles bere za ruku a vede do Tyru a že to věstec Aristander vyložil tak, že Alexandr Tyros dobude, ale až po nesmírném úsilí, protože i Hérakles vykonal své velké činy pro blaho lidí teprve po nesmírném úsilí. Skutečně se mohl každý přesvědčit sám, že dobýt Tyros bude vyžadovat téměř nadlidských sil.

„Leží na skalnatém ostrově a zdá se nedobytný,“ vyprávěli zvědové. „Směrem k moři je přirozená ochrana, jakou poskytuje voda, ještě zesílena mohutnou zdí. Jen směrem k pevnině jsou hradby trochu slabší.“

Vnikli jsme nejprve do starého Tyru. Naše kroky se rozléhaly mezi domy. Nikde nebylo vidět ani človíčka, jen tu a tam si toulavý pes hledal v odpadcích něco k žrádlu anebo se v koutě vyhřívala kočka. Utekli obyvatelé do hor, anebo se stáhli do pevnosti? Nikdo nám to nemohl říci.

Když jsme se dívali na pevnost, připadalo nám, že její hradby mohou překonat jen ptáci. Alexandr se však bezstarostně smál a řekl Héfaistiónovi, který jel na koni vedle něho: „Tamhleto se nám jako ostrov moc nelíbí. Co myslíš, neměli bychom z toho udělat část pevniny?“

Héfaistión byl také mladý a bujarý. Tomuto žertu se však zasmál jen nuceně. „To by byla asi příliš těžká práce i pro Hérakla,“ odpověděl. „Nemohl bys na to získat nějakého Kyklopa?“

Užasli jsme, když jsme druhý den poznali, že Alexandr myslel svůj nápad vážně. Už před několika dny vyslal Thráky, aby v Libanonu porazili co nejvíc vysokých cedrů. Osekali z nich větve, kmeny skutáleli z kopců, ve vodě je svázali a vory dovlekli při pobřeží k městu. Pod vedením zkušených stavitelů mostů vojáci zaráželi do mělkého moře od starého Tyru směrem k pevnosti jeden kmen vedle druhého. Kamení na vyplnění mezer poskytovaly

opuštěné domy na mořském břehu. Vojáků bylo na tu práci dost, činili se horlivě, když viděli, že si první koš naplnil sutí sám Alexandr a vysypal ho mezi kůly. Stavba hráze rychle pokračovala.

Tyřané zřejmě hned nepochopili, co má Alexandr v plánu, a první dny se chovali vyčkávavě. Proto byla práce na slunci a za mořského větru zprvu příjemná, vojáci si při ní zpívali a vyprávěli si veselé historky. Když se dostali dál od břehu, byla voda hlubší a brzy nemohl nikdo pracovat vestoje na dně. Hráz bylo třeba pracně prodlužovat z hotové části. Když jsme se přiblížili k hradbám na několik set kroků, objevili jsme tam jednoho jitra mnoho vrhacích strojů. Chvilku nato k nám začaly létat šípy a kameny, hustě jako kroupy.

Alexandr s tím počítal. Jako při každém obléhání dal i zde postavit pojízdné věže ověšené ze tří stran spleteným proutím. Pod jejich ochranou jsme mohli pracovat dál. Na věžích stály také stroje vystřelující šípy na pevnost.

Tam, kde bylo moře dost hluboké, nasadili teď Tyřané válečné lodi. Pak jsme utrpěli první ztráty na životech. Ostrření vojáci však přes všechno nebezpečí pracovali dál.

Na odvrácené straně ostrova byly zátoky, do nichž jsme neviděli. Tyřané tam potají postavili něco, čím se jim podařilo dokonale nás překvapit. Jednoho dne jeden z našich vojáků s výkřikem ukázal na několik blížících se lodí. Ostatní se na ně zadívali s vytřeštěnými očima, potom zahodili nářadí a beranidla a běželi po hrázi zpátky.

Blížila se k nám zápalná loď. Tyřané přesekli lana, kterými ji vlekli. Příznivý vítr hnal loď se vzdutými plachtami k hrázi. Na bocích lodi byly připevněny široké plošiny a na nich ležely suché větve a sláma, smůla a síra a jiné snadno zápalné látky. Posádka stála poblíž s pochodněmi, na rozkaz je hodila na hromady hořlavého materiálu. Vzápětí námořníci naráz skočili z odvráceného lodního boku do vody a tím ji ještě postrčili dopředu. Opuštěná loď vzápětí narazila do naší hráze. Závan větru shodil hořící otepi na hráž. Pach spáleniny zesílil, věže doutnaly a čadily a nakonec vzplály jasnými plameny.

Podporován větrem, šířil se oheň šílenou rychlostí. Střechy,

lešení, proutěné stěny — to všechno jasně vzplálo. Pak připluli k hrázi, kterou nikdo nebránil, Tyřané znovu. Dlouhými háky kůly vyvrátili a stroje, které oheň dosud ušetřil, strhli do vody. Vnitřek hráze zbavené ochrany pobořily mořské vlny. Netrvalo dlouho a hráz, která nás stála tolik práce, se až na pobřežní část propadla do moře. Stáli jsme na břehu a jen jsme se dívali, jak šípy, jimiž jsme stříleli po útočnících, vítr zahání zpátky a sráží do vln.

32. kapitola

BOJ NA MOŘI

Večer zůstali v Alexandrově stanu jen Parmenión a Héfaištió. Všichni tři byli bledí a vypadali zdrceně. Radili se, ale jen proto, aby přehlušili své starosti. Mluvili stále prudčeji, ale nevedlo to stále k ničemu. Měli různé návrhy. Když však Alexandr prohlásil, že by armáda měla vyrazit dál a Tyros zanechat nedobytý jako kdysi Halikarnassos, namítl Parmenión, že by se pak foinická flotila mohla znovu připojit k Peršanům a vpadnout nám do zad. Když Héfaištió řekl, že by se armáda mohla vydat přes hory do vnitrozemí, měli ostatní dost důvodů i proti tomu. Ano, každý zavrhl vlastní návrhy po chvíli sám. Pak už neříkal nikdo nic, všichni tři hleděli zoufale před sebe.

„Postavit znovu!“

Byl jsem to opravdu já, kdo ze sebe vyrazil tato slova? Zazněla ve stanu podivně. Zděšeně jsem se přitiskl ke stěně a rád bych je býval vzal zpátky. Jak jsem se mohl opovážit zúčastnit se rady?

Avšak ti tři si mě ani nevšimli, vypadalo to, jako by věřili, že dostali znamení od bohů. Zdáli se teď ještě bledší než předtím.

„Zavolejte stavitele,“ poručil král. Když proti tomu chtěli ostatní něco namítnout, umlčel je pohybem ruky a nepromluvil,

dokud stavitelé nevešli. Nerozuměl jsem, o čem s nimi hovořil. Hučelo mi v uších, tak zděšený jsem byl sám nad sebou. Ani oba vojevůdci nezasahovali do hovoru. Alexandrova tvář se rozjasnila. Viděl nové možnosti...

Hned druhý den ráno se znovu začalo se stavbou hráze. Tentokrát však byla podstatně širší, takže uprostřed bylo místo na větší počet věží a ochranných střech, odkud mohli vojáci hasit, kdyby nás nepřítel znovu napadl ohněm.

Alexandr svolal jízdu hetairů a přehlédl ji. Pečlivě si muže vybíral, každému třetímu či čtvrtému pokynul, aby odjel stranou k ostatním vyvoleným.

„Vyrázíme na Sidón!“ zvolal a postavil se do jejich čela.

Vybral si opravdu dobře. Od začátku tažení ještě neměl za sebou tak skvělý oddíl — jeli za ním ti nejstatnější, nejkrásnější, s nejlepšimi zbraněmi a brněním a s očima, které se blýskaly elánem. Nikdo by na nich nepoznal, že mají za sebou už tak dlouhé tažení. Rezervní koně, které jsem vedl v určitém odstupu za nimi, mi tančili pod rukou, dokonce i na ně se přenesla bojechtivá nálada.

Kolem sidónského přístavu se shromáždilo asi sto foinických lodí. Šlechtici, kteří jim veleli, se doslechli, že skoro všechna jejich rodná města jsou v Alexandrových rukách, a odloučili se proto od zbytku čistě perských jednotek. Nerozhodně tu kotvili se svými loděmi. Když spatřili, jak Alexandr vjel do města obklopen skvělým jízdním oddílem, rozzářily se jim oči. Za bouřlivého volání posádek vítajících Alexandra mu dali své lodi k dispozici.

Ale co to? Všechny pohledy se obrátily k moři. Objevily se tam lodi, jejichž vzduuté plachty hnané příznivým větrem se blížily k přístavu, nepřehledné jako hejno tažných ptáků na jaře, flotila ještě početnější než foinická. V určité vzdálenosti od přístavu všechny plachty naráz sjely na paluby, objevila se vesla, vítr k nám zanesl útržky zpěvu, do jehož taktu jimi veslaři pohybovali. Potom všechny lodi zakotvily v širokém půlkruhu kolem přístavu.

Pochybovali jsme, že sem tato velká flotila válečných lodí připlula s mírumilovnými úmysly, ale Alexandr to považoval za jisté. „Pozdravíme kyperského knížete a jeho flotilu s úctou, která

mu náleží!“ řekl. Nato vylétly na stěžně všech spřátelených plachetnic vlajky, posádky nastoupily v bezvadném pořádku na paluby. Ale kdo se vyznal jen trochu v mořeplavectví, věděl, že z tohoto postavení mohou okamžitě zaujmout svá místa a dát se do boje.

Od admirálské lodi se odpoutal člun a zamířil do vlastního přístavu, jehož vjezd byl jako u všech přístavů tak úzký, že jím mohlo proplout jen několik málo lodí současně. Admirál přišel sám nabídnout Alexandrovi spojenectví.

Tak jsme mohli později vyplout k Tyru s obrovskou flotilou. Nešlo jen o to, aby chránila stavitele hráze před nepřátelskými loděmi, Alexandr chtěl město napadnout i z moře. Nebylo to snadné. Na hradbách, i tak dost vysokých, postavili Tyřané dřevěné věže. Že vrhací stroje mohly vystřelovat kameny a zápalné šípy z tak velké výše, zvětšovalo jejich průraznost. Útočící lodi se zatím ještě držely v opatrné vzdálenosti, jako by narážely na překážky, které jsme si nedovedli vysvětlit. Vypadalo to skoro, jako by jim nějaká magická kletba bránila, aby se přiblížily k pevnosti.

Potom dostal Alexandr hlášení, že v moři jsou velké kameny, které by mohly prorazit lodní kýly. Tyřané měli velké zkušenosti a mnoho prostředků na zabezpečení svého města. Nezbylo nám nic jiného než zakotvit a z lodí pomocí smyček a navijáků vytahovat kameny z vody. Posádky se přitom musely bránit nepřátelským lodím, které připlouvaly až k nim a snažily se dlouhými háky přetnout lana navijáků.

I my jsme měli na lodích vrhací stroje, jimiž jsme nepříteli udržovali v bezpečné vzdálenosti. Ale přesto jsme při té těžké práci nezůstali dlouho nerušení.

„Co je zase tohle?“ zvolal Alexandr a ukázal na místo, kde vystříkla voda. „Ti tyrští námořníci jsou opravdu odvážní!“

Viděl jsem mu na tváři, že dává jen nerad lukostřelcům rozkaz, aby stříleli na statečné plavce, kteří chtěli pod vodou přeříznout naše kotevní lana. Šípy je zasáhly jen zřídka, muži se uměli znamenitě potápět a zmizet pod vodou. Naštěstí jsme měli na lodích dost řetězů, které nemohl nikdo přeříznout. Podařilo se nám jimi odstranit kameny z plavební dráhy.

Druhý den ráno zamířily kyperské lodi k přístavu, obrácenému směrem k Sidónu. Našly ho uzavřený plachtami, za nimiž se zdánlivě nic nehýbalo, takže nemohl nikdo vědět, co mají Tyřané v plánu. Naši spojenci se rozhodli vyčkávat. Byl vlhký den, mořský vítr vál mírně nad palubami, na nichž odpočívaly posádky.

Z naší lodi, kotvící blízko břehu, se dal Alexandr odvézt k svému stanu, kde jako obvykle v tuto dobu při obědě přijímal hlášení od pozemního vojska a vydával rozkazy. Toho dne se tam naštěstí nezdržel tak dlouho jako obvykle. A tak si stráž v koši jeho lodi všimla první, jak se plachty uzavírající tyrský přístav naráz rozhrnuly. Z přístavu vyplula skupina mohutných lodí. Některé neměly jen tři řady veslařů nad sebou, nýbrž čtyři a pět. Pluly potichoučku, nebylo slyšet ani zpěv veslovoda, který obvykle udával takt. Bylo obdivuhodné, jak pravidelně dokázali námořníci veslovat i bez něho.

Na kyperských lodích nebyli na přepad připraveni. Aby naše spojence ještě více polekali, dali se Tyřané znenadání do hlasitého křiku a veslovali ze všech sil. Podařilo se jim několik kyperských lodí poškodit tak, že se potopily, jiné zahnat ke břehu a tam zničit.

Nato zasáhl Alexandr se svou lodí a několika dalšími bojeschopnými plavidly. Některým dal rozkaz, aby zakotvily před vjezdem do ostatních tyrských přístavů, jiným, aby veslovaly proti útočníkům.

Sotva však stráž na hradbách zpozorovaly, že se protiútok účastní sám Alexandr, daly svým lodím rozkaz k ústupu. Protože bojová vřava přehlušovala všechny zvukové signály, dávaly vzdálenějším lodím znamení ohněm. Avšak posádky si jich hned nevšimly. Jen několika lodím se podařilo uniknout do přístavů, mnohé naši námořníci zničili, jiné zajali a dovlekli ke břehu, aby je později používali sami.

Tyřané vyrostli u moře. Ukázalo se, že jsou znamenití plavci. Posádky neutrpěly skoro žádné ztráty. Když byla jejich loď přemožena, naskákali muži do moře a doplávali na hladině či pod hladinou zpátky do přístavu.

Mezitím se našim vojákům podařilo dostavět hráz skoro až k pevnosti. Obležení tam zesílili hradby kamením tak, že s nimi nic

nepořídila ani naše nejlepší beranidla. Ale naši vojáci naložili obléhací stroje na nákladní čluny. Obepluli s nimi pevnost a na jihu, směrem k Egyptu, objevili slabší zeď, kterou pobořili. Avšak makedonské oddíly, které tudy směle vnikly do města, byly odraženy a musely se zachránit na lodích.

Až za tři dny se nám podařilo za příznivého větru proniknout k městu dost rychle a v dostatečném počtu. Prudkost našeho útoku přinutila obránce k ústupu a naši vojáci se po padacích mostech dostali na pevninu a otvory v hradbách do města. První oddíl vedl Admétos, mladý vojevůdce, kterého si král velice cenil. Když ho zasáhlo kopí, Alexandr zbledl a odvrátil se, zdálo se už, že chce dát rozkaz k ústupu. Překonal však bolest a brzy se se svým oddílem dostal na ochoz, táhnoucí se za prvními hradbami. Postupovali po něm snadno vpřed, dobyli královský hrad a pronikli do města.

Také foinické lodi prorazily uzávěry jižního přístavu. Podařilo se jim zničit plavidla, jež tam kotvila. Do přístavu naproti Sidónu, který ani nebyl uzavřen řetězy, vpluli Kypřané. Brzy jsme měli ve své moci všechny hradby.

Tyřané byli houževnatí. Shromáždili se u chrámu zakladatele města Agénora a bránili se do posledního dechu. Rozdmýchali tím zuřivost našich vojáků, kteří si dobře pamatovali, že nepřítel probodl na hradbách, všem na očích, několik zajatců z ukořistěných lodí a svrhl je do moře. A tak teď nikoho nešetřili, pronásledovali každého muže, který se dal na útěk, a pobíjeli i ženy a děti.

Alexandr konečně objevil svatyni svého předka Hérakla, který — jak se praví — se stal bohem za své činy pro blaho lidstva. Byl to týž chrám, kde chtěl Alexandr podle svého původního návrhu přinést mírumilovnou oběť. Král Azemilkos to odmítl a spolehl se na nedobytnost své pevnosti. Teď tam hledal ochranu s několika vyslanci z tyrské severoafrické kolonie Kartága.

Alexandr ctil svého předka a uznal jeho ochranu. Mnohým z nás však připadalo nespravedlivé, že daroval život králi, který byl odpovědný nejen za smrt zajatců zavražděných na hradbách.

Když Alexandr po těžkých bojích, které nás zdržely u Tyru přes půl roku, chtěl konečně přinést Héraklovi oběť, zastoupil mu cestu velekněz. Dlouhé vlasy měl vybledlé stářím, postavu vyhublou,

avšak napřímil se a řekl zvuchým, pevným hlasem: „Vítězi sluší, aby byl shovívavý a podřídil se božím zákonům. Hérakles se ti odvděčí, že jsi ušetřil Azemilka a přijal ho za spojence. Pověř ho, aby oběť přinesl za tebe! K prastarým zásadám tohoto chrámu patří, že tu smí obětovat jen ten, koho jsme my, Héraklovi služebníci, pomazali na tyrského krále.“

Viděl jsem, jak sebou Alexandr škubl a o krok ustoupil. Těžce oddychoval, tvář se mu chvěla. Tu jsem si i já vzpomněl, jak vyslanci nabídli králi přátelství a jak se pak obrátili a smutně odešli. Proč nepromluvili v pravý čas? K tomuto těžkému boji došlo jen proto, že si mysleli, že se Alexandr přinesením oběti chce stát tyrským králem! Jen kvůli tomuto nedorozumění musely zemřít tisíce lidí!

Alexandr dlouho mlčel, pak poslal pro Azemilka, aby přinesl oběť jeho jménem. Slavnost, kterou v Tyru uspořádal na počest svého božského předchůdce a svého vítězství, byla nejskvělejší od začátku války. Velká flotila kotvící kolem města vztyčila všechny vlajky. Před chrámem se konaly závody řeckých pěvců a básníků a v aréně boje atletů, ukončené během s pochodněmi. Stroj, který prorazil první otvor do hradeb, byl postaven do Héraklova chrámu jako obětní dar.

Ještě za obléhání Tyru poslal Dareios Alexandrovi nový dopis. Pochopil zřejmě, že ani ty nejpevnější hradby nedokáží natrvalo zadržet naši armádu, neboť navrhl tentokrát zcela jiné podmínky.

„Za svou rodinu Ti nabízíme deset tisíc talentů výkupného. Jsme ochotni odstoupit Ti všechnu zemi jižně a západně od Eufratu až k řeckému moři a stát se Tvým přítelem a spojencem. K upevnění tohoto spojení ti nabízíme za ženu svou nejstarší dceru.“

Mladý král překypoval tehdy takovou zlostí a bojechtivostí, že se tomu všemu jen posměšně smál. „Nepotřebuji jeho peníze a část jeho země,“ zvolal. „Brzo mi bude patřit celá. Jeho dcery jsou i tak v mé moci, mohl bych s nimi udělat, co by se mi zlíbilo.“

Potom se na jeho tváři objevil mírnější výraz. „Jeho dcery... Dareios se nestydí ty bezmocné dívky přímo prodávat a posílat do manželského lože už jako děti... Už proto...“

U Tyru jsme tehdy ještě ničeho nedosáhli, a když král ukázal

Dareiův dopis svým vojevůdcům, všichni na sebe významně pohlédli. Jako obvykle promluvil za starší z nich Parmenión: „Kdybych byl Alexandrem, přijal bych jeho podmínky a skoncoval bych s touto krvavou válkou, jejíž konec je nejistý.“

Alexandr na něj vrhl zlostný pohled a povýšeně odpověděl: „Já bych je také přijal, kdybych byl Parmeniónem!“ Potom starší generály, kteří sloužili už jeho otci, pro tento den propustil a nechal u sebe jen Héfaistióna a Kratera, své vrstevníky a přátele, a nadiktoval Eumaiovi odpověď.

33. kapitola

LOV

Roztržitě a rozmrzele přechází Filonikos příští den z místa na místo. Rozrušilo ho, když si vzpomněl na odcizení, které tehdy nastalo mezi Alexandrem a starými generály. Dvojnásob se ho dotklo, že na Gazelině tváři spatřil cosi jako škodolibost. Škodolibost nad tím, že odhalila další chybu na králově charakteru. Vzalo mu to chuť pokračovat ve vyprávění.

„Půjdu dnes na lov,“ zavolá na ni jako mimochodem trochu povýšeným tónem. „Pod ochranou psů tu jistě stačíš na všechno sama.“

Co je Gazela s ním, podařilo se tak Filonikovi už několikrát opatřit potřebné maso, ale zůstal přitom vždy poblíž tábora a spokojil se s malou kořistí. Dnes se chce podívat dál a nevázat se na čas. Vydá se po pěšině do kopce, kde si se svrštělým čelem prohlédne prostý oltářík. „Mohla ho postavit jen ona,“ zamumlá. „Ale proč tak potají? Projevil jsem jí důvěru, a ona se chová, jako by byla němá. Co mám dělat?“

Svěží vzduch na pahorcích zvedajících se podél údolí s řekou mu brzo zlepší náladu. Ráno po noci strávené v malé jeskyni se skoro cítí jako kdysi dávno, kdy bezstarostně chodil na lov s

otcem. Malou gazelu, kterou složí u napajedla, si hodí přes ramena, ale je to lehké břemeno a nadlouho nevystačí. Filonikos ještě nepomýšlí na návrat, zvláště když zahlédne, že se na kopci v dálce cosi hýbá. Opatrně se tam plíží. Oči se mu rozšíří úžasem. Jestliže očekával cizokrajné zvíře, které se v lesích jeho vlasti nevyskytuje, žasne teď nad tvorem, kterého tak dobře zná od dětství. Spásá skrovnou trávu rostoucí na svahu a je tak neopatrný, že ho Filonikos může z malé vzdálenosti snadno a bezpečně zabít kopím. Když si ho hodí na ramena, cítí přes hustou měkkou srst jeho váhu. Je podstatně těžší než první kořist. Filonikos se usmívá. Budou mít maso na delší dobu. Gazela ho jistě dovede nasolit. Bude mít radost, že se Filonikos stará o zásoby — mají teď větší spotřebu, neboť psi jsou zdatní jedlíci.

Oba se k němu také hned s hlasitým štěkotem vyřítí. Žena jde za nimi. Usmívá se na něj, zdá se, že jí také chyběl. Filonikos si po té delší nepřítomnosti všimne, jak se u něho zotavila, jak se její propadlé tváře zakulatily.

Ale co to? Gazelina tvář se náhle zkříví. Zděšeně pohlédne na jeho kořist, potom si zakryje obličej rukama a s pláčem uteče.

Filonikos se překvapeně zastaví. Chce zavolat, ale ozve se jen zpola potlačená kletba. Co to s ní zase je? Jako by byla očarovaná! Snad ji nemrzí, že ulovil gazelu, třeba ji považuje za svou patronku? Kdoví, jaké pověry jí straší v mozku! Cosi ho přinutí opovržlivě zašeptat: „Barbarka!“

Když ji však spatří, jak leží ve stanu a pláče, zvítězí v něm soucit. Gazela na něj pohlédne, vědoma si své viny, a zašeptá: „Odpusť! Vím dobře, že jsi hodný, že se o mne staráš jako o sebe samotného. Ale jak jsem spatřila tu ovci, první po mém neštěstí, a jak ti visela mrtvá na ramenou... z úzké tlamy jí ještě kapala krev...“

„My jsme odjakživa chovali ovce a zabíjeli je...“

„Jistě, my taky. Ale tady... V tomhle kraji přece ovce nejsou. Tuhle sem určitě zavlekli vaši vojáci a ona byla jistě šťastná, že jim unikla, že získala svobodu. A pak přišla o život!“

Filonikos zavrtí hlavou. Není s to rozrušenou Gazelu uklidnit, a tak musí celou ovci rozdělit a nasolit sám, zatímco Gazela opéká na rožni druhou kořist.

Po loveckém výletu je tak unavený, že druhý den spí. Koně najde na ohrazeném pastvisku, ve vědrech je nabraná voda a psi sbírají zbytky kostí, které dostali na tento den, ale po ženě není nikde ani stopy.

Filonikos si nejprve myslí, že se zdržela při hledání bylin. Když se však nevrátí ani do poledne, přepadne ho strach, který se stále stupňuje a nakonec změní v hněv. Ty její včerejší slzy?! Nad ovčí, která, jak říkala, získala opět svobodu! Třeba se chce osvobodit i ona, osvobodit od něho? Prosím, ať to udělá...!

Ne, tak snadné to není! Zvykl si na ni, myslí, že na ni má po tom všem právo. Včera ji utěšoval — a ona dostane najednou roupy! Odejde si! Vynořují se v něm vzpomínky na to, co zažil na knížecích dvorech... Připadá mu teď, že se tam ženám dařilo příliš dobře, a proto že svým mužům ztěžovaly život, jak jen mohly. Ne, ženy vojáků a rolníků si něco takového dovolovat nesmějí!

Ale ani jeho hněv nemá dlouhé trvání, vystřídá ho opět strach. Dlouho neviděl poblíž tábora žádná dravá zvířata, jsou tu také psi. Ale přesto by se mohlo stát... Nemůže se zcela zbavit víry v neviditelné nepřátele pohybující se tak neslyšně, že si jich nevšimnou ani lidé, ani zvířata. Nezažil v téhle cizí zemi už leccos, o čem se mu doma ani nesnilo? Ačkoli by si měl říci, že s takovými nepřáteli stejně nic nepořídí, uvažuje, zda nemá tábor, a dokonce i milované koně zanechat pod ochranou psů a jít ženu hledat.

Gazela mezitím stoupá do kopce lehkým krokem lidí, kteří vyrostli v horách. V ruce nese malý pytel. Filonikos jí musel včera přesně popsat, kde ovci objevil. Dostala nápad, ale nechtěla o něm mluvit předem, protože má malé vyhlídky na úspěch. O čem se mluví předem, to je prozrazené a ztracené, věřili u nich doma. Teď se Gazela plíží na popsané místo stejně neslyšně jako včera lovec, možná ještě tišeji, téměř jako duch. Že by to bylo tady?

Gazela se rozhlíží a prohlíží půdu. Tu její zkušené oko rozezná sotva viditelný otisk rozpolceného kopýtko. Sáhne do pytlíku, maličko zaváhá, protože si uvědomí, že ho naplnila z mužových zásob bez jeho vědomí, a potom nasype na nedaleký balvan hrst hrubého bílého prášku.

Gazela vyrostla v přírodě, naučila se trpělivosti. Kromě toho se ve stínu trpce vonícího keře s úzkými lesklými lístečky dobře leží. Hudba nesčetných hmyzích křídel ji uspává, ale přestože se jí víc a víc čas od času zavřou, nepřestává pokukovat ke kameni.

Hodiny míjejí. Naděje, radostná a zářivá, která se v ní zrodila jako motýl, teď jako motýl beze stopy odlétá. Jak vroucně si to přála, jak krásně si vymyslela, co pak udělá! Unaveně vstane a protáhne si ztuhlé nohy. Pohlédne naposled ke kameni. Ale... neodráží se tamhle od skalní stěny kudrnatý hřbet? Blíží se a zase vzdaluje.

Náhle se v té pustině ozve něžný zvuk. Kdo ho vydal? Ovce nastraží uši. Znělo to jako volání jehněte. V ovci se probudí mateřský instinkt. Pomalu, opatrně jde blíž. Když se octne u balvanu, zpozoruje něco, co přehluší první podnět: se zaujetím kámen olíže.

Zdá se, že volání nezaslechla jen tato ovce, neboť vzápětí se objeví další dvě a mladý skopec. Všechna zvířata chtivě olizují balvan, přestože na něm už skoro nic není. Potom zvednou pátravě hlavy.

Náhle se před nimi cosi objeví, ovce se polekají a připraví k útěku. Tu Gazela znovu napodobí úpěnlivé a bezmocné volání jehněte a zároveň ovcím podává ještě mnoho, neuvěřitelně mnoho lesklého bílého prášku. Dovede s ovcemi zacházet — do večera je přiměje k tomu, že s ní přenocují v jeskyni, v téže jeskyni, která předtím poskytla úkryt Filonikovi.

Než jeskyni za rozednění opustí, nahází do ní dostatek trávy a větviček a pak ji uzavře kamennou zídou. Do tábora přijde právě ve chvíli, kdy se Filonikos chystá odejít.

Nedopřeje mu čas, aby dal najevo hněv či radost, tak naléhavě ho vybízí, aby šel s ní. A společně se jim podaří dovést stádečko do tábora a zahnat ho do jedné ohrady pro koně. Zářícíma očima se Gazela podívá na muže, který nemůže pochopit, jak se jí to podařilo, a div už zase nevěří v nadpřirozené síly. A tak se musí Gazela konečně rozhovořit, a podívejme, jde jí to docela dobře. Její jazykové znalosti se při Filonikově vyprávění podstatně zvětšily.

„Brzy je ostrůvek, vlna se nám bude hodit!“ řekne Gazela.

„A potom... jedna z ovcí bude mít mladé. Když ji budeme dobře krmit, zbude mléko i pro nás.“

Nejen pro Gazelu, i pro Filonika znamená to stádečko milé, vroucí vzpomínky na dětství. Nejvíc ho však překvapí, jakou má Gazela radost, že mu mohla dát tento dárek. Zdá se, jako by tím ze sebe shodila nějaké břímě. Stíny, které jí zatemňovaly mysl, se rozplynou jako letní mráčky. Filonikos se k ní chová šetrně, cítí ještě zděšení z jejího zdánlivého útěku. Je rád, že Gazela žije bezstarostně pro přítomnost a nemyslí zřejmě ani na minulost, ani na budoucnost. Později ho sama požádá, aby pokračoval ve vyprávění.

34. kapitola

SYN AMÓNŮV

Léto vrcholilo. Vojákům tekl pot po čele, když pochodovali s těžkými zbraněmi k jihu.

„Táhneme do Egypta!“ Ta zpráva se šířila od úst k ústům a na tvářích vojáků se přitom zračilo všelicos — rozhodně všechny stupně zvědavosti a strachu. Nikdo nevěděl, kdo v té vzdálené zemi vládne a proč s ní musíme válčit, ale o kouzelné moci jejích kněží slyšeli už všichni.

„Když budou chtít, neuděláme tam najednou ani krok!“

„Proti jejich kouzelným zbraním je každý čestný boj marný!“

„Říká se, že dovedou zabít člověka pouhým pohledem!“

Později jsme se dověděli, že si Peršané podmanili i tuto velkou, vzdálenou a kdysi mocnou říši.

Byli jsme všichni překvapeni, když jsme na egyptské půdě nejdříve nikoho nepotkali. Z nemnoha nuzných venkovských chýší, na které jsme narazili na místech, kde půdu zúrodnil pramen, nevyšel jediný člověk, jen osli a velbloudi se pásli poblíž. Konečně

se k nám v jedné větší vsi odvážilo přistoupit pár mužů. Plaše se rozhlíželi, potom zvedli ruce na pozdrav a padli před námi na zem.

Později k nám dorazilo poselstvo. Vedl je perský místodržící Mazakes, který byl ochoten podrobit se nám. Měl zřejmě jen malou armádu a Amynta, který uprchl se svými žoldnéři, dal zavraždit. Věděl také, že v zemi nemá oporu, protože pod nucenou nadvládou perského krále Egyptané trpěli.

Postupovali jsme dál k severu a přišli jsme na území, jímž protékalo mnoho ramen ústí velkého Nilu. Půda tu byla stále bažinatější. Potřebovali jsme domorodé vůdce, abychom našli schůdnou cestu. Nakonec jsme dorazili k přístavu v Pélusiu a zaradovali jsme se, když jsme tam spatřili vznosné lodi, které sice nebyly postaveny v Řecku a které neřídili Řekové, ale které jsme od Tyru považovali za své. Připluly sem pod Héfaistiónovým velením. Král je vyslal dál proti proudu Nilu a s pozemní armádou táhl do Memfidy.

Jako ve všech dobytých zemích obětoval zde místním bohům. K našemu údivu byl tamějším bohem černý býk s bílou lysinou na hlavě. Barvou se podobal Bukefalovi, ale jeden Egyptan mluvící řecky nás vyplánil, že jejich boha přirovnáváme k nějakému zvířeti. „Sídlí v něm duše boha Osirise,“ vysvětlil nám. „Že je to ten pravý, lze poznat na mnoha skrytých znameních.“ Tato znamení však nám, kteří jsme byli jiné víry, nechtěl blíže popsat.

Žasli jsme, když jsme viděli, že býka krmí a napájí ze zlatých nádob a že se ze dvora může podle vlastní volby odebrat do dvou bohatě zařízených komnat. Jakmile to učinil, sešli se kněží a radili se. Jeho volba měla zřejmě význam věštby.

Náš egyptský přítel k nám znovu přistoupil: „Když sem vtrhli Peršané vedení krutým králem Kambysem, dopustili se velkého zločinu: zabili Apisova býka!“ zašeptal nám s očima vytřeštěnými hrůzou. „Teď se jim bůh pomstí a připraví je o nadvládu.“

Alexandr si počínal moudřeji. Obětoval býka zrzavé barvy. Divil jsem se, co může Apisovi, který pro mě byl i nadále býkem, záležet na tom, je-li poražen jeho bratr. Ale táhli jsme už i zeměmi, kde se bohům majícím lidskou podobu přinášely lidské oběti.

Gazela náhle vstane. Slíbila Filonikovi, že jeho vyprávění

nebude rušit poznámkami, aby pokračovalo rychleji. Teď se však už nemůže přemoci.

„A kolik obyvatel zemí, jimiž jste prošli, muselo zemřít, aby se váš Alexandr stal veliký a mocný?“ zeptá se. „Nebyli to také lidé jako on?“

Filonikos na ni nechápavě pohlédne. Nedá se vyrušit a vypráví dál.

Alexandr dal hodně na své učence a byl vždy ochoten vyslechnout i cizí vědce. Už jeho otec Filip nabízel pohostinství učencům cizích kmenů a bohatě je obdarovával. Alexandr teď vyhledával styk s věhlasnými egyptskými kněžími, kterých se jeho vojáci zprvu báli. Armádě dovolil navštěvovat cizí chrámy.

Prostý egyptský lid však musel zůstat na nádvořích a stejně tak směli i naši vojáci sledovat jen zdálky obřady, které kněží vykonávali před posvátnými komnatami a při nichž jako by se děly zázraky. Jen v Alexandrově doprovodu směl ten či onen vejít do vnitřních prostor, kde panovalo šero a kde kněží své tajemné úkony spíš skrývali, než předváděli. Při obřadech stoupal k nebi podivný barevný kouř a ozývala se záhadná slova a zvuky, ale nedalo se poznat, odkud přicházejí, rozsvěcovala se oslnivá světla, hýbaly se dveře a sochy, aniž se jich někdo dotkl.

Už zvenčí nám ty stavby připadaly zvláštní a tajuplné. Uprostřed pouště jsme narazili na obrovské památníky, které stály na rovném písku jako hory a byly větší než kterákoli nám známá budova. Byly to hrobky dávno zesnulých králů. Dověděli jsme se, že každý, kdo si to mohl dovolit, dal si už za života vybudovat co největší náhrobek anebo prostornou jeskyni. Jeho dělníci a otroci se měli tvrdou prací postarat o klid budoucího mrtvého, zatímco jim samotným nebyl po celý život dopřáván ani klid, ani radost. Dostávali jen skromně najíst, avšak do hrobek museli stavět zlaté mísy plné vzácných jídel.

Kamenné sochy bohů se podobaly obrovským lidem se zvířecími hlavami. Kromě toho zde uctívali různá živá zvířata, z nichž jsme nejlépe znali býka Apise. Noví pro nás byli obrovští krokodýli, kteří se líně rozvalovali na březích Nilu, jako by spali, a jen zřídka otvírali

malá potměšilá očka. Když se k nim přiblížila živá bytost, bleskurychle po ní chňapli. V určitých chrámech leželi jako bozi u zlatých nádrží, stále plných ryb a masa. V jiných chrámech chovali lvice jako zástupkyně bohyně Sachmet se lví hlavou, opice pro boha Thota, či šakaly jako pomocníky boha smrti Anúbise.

Naši vojáci měli co dělat, aby se této podivné víře nesmáli, ale Alexandr dal pokyn všem velitelům, aby potrestali každého, kdo by se veřejně posmíval egyptskému náboženství. Věděl, jakou nenávist na sebe Peršané uvalili tím, že zabili Apisova býka. Kromě toho byl přesvědčen, že v každé zemi mají moc místní bozi a že je pro cizince lepší neprovokovat je.

Kněží, kteří se vyznali v lékařství, se nabídli, že králi vyléčí nebezpečnou ránu, a brzy se jim to povedlo. Alexandr je požádal, aby se ujali i ostatních našich raněných a nemocných. Kněží uzdravili nejednoho z těch, u kterých selhalo umění našich vlastních lékařů.

Zdálo se, že se Alexandrovi v této zemi líbí. Náš pobyt v Egyptě se protáhl přes zimu. Byl to nejdelší odpočinek, jaký král vojsku dopřál od začátku tažení.

Alexandr byl stále obklopen kněžími. Mnohdy nám připadalo, jako by zapomněl, kdo byli až dosud jeho nejbližšími přáteli a rádci. A potom se jednoho dne konala velká slavnost. Alexandr seděl na trůně ozdobeném podivnými egyptskými řezbami. Dověděli jsme se, že se tím stal egyptským králem, faraónem.

„Amón ho miluje a Rés ho vyvolil!“ vyhlásili kněží jménem svých božstev.

Alexandr však přitom nezapomněl na své řecké vychování, ba ani na svého starého učitele Aristotela. Jelikož spolu kdysi hovořili o problému každoročních nilských záplav, vyslal teď Alexandr výzkumnou výpravu proti proudu Nilu. Podařilo se jí zjistit, že záplavy jsou vyvolávány pravidelnými letními dešti v habešských horách. Alexandr neopominul sdělit tuto zprávu dopisem Aristotelovi.

Brzo ho však zaujala jiná neproniknutelná tajemství Egypta. Amóna, nejvyššího boha této země, stavěl od začátku na roveň řeckému Diovi. Když se doslechl, že uprostřed pouště je Amónova

svatyně se slavnou věštírnou, neodolatelně ho to tam táhlo.

Vydal se tam s malým oddílem makedonských průvodců z místa, kde byl později vybudován nový přístav Alexandria. Až do Paraitenia jsme mohli jít podél moře, potom jsme museli zabočit k jihu, do pouště. Byl to náš první pochod tak velikou pouští. Varováni egyptskými průvodci, vzali jsme s sebou dostatek zásob. Jeli jsme však na koních a jen náklad jsme vezli na velbloudech, kteří vydrží o žízni mnohem déle. A tak jsme brzy spotřebovali všechnu vodu z měchů, které velbloudi nesli. První koně padli, dříve než jsme dorazili k nejbližšímu prameni. Byli jsme bezradní, báli jsme se o jejich život, ne-li dokonce o svůj. Všechna snaha přimět je, aby vstali, byla marná. Dokonce i Bukefalos už sotva zvedal nohy, přestože si král přesedl na záložního koně, aby mu ulevil. I Alexandr hleděl zoufale k nebi, ale průvodci ho ujistili, že tady nepršelo od nepaměti.

Egyptané nevěřili svým očím, když se neočekávaně přihnaly tmavé mraky, pochybovali, ještě když na nás jemně dopadaly první kapky. Co nejrychleji jsme roztáhli stanové dílce. Zachycený déšť stačil osvěžit všechny žíznivé — a ještě jsme naplnili pár měchů. Naši průvodci zvedli ruce a děkovali bohům. Potom vrhali podivné pohledy na Alexandra. Věřili zřejmě, že před sebou mají velkého kouzelníka.

Denní pochody od studny ke studni byly vypočteny pro jezdce na velbloudech, naši koně trpěli stále víc a víc nezvyklou námahou a strádáním. Nemilosrdné slunce se odráželo od nesčetných třpytivých zrníček písku a bodalo nás do očí, které nás pálily a byly den ode dne zanícenější. Vzduch byl slunečními paprsky prosycen všude, nikde stín, nikde ani trochu zeleně.

Záviděli jsme domorodým průvodcům, zahaleným do širokých volných plášťů, jejichž kapuce si mohli stáhnout hluboko do obličeje, zatímco nás nesnesitelně tížily pancíře a přilby, doslova přitahující teplo. Namáhavě jsme se vlekli pěšky vedle koní, kteří nás už neunesli.

Byli jsme rádi, když jsme večer konečně dorazili k nejbližšímu prameni. Kolem hluboké díry, do níž visel provaz, tu rostlo tuhé, sporé býlí. Pracně jsme z hloubky znovu a znovu vytahovali vědro

s kalnou vodou, dokud se nenaplnilo kamenné koryto pro napájení zvířat. Se stejnou vodou jsme se museli spokojit i my.

Jednoho dne se znovu objevily tmavé mraky, nikoli však na vysoké, jasné obloze; tentokrát se valily po pouštním písku jako obrovské nestvůry. Naši průvodci zděšeně vykřikli, když je spatřili.

Mračno se plazilo těsně nad zemí stále blíž, velbloudi křičeli a škubali řetězy, jak se snažili utéci. Když tomu jejich poháněči všemi silami zabránili, lehli si na zem. Muži se natáhli těsně vedle nich, doslova se do nich zavrtali a své i zvířecí hlavy přikryli pláští.

Alexandr pochopil, jak je tato ochrana nutná. Jeho rozkaz se na poslední chvíli rozšířil od muže k muži. I my jsme měli pláště. Strhli jsme je z koňských hřbetů a přehodili jsme je přes sebe a přes zvířata na ochranu před strašlivou písečnou bouří, která nás vzápětí přepadla. Jemná, ostrá zrnka písku však pronikala i látkou a nesnesitelně škrábala a páčila v krku a jícnu, v očích a v nose, i na kůži. Mysleli jsme, že ta muka nepřežijeme.

Když bouře ustala, velebili Egypťané své bohy, že trvala jen málo přes hodinu. Nám to však připadalo jako věčnost.

Písečná bouře zavála všechny stopy, naši průvodci byli bezradní, a tak jsme se už obávali, že zahyneme, přestože jsme přežili tu vražednou hodinu. Stál jsem vedle Alexandra, a bylo to zvláštní — něco z klidu, který si zachoval i po této osudové ráně, se přeneslo také na mne. Bezděčně jsem jako on pozoroval nebe. Náhle jsem viděl, jak se vysoko nahoře objevily dva malé body. Něco nového nad nekonečnou pustinou! Zmocnila se mě tichá naděje, ukázal jsem nahoru. Alexandrova tvář se rozzářila.

„Ptáci, havrani,“ řekl jen. Ptáky považoval odjakživa za posly bohů a byl zřejmě přesvědčen, že mu i zde přicházejí na pomoc. Také naši průvodci považovali za správné, abychom se vydali směrem, kterým ptáci letěli.

Zanedlouho Egypťané objevili znamení svědčící o tom, že jdeme správně. Možná že na tom všem nebylo nic zázračného. I havrani potřebují vodu a potravu, jejich bystřejší oči zahlédly z výšky oázu, jež byla naším cílem, dříve než my. Avšak jak mnozí Egypťané, tak mnoho našich jezdců, možná dokonce i Alexandr sám, v tom viděli opět zázrak.

Oáza Siva, kterou jsme pak spatřili, její datlové a olivové háje a stavby se z neúrodného pouštního písku zvedaly opravdu jako zázrak či přelud. Půda zde stoupala. Na kopci stál vedle hradu Amónův chrám.

Králi vyšel vstříc slavnostní průvod. Staříčkový velekněz krácející v čele se zastavil před Alexandrem a pozdravil ho:

„Veliký faraóne, synu Amóna, vítáme tě v pokoře jako prvního vládce, který nás navštívil v naší odloučenosti. Podle Amónovy vůle smíš vstoupit do nitra svatyně, avšak jen ty. Tvým průvodcům je otevřeno nádvoří, avšak bůh žádá, aby předtím odložili zbraně.“

Zděšeně jsme se na sebe podívali. Král sám? A my na nádvoří, beze zbraně? Za dlouhého tažení jsme nabyli mnoha zkušeností a zažili nejednu zradu. Jak se Alexandr rozhodne?

Rozhodl se okamžitě. Lépe než my poznal, co kněží cítí. Zdálo se, že jim tváří v tvář vidí až do srdce. Uctivě je pozdravil a šel za nimi bez váhání, zatímco my ostatní jsme měli stísněný pocit. Ve svých obavách jsme se nad tím podivným přivítáním nejdřív ani nezamýšleli. Teprve po chvíli začali vojáci reptat. Kněz nazval našeho krále synem Amónovým, ačkoli jistě věděl, že jeho otcem byl Filip. Neměl Alexandr odporovat, opravit ho? Již tehdy si to mysleli mnozí, hlavně ti starší, kteří sloužili už za Filipa. Ale zatím se nikdo neodvážil Alexandra kritizovat.

Když král konečně vyšel ze svatyně, naznačil nám, abychom spolu s ním mlčky odešli. Až venku jsme se ho odvážili pozdravit radostným voláním.

Ale byl to ještě on? Tvář měl podivně rozzářenou, nebylo to jen pouhé uspokojení či radost z úspěchu. Zdálo se opravdu, jako by ho ovanul boží dech. Pouze nám pokynul, nebylo mu zřejmě do řeči. Když se ho Héfaistión nakonec zeptal, jak zněla věštba, odpověděl jen, že slyšel, co odpovídalo jeho přáním. Dal tím jasné najevo, že se o tom nechce šířit. Bylo to zřejmě něco, co jím hluboce otřásl a co ho zároveň nanejvýš uspokojilo.

VSTŘÍC ROZHODNUTÍ

„Egypt je rovinatá země, pohled nikde nezavádí o vysoké hory či hluboké rokle. Leží jako na dlani, a přesto pro nás navždy zůstane plna tajemství,“ slyšel jsem, jak Alexandr říká Héfaistiónovi. „Kromě toho leží na samém kraji mé říše...“ Hleděl přitom zamyšleně před sebe. „Dovolím Egyptanům, aby své záležitosti upravili podle místních zvyklostí, ale bylo by nebezpečné, kdybych dal příliš velkou moc jednotlivci.“

Král jmenoval dva urozené Egyptany satrapy, ale veliteli vojska, které tu zanechal, ustanovil věrné Makedonce. Později se ukázalo, že se toto opatření osvědčilo. Než odtáhl, založil ještě přístav v Alexandrii jako jedinou řeckou osadu v Egyptě. „Její přímořská poloha nám umožní, abychom ji mohli z moře chránit před přepady z pevniny,“ prohlásil.

Když jsme na jaře vyrazili z Egypta, pochodující vojáci se dosud s oblibou bavili o slovech, jimiž Amónův kněz přivítal Alexandra. U nás doma se vyprávělo mnoho příběhů o tom, jak se bůh v podobě manžela či neznámého krásného mladíka, dokonce i zvířete, přiblížil k vyvolené ženě a jak žena, již se dostalo této cti, později byla svému muži opět dobrou manželkou. Avšak to se prý stávalo v dávných dobách, naproti tomu zde šlo o případ, s nímž jsme se setkali všichni sami. Kromě toho kolovalo o Olympiadě vždy mnoho pověstí. Pomlouvači tvrdili i dřív, že udržuje zakázaný styk se svými hady. Leckdo udělal z nevinné malé užovky nebezpečného draka, kterého viděl vycházet z její komnaty.

Všechny tyto pomluvy teď znovu ožily, ale nikdo se je neodvážil vyslovit v blízkosti toho, koho se dotýkaly nejvíc. Od návštěvy věštírny se Alexandrovo chování změnilo. Jestliže se dřív za pochodu smával a žertoval i s prostými vojáky, teď na nikoho ani nepromluvil a přejel nanejvýš Bukefalovi po hřívě. V jeho tváři se stále zračilo cosi cizího, co stálo mezi ním a námi jako zeď.

V Tyru jsme si krátce odpočinuli, jeho hradby byly už opravené. Potom jsme zamířili k severovýchodu, abychom se dostali co nejdřív do Damašku. Výstavné domy tohoto města se nádherně odrážely od vysokých kopců v pozadí, u jejichž úpatí se mezi oběma velkými řekami Eufratem a Tigridem prostírala širá rovina, o níž Aristoteles často vyprávěl, protože tam kdysi existovaly mocné říše rozvrácené Peršany.

Alexandr teď vysílal do okolí stále více zvědů. Mezi vojáky se říkalo, že se blížíme k nepříteli, který nám s obrovskou armádou zastoupí cestu, ještě než překročíme Tigris, takže budeme sevřeni mezi ním a neméně mocným Eufratem a nebudeme moci nikam ustoupit, pakliže podlehneme přesile. K našemu překvapení nám však nikdo nebránil při stavbě mostu ani přes dravý Tigris, ani předtím přes Eufrat. Mohli jsme rozbít velké vojenské ležení na jeho severním břehu, na rovině táhnoucí se k arménským horám.

Večer jsem viděl vojáky, jak stojí s ustrašenými tvářemi v hloučcích a hledí k nebi. I já jsem zpozoroval, že se úplněk začal zmenšovat. Přes jeho zářící kotouč se sunul stín, zdálo se, že je jen otázkou času, kdy zahalí celý měsíc. Král přikázal obětovat bohům Měsíci, Slunce a Zemi a zeptal se pak věštce Aristandera na význam tohoto přírodního jevu. Na rozdíl od všeobecného názoru, podle něhož neobvyklé jevy na obloze věští neštěstí, prohlásil Aristander, že zvítězíme nad skvělou perskou armádou tak jako temný stín nad Měsícem.

Naši vojáci dopadli několik mužů, kteří se plížili kolem naší armády zřejmě proto, aby vypátrali její pozice a sílu. Když je přivedli ke králi, vyprávěli jeden přes druhého, jakou obrovskou armádu se Dareiovi podařilo sestavit a jaké divoké bojovníky ze severu a z východu až po Indii do ní zařadil. Ale o zvláštních perských oddílech nehovořili, ani o válečných slonech, ani o bojových vozech, na jejichž osách jsou připevněny srpy kosící za jízdy každého, kdo se k nim přiblíží. O tom jsme se dověděli až později od našich zvědů. Vyprávěli také, že širou rovinu, na kterou nás Peršané chtějí přilákat, dal Dareios zvlášť upravit, aby těmto bojovým vozům nestála v cestě žádná překážka.

Bitvu u Issu prohrál Dareios mimo jiné proto, že v členitém

terénu nemohl plně uplatnit svou velkou převahu. Bojiště u Gaugamél na sever od Tigridu bylo pro něj mnohem příznivější. Dalo-li se věřit zvědům, měli nad námi Peršané více než dvacetinásobnou převahu.

Alexandr dopřál svým oddílům i tentokrát dostatečný čtyřdenní odpočinek. Během této doby museli všichni vojáci odevzdat svá zbraň a ponechat si jen zbraně. Teprve pak se Alexandr přesunul a dal zřídit nový tábor. Radil se s vojevůdci, zda má zaútočit. Parmenión byl pro opatrnost a tentokrát jeho rada zvítězila. Alexandr sám objel se svým doprovodem okolí a pátral po léčkách, zakrytých příkopech a maskovaných jámách, v nichž by mohly být zaraženy zašpičatělé kůly. Nic takového nenašli.

Vzhledem k perské převaze se ani velitelé oddílů — ilarchové, logarchové a taxiarchové —, ani vojáci necítili nejlépe. Alexandr se však choval, jako by neviděl jejich ustarané tváře. Večer před bitvou k nim naopak promluvil takto:

„Podali jste mi už tolik důkazů své neotřesitelné odvahy, že vás nemusím zvlášť povzbuzovat. Chci vám jen připomenout, že v nadcházející bitvě nejde tak jako v minulých bitvách o dobytí části země, nýbrž že se v ní rozhodne, kdo se stane pánem celé Asie. Vím, že to chápete a že to ještě zvýší vaši proslulou odvahu. Jistě také víte, že pro vítězství není důležitá jen odvaha, ale i dodržování bojové kázně. Proto od vás vyžaduji přísné mlčení, až se budeme k nepříteli blížit, abychom ho překvapili. Jakmile nás nepřítel zpozoruje, žádám hlasité povely od těch, kteří bitvu řídí, a při útoku musíte spustit co nejhlasitější bojový pokřik, aby se nepřítel vyděsil. Pak musíte být opět zticha, aby bylo hned rozumět všem povelům. Každý musí konat svou povinnost, neboť vítězství závisí na každém z vás. Teď se však ještě dobře najeďte a pak se uložte k odpočinku!“

Alexandr odešel do svého stanu, kde spolu s Aristanderem vykonal oběť. Tu vešel Parmenión a radil králi, aby zaútočil ještě v noci a Peršany překvapil. Nepovažoval jsem jeho radu za špatnou a zdálo se mi, že se zamlouvá i Aristanderovi. Ale až už to bylo tím, že krále rozzlobilo vyrušení při oběti, anebo že se v něm

nahromadila zlost na vojevůdce jeho otce, kteří v něm často ještě viděli nezkušeného prince odkázaného na jejich radu — Alexandr zrudl hněvem a jeho obvykle laskavé oči potemněly. Pyšně si vyjel na nezvaného rádce:

„Nemám zapotřebí vítězit potají a potmě! Čestně a otevřeně porazím se svou lepší armádou tu horší.“

Takovým tónem na Parmenióna ještě nikdy nepromluvil. Viděl jsem jasně, jak Parmenión zbledl a jak jeho ruka zamířila k meči. V půli cesty ruku spustil, ale vrhl na mladého krále pohled vyjadřující víc, než lze popsat. Pak odešel ze stanu. Vyhrál pro mladého panovníka nejednu bitvu. Všichni jsme věděli, že ho Alexandr nasazoval vždy tam, kde potřeboval vojevůdce, který se dokáže samostatně vyrovnat s těmi nejtěžšími úkoly. Ted' se často zdálo, že za to Parmenión sklízí pramalý dík. Přesto si nedovedl nikdo představit, že by to mohlo otrást jeho věrností.

Po delším uvažování jsem dospěl k tomu, že měl Alexandr tentokrát pravdu, když trval na svém plánu. V této cizí zemi bylo pro naše oddíly opravdu lepší bojovat za světla, kdy mohly dokonale přehlédnout terén a vyhnout se nečekaným překážkám. Kromě toho naši vojáci získali nerušeným nočním odpočinkem převahu nad perskými, kteří museli celou noc bdít, jak jsme poznali podle táborových ohňů a pohybujeících se pochodní.

Alexandr sám si tento noční odpočinek nedopřál. Vykonal s Aristanderem oběť a vyslechl jeho věštbu a potom dlouho hloubal nad bitevními plány. Tak se stalo, že ho k ránu přemohl spánek a že ho jeho vojevůdci za rozednění museli pracně budit.

Jako vždy seřadil král své vojsko do šikmého bitevního šiku. Na pravém křídle, které mělo podniknout útok, stála královská tělesná stráž vedená Kleitem a jízda hetairů uprostřed falangy. Levé křídlo, které mělo zabránit průlomu nepřátel, tvořili mimo jiné thesalští jezdcí. Vrchním velitelem byl Parmenión.

Jelikož Peršané měli velkou převahu, hrozilo nebezpečí, že obejdou naše bojové šiky a obklíčí nás. Proto Alexandr tentokrát postavil všechny linie dvojité a konce obou křídel zalomil. Kdyby nás nepřítel obešel, měla se druhá řada otočit a vytvořit ze všech stran nedobytný čtverec.

Perská armáda zaujala postavení také podle dokonale promyšleného plánu, s nímž jsme se podrobně seznámili později, když nám padly do rukou jeho nákresy. Tehdy jsme jen poznali, že Dareios stojí se svou tělesnou stráží s nejlepšími oddíly podrobených národů naproti Alexandrovi. Když náš král posunul své vojáky doprava, protilehlé levé křídlo nepřítele se stále táhlo daleko za naše pozice. Alexandr postupoval se svými oddíly doprava, i když se na něj už chystala zaútočit skvělá skytská jízda. Mezitím jsme se dostali do míst, kde nebyl terén upravený a kde Peršané nemohli nasadit bojové vozy. Dareios dal proto obklíčit naše pravé křídlo a zatlačil ho zpátky. Naše protiútoky byly bezúspěšné, protože nepřítel měl převahu a kromě skytské jízdy nasadil ještě baktrickou, která nebyla o nic horší. Tito vojáci měli navíc lepší brnění než naši. Mnoho našich padlo, ale ostatní bojovali s hrdinnou odvahou, jež je dovedla až do této vzdálené země. Znovu a znovu pronikali do nepřátelských řad. Byl to vyrovnaný boj.

Potom zaútočily na náš střed vozy se srpy. Opět se však ukázalo, jak jsou naše oddíly pohyblivé. Podle rozkazu, který dostaly pro tento případ, se rozestoupily, takže perské vozy projely širokými uličkami a nenapáchaly žádnou škodu. Potom naše jízda vozy obklíčila, jezdci seskočili, chytili perská spřežení za uzdy a dlouhými kopími zabili koně či vozataje. Několik vozů jsme ukořistili, jiné, které ztratily vozataje, se obrátily proti vlastním řadám a způsobily tam svými srpy krvavou lázeň.

Převaha nepřátel byla obrovská. Ať jich padlo sebevíc, stále nastupovali na jejich místa noví vojáci; naproti tomu každá ztráta na naší straně byla vážná a stěží nahraditelná. Jestliže jsme na začátku těžili z výhody, že naši vojáci nastoupili do boje odpočinutí, později začali někteří ochabovat, protože si nemohli ani na chvíli oddychnout, zatímco nepřítel vrhal do boje stále nové záložní síly.

Tu spatřil Alexandr v perských řadách mezeru, která vznikla po našem útoku. Okamžitě tam zamířil se svými jezdci. Jeho oddíl pronikal stále hlouběji jako klín, následován falangami. Špička tohoto klínu směřovala k bojovému vozu, na němž stál Dareios.

I když si perský král připravil dobrý bitevní plán, neobstál on sám při pohledu, který se mu teď naskytl. Místo aby na útočníky

vrhl kopí a vyzval svou tělesnou stráž k obraně, zavolal na vozataje, který vůz ihned obrátil, přestože to v bojové vřavě bylo obtížné. Tak jako u Issu, viděl Alexandr za okamžik opět jen záda svého královského nepřítele. Uhánějící spřežení strhávalo s sebou každého, kdo byl nablízku, stejně rychle a nezadržitelně jako mořský příboj.

Alexandr zlostně zkřivil tvář, když mu prchající nepřátelé zatarasili cestu k vytoužené kořisti. Všemi prostředky poháněl Bukefala vpřed. Přestože si kůň ohromnou silou razil cestu, nepostupoval dost rychle. Nakonec ztratil náš předvoj Dareia z očí.

Fronta byla tak široká, že pravé křídlo nepřátel ještě nezpozorovalo králův útek. Když část našich oddílů postoupila vpřed, vznikla v našich liniích trhлина, do níž vnikli Peršané. Podařilo se jim obejít zdvojené falangy a přepadnout táborové hlídky, které byly z větší části neozbrojené. V táboře byli zajatci, kteří nám padli do rukou už dřív, a ti se teď spojili se svými krajany. Peršané však měli takovou radost z toho, že jednou také něco ukořistí, že nezpozorovali naše záložní jednotky, které jim vpadly do zad. Mnoho Peršanů přitom padlo, ostatní uprchli.

Mnohem nebezpečnější než tento průlom však bylo, že velký oddíl nepřátelské jízdy vpadl do boku našemu levému křídlu vedenému Parmeniónem. V největší nouzi poslal vojevůdce rychlého posla k Alexandrovi. Ten přestal pronásledovat Dareia a jeho průvodce a přispěchal Parmeniónovi na pomoc. Vypukla nejurputnější jízdní bitva celého dne. Šiky Parthů, Indů a nejlepší perské oddíly byly složeny z odvážných a obratných vojáků a měly znamenité koně. Kromě toho věděli, že v této bitvě jde o všechno. Jen z nejbližšího Alexandrova doprovodu padlo tehdy na šedesát lidí, několik velitelů, mezi nimi i Héfaistión, bylo raněno. Alexandra však skvěle podporovala thesalská jízda, která nakonec nepřátelské oddíly zahнала. Pak mohl Alexandr pokračovat v pronásledování svého královského nepřítele.

Já jsem se tehdy dostal daleko od něho a musel jsem chtě nechtě zůstat u Parmeniónových vojáků. Unavený Alexandr se večer vrátil na Bukefalovi, jemuž stékal pot po bocích. Hlavu měl svěšenou tak jako jeho jezdec. Dareia už nedohonili.

36. kapitola

BITVA OTEVŘELA CESTU

Alexandr nechal své oddíly do půlnoci odpočívat, pak pokračoval v pronásledování. Přestože Parmeniónovi vojáci směli vyrazit do nepřátelského ležení, kde se dala očekávat dobrá kořist, přidal jsem se opět ke králi. Jak jsme jeli dál, hrozil jsem se při pohledu na hromady mrtvých. Protivník měl více než stonásobek padlých, avšak naše ztráty byly také značné a bolestné. Kromě mrtvých jsme měli také velmi mnoho raněných, všichni se ani nevešli na vozy. Vedle nepřátelských povozů, které nám padly do rukou, leželi většinou mrtví koně a s cizokrajnými jízdními a tažnými zvířaty — velbloudy a slony — nedovedli naši vozatajové zacházet.

Jako vždy staral se Alexandr osobně o mnohé, když se vrátil z dlouhého pronásledování, ale bojiště se táhlo do takové dálky, že ho nemohl přehlédnout celé. Tentokrát se už na vůz perského krále skoro nikdo ani nepodíval, když ho přivezli. Zažili jsme už u Issu, že Dareios nasedl na koně, když chtěl postupovat zvlášť rychle. Protože jsme teď nevěděli, do které části své dosud rozlehlé říše zamířil, nemohli jsme ho dost dobře pronásledovat.

Důležité bylo, že nám v Arbélách opět padla do rukou válečná základna a velké skladiště zbraní a vojenského náradí. Kromě toho se měla splnit naše naděje, že teď Alexandr obsadí zázračnou zemi mezi dvěma velkými řekami, o níž jsme už všichni slyšeli. Říkalo se však, že její hlavní město Babylón je dobře opevněné. Jeho velitel Mazaios velel u Gaugamél pravému křídlu Peršanů a způsobil Parmeniónovi velké těžkosti. Jestliže v Babylóně narazíme na tak statečného a obezřelého velitele, musíme počítat s dlouhým obléháním, které nám jistě přinese další ztráty.

Ale stalo se něco docela jiného! Mazaios chtěl obyvatele ušetřit dlouhého strádání a po krátkém vyjednávání nám dobrovolně otevřel brány města.

S úžasem kráčely naše oddíly po široké ulici vedoucí přímo k

velikému chrámu. Na vysokých zdech podél se leskly glazované barevné cihly. Od modrého pozadí se odrážely květinové ornamenty a bájná zvířata. Mnoha vojáků, kteří se nezachvěli v bitvě, se zmocnila hrůza, když spatřili podivné zvíře, které jako by jim zálučně hrozilo jediným rohem, anebo jiné, jež mělo šupinaté tělo kráčející na lvích spárech a na dlouhém krku malou hlavu, z níž vyčuhoval rozeklaný hadí jazyk. Naši vojáci se rozhlíželi na všechny strany, jako by se báli, že se zde tato zvířata nějakou kouzelnou mocí znenadání objeví a vrhnou se na ně.

Ale skutečnost vypadala docela jinak. Obyvatelé postávali ve skupinkách na kraji ulic, zpočátku ustrašeně, ale pořádek, s nímž naše oddíly vtáhly do města, jim záhy dodal odvahy. Přišli další a přinesli květiny, které se na nás z ničeho nic snesly jako jemný barevný déšť. Přitom zazněl jásot, který se odrážel od barevných zdí a převálil se přes nás jako jasný veselý příboj. Poblíž chrámu nám vyšli vstříc kněží a rada starších, slavnostně a přátelsky nás oslovili a předali nám dary.

Mazaíos by se možná nevzdal tak ochotně, kdyby neslyšel o tom, že Alexandr přijal se všemi poctami Mithrena, když nám předal bez boje Sardy. Od té doby táhl tento perský šlechtic s našim vojskem v Alexandrově nejbližším okolí jako živoucí příklad jeho vděčnosti.

Král se bohatě odměnil i Mazaiovi, neboť mu ponechal správu města. Podobně přiznal staré postavení i kněžím. Poručil jim dokonce, aby znovu postavili Bélův chrám, rozbořený dřívějším perským králem Xerxem, a pěstovali v něm starý kult.

Na začátku našeho tažení jsme své nepřátele nazývali barbary. Ne-li dříve, tedy přinejmenším v Egyptě jsme museli uznat, že tento opovržlivý název není oprávněný vzhledem k obdivuhodným stavbám a znalostem kněží. Tady v Babylóně jsme poznali zase jinou architekturu, jiné sochy, jinak zařízené byty boháčů — a byly to výtvořky neméně umělecké. Chrámy stály na plošinách zděných pahorků, nad nimi čnuly do výše cihlové věže, z nichž kněží pozorovali hvězdy. Alexandr se dal od nich poučit o jejich pohybu, protože o tom věděli víc než sám Aristoteles.

Byty boháčů byly vyloženy barevnými koberci a polštáři, římsy

zdobily nádoby krásných tvarů. Domy stály v zahradách plných květů a plodů, květinové záhony se prostíraly dokonce i na střechách paláců. Že v Babylóně byly tak jako v Egyptě celé čtvrti rozpadlých hliněných chatrčí, v nichž vládla chudoba, jsme tehdy nebrali na vědomí, protože jsme byli jako opojeni bohatstvím, které tam naše vojsko získalo a na němž jsme se díky Alexandrovi bohatě podíleli. Alexandr obdarovával zejména ty, kteří se vyznamenali v bitvách. Využívali jsme bez rozpaků dobrého ubytování a přátelského chování místních obyvatel.

Mezitím Alexandr vyslal Filoxena s oddílem vojáků do Sús, aby tam vyjednával o předání města. Brzy se vrátil posel se zprávou, že Filoxenos uspěl. Vydali jsme se na pochod, znovu jsme překročili Tigris, táhli podél svahů pohoří Zagros a po dvaceti dnech jsme dorazili do Sús.

Našli jsme tam jeden z nejprepychovějších paláců perských králů a kromě toho v dobře opevněném hradu klenotnice s bohatými zásobami zlata a stříbra. Říkalo se, že jsme ukořistili padesát tisíc stříbrných talentů. Neméně nás překvapilo, když jsme v ulici vedoucí ke zdejší akropoli spatřili sochy Harmodia a Aristogeitóna. Aténané z našeho vojska vyprávěli všem, kteří chtěli poslouchat, že si Xerxes tyto sochy vrahů tyrana Hipparcha, těšících se v Aténách velké úctě, odnesl jako kořist po svém vpádu do Řecka. Alexandr je nejbližším transportem odeslal zpátky na jejich původní stanoviště. Při nakládání soch utvořily oddíly našich atických spojenců špalír a provolávaly Alexandrovi slávu.

Zatímco jsme vítězně pronikali stále hlouběji do Asie, dostávali jsme z domova špatné zprávy. Spartané se už dříve, ale zejména po bitvě u Issu chystali napadnout naši makedonskou vlast. Jejich král Agis III. si k tomu účelu najal řecké žoldnéře, kteří po bitvě u Issu opustili řecké vojsko a uprchli na západ. Alexandr teď poslal Antipatrovi z bohaté kořisti velký obnos, aby mohl naverbovat dost vojáků pro obrannou válku. Ještě v Súsách jsme dostali radostnou zprávu, že Sparta byla po krvavé bitvě poražena. Její král padl. Tak jsme měli dvojnásobný důvod k tomu, abychom vítězství oslavili obvyklými sportovními hrami a pochodňovým během.

Palác v Súsách určil Alexandr za místo pobytu Dareiovy matky

a jeho tři dětí. Královna Stateira zemřela při porodu dítěte, které počala se svým manželem před bitvou u Issu. Alexandr se k ní choval vždy uctivě a dal ji také s poctami pohřbít. Když se to Dareios dověděl, řekl prý: „Jestli mě boží chtějí zbavit vlády, přál bych ji nejspíš Alexandrovi.“

Abychom se dostali do Persepole, museli jsme překročit vysoké pohoří, které bylo tehdy na počátku zimy už zapadlé sněhem. Jeho obyvatelé, Uxiové, byli v těch divoce rozeklaných horách tak dobře chráněni před nepřítelem, že si je perští králové nikdy nepodrobili. Naopak, když chtěli se svým vojskem táhnout přes pohoří, museli jim platit clo.

Alexandr byl pobouřen, že Uxiové žádali totéž clo na něm, velkém dobyvateli, a že své území chtěli bránit se zbraní v ruce, když odmítl zaplatit. Uražená hrdost ho dohnala k neobvyklé krutosti. Spolehl se na své otužilé makedonské horaly a rozdělil je do dvou oddílů. Jeden vyslal pod Kraterovým vedením napřed, aby odřízl cestu vedoucí do hor, s druhým přepadl sám — po neschůdných stezkách — spící obyvatele ve vsích a dával pobíjet každého, na koho vojáci narazili. Ostatní se dali na zděšený útěk, ale vběhli do náruče Kraterovým vojákům. Mnozí se na útěku zřítily ze zasněžených skal anebo zabloudili a příští mrazivé noci zmrzli.

Alexandr se zdržel v této oblasti tak dlouho, aby odhalil i poslední hnízda odporu. Chtěl obyvatele vyhladit, a tak prodal zajatce do otroctví.

Tu k nám dorazil posel, zasněžený a udýchaný, rozedraný a promrzlý. Předal Alexandrovi psaní, které si král přečetl dvakrát, jako by jeho obsah nemohl pochopit.

„Píše mi královna Sisygambis...,“ řekl zlostně. „Co přimělo tu starou ženu, aby se zastávala těch horských lupičů?“ Ať tomu však bylo jakkoli, nezištná pohnutka královny matky, která už neměla sama v co doufat, ale mohla se lecčeho obávat, Alexandra dojala.

„Prosí mě, abych Uxie ušetřil, nevěděli, co dělají, když mě napadli, mysleli, že musejí bojovat za svou svobodu,“ řekl později Kraterovi. „Sisygambis píše, že Dareios byl k těmto lidem vždy shovívavý pro jejich drsnou přirozenost, jejich neznalost toho, co se děje ve světě za jejich horami. Jejich život v lesích, skálách a

sněhu se stády, která musejí denně bránit před medvědy, vlky, tygry a sněžnými leopardy, je prý už tak dost těžký. Stačí jim oděvy z kůží a prostý pokrm...”

Krateros se zasmál. „A to, co vezmou lidem, kteří tudy procházejí!“

„Ne. Sisygambis píše, že jim král Dareios platil to malé clo rád, protože to byly jediné peníze, které kdy dostali. A tak...” Ted’ se zasmál i Alexandr. „Dobrá,“ řekl, „ať si tu zůstanou ti, co zbyli. Ale místo aby vybírali clo, budou nám každý rok platit tribut v koních, nákladních volech a ovcích. To je naučí, kdo je v zemi pánem!“

Filonikos zapomněl na přítomnost jako vždy, když se pustil do vyprávění. Ted’ ho do ní vrátil jakýsi zvuk.

„Gazelo, co je ti?“ Skokem je u ní a vezme vzlykající ženu do náruče.

„Ublížil jsem ti něčím? Nechtěl jsem...”

Když nedostane odpověď, posadí si ji na kolena a kolébá ji jako plačící dítě. A jako dítěti jí šeptá do ucha lichotky a slova útěchy. Když se mu podaří trochu ji uklidnit, řekne: „Ted’ vyprávěj ty, abych se konečně dověděl, co tě tíží. A abys ulevila svému srdci!“

37. kapitola

GAZELA VYPRÁVÍ

„Nebyli jsme loupeživý kmen ani válečníci,“ začne Gazela váhavě. „Nechávali jsme ovce na pastvinách vysoko v horách a scházeli jsme do údolí, jen když napadlo tolik sněhu, že se ovce nedostaly k potravě. Ta údolí byla také opuštěná. Žili jsme tam však spokojeně a nevadilo nám, že jsme toho o světě mnoho nevěděli. Když nám pocestní vyprávěli o válce, mysleli jsme, že k nám přijít nemůže. Proč taky? Nebyli jsme bohatí. Ovce se beztak

rozprchly na všechny strany, když je vyděsil někdo cizí, a daly se jen těžko chytit. Kvůli kořisti by se cesta k nám nevyplatila.

Jednoho dne nám chybělo jehně. Vydala jsem se ho hledat. Vyskočila jsem na malého koníka a synka, kterého jsem ještě kojila, jsem pevně držela před sebou na širokém koňském hřbetu.

Hledala jsem zbytečně. Jehně jsem sice našla, ale spadlo do propasti, kde se už supi prali s vlky o jeho maso.

Pomalů a smutně jsem jela zpátky. Netušila jsem, že mě čeká mnohem větší neštěstí. Na místě, kde stál náš tábor, byla půda rozrytá koňskými kopyty a lidskými stopami, tráva spálená a zbrcená krví. Ze stanů zbyly jen zuhelnatělé cáry, po stádu ani památky. Nikdy předtím jsme v našich horách nezahlédli lupiče...

„Naši vojáci?“ zeptal se Filonikos zděšeně. „Třeba je někdo napadl!“

Gazela se bolestně zasmála.

„Tehdy jsem se dověděla, jak se to dělá. Zřejmě jste do našeho tábora poslali vyjednávače, ale ani jedna strana nerozuměla jazyku druhé strany. Našich mužů bylo málo. Mysleli si asi, že nejlepší ochranou bude, když ty podivné cizince hned zabijí, tak jako zabíjeli vlky a pardály, dřív než mohli natropit škodu. Tím na sebe pošťovali mstitele. Nemohla jsem však tehdy pochopit, kam se mohl celý náš kmen podít, a vydala jsem se ho hledat. Živila jsem se divokými plody. Můj synek plakal hladem. Zoufale jsem vyhlížela lidi, ale dlouho jsem nepotkala ani živou duši.

Vypadalo to, jako by všichni uprchli anebo byli pobiti. První, na koho jsem narazila, mi nemohl pomoci, potřeboval pomoc sám. Naříkal v trávě s těžkou ránou na noze posetou mouchami. Sotva si všiml, že jsem k němu přistoupila. Oči měl vytřeštěné horečkou, rty rozpukané.

„Vodu, vodu,“ prosil.

Byl to cizí voják, zřejmě jeden z těch, kteří přepadli můj kmen. V první chvíli jsem ho nenáviděla. Nejraději bych se na něj bývala vrhla a pomstila se na něm za to, co nám udělali. Byl bezmocný, neubráníl by se ani neozbrojené ženě. Ale nemusela jsem mu ani ubližovat, zemřel by i tak... beze mne, na horečku a na své zranění. Stačilo, abych jela dál...

Udělal jsem však jako z donucení něco jiného. Nabrala jsem do pohárku, který jsem měla s sebou, studenou vodu a přiložila jsem mu ho ke rtům. Lačně se napil, pak zavřel oči a vyčerpáním usnul. Sedla jsem si vedle něho, koně jsem nechala pást. Můj synek také spal.

Co jsem měla dělat dál? Měla jsem každého cizince považovat za úhlavního nepřítele, ale muž vedle mne nebyl pro mne nepřítel, nýbrž bezmocný člověk. Ať jsem o tom přemýšlela sebevíc, přičilo se mi přenechat ho jeho osudu. Zůstala jsem přes noc na louce. Pak přišli jeho druzi, kteří ho už hledali. Lhostejně se na mne podívali, chytili mého koně, vysadili na něj raněného vojáka a odjeli.

Co mi zbývalo? Přivázala jsem si dítě na záda a šla pěšky dál. Myslela jsem, že mi pomůžou, když jsem se postarala o raněného, a že mi rozhodně vrátí koně. Když však přišli k místu, kde stálo velké ležení, položili raněného na vůz k ostatním a mého koně postavili ke svým. O mne se nestarali, mysleli si asi, že si pomůžu sama. Viděla jsem, že na určitém místě vydávají chléb, hladově jsem se tam protlačila a opravdu jsem od dobráckého staršího vojáka kus dostala; utišila jsem tak proponejprv hlad svůj i svého synka.

Vrátila jsem se k vozu a raněný voják, jediný člověk, kterého jsem tam znala, na mne zamával. Ukázal na svůj pohár. Neměli tam asi dost lidí, kteří by se starali o nemocné. Mnozí se vypravili hledat pohřešované. Uslyšela jsem teď od raněného první slova, jež asi znamenala dík. Když do vozu zapřáhli voly, voják na mne opět kývl a já našla i s dítětem právě tolik místa vedle něho, abych se tam se skrčenýma nohama vešla.

Později jsem se dověděla, jaké jsem měla štěstí, že jsem se toho vojáka tak držela. Ostatní si to vysvětlovali tak, že mě považuje za svou kořist, a tak jsem ušla otroctví.

Musela jsem se mnoho věcí naučit, nejdřív nejnutnější slova cizího jazyka, potom zvyky této části vojska, která pomalu a obtížně postupovala za bojujícími jednotkami. Byl nás nepřehledný zástup, a když jsme zastavili, uložili se všichni tak těsně vedle sebe, že každý musel zůstat na svém místě. Proto jsem jen náhodou a na dálku zahlédla jednu příslušnici svého kmene. Připadali mi udření a vyčerpání a vykonávali ty nejtěžší a nejhorší práce jako otroci.

Muži pečující o nemocné byli rádi, že jim pomáhám, zvlášť když brzy poznali, že se trochu vyznám v ranhojičství. U nás se to učí všechna děvčata, jakmile dospějí, protože na odlehlých horských pastvinách jsme byli odjakživa odkázáni sami na sebe.

Když raněný mohl vstát, přidělili ho k jinému oddílu. Pak už jsem nenašla místo na jiném voze, ale práce jsem měla pořád dost. Když jsem nepečovala o nemocné, byla jsem jim užitečná tím, že jsem prala a zašívala.

Jsem zvyklá na čistotu, ale tam jsem použila lsti a začernila jsem si obličej sazemi, aby si nikdo nevšiml, jak jsem mladá. Kromě toho jsem za těch dlouhých pochodů zhubla a chodila nahrbená, protože jsem musela pořád nosit dítě. A tak jsem v cizích vojácích nevzbuzovala touhu. Nechtěla jsem s nikým nic mít, protože jsem je všechny nenáviděla, a kromě toho jsem nevěděla, zda nežije můj muž a zda se s ním ještě nesetkám.

Jednou jsme přišli k místu, kde cizí muži bez pancířů a beze zbraní stavěli pevné domy. Rozuměla jsem jim už natolik, že mi mohli vysvětlit, že stavbu toho města nařídil jejich král a že se bude jmenovat po něm. Všimla jsem si, že skoro všichni muži, kteří tam pracovali, byli staří a vysílení. Na těle měli jizvy, mnozí se sotva pohybovali, často odpočívali a dohlíželi na jiné dělníky, pocházející zřejmě z jiných zemí a pracující tu jako otroci. Myslela jsem si tehdy, že ti invalidé jsou jistě rádi, že už nemusejí táhnout s vojskem a bojovat, avšak muži nevypadali spokojeně, často vyhlíželi přes zdi k západu, odkud přišli.

Jeden z nich mi nabídl, abych u něho zůstala jako jeho žena, přestože jsem se tolik snažila vypadat staře a nehezky. Zřejmě tam pro všechny nebylo dost žen. Já jsem si však raději zvolila další strádání při pochodu s vojskem, protože jsem stále věřila, že najdu svého muže, nebo alespoň své příbuzné.

Táhli jsme opět vysoko do hor. Mnoho vojáků přitom sípalo víc než já, a to jsem ještě nesla dítě. Pocházeli asi z roviny a nebyli zvyklí na vzduch, který je tak drsný a který je třeba vdechovat zhluboka. Zima sužovala přirozeně i mě, hlavně v noci; neměla jsem zimní šaty a přikrývky. Zvlášť kruté to bylo

pro mé dítě, které onemocnělo a tiše naříkalo. Tím jsem se zdržela a dostala se až mezi poslední lehké vozy s ženami patřícími některým řeckým velitelům. Nemohly se navzájem ani cítit, každá chtěla být ve všem první. Kolonu vozů přirozeně všude bez námitek pustili, i když ty vozy nebyly o nic přepychovější než ostatní. Zácclonky po stranách byly skoro stále spuštěné, nebylo vidět, kdo sedí uvnitř.

Když jsme překonali vysoké pohoří a zavanul vlhký vzduch, zatoužily ženy z těchto vozů po slunci a po světle. Zástup jezdců, kteří je doprovázeli, se shlukl kolem vozů, když se zácclonky zvedly. Zvlášť kolem jednoho se vzpínali krásní koně a blyštěly zbraně. Jednou se mi podařilo nahlédnout dovnitř. Na pohodlném polštáři tam ležela žena v krásných šatech, ale její vzácné šperky bledly před krásou jejího štíhlého těla, před mírným, trochu smutným pohledem jejích temně černých očí...

„Rhóxana!“ Filonikos vyskočil.

„Ano, říkali, že to je královna. Ale proč se tvářila tak smutně? Byla nesmírně bohatá. Její příbuzné nikdo nepobil. Svou vlast opustila dobrovolně. A jela za svým manželem...”

„Ano, proč?“ Filonikos uvažuje. „Poněvadž byla od něho odloučena? Ale tento osud sdílela s mnoha ženami. Anebo... Vyrostla v Persii, věděla, jak to tam v královských domech chodí! Vražda... zrada... vražda! Nevěřila asi osudu, který ji vynesl tak vysoko!“

„Mnozí se drali o to, aby jí směli sloužit, ale královna kolem sebe chtěla mít jen služebné ze své baktrijské vlasti. Já sama jsem se po tom neodvážila ani toužit, přestože jsem si i já myslela, že královna bude laskavá a hodná jako víly, o nichž vyprávěli naši šamani. Ale potom si mě jedna z Řekyň všimla a pokynula mi, abych přistoupila k jejímu vozu.

„Máš mírný pohled a šikovné ruce. Zůstaň u mne, budeš pečovat o mé šaty a česat mě!“

Když si však všimla, že mám dítě, přitáhla si hned nařasené šaty blíž k tělu. „Dítě, fuj!“ řekla. „Děti jsou špinavé, hlučné a vtíravé. Škoda tě, že se s ním tak moříš! Když se u mne dobře zavedeš,

nebudu šetřit na mzdě. To dítě dej pryč, někdo z trénu se ho ujme. Nebo ho prostě odlož...‘

Rychle jsem utekla a schovala se za vůz s nemocnými vojáky. Podivně se na mě zadívali. Někteří se zasmáli.

„Co od tebe ta kurtizána chtěla?“ zeptali se.

Když poznali, že nevím, co mají na mysli, rozesmáli se ještě hlasitěji.

„Ta střídá služebnice častěji, než jak se mění měsíce,“ řekl jeden, „jen otrokyně to u ní musejí vydržet. Ty musejí snášet rozmary i facky.“

Tu jsem pochopila, jakému osudu jsem unikla.

Později jsem bloudila bezcílně z místa na místo. Dítě zemřelo, když jsem byla tak vysílená, že jsem mu nemohla dávat pít. Hledala jsem pořád, jestli někde nenajdu svého muže, anebo aspoň někoho ze svého kmene. Podařilo se mi to krátce předtím, než jsem přišla k tobě. Ale ta stařena mi mohla jen říci, že můj muž je mrtev. Nás neznala žádná královna, která by se za nás přimluvila!“

Filonikos stále drží Gazelu v náručí. Dělá jí dobře, že se může konečně vyplakat.

Filonikos na tu drobnou ženu zahanbeně shlíží.

„Válka trvá už příliš dlouho,“ řekne. „Potlačuje všechny dobré city... i u něho, u krále. Věděl o takových režích, musel o nich vědět. Jestliže kdysi vytáhl do války s dobrými předsevzetími a na obyvatelstvo bral ohled... Ach, co z toho v něm ještě zůstalo?“

Tentokrát Filonikos ženu nepustí, když spolu vejdou do stanu.

„Ty se chvěješ? Aspoň mně bys měla věřit!“ zašeptá.

38. kapitola

NOČNÍ POŽÁR

Svět se teď pro Filonika trochu rozjasní. Cítí jaro v celém těle, má opět radost ze svých koní, jimž svědčí svěží, šťavnatá tráva, kterou vylákal z půdy déšť. Hříbě už doprovází matku na pastvisko, dobře oplocené a hlídané psy.

Po několika dnech Gazela naléhá, aby Filonikos pokračoval ve vyprávění. Začne téměř neochotně, ale vzpomínky ho brzy přemohou.

Náhorní rovina, na níž leželo město Persepolis, se zeleně odrážela od strmých, šedivých anebo v horní části zasněžených skal v pozadí. Hradby a paláce tu byly ještě mohutnější než v Súsách — Persepolis přece byla hlavní rezidencí Achaimenovců.

Odtud vládli své světové říši, tady přijímali až do našich vítězství tributy porobených národů.

Soutěsku v pohoří Parachoathras, jediný přístup k městu, obsadil se svým vojskem horský satrapa Ariobarzanes. Jeho pozice byly tak výhodné, že se zdály nedobytné. Ale Alexandr a Krateros jimi přesto pronikli a pochodovali se svými oddíly tak rychle do údolí, že před nimi město leželo jako na dlani a že je mohli bez obtíží obsadit. Padlo nám do rukou nepoškozené.

Silnice, po níž jsme jeli k městu, ke skalnaté baště tyčící se nad ním, byla rovná jako přímka. Tamější hrad je tak široký jako aténská akropole, ale třikrát až čtyřikrát delší. Město se prostírá na třech terasách. Dvouramenné schodiště s tak širokými stupni, že po nich může vyjet jezdec na koni, uzavírá nahoře Xerxova brána. Hrozivě z ní na návštěvníka shlížejí dva kamenní býci. Kdo projde bránou, najde za ní mramorové lavice, na nichž čekali ti, kteří chtěli vzdát hold perskému králi. Ke královskému sálu vedou opět dvě schodiště, jejichž postranní stěny jsou po celé délce ozdobeny mistrovskými reliéfy, znázorňujícími, jak porobené národy

přinášejí perskému velkokráli tribut. Etiopové mu kromě velké zlaté mísy předávají sloní kel a skvrnité zvíře s dlouhým krkem, které se jmenuje žirafa, jak jsme se později dověděli, a žije prý v afrických stepích. Vyslanci vzdálených národů přivádějí jiná zvířata a plody svých stromů a polí či výrobky dokazující jejich dovednost. Na jednom z reliéfů je vyobrazen býk napadený lvem. Zeptali jsme se na význam této scény a dověděli jsme se, že lev je pro boha Slunce svatý a přemáhá býka temnoty.

Alexandr už dobyl nejedno nádherné město, ale tady byl jako opilý tím, co viděl. Zdálo se, že se dobytím Persepole, hlavního města perské říše, vyplnila jeho přání.

Večer uspořádal pro své přátele a nejbližší průvodce hostinu, při níž teklo sladké víno ze zlatých konvic do zlatých pohárů neředěné. Alexandr se na nic neohlížel, poprvé od začátku tažení jsem ho viděl opilého.

S trémem jela také Ptolemaiova milenka, překrásná Aténanka Thais. Vojevůdce ji pozval k tabuli a požádal ji, aby králi zatančila. Alexandr, který se během celého tažení o ženy nestaral, ji vybídl, aby se posadila vedle něho. Zahlédl jsem její sladký úsměv, když jsem jí doléval víno, a roztoužený pohled, čas od času jsem zachytil pár slov a zděsil jsem se, když jsem slyšel, že hovoří o pomstě, kterou je teď konečně třeba vykonat za chrám rozbořený v Aténách Xerxem. Usmívala se přitom, jako by mluvila o rozkoších lásky. Později, když víno zatemnilo mužům hlavy, se Thais vzdálila.

Náhle přistoupil k Parmeniónovi mladý voják a cosi mu pošeptal. Starý vojevůdce zbledl a vyskočil.

„Alexandře,“ zvolal, „Xerxův palác hoří!“

Alexandr se na něj nechápavě podíval. „Dneska jsem šťastný. Kdo mě chce právě teď rušit?“

„Avšak plameny zachvátily přece tvé vlastnictví!“

„Mé vlastnictví? Nedal ho postavit týž Xerxes, který se provinil proti aténským bohům? Nedal snad vypálit aténský chrám? Spravedlivá pomsta...“

Král se nejistou rukou napil z poháru. Naproti tomu Parmenión, který beztak pil vždy střídavě, byl teď tak střízlivý, jako by procitl po dlouhém spánku.

„Králi Alexandře!“ zvolal hlasitě, jako by musel přehlušit bitevní vřavu. „Je to nejkrásnější stavba v celé Asii. Jestli vyhoří, vyhoří možná celé město. Copak tu nechceš panovat jako král? Nechceš, aby tě tu lidé měli rádi?“

Ted' oslovený konečně vstal, ale musel se přidržet nejbližšího sloupu. Zlostně pohlédl na muže, který ho pokáral. Potom však unaveně svěsil hlavu. „Hasit!“ poručil chabým hlasem. „Pošli hasit, koho chceš! Já jdu spát.“ Potom mi pokynul, abych ho doprovodil do ložnice.

Xerxův palác se už nepodařilo zachránit, přes sto sloupů v ohni rozpraskalo. Avšak pod Parmeniónovým dozorem uhasili vojáci alespoň Dareiův palác, kde se Alexandr přes všechno nebezpečí uložil k tupému spánku opilců.

Požár sám nebyl tak hrozný jako jeho následky. Až dosud vojáci, vedení králem k přísné kázni, drancovali jen zřídka na vlastní pěst, pokud jim to velitelé nedovolili. Nedopouštěli se ani přehmatů na obyvatelích, nahnali je vždy jen tam, kde měli být prodáni do otroctví. Ale tentokrát jejich vášně buď rozdráždila záře plamenů, anebo se rozneslo, že král šel spát a Parmenión dohlíží na hašení paláce — zkrátka a dobře, vojáci poprvé bezuzdně podlehli svým nízkým pudům. Z mnoha domů se ozýval křik žen a nářek dětí a nejednoho muže vyhodily hrubé pěsti s těžkým zraněním ze dveří jeho domu. Několik domků dokonce vzplálo a spořádanější vojáci je museli hasit.

Ráno bylo město zahaleno hustým kouřem, sluneční záře jím sotva pronikla. Král vstal pozdě a chodil po paláci zachmuřeně a mlčky. Když jeho pohled padl na obraz zkázy, odvrátil se, ale neřekl ani slovo. Především se nezeptal, kdo požár založil. Byť Parmenión sebevíc naléhal na vyšetřování, Alexandr mlčel. A tak nebylo divu, že se brzy rozšířil názor, že dal rozkaz k založení požáru on sám.

Nevěděl jsem, co si o tom mám myslet. Zřejmě se mi leccos z toho zračilo na tváři, neboť král se na mne z ničeho nic prudce rozkřikl, když jsem mu pomáhal přehodit plášť přes ramena:

„Táhni k čertu, jestli se neumíš tvářit příjemně. Vrat' se nejbližším transportem domů, jestli chceš!“

Zděsil jsem se do hloubi duše, ale král se mému leknutí jen zasmál. Byl jsem rád, když po chvíli řekl: „Koukej mazat do stáje a podívej se, jestli se v tom zmatku nestalo nic Bukefalovi.“

Alexandr učinil rozhodnutí, které na nás všechny zapůsobilo, jako by z jasného nebe sjel znenadání blesk. Svolal oddíly vojáků ze spřátelených zemí a oznámil jim, že jim vyplatí žold a kromě toho odměnu ve výši dvou tisíc talentů a pak že je pošle domů.

Vypukla úžasná vřava. Mnozí vojáci hlasitě jásali, objímali se, bušili do štítů, jiní poskakovali radostí. Ale někteří tam stáli se zklamanými tvářemi. Zvykli si na válečný život, na neustálou změnu, na vyhlídku na kořist tak, že jim byl návrat proti mysli. Třeba na ně doma čeká jen chudoba a osamění.

Vojevůdci a velitelé stáli před svými jednotkami s neproniknutelnými tvářemi. Nedalo se poznat, zda toto rozhodnutí překvapilo i je, anebo zda ho král s nimi předem projednal.

Alexandr se bavil s Héfaištíónem, ale viděl jsem, že přejíždí pronikavým pohledem po řadách vojáků a pozoruje, co se tam děje. Pokynul jim, aby zmlkli.

„Jestli ten či onen z vás chce raději sloužit dál v mém vojsku, žádám ho, aby se zapsal do seznamů, které vyloží jeho velitelé. Ostatní mohou odejít s oddílem jízdy k pobřeží, odkud je trojřadky dopraví na Euboii. Pro koně místo nebude, navrhuji thesalským jezdcům, aby mi své koně prodali.“ Alexandr se odmlčel, ale vojáci se na něj dál napjatě dívali.

„Mám dojem, že se svému propuštění divíte. Ale dobytím Persepole jsme přece vítězně ukončili trestné tažení korintského spolku. Platilo opovrženíhodným činům Xerxovým. Ukradené zlato jsme Peršanům opět vzali. Uloupené sochy jsme poslali zpátky do Atén. Nezasáhli sami naši bozi a nezapálili palác Xerxa, krále, který vypálil chrám v Aténách? A tak se můžete klidně vrátit domů a oznámit tam, že Alexandr, hegemon spolku, pomstil Heladu, naši společnou vlast, jak vyžadovala naše čest.“

39. kapitola

PRONÁSLEDOVÁNÍ

Stále jsem pochyboval, že příkaz k zapálení královského paláce v Persepoli dal Alexandr, který ho krátce předtím sám obdivoval. Obvykle své činy ani neskrýval, ani se nevymlouval na bohy. Ale tolik osob dosvědčilo, že na něm krásná Aténanka Thais vymámila svolení k tomuto činu, když byl opilý, a vzápětí ho provedla, že jsem tomu musel věřit. Pro tuto slabost jsem tehdy poprvé pocítil cosi jako opovržení k člověku, kterého jsem kdysi miloval a uctíval.

Gazela se zasměje. „Staly se horší věci!“ řekne.
„Tak to vidíš ty, která jsi strávila celý život ve stanech.“

Alexandr snad nikdy ničeho nelitoval tolik jako tohoto činu. On, který tak miloval umění a tolik si ho vážil! Nikdy se o tom nezmínil, ale zdálo se, jako by se v něm ztratilo něco, co mu až dosud velelo zachovat vždy správnou míru. Od této chvíle jsem měl dojem, jako by své vlastní výčitky musel přehlušovat činy ještě horšími.

V jedno jsem však věřil pevně a se mnou mnoho dalších, totiž že se chvíle návratu blíží i pro makedonské vojáky. Copak král sám neřekl, že jsme už pomstili všechno bezpráví, které bylo na Řecku spácháno? Z Dareia se stal bezmocný uprchlík.

Ale kdež, Alexandra jako by pohánělo nezkrotné přání mít Dareia přímo před sebou, brzy jsme to pocítili.

Odtáhli jsme mezitím do Ekbatan. Odtamtud vysílal Alexandr neustále zvědy, aby vypátrali, kde se Dareios zdržuje. Nejdřív se říkalo, že chce zůstat v Médii. Potom se odebral ke Kaspické bráně na severu. Nakonec svědčilo všechno o tom, že na severních rovinách sestavil armádu složenou z vojáků jeho vlastních zemí a posílenou spřátelenými Skyty a jinými nomádskými kmeny a že se chce ještě jednou pokusit získat zpátky svou říši.

Alexandr nás stále poháněl ke spěchu. Jistě by se krutě nepomstil ani Dareiovi, kdyby ho zajal, choval se přece velkoryse i k jeho rodině. Ale domníval se zřejmě, že se nemůže cítit nepopíratelným vládcem perské říše, dokud nebude mít Dareia ve své moci.

Než Alexandr opustil Ekbatana, uložil všechny peníze ve sklepení tamější klenotnice, která byla silněji opevněna než všechny ostatní. Když jmenoval dozorcem Harpala, vrtěli mnozí z nás hlavou. Já jsem se dokonce odvážil připomenout Alexandrovi jeho zradu u Issu. Král se tvářil, jako by mě neslyšel, a pokračoval ve výběru vojáků, které tu chtěl zanechat posádkou.

Hlavní část armády svěřil Alexandr jako už tolikrát Parmeniónovi, který měl pomalu táhnout k severovýchodu. Sám se dal na pochod se svou jízdní družinou, s harcovníky, skvělým oddílem jízdních žoldnérů, a s makedonskými pěšáky a nasadil tak rychlé tempo, že mnoho vojáků zůstalo vyčerpáním ležet u cesty a valná část koní začala kulhat. Kvůli koním si však Alexandr nemusel dělat starosti, zvířata odkoupená od Thesalů se držela také dobře.

Když jsme byli ještě den cesty od Kaspické brány, dověděl se Alexandr, že jí Dareios už prošel a že ho nedohoníme. Nato konečně nařídil důkladný pětidenní odpočinek, za něhož se vojáci v čistém vzduchu mezi studenými horskými říčkami zotavili. Potom jsme se vydali ve snadných etapách dolů k moři.

O tomto moři, které se nazývá Kaspické, často hovořival Aristoteles a uvažoval se svými žáky o tom, jak asi souvisí s ostatními moři. Za jiných okolností by se Alexandr určitě pokusil tuto otázku rozřešit, ale teď ho nezajímalo nic než pronásledování Dareia.

Dověděl se, že se musí obrátit k severovýchodu. Zásobil své oddíly bohatě potravinami, protože se říkalo, že musíme projít pouští. Staral se i o to, co zanechává za sebou, a jmenoval Peršana Oxydata místodržícím v Médii. Vysvobodil ho v Súsách ze žaláře, kam ho uvrhl Dareios, a doufal, že v něm získal věrného spojence.

Jednoho dne dostal Alexandr cestou zprávu, po níž mu tvář zrudla hněvem. Znovu vybral ze svého oddílu ty nejrychlejší vojáky a vydal se s nimi vpřed usilovným pochodem. Krateros měl táhnout s ostatními za nimi. Alexandr se vydal na cestu se

zásobami stačícími na pouhé dva dny a využíval i nočních hodin, jen aby dosáhl včas svého cíle.

Mezitím jsme se dověděli i my, že Dareia přemohli jeho vlastní perští satrapové Bessos a Barsaentes a vezou ho s sebou ve voze jako zajatce. Dareiovi zachoval věrnost jen jeho vazal, starý Artabazos, a odtrhl se se svými syny a s oddílem řeckých žoldnéřů od spiklenců; nemohl je však napadnout, protože nebyl dost silný. Zatím nikdo nevěděl, co má Bessos v plánu. Chce velkokrále v případě nebezpečí vydat Alexandrovi, aby tím pro sebe získal určité výhody? Chce si proti jeho vůli vynutit rozhodující bitvu?

Alexandr se zřejmě bál o život svého královského protivníka. Rozhodl se postupovat ještě rychleji. Pěšáci by mu už nestačili, a tak Alexandr — aby je měl k dispozici — poručil pěti stům jezdců, aby sesedli z koní, a stejnému množství pěšáků, kteří dovedli trochu jezdit, aby na ně i se svou výzbrojí nasedli. V bitvě by je mohl později nasadit opět jako pěšáky.

Brzy se ukázalo, že Alexandrovy obavy byly oprávněné. Příštího dne jsme našli u cesty bojový vůz bez koní, v němž ležel Dareios mnohokrát probodnutý mečem. Vrhł ještě poslední pohled na Alexandra a pak zemřel. Klid smrti se rozprostřel po jeho tváři a zjevil nám krásu jejích rysů zřetelněji než za krátkého setkání ve vzrušující bitvě.

Alexandr si mrtvého dlouho prohlížel. Potom ho přikryl svým purpurovým pláštěm a mlčky se odvrátil.

I my jsme sundali přílby z hlavy. Všichni jsme věděli, že Dareios nebyl zmužilý bojovník, ale uvědomovali jsme si, že jsme ho napadli. On sám nám k tomu nedal záminku, musel naopak pykat za vinu svých předků, možná i za to, že ovládl tolik cizích národů a nakupil takové bohatství. Mnozí mysleli i na to, že si dělal obavy o svou rodinu a že za ni nabídl vysoké výkupné. A tak jsme na mrtvého nehleděli bez soucitu. Nedožil se vysokého věku, asi padesáti let, ale v poslední době ztratil všechno, kvůli čemu mu stálo za to žít.

Zároveň jsme však pocítili úlevu. Dareiovou smrtí snad konečně skončí válka v této zemi ležící tak daleko od naší vlasti! Alexandr dal Dareiovu mrtvolu dopravit na dědičné pohřebiště

perských velkokráľů do Persepole a pohřbít ji se všemi poctami za přítomnosti jeho rodiny. Místodržícími v Parthii a Hyrkánii jmenoval Peršany, kteří se k němu přidali už dřív, ale jako velitele posádek u nich zanechal členy své makedonské družiny.

A přišel na další důvod, jímž svým velitelům a členům své družiny zdůvodnil, proč bude ve válce pokračovat: musí se za Dareia pomstít jeho vrahům!

Táhli jsme dál přes poušť a vysoká pohoří a tu a tam jsme vysílali malé oddíly, aby zlomily odpor jednotlivých kmenů. Tak byl asi vyhuben i tvůj kmen...

Filonikos se odmlčel, ale Gazela mu naznačí, aby vyprávěl dál. „Když jsem táhla s vaším vozatajstvem,“ řekne tichým hlasem, „viděla jsem jen to, co se odehrávalo ve vojsku bezprostředně kolem mne. Ted’ mi připadá, že bych měla znát i to ostatní, všechno, co se tehdy dělo.“

Dělo se ledacos, všechno bylo jiné než dřív. Nemohli bychom bývali ani říci, kdy to začalo, zda po požáru v Persepoli, anebo po bezohledném usilovném pochodu, anebo po zklamání nad tím, že ani Dareiova smrt nepřiměla Alexandra, aby ukončil toto tažení. Válka trvala už čtyři roky, období, které označujeme jako olympiádu. My jsme však nesměli na slavnosti v Olympii, na jejich nádheru a mír ani pomyslet. Málokdo byl ještě tak chtivý boje jako na začátku. Přitom se už ani nebojovalo jako tehdy.

Jak jsme táhli dál, satrapové a kmenoví vůdci k nám posílali své vyslance a nabízeli nám spojenectví, postupovali jsme zdánlivě bez obtíží. Sotva jsme prošli jejich krajem, odpadli od nás a pobili slabé jednotky, které jsme tam zanechali. Nedochozelo ke skutečným bojům, ale necítili jsme se skutečně v bezpečí.

Z Baktry přišla zpráva, že se tam usadil vzbouřenec Bessos a shromáždil kolem sebe mnoho vojáků. Nosí prý tiáru perských velkokráľů a dává se nazývat vládcem Asie.

Alexandr se okamžitě vydal k Baktře. Cestou zadrželi naši vojáci aténské a spartské vyslance, kteří byli u Dareia, ale uprchli před Béssem — důkaz toho, že Atény přes svou příslušnost ke korintskému

spolku hrály falešnou hru a udržovaly styky s nepřítelem.

Protože se Áriové sídlící v kraji mezi Hyrkánií a Baktrií po zdánlivém podrobení vzbouřili proti Alexandrovi, museli jsme se tam vrátit a znovu si je podmanit. Teprve potom mohl Alexandr pokračovat dál do země Drangů, Barsaentovy satrapie, ale satrapa mezitím uprchl do Indie.

Když jsme se utábořili v hlavním městě satrapie Drangiány, začaly po našem ležení kolovat podivné pověsti. Říkalo se, že to vře nejen mezi vojáky, ale i mezi veliteli, ba dokonce i v oddílu hetairů, který stál králi tak blízko a projevoval v bojích neuvěřitelnou statečnost. Měli jsme tomu věřit? Zatím jsme si to nemohli nikde ověřit. Parmeniónův syn Filótas, velitel jízdy hetairů, přicházel dvakrát denně ke králi a podával mu zprávy, ale s nikým o tom nemluvil.

Jízda hetairů se stále doplňovala ze zástupu šlechtických mladíků, které Alexandr měl ve své armádě tak jako jeho otec, aby se záhy učili zacházet se zbraněmi. Byli to krásní, milí chlapci a nejeden hetairos měl mezi nimi svého miláčka, k němuž se choval stejně něžně jako k ženě. V takových důvěrných okamžicích mu někdy prozradil víc, než mu bylo později milé.

Jednoho večera ke mně z hloučku těchto mladých šlechticů přistoupil chlapec jménem Kebalin. Rozhlédl se na všechny strany, zda není nikdo nablízku. Ruce se mu třáslly, prudce oddychoval. Pošeptal mi do ucha slova, po nichž jsem sebou zděšeně škubl.

„Králov život je v nebezpečí?“ zeptal jsem se chvatně. „A neohlásí to nikdo než... ty a tvůj bratr?“ Málem bych býval řekl: dvě děti — ale nesměl jsem ho urazit.

„Pojď,“ zašeptal jsem, „zavedu tě do zbrojnice a schovám tě tam. Až se král vrátí z lázně, můžeš si s ním promluvit o samotě a říci mu to...“

Ten mladý šlechtic nestál ještě nikdy tak blízko u krále, nevypravil ze sebe ani slovo, a tak jsem musel opakovat místo něho, s čím se mi svěřil. Nebylo mi to příjemné, neboť kdo mluví rád o velezradě? Vůdcem spiklenců měl být Dimnos, jeden z makedonských aristokratů. Král okamžitě vyslal spolehlivé členy své tělesné stráže, aby ho sledovali. Potom se zarazil.

„A ty jsi to, Kebaline, řekl Filótovi už včera ráno? Od té doby byl... Ale to je k nevěře, byl u mne několikrát!“

Alexandr si sáhl na hrdlo, jako by ho něco svíralo. Bylo mu hned jasné, že velitel jeho jízdy o spiknutí ví, ba že ho podporuje. Jinak by okamžitě...

„Kebaline,“ řekl král, „jsi ještě mladý, ale já si tě vážím jako muže, protože jsi jednal věrně a obezřele. Spiklenec ti nebyl tak milý jako tvůj král. Teď musíš dál jednat jako muž a mlčet o tom, co jsi mi řekl. Jen tak se mohu dovědět celou pravdu. Teď už jdi, neprozrad' se, a buď si jist, že na tebe nezapomenu!“

Krátce před večerí přišel Filótas jako obvykle ke králi, odešli spolu k tabuli. Obdivoval jsem Alexandrovo sebeovládání. Jako mimochodem se Filóta zeptal, zda není něco nového, že kolují různé pověsti. Dostal stejně nedbalou odpověď, že pověsti kolují vždycky, někdo něco řekne ze vzteku a ostatní to hned neúměrně zveličí.

Král se s podezřelým velitelem hodně bavil i při jídle. Viděl jsem, jak stále doufá, že Filótas něco řekne, něco učiní, co by vyvrátilo to hrozné podezření. Alexandr se s ním smál a žertoval, a jen kdo ho znal tak dobře jako já, všiml si, jak mu přitom je.

Jakmile vešel do ložnice, poslal pro svou tělesnou stráž. Tři sta mužů obklíčilo obydlí podezřelých. Filóta se podařilo zajmout, k Dimnovi přišli vojáci pozdě. Probodl se už vlastním mečem.

Druhý den ráno svolal král celou armádu. Vystupoval sám jako žalobce.

„Měl jsem s Filótem dlouho trpělivost,“ řekl, „přestože jsem se mnohokrát dověděl o jeho drzých a výhružných výrocích proti mně. Doufal jsem, že v něm zvítězí dobro. Ale musel jsem přihlížet, jak se chová stále povýšeněji, jak si přivlastňuje větší kořist, než mu přísluší, a jak ji nejen utrácí s děvkami, nýbrž obdarovává přebohatě i ty, kdo drží s ním. Dokonce i jeho otec ho varoval. Což Parmenión skutečně nevěděl, kam to všechno spěje? Varoval ho snad jen proto, že se bál, že by se syn mohl prozradit příliš brzy? Neprohráli jsme málem bitvu u Guagamél právě Parmeniónovou vinou?“

Alexandr chvíli mlčel a rozhlížel se. Ze začátku sledovali vojáci

jeho slova s pobouřením v očích, ale teď se na některých tvářích objevily pochybnosti. Proto Alexandr přestal obviňovat Parmenióna a hovořil jen o Dimnovi a jeho společnících a o tom, že velitel jízdy hetairů mlčel, přestože ho mladý, nevinný chlapec varoval. Na důkaz svých slov poručil Kebalinovi a jeho bratru Nikomachovi, aby předstoupili, a také mně jako svědkovi. Nato se mnoha vojáků zmocnilo prudké pobouření, popadli kameny a chystali se házet je na Filóta. Král zvedl ruku. „Nestane se nic, dokud obvinění nepromluví na svou obhajobu. Já zatím odejdu, abych neovlivňoval vaše rozhodování.“

Nikdo z vojáků Filótovi nevěřil, že udání obou mladíků považoval za smyšlenku, za touhu být důležitý, anebo že mlčel, poněvadž se Alexandr vždy cítil obtěžován dobře míněným varováním jeho otce. Téměř všichni ho považovali za vinného. Jen Krateros, Héfaistión a Koinos, švagr obžalovaného, dali na uvážení, že k odsouzení je třeba přiznání. Tak byl rozsudek odložen na příští den.

Když se král vrátil, nedůvěřivě na ony tři vojevůdce pohlédl a rozhodl, že mají být přítomni při výslechu na mučidlech. Zřejmě neměl valné mínění o vynuceném přiznání a vina mu připadala už beztak prokázaná. Také mne zamrazilo, myslím, že se už leckdo na mučidlech přiznal k činům, jichž se nikdy nedopustil.

Druhý den bylo oznámeno, že Filótas přiznal svou vinu, ale že řekl, že jeho otec o ničem nevěděl. A tak Filóta a jeho společníky vojáci ubodali oštěpy.

Ozvaly se teď také hlasy žádající popravu Linkesta, který byl kdysi za maloasijského tažení shledán vinným ze stejného zločinu. Král zatím šetřil jeho život — možná proto, že to byl Antipatrův zeť. Teď už nehodlal brát na nikoho ohledy. Alexandr Linkestos byl po tříletém věznění popraven.

Že shromážděná armáda neodsoudila nikoho lehkovážně, ukazuje případ Amynta a jeho tří bratrů, kteří bývali často vidět se spiklenci. Jeden z nich — Polemón — uprchl, čímž na sebe uvalil zvlášť velké podezření. Amyntovi se však podařilo jednoznačnými důkazy přesvědčit vojáky o jejich nevině. Bratři byli osvobozeni, bojácný Polemón se mohl vrátit.

Všichni teď cítili se starým Parmeniónem, který stál vždycky

věrně po boku mladého krále a pomáhal mu v neposlední řadě tím, že se občas odvážil kritizovat jeho opatření. Krátce před touto osudovou ranou mu zemřel už druhý syn, Nikanor.

Jen jeden člověk nic takového necítil: Alexandr.

Večer po Filótově popravě jsem ho našel zachmuřeného. Když jsem se ho odvážil oslovit, podíval se na mne strnulým pohledem, jako by mě nepoznával. „Všichni ho milují,“ zamumlal pro sebe, „postaral se o to. Ale mně je jasné, že o tom zločinu zaručeně věděl! Kolikrát se otevřeně postavil proti mně! Co když jednoho dne nepromluví tak otevřeně? Ne, na to nesmím čekat!“

Odmlčel se, protože do komnaty vešel posel, kterého jsem ještě nikdy neviděl. Alexandr mu předal dopis určený některým Parmeniónovým podřízeným. Pohledu, kterým dopis provázel, jsem se zděsil. Bylo v něm všechno opovržení, nedůvěra, nenávist, ale i hluboké zoufalství. Potom si všiml, že dosud stojím vedle něho. „Koukej zmizet!“ ozval se hlas, který mi připadal cizí. „Ale přines mi ještě džbán neředěného vína na usnutí!“

Netrvalo dlouho a roznesla se zpráva, že Parmenióna zavraždili neznámí muži. Nikdo se neodvážil pátrat, kdo k tomu zákeřné vrahy navedl, ale mnozí poukazovali na to, že každý obžalovaný má právo na obhajobu, ať se zdá sebevíc podezřelý. Mnozí odvraceli pohled a ustupovali stranou, když viděli, že se blíží král. A já sám...

Filonikos přeruší vyprávění a odvrátí se. Nechce, aby žena viděla jeho slzy. Potom se přemůže a pokračuje.

Alexandr dobře cítil, že teď už nebude v armádě vládnout pořádek jen proto, že ho vojáci mají rádi a chtějí mu věrně sloužit. Proto se rozhodl, že utuží její organizaci, aby nikdo neměl příliš velkou moc a aby jeden hlídal druhého. Hlavní velení nad svou družinou, jež měl dosud Filótas, rozdělil a Héfaistióna a Kleita jmenoval hipparchy. Stejně postupoval i u ostatních oddílů až po nejmenší jednotky.

Mezitím dal Bessos co nejvíce zpustošit kraje ležící mezi ním a Alexandrem. Tak se stalo, že jsme při přechodu vysokého,

zasněženého pohoří celé dny nenašli nikde potravu a museli jsme se živit jako zvířata vyhrabanými kořínky. Na severním okraji pohoří Alexandr přikázal postavit město a nazval ho opět Alexandrií. Zde však byla jiná situace než v Egyptě, kde existovaly přece jen řecké obce a kde otčina za mořem mohla přijít městu na pomoc. Tady jsme byli v hloubi Asie. Založení města svědčilo jasněji než všechno ostatní o tom, že Alexandr pevně věřil, že dobytou zemi udrží navždy. Vysloužilým vojákům, kteří se tu měli usadit, daroval nejen domy, ale i zlato, které jim na dlouhou dobu zajistilo živobytí. Kromě toho slíbil, že založí ještě další města, která ponesou jeho jméno a dostanou jako přívlastek název provincie. Tato města budoval především pro Makedonce a ostatní Řeky, ale směli v nich bydlet i Peršané.

Když Alexandr uspořádal tyto záležitosti, skončila vojsku krátká doba odpočinku a armáda vyrazila dál do pouští a hor. Vzpomínka na krásné zelené Řecko vháněla mnoha mužům slzy do očí. Země, kterou jsme táhli, byla zcela jiná — většinou studená a suchá, jen kolem vodních toků se táhla půvabná, úrodná údolí se zahradami, kde jižní slunce probouzelo k životu nádherné rostlinstvo a kde lidé žili v bohatství a hojnosti. Naproti tomu obyvatelé hor byli chudí a skromní. Vyháněli svá stáda až k hranicím rostlinného porostu, živili se skromně a oblékali se do kůží domácích či ulovených zvířat.

Doslechli jsme se, že Bessos, kterého opustily baktrické oddíly, táhnoucí až dosud s ním, uprchl přes širokou řeku Oxus daleko na sever země. Zůstali s ním jen vojevůdci Spitamenes a Datafernes a jejich stepní jezdci. Zdolali jsme i velkou vzdálenost k řece Oxu, za kterou se stáhla nepřátelská armáda. Dál ustoupit nemohla, protože tam začínala obrovská poušť.

Oxus je dravá řeka tekoucí z vysokých hor. Bessos za sebou zničil mosty. Tok řeky byl tak prudký, že se nám nepodařilo zarazit do dna nové kůly. Rovněž jsme nemohli tak rychle postavit lodí. Alexandr však našel východisko. Poblíž Babylónu jsme viděli na prastarých obrazech vojáky plovoucí po vodě na zcela jednoduchých plavidlech, jež jsme si mohli vyrobit i zde. Král dal přinést kůže, které vojáci používali ke spaní. Museli je vycpat

slámou a suchou trávou a sešít je, aby do nich nepronikla voda. Potom opravdu unesly jednoho muže. Přejít přes řeku nám trval pět dnů. Bessos by ho býval mohl snadno narušovat malým oddílem vojáků, ale zdálo se, že ho už všichni opustili. Spitamenes a Datafernes při rozhovoru s našimi vyslanci projeví ochotu Bésa vydat, ale potom svůj slib patrně ze studu odvolali.

Nakonec se Ptolemaios dověděl, že se Bessos s malým oddílem opevnil v jedné vesničce. Ptolemaios tam přitáhl s vojskem a jeho tlumočník oznámil perským vojákům, že jim dovolí svobodně odejít, jestliže nám uchazeče o trůn vydají.

Vojáci s tím souhlasili. Vrah krále Dareia byl odveden v těžkých poutech.

S hrůzou jsme pak viděli, jak Bessos musel stát na kraji cesty, nahý, kolem krku železný kruh, dokud kolem něho nepřešla celá armáda. Něco takového Alexandr ještě nikdy nenařídil. Každý Řek by raději zemřel, než aby zakusil něco podobného. Nevydal král kdysi rozkaz, aby se každý i v nepřátelské zemi choval lidsky? A teď tohle!

Řeční vojáci odvraceli hlavy, když Bésa míjeli. Jen ten či onen z našich asijských spojenců se na něj zvědavě či škodolibě podíval.

Později dostal Bessos trochu šatstva a zůstal přes zimu v zajetí. Nevěděli jsme, co s ním Alexandr chystá. I když se Bessos dopustil zlého činu, mysleli jsme si všichni, že s ním Alexandr takhle zacházet neměl. Mnozí tehdy na Alexandra zanevěřeli.

Gazela se chvěje, vezme Filonika za ruku.

„A ty?“ zašeptá sotva slyšitelně. „Co jsi tehdy řekl Alexandrovi ty?“

„Já? Jak bych se mohl odvážit...? Vzpomeň si na to, co se stalo těsně předtím!“ Filonikos se krátce zamyslí. „A přece... Už tehdy mě napadlo, že mi v takové dny jen stroze, beze slova podal ruku a poslal mě hned pryč. Jako by se bál...“

„Tebe?“

„Ne, ale toho, že mu pohled na mne připomene toho Alexandra, jímž byl kdysi.“

40. kapitola

SPIKLENCI

Ukázalo se, že zajetí uchazeče o perskou korunu nezlomilo všechen odpor na severních hranicích velkoříše. Spitamenes spojil své jednotky s oddíly Skytů, bojechtivých a svobodomyslných nomádských kmenů z širé severní roviny, a kromě toho byla v poušti v menších úrodných oblastech opevněná města. Mnohá z nich měla jen nízké hliněné hradby, které jsme snadno ztekli, ale to největší, Kyropolis, které založil Kyros, bylo znamenitě opevněné. Nemohli jsme ho tak snadno přinutit ke kapitulaci, protože jím protékala řeka zásobující ho pitnou vodou.

Toho podzimu dlouho nepršelo. Alexandr si všiml, že hladina řeky klesá. Zajatci sice vypověděli, že ve městě jsou ještě plné nádrže, ale pro obyvatele bylo osudné, že hradby nesahaly až na dno řeky. Alexandr dal nasadit vrhací stroje, aby odvedl pozornost obránců, a mezitím v čele vybraného oddílu pronikl řečištěm do města. Naším vojákům se podařilo otevřít zevnitř nejbližší bránu. Přestože se tam nahrnuly zástupy našich, obránci bojovali s neztenčenou odvahou. Alexandr byl přitom těžce raněn kameny na hlavě a na krku a Krateros šípem. Nakonec jsme město dobyli.

Potom jsme přišli k ještě větší řece, k Jaxartu. Alexandr chtěl pronásledovat prchající Skyty i na druhém břehu. Tentokrát ho však varoval věstec Aristander, který u obětího zvířete našel nepříznivé znamení. Král několik dnů váhal, ale když ho Skytové dráždili přes řeku posměšným voláním, dal přivést vrhací stroje a začal je ostřelovat. Velké kameny dopadaly na správná místa a přinutily nepřítele k ústupu. Toho Alexandr využil a nařídil, aby se vojsko, tak jako u Oxu, přeplavilo na druhou stranu na kůzích či na koních. Tentokrát nás však nepřátelé ostřelovali a malý oddíl, který tam přistál první, okamžitě obklíčili. Až když jsme získali početní převahu, podařilo se nám Skyty zahnat. Přes pokročilou roční dobu pražilo slunce. Po boji byla žízeň. Tak jako vojáci napil se i Alexandr říční vody. Mnohým se udělalo špatně, král byl také mezi

nemocnými. Proto nemohl prchající nepřátele pronásledovat.

Později k nám dorazili skytští vyslanci a prohlásili, že nás napadly jen jednotlivé loupežné kmeny, skytský lid že se považuje za našeho spojence. Alexandr jim odpověděl přátelsky.

„Vím, že lhali,“ řekl pak svým vojevůdcům. „Avšak není výhodné dávat najevo nedůvěru, když ji nemůžeme podložit vojenskou převahou.“

Naše armáda byla opravdu tak oslabená, že se Spitamenovi podařilo pobít jeden náš menší oddíl, který se trochu opozdil. Naši vojáci mu přišli na pomoc pozdě, zato pak nepříteli do jednoho zničili. Alexandr byl osudem opuštěného oddílu dlouho zarmoucen.

Potom dal Alexandr rozkaz ke stavbě plánovaného města na jižním břehu Jaxartu. Nazval ho Alexandrie-Eschaté, Nejzazší Alexandrie. Opevnění bylo hotové za dvacet dnů. Město bylo zasvěceno obvyklými oběťmi a sportovními závody. Našlo se také dost raněných a vyčerpaných veteránů, neschopných dalších bojů, kteří byli ochotni postavit si tu domy a usadit se zde. Ostatní odtáhli přezimovat do Bakter.

V tuto dobu byl Bessos shromážděním našich asijských spojenců obžalován z vraždy svého krále. Shromáždění předsedal Alexandr. Souhlasil s tím, aby byl rozsudek vynesena podle místních zákonů. Uchazeč o trůn byl odsouzen k těžkému trestu: zbičovali ho, uřízli mu nos a uši a pak ho poslali do Ekbatan, aby ho tam podle perského způsobu ukřižovali.

Našich vojáků se nikdo na nic neptal, avšak proti tomuto trestu se rázně bouřili: „Copak náš král už nepovažuje ty, kdo bojují na druhé straně, za lidi, jako kdysi perské krále?“

„Takhle by nikdo nezabil ani zvíře!“

„Dobrá, ať Bessos zemře, ale ne takhle.“

Tak mluvili o svém králi, a nikoli tiše. Nezáleželo jim na tom, kdo to slyší. Někteří uvažovali dokonce ještě jinak. „Nejednal vlastně Bessos správně, nezavinil snad Dareios zkázu své říše? Dvakrát prohrál díky své osobní zbabělosti bitvu, kterou by jeho vojáci možná vyhráli.“

„Proč by lid nemohl sesadit panovníka, který ho špatně vede, případně ho zabít, kdyby nechtěl odstoupit?“

Muži, kteří hovořili takhle, mluvili už tišeji, a když viděli přicházet mne, šeptali. Ale mně připadalo, jako bych za těmito úvahami slyšel Alexandrovo jméno.

Vydali jsme se opět k jihu. Na tomto území, které jsme dobyli už předtím, mohli naši vojáci po večerech bezstarostně odpočívat anebo trochu oslavovat a pochutnávat si na silném místním víně.

Alexandr a jeho přátelé se chovali stejně. Slavili svá vítězství důkladně. Když se král odebíral na lože, musel se o mne často opírat, protože ho víno zbavilo jistoty. Těchto pitek se teď zúčastňovali i vojevůdci našich asijských spojenců. Králi se v jejich společnosti líbilo, protože mu lichotili. Projevovali mu téměř božskou úctu, zatímco hrdí Makedonci ho stále považovali za jednoho ze svých řad, který má právo poroučet jim jen proto, že byl zvolen králem. Asiaty napodobovali jen někteří řeční velitelé žoldnéřů, aby se králi zalíbili.

Jednoho takového večera přišla řeč na to, že Alexandr přinesl toho dne oběť Dioskurům Kastorovi a Polydeukovi.

„Ach, zapomněl jsem, že je dnes Dionýsův pamětní den a že by oběť příslušela především jemu!“ řekl Alexandr.

„Dioskurové se po své smrti stali bohy,“ řekl jeden z cizinců, který chtěl králi při každé příležitosti zalichotit, „ale co jsou jejich činy proti tvým činům, králi Alexandře?“

Makedonští vojevůdci odložili poháry a ohlédli se. Co je tohle za řeč? Jim zněla jako rouhání.

Ale tu se přidal další Peršan: „Ani Hérakles nevykonal nic tak velkého jako ty, králi. Jistě, Hérakles je už dlouho mrtvý, a tak mu jeho slávu nikdo nezávidí, zatímco živým...“

Dál se už nedostal, neboť Kleitos, starý, důstojný vojevůdce, vyskočil tak prudce, že se jeho pohár převrhl a po stolní desce se rozlila červená stružka.

„Kdo se tu rouhá našim bohům?“ vykřikl. Tvář zrudlá vínem mu potměněla ještě víc. „Alexandr dokázal jistě mnoho, ale komu za to vděčí především? Statečnosti svých makedonských vojáků! Zázrak nevykonal.“

Nato vyskočili další muži.

„Jestli to není nic velkého, jestli za to vděčí jen svým oddílům,

proč to nedokázal už jeho otec Filip? Bojoval přece s týmiž vojáky, a přesto utrpěl nejednu porážku!“ přihlásil se opět první mluvčí.

„Že nic nedokázal? Bez Filipových činů by nebyly možné činy tohoto tažení,“ křičel teď Kleitos, jak mohl nejhlasitěji, někteří další vojevůdci, kteří sloužili už starému králi, přikyvovali a vrhali na lichotníka výhružné pohledy.

Kleitos se přestal dočista ovládat. „My jsme tehdy dopomohli princovi na trůn v tak mladém věku. A beze mne by nebyl už dávno naživu. Vzpomínáš si, Alexandře, že tahle ruka...“ — Kleitos k němu napřáhl přes stůl svou pravačku — „že tahle ruka kdysi u Graniku zachytila perský meč, který by ti býval zaručeně rozetnul hlavu?“

Alexandr vyskočil. Zmínku o své záchraně považoval za pokořující a chtěl už vykročit ke Kleitovi, ale vtom Ptolemaios popadl překvapeného vojevůdce zezadu za ruce, otočil ho k sobě a vyvedl ho přes hradby a příkop z hradu.

Alexandr klesl na židli, schoval si obličej do rukou. Když opět vstal, měl tvář zahalenou hlubokým smutkem. „Ted' jsem na tom jako Dareios,“ stěžoval si, „moji nejbližší mě pomlouvají a opouštějí. Jsem králem už jen podle jména...“

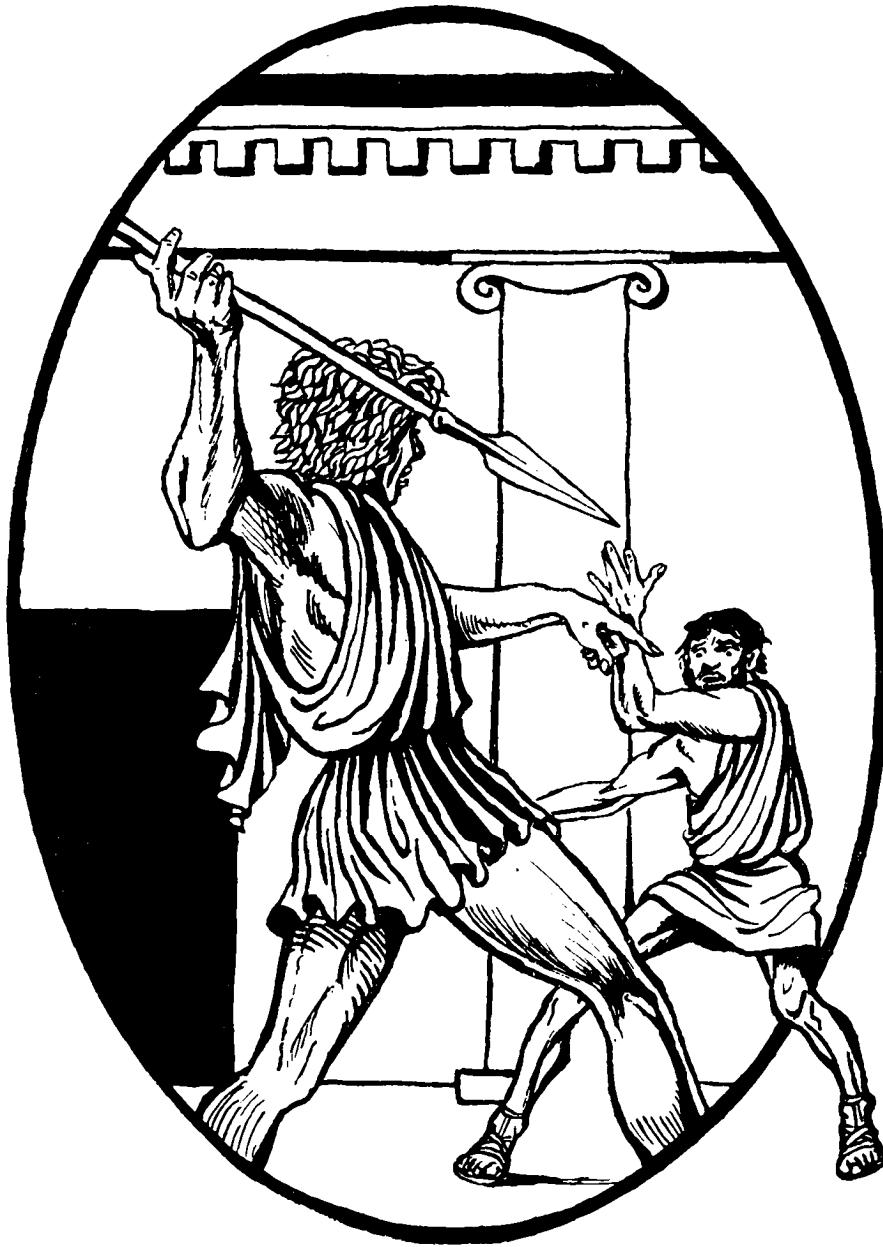
Seděl v zamyšlení a hleděl před sebe, zatímco ostatní hovořili o něčem jiném, aby se na celou příhodu zapomnělo.

Ptolemaios se vrátil a myslel, že je nebezpečí zažehnané. Ale chvíli po něm přišel i Kleitos. „Nejsem ještě tak opilý, abych nenašel cestu zpátky,“ zvolal. „A nepřipustím, aby velkého krále Filipa někdo pomlouval. Pravda, svému synovi už není dost dobrý, ten si vybral jiného otce, egyptského boha Amóna...“

Dál se nedostal. Alexandr vyskočil, než ho mohl někdo zadržet. Kopí měl naneštěstí opřené o zeď na dosah. Popadl ho a probodl muže, jehož slovy se cítil hluboce uražen.

Alexandr dovedl příliš dobře zacházet se zbraněmi — statný Kleitos klesl smrtelně zasažen k zemi. Krev mu tekla po tmavých vlasech a bílém oděvu a vytvořila kaluž.

Všichni jsme strnuli, i Alexandr. Ten potom zařval jako raněný býk a opřel kopí o zeď špičkou proti své hrudi. V nejbližším okamžiku by se býval probodl, kdybych já, který stál poblíž, nestačil kopí odstrčit, takže Alexandr padl na zem.

Zvedl jsem ho. Na Ptolemaiův pokyn jsem zhrouceného Alexandra odvedl na lože. Tam přišel k sobě. Křičel a zuřil a spílal si.

„Kleite, proč ses nerozehnal kopím první, abys proklál nevděčníka! Teprve teď cítím, co jsi pro mne znamenal. Co si mám bez tebe a... bez ostatních počít?“ vzlykal. Myslel jsem, že má na mysli Parmenióna. Vzpomněl si však na něco jiného.

„Kolikrát mi matka vyprávěla, že mě v prvních dnech udržela naživu jen díky šlechetné Laniké, která mi dala svůj prs. Moje starostlivá chuva byla Kleitovou sestrou. Jak bude bratra oplakávat?“

Nakonec ho přemohl spánek, který ho nenechal na holičkách nikdy, ani před těmi nejnebezpečnějšími akcemi, ani po těch nejkrvavějších bitvách.

Probudil se s tupou hlavou a jako by se na nic nepamatoval. Teprve když jsem vyslovil Kleitovo jméno, vzdychl zhluboka a hleděl zachmuřeně před sebe. Dovolil, abych ho oblékl, ale padl zpátky na lože a s odporem odmítl všechna jídla a nápoje.

Jeho druzi se radili s ustaranými tvářemi. Nikdo ze starých vojevůdců, dokonce ani jeho mladí přátelé Krateros a Héfaistión pro něj neměli slova omluvy. Všichni se však shodovali v tom, že tady, uprostřed nepřátelské země, by byli bez Alexandra ztraceni.

Když byl král zcela apatický i příští den a nikoho z nich k sobě nepustil, navrhl Ptolemaios povolat některého z řeckých filozofů táhnoucích s vojskem a překvapivě ho pustit ke králi.

Anaxarchos byl sofista, to znamená, že patřil k onomu směru, jehož zastánci dovedli všechno dokázat a udělali dnes z černého bílé a zítra z bílého černé. Anaxarchos vesele přistoupil ke králi a řekl mu se vším respektem, že jistě ví, že Diké, bohyně práva, v halách bohů nejprve sleduje, jak se zachová Zeus, a podle toho stanoví své zákony, a že pozemský svět je odrazem světa nebeského...

Podíval se na Alexandra tak vychytrale, že se na králově ustarané tváři skutečně objevil náznak úsměvu. Potom mi Alexandr pokynul, abych odešel, a naslouchal dalšímu utěšování, které mu sofista přednášel jistě velmi obratně.

Mně se však nelíbilo, v podstatě tím tvrdil, že král není nikomu zodpovědný a že pro něj platí jiné zákony než pro všechny ostatní. Měl jsem vážné obavy, že z takového názoru nevzejde pro nikoho nic dobrého.

Alexandr byl ještě dlouho potom zamlklý a zasmušilý a dělalo mu zřejmě dobře, když mu jeho perští spolustolovníci projevovali božské pocty tak jako předtím. Vracelo mu to asi sebedůvěru. Jako novinku zavedl, že některé dny přicházel k tabuli v dlouhém perském královském rouchu a s perskou tiárou na hlavě. Jeho perští vazalové pak museli defilovat kolem něho a zdravit ho pokleknutím. Toho či onoho poctil polibkem, jak je v Persii zvykem. Šlechtici, jimž se dostane této pocty, jsou pozdviženi do stavu králových příbuzných.

Alexandrovi staří makedonští druzi se na to dívali s obavami, někteří se dokonce báli o králův rozum, ale mladší se tomu jen smáli a tvrdili, že by něco takového nikdy neudělali. Zejména dějepisec Kallisthenes se posmíval těmto „barbarským“ zvykům. Byl odjakživa pyšný na to, že je synovcem velkého Aristotela, od něhož — jak vychloubačně tvrdil — má král všechny své vědomosti. „A já,“ holedbal se Kallisthenes dál, „ho mohu učinit slavným. Pozdější pokolení ho budou posuzovat podle toho, co o něm napíšu. Jestliže neuznám jeho božský původ, tak prostě nebude bohem!“

Jednoho večera Alexandra napadlo, že by ho — oblečeného do perského roucha — měli makedonští aristokraté také zdravit pokleknutím a on že by je měl vyznamenávat svým polibkem.

Staří šlechtici se třásli potlačovaným hněvem a uraženou hrdostí, ale po událostech poslední doby se neodvážili otevřeně odporovat. Kallisthenes se však zasmál a řekl, on že se k těmto novým mravům rozhodně nepřipojí.

Než to všechno mělo začít, připil Alexandr všem přítomným ze zlaté misky. Když přišla řada na Kallisthena, král se právě živě bavil s Héfaistiómem a nevšiml si ani, že se mladý kronikář sklání k polibku, aniž předtím poklekl. Mohlo to tedy dopadnout ještě dobře. Ale závistivci se najdou vždycky, jeden člen královny družiny si nedal ujít příležitost a upozornil Alexandra na toto

opomenutí. A tak se Kallisthenovi královského polibku nedostalo. Kronikář se ještě opovážil zasmát se Alexandrovi do tváře a posměšně poznamenal: „Tak tedy budu o polibek chudší!“ Bral tu událost na lehkou váhu a netušil, jak mu přijde drahé.

O perských mravech si každý může myslet, co chce, ale dějepiscovo chování vůči panovníkovi se nelíbilo nejen mně, viděl jsem na mnoha tvářích, že je neschvalovali hrdí a důstojní aristokraté, i když sami nesouhlasili s perským zbožňováním. Králova tvář zůstala klidná a vyrovnaná, já jsem však věděl, že sice uznává upřímný nesouhlas, ale že je velmi citlivý na nevhodnou drzost. Jeho na odiv stavěná lhostejnost mi připadala nebezpečnější než přísná důtka.

Opravdu, nečekaly nás klidné časy! Kebalin a Nikomaches svou oddanost Alexandrovi dokázali a o věrnosti mnoha dalších šlechtických mladíků nemohl nikdo pochybovat. Avšak Hermolaova skupina si zřejmě počínala tak opatrně a tajně, že se s něčím podobným setkáme u chlapců jen zřídka.

Hermolaos se jednou zúčastnil s králem lovu divočáků. Bylo přísně zakázáno složit kořist, kterou si vybral král — ledaže by byl ohrožen jeho život. Hermolaos se ukvapeně domníval, že taková situace nastala, Alexandr si mohl vysvětlit jeho nezkušeností, že vrhl kopí po jeho kanci. Ale král míval po posledních událostech tak špatnou náladu, že ve všem viděl vzdor a odpor. Udělil chlapci těžký trest: dal ho po perském způsobu zbičovat. Mladý šlechtic, který si navíc nebyl vědom žádné viny, se s tím nemohl vyrovnat. Nemohl ani jíst, ve vyhublé tváři mu chorobným leskem žhnuly tmavé oči. Svého života si vážil už jen proto, že si ho šetřil pro pomstu za tuto urážku. A jeho nejbližší přátelé se cítili uraženi s ním.

Královi přátelé se o jeho potrestání dověděli pozdě. Krateros, obvykle klidný, přispěchal ke králi s neobvyklým chvatem a zastihl ho, právě když se chystal odejít. „Jak víš, králi, nemluvím rád o bezvýznamných událostech z minulosti,“ začal opatrně, protože znal Alexandrovu přecitlivělost. „Byla to také jen náhoda, že se mi tehdy na lovu podařilo zabít lva, který na tebe nepozorovaně zaútočil zezadu. Ale jestli ti záleží na našem dlouhém přátelství,

odpusť tomu chlapci ten zneuctvující trest. Učinil to jistě jen z obavy o tebe, stejně jako já tenkrát...”

Avšak Alexandr se jen drsně zasmál. Od nešťastného střetnutí s Kleitem jsme všichni věděli: neslyší rád, že někdy potřeboval cizí pomoc.

„Divočák není lev!“ řekl nasupeně. „Bylo by to s námi špatné, kdyby každý chlapec mohl jednat podle vlastního uvážení. Kromě toho přichází tvá přímluva pozdě.“

Opravdu, zdálky se už ozvaly bolestné výkřiky, na něž král nedbal. Zhnuseně se otočil a bez rozloučení odjel.

Kraterovi trvalo několik dnů, než tu urážku překousl, dokonce i Héfaistión se určitou dobu vyhýbal králově společnosti. Nakonec zatlačily tento výstup do pozadí jiné události.

Nikoli však pro Hermolaa. Patřil k nejstarším pážatům, směl už se svými druhy držet stráž před královou ložnicí. Když jednou tvořili celou hlídku jen spiklenci, považovali to za vhodnou příležitost k tomu, aby krále ve spánku zavraždili. Chtěli pak utéci dřív, než to někdo zpozoruje. Že král každý večer hodně pil, považovali za neobyčejně příznivé. Bude spát tvrdě a nic neuslyší.

Později se hodně šuškal o tajuplné staré věštkyni ze Sýrie, která prý krále onoho večera varovala. Pravda je docela prostá: králi se právě tohoto večera nechtělo odejít z pitky, vrátil se až za svítání. Chlapci byli tím nezdarem tak zmateni, že si jeden z nich v rozčilení nevšiml, že jeho podezřelá slova slyší kdosi nezasvěcený. Ten to oznámil Ptolemaiovi, vrchnímu veliteli tělesné stráže, a Ptolemaios králi.

Mladíci byli nemilosrdně mučeni — a vydrželi méně než staří bojovníci. Záhy prozradili sebe i své druhy. Hermolaos se k svým plánům na pomstu přiznal už před mučením, bez váhání řekl vše, co Alexandrovi klade za vinu: že dal popravit Filóta, že dal zavraždit Parmenióna, že zabil Kleita, že nosí perský oděv, že touží po zbožňování. Toho všeho chtěl Makedonce ušetřit.

Učitelem těchto urozených mladíků byl Kallisthenes. Nevím, zda jeho jméno také řekli na mučidlech, anebo zda na sebe uvalil podezření už tím, že se s nimi denně stýkal a že se přátelil s Hermolaem. Jisté je, že ho Alexandr neměl ani trochu v lásce.

Shromážděné vojsko vyneslo nad všemi spiklenci rozsudek smrti. Kallisthenes musel být postaven ještě před jiný soud. Alexandr ho považoval za tak podezřelého, že ho vláčel s vojskem v těžkých okovech. Kallisthenes však zemřel dřív, než mohl být odsouzen.

41. kapitola

OKŘÍDLENÍ LIDÉ

Pro všechny bylo vykoupení, když jsme vyrazili do nových bitev. Když jsem pozoroval Alexandra jedoucího na koni přede mnou, porovnával jsem ho bezděčně se zářícím mladým hrdinou ze začátku tohoto tažení. Jen pět let uplynulo od té doby, ale změnil se k nepoznání! Že měl pleť zhrublou vedrem, vichřicemi a mrazem, v tom se podobal ostatním. Ale jeho kdysi hladké, jasné čelo vypadalo jako zorané pole, starosti a vášně, zármutek a zklamání do něj vyryly hluboké brázdy. Nejvíc mi chyběl upřímný, zářivý pohled jeho modrých očí, jimž bývala cizí nedůvěra. Časy, kdy mohl všem a všemu věřit, byly už dávno tytam.

Že je však v jednom stále stejný, uvědomoval jsem si vždy, když jsem si všiml, jak se mu oči za pochodu náhle změnily. Začaly se zasněně lesknout, jeho pohled se zatoulal přes Bukefalovu hřívu k horám a rovinám a bloudil sem tam... Věděl jsem, že v takovém rozpoložení je pro něj válečné tažení nejen prostředkem, jak získat moc a bohatství pro sebe a pro svůj lid. Nemyslel na volání egejských měst, která ho kdysi požádala o pomoc a jimž vyhověl, ani na touhu mnoha Makedonců pomstít se těm, kteří zničili řecké chrámy, kteří urazili řecké bohy, ba ani na obranu malé Makedonie před rozpínavostí perské říše. V těchto chvílích bylo pro něj tažení do Asie lákáním dalek, cestou do neznáma, jež je třeba odhalit.

Vzpomněl jsem si opět, jak mu zářily oči, jak tajil dech, když

Aristoteles hovořil o vzdálených krajích, nejvíc ho zaujalo vyprávění o obrovské říši daleko na Východě. Je prý bohatší na zázraky než kterákoli jiná, její města jsou největší, její ženy nejkrásnější, její poklady nejvzácnější, její zvířata nejpodivnější a nejnebezpečnější. Dál už prý není nic než nesmírný divoký oceán obklopující celou zemi, jež na něm pluje jako dřevěný talíř ve velkém vědru vody.

A tato země za mohutnými asijskými veletoky už nemohla být daleko!

Ještě jsme však nezvítězili nad Spitamenem. Tento houževnatý a statečný stepní kníže získal nové spojence, proti nimž Alexandr vyslal armádu vedenou Kroinem, švagrem popraveného Filóta. Kroinovi se po dlouhých bojích podařilo nad stepními jezdci zvítězit. Když Spitamenovi spojenci viděli, že nemohou doufat ve vítězství, přepadli ho a uřízli mu hlavu. Poslali ji Alexandrovi a mysleli, že si tím pro sebe zajistí lepší podmínky, ale král se s odporem odvrátil od té děsivé válečné kořisti. Prchající nepřátele však nepronásledoval, protože měl hlavu plnou jiných cílů.

Jak jsme svižně projížděli údolími, opouštěly ho zvolna chmurné myšlenky vyvolané zklamáním z lidí, jimž důvěřoval. Jeho smích už nebyl tak trpký, čas od času už opět zažertoval či někoho pochválil. Když jsme postavili ležení, nebylo už ani řeči o tom, aby před ním Makedonci padali na kolena.

Než se mohl král vydat do té zázračné země na Východě, kam jako by ho táhla kouzelná síla, museli on a jeho vojsko svést ještě nejeden tvrdý boj. Mnozí perští a médští aristokrati, kterým dal v léno satrapie, od něho opět odpadli a uzavřeli svá opevněná města. Ani bývalí spojenci zabitého Spitamena se mu nechtěli podrobit a znovu proti nám vytáhli s posílenými oddíly. Tvrdý boj však vrátil Alexandrovi jeho starou energii.

S příchodem jara zamířil k sogdijským horám. Chtěl tam potlačit povstání, jež vypuklo v nejsevernější satrapii. Dobyli jsme znovu několik sogdijských měst a opevnění a postupovali přísně proti místním obyvatelům. Kdo mohl utéci, uprchl do skalního hradu, který platil za nedobytný. Uchýlil se tam mimo jiné i nevěrný perský satrapa Oxydates s rodinou.

Skalní stěny strmě spadající na všechny strany čněly až do nebes. Dověděli jsme se, že nepřátelé dopravili za hradby dostatek potravin, než zvedli most přes propast, a že je na hradě také hluboká studna. Když tam tehdy na jaře napadl znovu sníh, byla posádka zásobována vodou ještě lépe a přístup k hradu byl ještě obtížnější.

Jednoho dne si Alexandr skálu zamyšleně prohlížel. Vyslal herolda co nejbliž k hradu, aby se mohl domluvit s obránci. Nabídl jim volný odchod domů, jestliže hrad předají Alexandrovi. Barbaři se jen dali do smíchu. „Copak mají vaši vojáci křídla, aby se sem dostali?“ volali dolů.

Alexandr zašel do svého stanu, aby nikdo neviděl, jak se ho ten posměch dotkl. Když se trochu uklidnil a zvážil situaci, svolal vojáky.

„Chcete těm nahoře dokázat, že pro vás neexistují nepřekonatelné překážky?“ zeptal se. „Vím, že jsou mezi vámi zkušení horolezci. Kdo vyleze na tu skálu první, dostane jako první cenu dvanáct talentů, a také ostatní odměním podle pořadí. Kromě toho vám ten čin nikdy nezapomenu.“

Vojáci se pochybovačně dívali jeden na druhého. Chvilí trvalo, než se skutečně našlo tři sta dobrovolníků, kteří se toho chtěli odvážit. Vzali si s sebou krátké železné kolíky, jimiž se připevňovali k zemi stanové dílce, a silné provazy. Kde objevili kousek půdy anebo kde jim skýtal oporu zledovatělý sníh, tam kolíky zatloukli, připevnili k nim provazy a navázali se na ně po dvou či po třech. Tak šplhala v noci jednotlivá družstva nahoru v místech, kde byla stěna tak strmá, že je nebylo vidět. Asi třicet mužů se zřítilo. Když jsme později hledali jejich mrtvoly, abychom je pohřbili, nepodařilo se nám je najít — buď je pohltila propast, anebo zakryl sníh.

Druhý den ráno jsme spatřili, jak obránci zděšeně zírají na skalní výběžek nad hradem. Stáli tam naši odvážní horolezci a mávali šátky, jak bylo dohodnuto.

Alexandr znovu poslal k hradu herolda. „Okřídlení muži se naši! Je načase, abyste se vzdali!“ znělo jeho poselství.

Do hradu se uteklo mnoho zkušených nepřátelských velitelů. Nepochyboval jsem o tom, že správně odhadnou, jak málo vojáků

je nad nimi, a že se jim pokusí ubránit. Avšak bázlíví vojáci věřící na kouzla přemohli své velitele a přinutili je, aby otevřeli hradní brány. Se svěřenými hlavami, třesouce se strachy sešli všichni dolů. Obávali se, že po svých posměšných poznámkách nemohou očekávat od vítězů milost.

Alexandr zamyšleně přecházel před stanem. Dal silnými strážemi odděleně hlídat skupinu zajatých vojáků a skupinu žen a dětí. Nebyl možná tak rozhněvaný jako jindy po obtížném obléhání, protože měl radost, že vychloubavé nepřátele přemohl tak malý oddíl a že má ve své armádě tak obratné a nebojácné vojáky.

Byl také zvědav, jaký úlovek mu padl do rukou, a přistoupil k ženám a dětem.

Zůstal tam nápadně dlouho. Když se vrátil, měl na tváři výraz, jaký jsem na ní ještě neviděl.

„Držte je v čestném zajetí,“ řekl Héfaistiónovi. „Později uvidíme... Velitelé mi ručí svou hlavou, že se nikomu bezbrannému nic nestane!“

Když se stmívalo, spatřil jsem, že silná stráž odvedla do dosud prázdného stanu jednoho muže a jednu ženu.

Alexandr se za celé tažení málo staral o zajaté ženy. K Dareiově manželce se vždy choval s úctou, ale její krásy jako by si ani nevšiml. Jednou, po pádu Efesu, si vzal do svého stanu jako služebnou jednu urozenou zajatkyni a byl tak hrdý na její krásu, že ji dal vymalovat od malíře Apella. Když se malíř do modelky zamiloval, Alexandr mu ji bez lítosti daroval, a zachoval se tedy zcela jinak než jeho předek Achilles, který se nadlouho odvrátil od svých řeckých spojenců uražen tím, že mu jejich vůdce Agamemnón přebíral krásnou mladou otrokyni.

Proč dal Alexandr odvést tuto ženu do samostatného stanu? Hlídky mlčely. Potmě jsem neviděl nic než její vysokou štíhlou postavu a chůzi, která mi i v této tíživé situaci připadala hrdá a svobodná.

42. kapitola

ZAJATKYNĚ

Alexandr zřejmě nehodlal táhnout hned dál, jinak by musel o osudu zajatců rozhodnout okamžitě. Příští den strávil dlouhou dobu ve stanu, kam umístil — jak jsme se konečně dověděli — knížete Oxyarta a jeho dceru. Třetího dne mě tam poslal s dopisem určeným knížeti. Sám si dal mezitím předvést ostatní zajatce. Teď tedy spatřím tu tajuplnou cizinku, Oxyartovu dceru!

Vzpomněl jsem si opět, že Alexandr kdysi projevil vřelejší cit k jediné dívce, k mladé princezně z Kárie, která se měla vdát za jeho slabomyslného bratra. Tento cit vyplynul ze soucitu. Přitahuje ho teď stejný cit i k dceři knížete Oxyarta?

Takovou náklonnost cítil už dřív. Nestál věrně na matčině straně jen proto, že prohrávala ve sporech jeho rodičů? Nenáviděl kvůli ní svého otce, kterého současně obdivoval? Já sám jsem Olympiadu zprvu tajně miloval pro její krásu, později jsem ji obdivoval pro její lásku, která přetrvala všechny urážky, a nakonec jsem ji litoval. Teď jsem však míval nedobrý pocit podobný nenávisti, když od ní přicházely dopisy, jež v Alexandrovi vyvolávaly zármutek a neklid, avšak nezkalily jeho city k ní.

Že by v něm soucit se zajatou dcerou knížete také vyvolal neklid a zármutek? ptal jsem se sám sebe za krátké cesty k onomu stanu.

A potom jsem spatřil Rhóxanu.

Ve svém zmatku jsem si nejasně vzpomněl, že jsem slyšel vychvalovat Stateiru jako nejkrásnější ženu Persie. Kdo to mohl tvrdit? Ten neviděl nikdy Rhóxanu! Když na mě trochu zádumčivě spočinul pohled jejích velkých tmavých očí, zmocnily se mě závratě a bylo mi na omdlení. Přestože mi jen krátce odpověděla na pozdrav, připadala mi její ústa výmluvnější než ústa kterékoli jiné ženy. Jako by se na mnohé ptala a současně slibovala mnohé, co nevyslovila. Rty měla úzké a ušlechtilé klenuté, jejich teplá červeň se odrážela od něžně bledé tváře, čelo bylo vysoké a zdálo se jako

stvořené k tomu, aby je zdobila koruna, která však pro ně tehdy byla nedostižně daleko. Po obou stranách tváře jí visely těžké černočerné copy dlouhé skoro tak jako měkce splývavý, zlatou portou ozdobený světle červený šat, do jehož záhybů se tiskly štíhlé ruce, jako by tam hledaly ochranu.

Kníže přijal dopis a hned si ho přečetl. Snažil se neprozradit své city, ale přesto jsem si všiml, že se mu po tváři mihlo potlačované zadostiučinění.

„Nemohu tě za tvou službu odměnit,“ řekl s nenapodobitelnou důstojností. „Ani to, co mám na těle, není teď výhradně mým majetkem.“

Bezděčně jsem knížete přelétl pohledem a spatřil, že má na sobě vzácné zlaté a drahokamy ozdobené řetězy, spony, prsteny a řemeny ke zbrání. Měl však pravdu, to všechno mu mohl vítěz vzít.

„Velkomyslný král mi dnes poslal sud vína. Dostaneš ho ochutnat!“

Vypil jsem nabídnutý pohár vestoje a uvažoval jsem v duchu o tom, že se velcí páni chovají přátelsky k sluhům jiných pánů vždy, když se domnívají, že jim mohou být užiteční.

„Ujisti svého pána mou oddaností!“ uslyšel jsem ještě a pak jsem byl propuštěn. Odměnil jsem se za tu pochůzku sám tím, že jsem vrhl ještě jeden dlouhý pohled na Rhóxanu a potěšil se její krásou.

„Copak velké dámy!“ řekne na to Gazela. „Oči mají něžné jako holubice, ale dovedou jim také svítit jako divokým kočkám. Jistě, šaty z drahého hedvábí leccos zakryjí...“

Filonikos se usměje.

„Ani jsem nevěděl...“ řekne, „ale neměj strach, vídal jsem Rhóxanu v příštích dnech jen zřídka...“

Ani Alexandr se s Rhóxanou nestýkal. Musel být při tom, když se velitelé ptali zajatců, zda by chtěli dobrovolně a ochotně sloužit v jeho armádě. Ostatní měli přijít do měst, která Alexandr založil, a tam pod dozorem pracovat. Každá skupina si s sebou směla vzít své rodiny.

Když měl tohle za sebou, dal Alexandr připravit velkou

slavnost, na níž kněz požehnal jeho manželskému svazku s Rhóxanou, jeho zajatkyní, kterou by si býval mohl u sebe ponechat jako otrokyni. Kněží obětovali Héře, ochránkyni manželství. Velitelé a vojáci vypili mnoho pohárů těžkého perského vína, ale Alexandr ho jen ochutnal a také kníže Oxyartes pil opatrně. Pozorně se rozhlížel moudrýma tmavýma očima, jako by stále nevěřil, že mu už nehrozí nebezpečí.

Gazela napjatě naslouchá.

„A co Rhóxana?“ zeptá se. „Copak ho mohla milovat, nepřítele své země?“

„Myslím, že o tom příliš nepřemýšlela, byla asi zvyklá dívat se na všechno, co se odehrávalo mimo její komnaty, očima svého otce. A tomu by byl milý každý panovník, který by mu jako vazalovi ponechal dostatečnou moc a bohatství. A kromě toho... Alexandr stále ještě dokázal okouzlit srdce, které chtěl získat. K Oxyartovi se choval jako k rovnocennému protivníkovi při hře na šachovnici, kterou Peršané tak milují, jako by ho s trochou štěstí a obratnosti jen taktak porazil v rozmarné a zajímavé hře.“

„Ale vždyť sama zažila obléhání, utrpení a krev!“ naléhá Gazela.

„Dalo se těžko poznat, co cítí. Měla v těch dnech hlavu stále trochu skloněnou jako tmavá růže, kterou dešťové kapky tíží a zároveň osvěžují. A zdálo se, že také jako růže voní, sladce a trochu smutně...“

Filonikos zamyšleně zmlkne. Potom se zhluboka nadýchne. „Alexandr ji koneckonců uchránil před těžkým osudem otroctví,“ řekne jasným, pevným hlasem. „A Rhóxana asi ani nepočítala s tím, že se jí někdy někdo zeptá, zda chce žít raději s tím či oním mužem...“

„Vyprávěj dál!“ naléhá Gazela.

Pak jsme se pomalu vydali do divokých velehor. Dokonce i průsmyky sahaly výš do oblak než řecké vrcholky. Poznali jsme to podle toho, že jsme tam lapali po vzduchu a postupovali pomaleji. Mně dělal starosti Bukefalos. Bylo mu už přes dvacet let — a co to bylo za léta! Bojoval neméně rázně a statečně než jeho pán, když

se zvedal na zadní a razil si cestu řadami nepřátel. Utržil mnoho ran a měl na těle četné jizvy. Za sebe jsem prosil nerad, ale pro Bukefala jsem hodil na miskou vah všechnu blahovůli, s níž se ke mně Alexandr choval, a požádal jsem ho, aby si do bitev bral mladší koně a svého věrného druha co nejvíc šetřil.

Rhóxana jela ve skvostném a pohodlném voze s trénem a za nočního odpočinku dlívala v králově stanu. Já jsem teď musel spát vedle šlechtických mladíků majících stráž před Alexandrovými dveřmi, nebo na louce, kde si Bukefalos pod vysokou hvězdnou oblohou ospale utřhl pár stébel a pak se natáhl vedle mne.

Přál jsem Alexandrovi jeho milostné štěstí. Vypadal mladě jako již dávno ne a byl ke každému tak laskavý, že se do armády vrátila spokojenost a vojáci mu opět provolávali slávu, kdykoli ho spatřili.

V horách jsme museli ztéci ještě nejeden zdánlivě nedobytný hrad, ale vždy se našli dobrovolníci, kteří po obyčejných žebřících vyrobených ze smrkových kmenů přelezli hradby, kteří se vyšplhali na skály zajištění kolíky a provazy anebo překonali propasti po fošnách a rohožích z vrbového proutí. Když se hrady vzdaly bez dobývání, byl Alexandr tak shovívavý, že tam posádky nechal bydlet i s jejich veliteli a umístil tam jen makedonskou hlídku.

Zda ho Rhóxana milovala tak jako on ji, nemohl nikdo říci. Její otec, kníže Oxyartes, pomáhal Alexandrovi často jako vyjednávač, protože znal lépe než my nejen jazyk, ale i mravy a cítění svých krajanů. Alexandr si ho ponechal ve svém okolí a měl k němu neomezenou důvěru.

Stále jsme museli překonávat mohutné horské řetězy, kde nás přepadaly sněhové bouře hroznější než nepřátelská vojska a připravovaly nás o dech, zrak a pohyblivost. Nejvíce trpěli starší vojáci, kteří už neměli tolik sil.

Když jsme jednou odpočívali, narazil jsem na vojáka, který trpěl sněžnou slepotou, bloudil bezmocně sem tam a mířil právě k propasti. Vzal jsem ho za ruku a odvedl ho zpátky do tábora. Tam jsem na poměrně chráněném místě rozdělal pro Alexandra oheň. Když mě král spatřil s vojákem, zamával na mne. Hned pochopil, oč jde, a sám vzal veteránovi zbraně ze zkřehlých rukou. Posadil ho na sedátko, které jsem z dříví a příkrývek připravil pro něj, a

sám se spokojil s balvanem. Viděl jsem na něm, jakou má radost, že veterán pomalu přichází k sobě.

Vtom voják poznal krále a zděšeně vyskočil. Alexandr ho však posadil zpátky a řekl: „Jen klid! U Peršanů by tě to stálo život, kdyby ses odvážil posadit na panovnickovo křeslo, tady ti to život vrátilo.“

Stál jsem u toho, srdce mi prudce bušilo. To všechno mi připomínalo mladého Alexandra, začal jsem opět doufat. Že by ho tak změnilo milostné štěstí?

Čím víc jsme se blížili k zázračné indické zemi, tím méně jsme se vyznali v cestách, tím méně jsme věděli, co nás čeká. Ale i mezi domorodými obyvateli se našli lidé, kteří nám bez rozmýšlení poradili. Tak jsme se dověděli o dvou velkých říších, jejichž panovníci byli znepřáteleni. Alexandr poslal poselstvo k tomu bližšímu.

Po několika dnech cesty se k nám se slavnostní vážností blížil dlouhý průvod. V jeho čele jel štíhlý starší muž na drobném bělouši, jehož rudé řemení bylo ozdobeno zlatem a drahokamy. Když mu dal jezdec pokyn, zastavil se a stál nehybně jako socha. Od jezdcovy tváře, která byla tmavší než ošlehané obličej našich vojáků, ale přitom jemná a hladká a bezvousá, se nápadně odrážel bílý turban ozdobený perlami. Muž byl středně velké postavy, ale přitom pružný jako velké kočkovité šelmy, které jsme občas zahlédli v houštinách.

Alexandr povolal tlumočníka znajícího zdejší jazyk a ten mu přeložil slova, která k němu cizinec pronesl zvláštní kadencí: „Já, kníže Taxiles, k němuž jsi vyslal posly, tě zdravím na hranicích své říše. Na znamení svého přátelství ti předávám tyto dary.“

Nato popojel stranou a dal znamení skupině sluhů. Půvabně zvednutými štíhlými pažemi drželi na hlavách zlaté nádoby zdobené drahokamy. Pak vystoupili z jejich středu tři, kteří před sebou nesli hedvábné polštářky. Na nich ležely řetězy a jiné klenoty, ještě vzácnější než nádoby.

Se slovy díky pokynul Alexandr mužům ze svého doprovodu, aby vzácné dary přijali. Indové se hluboce uklonili a rozestoupili. To, co se k nám blížilo potom, přivítali naši vojáci užaslými, ba zděšenými

výkřiky. Byla to obrovská zvířata vysoká jako dva muži nad sebou, s tlustými břichy, širokými zády a krátkýma nohama, silnýma jako sloupy nesoucí střechu. Kůži měla šedivou a rozpraskanou jako kůru starých stromů, velkýma ušima mávala sem tam jako vějíři. Nejpodivnější však bylo, že jim tam, kde mají jiná zvířata čumák, visel had, který se chvílemi zvedal. Z hlavy jim trčely dva obrovské bílé rohy, ale protože vyrůstaly z tlamy, byly to zřejmě zuby.

Sloni — takhle tedy vypadají! Naše oddíly ukořistily několik slonů v bitvě u Gaugamél, ale král je hned poslal zpátky, protože jsme pro ně neměli zkušené vodiče. Tak se stalo, že mnozí naši vojáci viděli tato zvířata poprvé. Někteří mysleli, že mají vidění, když se sloni objevili v řadě za sebou jako dobře cvičení koně. Vzpomněl jsem si, že nám o nich něco podobného vyprávěl už Aristoteles. Alexandr nad nimi také nežasl, přistoupil k nim a prohlížel si je se zájmem a obdivem. Na krku každého zvířete seděl Ind a beze strachu z jeho obrovské síly ho řídil bosýma nohama a tyčí s hákem na konci.

„Kromě ostatních skromných darů ti věnuji ještě těchto pětadvacet válečných slonů. Jsou dokonale vycvičení a poslouchají své vodiče bez váhání. Budeš je v příští bitvě potřebovat.“

Taxiles seskočil z koně, protože i Alexandr sesedl z Bukefala a předal mi uzdu, abych vraníka opodál prováděl. Statečný kůň se zcela proti svému zvyku třásl. Viděl jsem, že se i ostatní koně snaží utéci anebo shodit jezdce, kteří jim v tom bránili. Alexandr poručil oddílu jízdy, aby ustoupila. Přistoupil s tlumočníkem k Taxilovi. Procházeli se dlouho sem tam a tajně spolu vyjednávali.

Protože jsme se už několik dní nesetkali s projevy nepřátelství, dovolil si Alexandr armádu rozdělit a poslal Héfaistióna s jednou částí napřed, aby postavili most přes nejbližší velkou řeku. Jak jsme se později dověděli, byl tento oddíl brzy nato napaden jedním horským kmenem, ale porazil ho a zabil jeho knížete.

Za dalšího pochodu začal Alexandr uvažovat o využití slonů. Zeptal se mě, zda bych si troufl na jedno z těch obrovských zvířat vylézt a vydat se s ním do boje. Přestože jsem jezdil na koni, sotva jsem se naučil chodit, jízda na slonech mě příliš nelákala.

Naštěstí nám dal Taxiles pro každého slona ošetřovatele.

Pochyboval jsem však, zda dokážou ty obry ovládat vždy tak jako my naše koně. „Třeba nejsou v boji tak spolehliví,“ dal jsem na uvážení. „Co když je nepřítel poleká a poplaší?“

Král se mému nápadu zasmál, ale pak se nad ním vážně zamyslel. „Možná že máš pravdu, ať jsou sebevětší a ať mají sebestrašnější sílu, v boji mohou být užiteční, jen když bezpodmínečně uposlechnou vodiče. Co si vodiči počnou, když se sloni vzbouří?“ uvažoval Alexandr nahlas a znovu se zamyslel. Vždy, když narazil na obtíže, snažil se bez váhání najít východisko. Tentokrát to bylo zvlášť důležité, protože jsme museli počítat s tím, že se v bojích s Indý objeví váleční sloni na straně nepřátel.

Zatím se však plašili jen naši koně, sotva k nim vítr zanesl sloní pach. Jen některé — mezi nimi Bukefala — jsme mohli s obtížemi přivést až ke slonům, ale i ti se při tom chvěli. Bylo tedy třeba, aby si koně na slony zvykli, dřív než bude pozdě.

Docela jinak se sloni chovali k sobě navzájem. Když před námi později prchali příslušníci jednoho z horských kmenů, spatřili jsme nedaleko opuštěného tábora stádo slonů spásajících větve. Naši vojáci se k nim neodvážili přiblížit, ale Indové k nim dojeli a házeli jim pochoutky. Zřejmě poznali, že to jsou ochočená zvířata, neboť sloni je po krátkém váhání následovali až do našeho tábora. Vodiči pak odešli a za pár dnů přivedli dostatek krajanů, kteří se slony dovedli zacházet.

S úžasem jsme sledovali, jak ti šediví obři na zavolání zvedli přední nohu. Vodiči si na ni stoupili, chytili se velkého ucha a přes hlavu se tlustokožci vyšvihli na šíji. Tam roztáhli nahé nohy a poháněli a vedli jimi slony tak, jako my koně. Pomáhali si přitom tyčí zakončenou hákem. Mohutná zvířata, která by je snadno mohla chobotem shodit a potom rozdumat, je bez odporu poslouchala.

Ale ať jsme se na to dívali sebedéle, neodvážili jsme se to napodobit, netroufli jsme si dokonce ani vylézt do ohrádky na sloním hřbetě a zkusit, jak by se odtud dalo bojovat.

Lépe jsme dovedli zacházet s jinými zvířaty, jež nám padla do rukou ve velkém množství. V kotlině, do níž se ze všech stran utekli pastýři, jsme ukořistili asi dvě stě třicet tisíc kusů skotu. Byla to

nádherná zvířata a šťavnatá velehorská tráva jim šla výborně k duhu. Alexandr dal z nejkrásnějších kusů vytvořit stádo a s bezpečným doprovodem ho vyslal na dalekou cestu do Makedonie, aby zlepšila tamější chov. Bitva, kterou jsme svedli předtím, byla jedna z nejkrvavějších za celého tažení těmito horami, lidé žijící v tomto údolí byli zvlášť bojovní a svobodmilovní. Dřív nechtěli být poddáni Peršanům, teď ani nám. Bylo mi jich líto, avšak Alexandr nechtěl za svými zády zanechat žádné neporažené nepřátele. Dal zabít všechny, jimž se nepodařilo uniknout.

Filonikos se zděšeně zarazí a pohlédne na Gazelu. Sedí tam strnulá a bledá. Ve vytřeštěných očích se jí zračí hrůza, která ji znovu přepadla. Suchými rty však zašeptá: „Pokračuj, pokračuj!“

43. kapitola

INDIE

Překonali jsme ty nejvyšší průsmyky mezi zasněženými horami a sestupovali jsme pomalu dolů. Mezi námi a širou horskou rovinou, táhnoucí se k jihovýchodu, se ještě zvedalo několik hřebenů, avšak vlhký vzduch k nám už pronikal jako měkká, hustá hmota a po drsném vzduchu velehor nás uspával jako těžké víno. Ochromoval nás také proto, že nás horské pochody připravily o poslední zbytky sil.

Sotva jsem v tábořišti postavil králův stan, Alexandr padl v plné zbroji na lože a okamžitě usnul. Byli jsme všichni jako omámeni, jako by se nad táborem vznášelo nějaké kouzlo a tlačilo nás k zemi. Urození mladíci, držící stráž před královým stanem, usnuli také, přestože věděli, jak přísně se to trestá. Zoufale jsem se snažil bdít, ale před přivřenýma očima se mi míhaly podivné snové obrazy a bojovaly zmatený boj s mou vůlí.

Náhle jsem vyskočil, moje uši cosi zaslechly, teď to spatřily i

moje oči: ve stanu stáli tři cizí muži. Mezi tisíci vojáků se nerušeně dostali až sem!

Také král procitl a sáhl hned po kopí. Pak ho pustil a zíral na muže celý bez sebe. „Jste společníci bohů, kteří se sem přenesli z mé vlasti, anebo obrazy mých vlastních snů?“ zeptal se podivným hlasem. „Máte na čele věnce z břečťanu? Ach, břečťan jsem neviděl, co jsem překročil Helespont!“

Muži před ním padli po asijském způsobu na zem. Jeden z nich mu pak odpověděl — mluvil bezpochyby řecky, ale podivnou výslovností, pro nás těžko srozumitelnou.

„Zdravíme tě, veliký králi! Těší nás, že sis milostivě všiml břečťanu, jímž jsme se ozdobili, abys věřil našim slovům. Ano, v Asii břečťan neroste, naši předkové ho přinesli ze své vlasti. Přišli sem s Diovým synem Dionýsem. Dionýsos tu založil město Nýsu, než ho bozi zavolali na Olymp k jeho otci.

Já jsem Akufis, kníže z Nýsy. Její obyvatelé tě ujišťují svou láskou a úctou. Spoléhají se na to, že jim, Řekům, nesáhneš na svobodu.“

Všichni jsme věděli, že se Dionýsos, bůh vína, narodil Semelé, dceři knížete, že v šerém dávnověku vládl jednomu řeckému knížectví a pak podnikl daleká dobytelská tažení. Vydal se skoro stejnou cestou, po níž táhl Malou Asií Alexandr, a všude tam, kam se tento polobůh dostal, zanechal po sobě jako stopu vinnou révu. Nikdo nedovedl až dosud říci, kudy pak jeho tažení pokračovalo a kde skončilo. Že na indických hranicích dosud žijí potomci jeho vojáků, slyšeli jsme teď poprvé.

„Ty jsi tedy jejich panovník?“ zeptal se Alexandr.

„Nikoli já sám. Tři sta nejlepších občanů města mi pomáhá v té těžké funkci být ke všem spravedlivý.“

Alexandr se zamyslel. Městský stát, kde vládnou ti nejlepší — není to odjakživa sen všech Řeků? Ani on nevládl Makedonii neomezeně, a přece...

„Ukažte mi své město, zda ho tolik jeho synů dobře spravuje.“

„S radostí, veliký králi! Pouze tě prosíme, abys přišel sám anebo jen s malým doprovodem. Naše město není tak bohaté, aby mohlo pohostit zástup šlechticů tak, jak by příslušelo jejich postavení.“

Král se usmál. „Slyšeli jste o vypálených a vydrancovaných městech a jste opatrní. Jak daleko je to do Nýsy?“

„Tři dny cesty na koni směrem na sever.“

„Na sever? Ne, tam naše cesta nevede, a musíme šetřit silami. Nezbyvá mi, než abych o vašem městě získal zprávy jinak. Pošlete ke mně sto svých nejlepších občanů...“

Ted' se zasmál Akufis. „Ty žertuješ, veliký králi! Jak bychom vládli městu, kdyby nám chyběli právě ti nejlepší? Vezmi si desetkrát tolik lidí, ale spokoj se s méně dobrými. Pod tvým vedením jistě získají na dokonalosti.“

Poznal jsem, že Akufis pochází opravdu po Řecích z jihu, nikoli po Makedoncích, protože uměl dokonale lichotit. Alexandr byl lichotkám vždy přístupný, mnohdy se dokonce zdálo, že se jich nemůže nasytit. Také ted' propustil Akufise a jeho společníky v nejvyšší milosti. Nežádal žádné poplatky, jen břečťanové věnce od mužů stojících před ním a od těch, kteří na ně čekali venku. Večer uspořádal hostinu, při níž se jimi on a jeho družina ověnčili a zpívali písně své domoviny. Potom vystoupil zpěvák a přednesl oslavné písně o tom, že Alexandr pronikne dál do Asie než bůh Dionýsos. Král mu hodil zlaťák a poručil mu, aby těmito písněmi potěšil také vojáky v ležení.

Konečně jsme za sebou měli poslední vrcholky pohoří a octli jsme se na jeho východních svazích. Ted' už nás mohla od břehů oceánu, a tím od konce světa dělit jen Indie, země divů. Mysleli jsme, že v čistém vzduchu tady nahoře uvidíme až k moři, ale ani při sestupu jsme neviděli nic jiného než nekonečnou rovinu s širokými veletoky. Lidé, s nimiž jsme se setkali, nám vyprávěli o mocných státech s bojovnými obyvateli, kteří dokáží dobře bránit své bohatství.

Zklamání vojáků bylo hluboké a trvalé.

„Proč jsme se tedy plahočili přes to hrozné pohoří?“

„Tam jsme sice nezahynuli, ale ted' nás čeká brzký konec tady. Kdo ví, jaká přesila nás napadne?“

„Daleko na západě leží krásná Makedonie, kde na nás čekají naše matky, ženy a děti.“

„Ach, naše dívky na nás už jistě dávno zapomněly!“

„Kam chce král ještě dojít? Copak propadl šílenství, které ho žene pořád dál a nás všechny do záhuby?“

Alexandr se tvářil, jako by o těchto řečech nevěděl. Měl velikou radost, když spatřil opět Héfaistióna. Se smíchem a pláčem se přátelé objímali. Pod dozorem mladého vojevůdce postavili vojáci větší počet člunů, z nichž vytvořili most přes široký a hluboký Indus. Ze všech člunů spustili na laně na dno řeky proutěné koše plné těžkých kamenů, aby čluny klidně stály v proudu. Kromě toho je svázali silnými lany a po stranách připevnili pevné zábradlí, které je jednak drželo pohromadě, jednak bránilo tomu, aby vojáci či koně na krajích širokého pochodového proudu byli vytlačeni stranou a shozeni do řeky.

Všichni jsme už viděli velký kus světa, ale tak širokou, hlubokou a dravou řeku jsme dosud nespatřili ani v Evropě, ani v Asii. Dala se přirovnat jen k Nilu, jenž byl u ústí, kde jsme ho překročili, ještě širší. Indové, kteří si všimli našeho údivu, tvrdili, že mají v zemi ještě jeden veletok, který se jmenuje Ganga a je ještě mnohem širší. Ale třeba nás chtěli vyprávěním o těchto divech jen zastrašit. Rozhodně měl Alexandr pravdu, když Héfaistióna pochválil za dobrou práci vykonanou pod jeho vedením. Mladý vojevůdce dal dokonce postavit i vozy, které měly rozebrané čluny dopravit k další větší řece.

Kníže Taxiles pohostinně přivítal krále a jeho doprovod ve svém hlavním městě Taxilách a poslal dostatek potravin také vojákům, kteří rozbili tábor před městem. Přidal se se svým vojskem k nám a oznámil nám, že se kníže Poros, jeho velký protivník, utábořil za řekou Hydaspem a chtěl tam patrně vyčkat bitvy. Taxilovi vojáci byli velcí a statní, větší než všichni Asiaté, s nimiž jsme se dosud setkali. Jestliže se jim Pórovi vojáci podobají, narazíme na nebezpečné protivníky. Mají prý také mnoho dokonale vycvičených válečných slonů.

Ještě před žádnou bitvou jsem naše vojáky neviděl v tak málo bojovné náladě. Vzduch v rovině mezi veletoky byl vlhký a horký, těžko se nám v něm dýchalo. Unaveně vlekli pěšáci své těžké zbraně, dokonce i koně věšeli hlavy. Pokud vojáci vůbec o něčem mluvili, pak o slonech.

„Slyšel jsem, že svýma mohutnýma nohama rozdupou v bitvě všechno, co jim přijde do cesty,“ říkali někteří.

Nebo: „Jediným úderem chobotu ti zlámou všechny kosti!“

„A co teprve jejich kly! Jsou delší než býčí rohy!“

„Kdo jim sedí na hřbetě, může si vybírat cíl pro své šípy. Na něho samotného nikdo nemůže.“

„Kde zaútočí sloni, tam nezůstane naživu ani myš!“

Dobře že je mezi vojáky vždy pár takových, kteří strach nedají najevo, i když ho také cítí, a kteří tak dlouho žertují a popichují ostatní, až je rozesmějí. Tentokrát to však nemělo dlouhé trvání, protože se nám i příroda ukázala ze špatné stránky. Začalo pršet, nakonec se z mraků valily takové proudy vody, že jsme to ještě nezažili. Domorodí vojáci se tomu nedivili, říkali, že tam v tuto dobu — bylo kolem letního slunovratu — prší takhle vždy.

V každém potoce, který jsme museli překročit, stoupala voda a zaplavovala břehy. Dalo se očekávat, že s sebou velké řeky, přitékající z velehor, přinesou ještě roztálý sníh.

„A jaký bude Hydaspes, za nímž čeká Poros se svým vojskem?“ ptali jsme se sami sebe. „Podaří se nám vůbec dostat z jednoho břehu na druhý?“

44. kapitola

BITVA PROTI SLONŮM

U Hydaspu jsme nejdříve viděli jen záplavy kalné vody, valící se s divokým hučením do údolí. Když jsme stavěli tábor, zdál se protější břeh prázdný a opuštěný, teprve krátce před západem slunce se tu a tam objevil obrys šedivé hlavy.

Potom jsme zaslechli řev, který přehlušil dokonce i hukot vody. V posledních šikmých paprscích světla se zaleskly zbraně.

Král hleděl na druhý břeh a tiše se radil se svými vojevůdci.

Tvář měl zcela klidnou. Stačil ještě dohlížet na budování tábora. Byl si zřejmě jist, že večer či v noci nepřítel řeku nepřekročí.

Za rozednění jsme spatřili, že Poros soustředil svou hlavní sílu naproti našemu táboru. Průzkumné oddíly přinesly navíc zprávu, že všude, kde lze řeku přejít, postavil indický vojevůdce hlídky.

„Trochu ho pozlobíme!“ řekl Alexandr. Prikázal svým oddílům, aby se přesunovaly z místa na místo, jako bychom chtěli zaútočit hned tu, hned tam. Kromě toho dal do tábora přivést vozy s potravinami, aby Poros získal dojem, že se tu chceme zdržet dlouho.

„Do podzimu bude řeka mělká a úzká a snadno ji překročíme,“ slíbili nám domorodci a skoro se zdálo, jako by našemu králi tak dlouhé čekání příliš nevadilo. Přitom dal spěšně stavět čluny a přivážet je po částech do tábora. Jakmile je vojáci složili, museli se na nich plavit sem tam a zneklidňovat nepřítel i tímto způsobem.

Bylo však pochybné, zda tato opatření k něčemu povedou. Rozhodně bylo jisté, že koně nikdo nepřinutí — pakliže přeplavou řeku —, aby vystoupili na břeh, jestliže tam spatří anebo jen ucítí slony.

Král prikázal, aby se pohyby vojska zesílily. Jízda musela v noci cválat doleva doprava, zpívat bojové písně a vydávat válečný pokřik a řinčet zbraněmi. Poros zprvu sledoval tyto pohyby se svými oddíly. Když si však zvykl, že k ničemu nevedou, začal je považovat za plané hrozby a nedbal na ně. Nezvykli si na ně však jen jeho vojáci, i naši se přitom zbavili strachu. Nikdo se už neděsil, když se na protějším břehu objevila velká šedivá hlava, mnozí už dělali vtipy na velké uši, malá očka a tenké ocasy obrů: „Nejspíš toho moc nevidí, jsou napůl slepí, a navíc asi hloupí. Než se otočí, budou naši koně už bůhví kde!“

V tom jsem jim nemohl dát za pravdu. Zabýval jsem se našimi slony zevrubněji než většina ostatních vojáků a znovu a znovu jsem obdivoval, jak přesně rozumějí rozkazům svých pánů a jak poslušně se jimi řídí, dokud — ano — dokud nedostanou sami strach! Strachu není totiž zbavena žádná živá bytost, ať velká, či malá. Otázkou bylo pouze, kdy a čeho by se asi báli.

Konečně Alexandr usoudil, že jsme se chystali už dost dlouho a že je načase připravit pevný bitevní plán. Pahorek přinutil řeku,

aby vytvořila ostrý oblouk, a spolu s lesem zakrýval výhled na tento úsek, ležící asi sto padesát stadií od hlavního ležení. V noci, kdy král chtěl Hydaspes na tomto místě překonat, mělo být kolem tábora zvlášť živo. Kratera jmenoval vrchním velitelem oddílů, které tam měly zůstat, a poručil mu, aby předstíral, že se chystá na přechod řeky.

„Až se Poros doví, že jsme řeku opravdu překročili, a vyrazí tam s celou armádou, především se slony, přeplavíš se tady na druhý břeh doopravdy. Jestliže tu Poros část své armády včetně slonů zanechá, zůstaneš na tomto břehu, protože by ses se svou jízdou na druhou stranu nedostal. Zbude-li tu část jeho armády bez slonů, neváhej, s tou si poradíš a mě tím podpoříš!“

Alexandr zahájil přechod přes řeku sám na trojřadce, doprovázen několika osobními strážci a členy své družiny a polovinou pěšáků se štíty. Ostatní pluli na druhé lodi. Jízda plavala s koňmi a musela vystoupit na břeh před loděmi, aby tam byla dřív, než přijdou sloni. Vymyšlené to bylo všechno znamenitě až na to, že z našeho břehu nebylo vidět ostrov ležící uprostřed řeky. Alexandr ho považoval za protější břeh. Když na něm přistál, zjistil k svému zděšení, že na nás čeká ještě jedno říční rameno. Po nočním lijáku bylo tak rozvodněné, že jsme nemohli najít brod. Kromě toho začalo znovu pršet, nad hlavami nám táhly černé mraky, míhaly se oslnivé blesky a hromobití přehlušovalo povely.

Znameníť výcvik našich vojáků a mnohaleté válečné zkušenosti se však přece projevily. Když šlo do tuhého, strach z mužů spadl. Jako by byli dosud na pochodu, prozkoumali pečlivě a rozvážně břeh, až jeden z nich brod objevil. Dostat se dravým proudem na druhou stranu nebylo snadné, na nejhlubším místě sahala mužům voda až po prsa, koním také nebylo vidět o mnoho víc než hlavy. A právě když mnoho vojáků vešlo do řeky a ostatní byli ještě na tomto břehu, ozval se rachot, v němž jsme brzy poznali zvuk přijíždějících bojových vozů. Jestli nás jejich vozatajové zpozorují, jestli zastaví a začnou nás ostřelovat, bude všechno ztracené!

Všichni zůstali tam, kde právě stáli. Naštěstí nenapadlo žádného koně zaržát. Noc byla temná, řeka šuměla a hučela, déšť pleskal a

hrom burácel. Naši vojáci se ani nepohnuli, skryli se ve vlnách anebo se krčili na břehu za stromy a keři. Vteřiny se protahovaly a zdály se nekonečné, ale nakonec kolem nás oddíl bojových vozů přejel a nevšiml si nás. Teprve když rachot utichl, pokračovali jsme v přechodu. Tak se stalo, že když tam dorazil Poros se svou armádou, bylo připraveno k boji šest tisíc našich jezdců a neméně pěšáků — kromě těch, kteří se ještě v nekonečných řadách brodili přes řeku.

Začalo už svítat. Spatřili jsme, že se k nám jako pohyblivé pahorky blíží sloni. Na hřbetech měli čtvercové konstrukce, přes jejichž masivní pažení vykukovaly jen hlavy tří či čtyř lukostřelců, kteří se krčili uvnitř a mohli se kdykoli schovat před našimi střelami. Jen vodiči na sloních šíjích nebyli ničím chráněni.

Postupovalo jich k nám na dvě stě. Jejich řada byla téměř nedohledná, protože šli v pravidelných rozestupech, jeden od druhého čtyřicet či více kroků. Na volném, nezalesněném prostranství, kde bylo dost prostoru pro pohyb, jim Poros přikázal, aby zastavili. Viděli jsme, že za nimi stojí velká pěší armáda, a to tak, že pravidelnými klíny zasahovala do mezer mezi slony. Na obou křídlech byla nastoupena jízda a ještě dál za ní bojové vozy. Byla to dokonale promyšlená bojová formace, jistě se osvědčila už v mnoha bitvách.

Alexandr se zdál překvapen a váhal s útokem.

Dodnes ho vidím, jak před námi sedí na Bukefalově hřbetu, zbroj se mu leskne v bledých paprscích slunce probleskujícího mezi mraky a obrovský bílý chochol mu vlaje ve větru.

Při sestupu do dusného údolí Indu jsem Bukefala pozoroval se vzrůstajícími obavami a požádal jsem také Alexandra, aby si ho už nebral do bitev. Když ho král hned nato něžně poplácal po krku, Bukefalos hrdě zvedl hlavu jako dřív a pronikavě zaržál. „Vidíš, ještě se necítí starý!“ řekl Alexandr se smíchem. „Myslím, že by mi měl náramně za zlé, kdybych dal přednost jinému koni. Vyhrál jsem na jeho hřbetě už nejednu bitvu!“

Připadalo mi tenkrát, že se cítí se svým čtyřnohým kamarádem podivně spjat, jako by si opravdu byl jist vítězstvím pouze na jeho hřbetě. Nato jsem si jen povzdychl a proti své vůli mlčel.

Alexandr tedy seděl na svém věrném vraníku, který zvedl hlavu jako kdysi a zaržál do rozednívajcího se dne. Králova zachmuřená tvář se rozjasnila. Prikázal jízdě, aby jezdila před nepřátelskou linií sem tam, mátla tím nepřítele a nedovolila mu zaútočit, dokud se za jejími zády nepřebrodí přes řeku všichni pěšáci. Když vystoupili na břeh, vyčerpání obtížným přechodem, dal je Alexandr nadále krýt, dokud si neodpočinuli.

Alexandr vůbec neuvažoval o tom, že by mohl napadnout střed nepřátelské linie. Kdo by odolal útoku slonů, dokud jsou ve vyrovnaném útvaru? Proto rozdělil svou jízdu a poručil jí, aby rychle a prudce zaútočila na nepřátelská křídla a přiměla tím nepřítele změnit bojový šik. Pak jsme je mohli ostřelovat z boku i zezadu. V nastalém zmatku, kdy se bojové linie převalovaly sem tam, podařilo se nám konečně zaútočit z boku i na slony.

Ted' se ukázalo, jak výhodné bylo, že si naši vojáci na ty šedivé obry pozvolna zvykli. Bez bázně se vrhali na jednotlivá zvířata a házeli kopí na jejich vodiče. Jedna skupinka vojáků byla vyzbrojena sekýrami na dlouhých násadách a snažila se přeseknout zvířatům šlachy na zadních nohou. Když se jim to podařilo, sloni divoce zatroubili a ustupovali zpátky, ale útočníci už mezitím uskočili stranou. Pro pěšáky nebylo obtížné držet se mimo dosah jejich nebezpečných nohou a dlouhých chobotů. Sloni sice dokázali běžet dopředu rychleji, než by člověk očekával, ale na otočení potřebovali mnohem víc prostoru a času než pěšáci či koně. Přesto však nejednoho našeho vojáka rozšlapali či vyhodili do vzduchu, ale jeho místo hned zaujali jiní odvážlivci.

Vodiči slonů zpozorovali, že jejich řadami proniklo už mnoho nepřátel, zle dotírajících na pěšáky za nimi. A tak se otočili. To byla jejich zkáza. Ted' jsme mohli slony napadnout ze všech stran. Kromě zbraní, které na ně dopadaly, děsil je divoký bojový pokřik našich oddílů. Vodiči ztratili nad zvířaty vládu, sloni nedovedli sami rozlišit přítele od nepřítele a rozdupali všechno, co se jim dostalo pod nohy. Nejnebezpečnější byli ti, jejichž vodiči se zřítili na zem, zasaženi našimi šípy. Tito sloni se chovali jako šílení a napáchali ve vlastních řadách strašlivé krveprolití. Když stateční indiští jezdci viděli, že jejich vojsko ustupuje, odpoutali se od naší jízdy, obrátili se a přišli

na pomoc středu bojové linie. Bylo však už pozdě. Mezitím jsme indické pěšáky obklíčili a sevřeli, sloni mezi nimi páchali stále větší škodu. Kde však indiští jezdci přece jen zaútočili na naši jízdu, tam naši ustoupili, protože za sebou měli dost volného prostoru, a útočící Indové narazili na sevřené řady našich falang, jimž nemohli uškodit. Bojové vozy byly v té vřavě vytlačeny stranou a zahrnány do bažin, kde beznadějně uvízly, takže je posádky musely opustit. Tyto vozy nám později padly nepoškozené do rukou.

Poros sám statečně bojoval na slonu, který převyšoval všechny ostatní. Teprve když se boj zdál ztracený, začal pomalu ustupovat, ale stále se snažil uspořádat zbývající vojáky a zavést je do dobrého obranného postavení. Nepokusil se utéci a zachránit sám sebe. Teprve když zjistil, že je všechno marné, a sám silně krvácel z ramene, stáhl se se zbytkem svého vojska do lesa.

Alexandr chtěl, aby před něj statečný protivník předstoupil živý, vyslal k němu svého spojence, indického knížete Taxila, který až dosud dovedně bojoval po našem boku. Měl Pórovi nabídnout dobré podmínky, když se nám podrobí. Ale Poros byl tak rozrušen bojem, že na Taxila, svého starého soka, okamžitě vrhl kopí, které by ho určitě proklálo, kdyby nestrhl koně a tryskem neodjel. Po několika marných pokusech jiných vyslanců se Meroovi, dávnému Pórovu příteli, podařilo vyřídit Alexandrovi nabídku. Poros sestoupil ze slona, nechal si dát pohár vína, aby se uklidnil, a přišel pěšky do našeho tábora.

Alexandr mu šel naproti na kraj ležení s malou družinou, v níž byl také tlumočník. Alexandr a Poros se zdvořile pozdravili podle obyčejů svých zemí, štíhlá postava indického knížete, jeho hrdá tvář s lesklýma tmavýma očima, jemný rovný nos, úzké rty a vysoké, ušlechtilé čelo, nad nímž byly hladké černé vlasy svázaný do uzlu, učinily na Alexandra hluboký dojem. Ale ani Poros se nemohl ubránit obdivu, jímž na něj zapůsobila Alexandrova spanilost. Možná že ještě neviděl tak zblízka oči zářící modrým leskem. K tomu přistupoval podmanivý výraz jeho harmonicky utvářeného obličeje, znovu a znovu působící i na nás, kteří jsme Alexandra zažili nespoutané běsnícího, krutého, opilého i zkroušeného.

„Bojovali jsme oba svými nejlepšími zbraněmi, a ty jsi prohrál...“ začal Alexandr.

„Tvoji bozi ti darovali vítězství,“ přeložil tlumočník odpověď pronesenou klidným, libozvučným hlasem. „Jednej teď, jak ti radí tvé srdce!“

„Ty za sebe neprosíš? Jak bys chtěl, abych se k tobě zachoval?“

Ind odpověděl jedním slovem: „Královsky!“

„To učiním... kvůli sobě. Ale požádej o něco pro sebe!“

„To je zbytečné. Tím jedním slovem jsem řekl vše, co si přeji.“

Rozhostilo se hluboké mlčení, zatajili jsme dech. Slyšet bylo jen šumění řeky a vrkání divokých holubů.

Jestlipak si Alexandr tehdy vzpomněl na Dareia, jehož zbabělý útek uvrhl do neštěstí celou jeho armádu, znemožnil Alexandrovi vyjednávání a zavinil nakonec královu strašnou smrt? Hlavou mu asi vířilo mnoho myšlenek. Viděl jsem jasně, že se mu protivník stojící před ním tak zpříma líbí. Věděl jsem velice dobře, jak si ho lidé dovedli získat svou krásou. Héfaistión byl přece nejhezčí muž v celém vojsku. Alexandr mu také vždy dával přednost před rozvážným Kraterem, jehož vojenské úspěchy mu byly tak prospěšné.

„Dobrá, přesvědčíš se, že jsi mi nedůvěřoval zbytečně!“ řekl potom Alexandr. „Uzavřu s tebou spojenectví. Ponechám ti území, jež jsi ovládal, a ještě ho trochu zvětším. Budeš mi platit jen malý tribut. Doufám, že pak budeš v této odlehlé části mého asijského království stát vždy věrně na mé straně.“

„Chci být po celý život tvým přítelem a bratrem,“ slíbil Ind. Myslel to jistě upřímně, a já bych řekl, že si to Alexandr zasloužil...

Filonikos se náhle zarazí a znepokojeně pohlédne na Gazelu. Ta prudce vyskočí. Oči jí srší hněvem.

„Zasloužil? Chceš vychvalovat velkorysost svého krále? Proč táhl do takové dálky a přepadl tak odlehlou zemi? Bylo opravdu velkomyslné, když člověku, jehož vojáky pobil, ponechal to, co mu odjakživa patřilo — pokud to docela nezpustošil?“

45. kapitola

BUKEFALOS

Nade vším se prostírá mlčení, dokonce i noc sama jako by upadla do hlubokého spánku. Není slyšet nic než praskání ohně a dech dvou lidí stojících naproti sobě. Potom muž položí ženě paži kolem ramen a odvede ji zpátky ke kamenu, na němž seděla.

„Ptáš se proč, Gazelo? Nech mě vyprávět dál, pak uslyšíš, že i já jsem měl brzy důvod zamyslet se nad tím.“

Na začátku tažení jsme šli za Alexandrem slepě, domnívali jsme se, že povinnost pomstít se a pomoci Řekům na středoasijském pobřeží je dostatečným důvodem k válce. Potom nás ohromily divy Egypta, kde nás nepřijali jako cizí dobyvatele, nýbrž jako moc určenou osudem. Nakonec jsme si na válku zvykli, na vstávání za ranního rozbřesku, na pochody do neznáma, na dobrodružství, na omamné opojení z boje a neméně omamné opojení z vítězství, na radost z kořisti, na cizí paláce a bohatství, na cizí ženy. Ta léta minula, nikdo by nedovedl říci, proč se v poslední době v srdcích vojáků ozývala stále častěji otázka, kterou jsi právě vyslovila ty, otázka po důvodu.

V den, o němž jsem ti právě vyprávěl, jsem na ni já ještě nemyslel, starosti mi působilo něco jiného.“

Když jsem viděl, jak spolu králové odcházejí, napadlo mě, že jsem v bitvě brzy ztratil Alexandra z očí — a s ním i Bukefala. Kvečeru jsem Alexandra ještě jednou zahlédl zdálky, seděl na jiném koni. Nikdo mi nedovedl říci, co se stalo s jeho milovaným Bukefalem.

Ted', po první hodině klidného rozvažování, mi strach sevřel srdce jako tvrdá pěst a vyrazil mi dech. Hnán nejasnou předtuchou vydal jsem se na bojiště. Táhlo se do daleka. Hledal jsem dlouho v posledních paprscích dne a potom za svitu hvězd, které žhnuly v té jižní zemi jako rudé pochodně. Období dešťů zřejmě skončilo, ale půda byla ještě tak měkká, že se do ní vrývaly stopy, nakonec jsem

našel otisk kopyta, který jsem poznal mezi tisíci. Stopa se klikatila po kraji zdupaného prostranství a na jejím konci ležela tmavá hmota. Na první pohled jsem poznal tu dokonalou hlavu a ušlechtilý tvar těla, byť ztuhlého. Byl to Bukefalos — studený a mrtvý!

Padl jsem na něj a hledal jsem smrtící ránu, ale nenašel jsem ji. Jezdec zřejmě ucítil, že koně pod ním přepadl záchvat slabosti, a včas seskočil. Zatímco sám nasedl na jiného koně, Bukefalos se z posledních sil vzdálil z bojiště a na jeho okraji se zhroutil.

Není možná správné viset příliš na zvířeti, ale musím se přiznat, že by mě bývala smrt přítele nezasáhla hlouběji. Zvedl jsem se a sedl si vedle Bukefala. Cítil jsem potřebu promluvit si s ním, jako jsem s ním často mluvil za jeho života. „Selhalo tvé hrdé, statečné srdce až po tom, co jsi svému pánovi věnoval zbytek svých sil, a dříve než jsi ucítil, že je vítězství naše? Zasloužil by sis býval pokojné stáří na pastvinách naší domoviny! Místo toho tady ležíš v cizí zemi a Makedonii už nikdy nespátíš — jako mnohý, kdo se vydal na toto tažení...“

Dál jsem se nedostal, přerušil mě hlas, který jsem nikdy neslyšel, zněl tak tvrdě. „Konečně jsem tě našel! Ted' mu kladeš ruku na krk, když je pozdě! Když tě potřeboval, byl jsi daleko...!“

Vyskočil jsem. Jestli jsem se kdy třásl, pak v tomto okamžiku. Tak nespravedlivé výčitky k mé bolesti...! Alexandr přece věděl, že moje klisna není tak silná, aby Bukefalovi stačila tam, kde on dokázal rozrazit řady nepřátel. A vůbec, v bitvě, jako byla tato...

Znal jsem však krále tak dobře, abych věděl, že mu nikdo nesmí odpovědět, mluví-li tímto hlasem. Asi by mou odpověď neslyšel, protože se odvrátil. Bolest ho zřejmě ohlušila a připravila o rovnováhu.

Potom se ke mně znovu otočil a mluvil dál chladným, téměř posměšným tónem: „Říkáš, že padl v cizí zemi? Copak nevíš, že všechny země, jimiž jsme prošli, a ted' i tato země patří nám? Cítím přirozeně stejný smutek jako ty...“ — králův hlas byl náhle vřelejší — „cítím smutek, ale znám i útěchu. Nezpívají snad básníci, že je miláčkem boha ten, koho k sobě povolají ve chvíli největšího štěstí? Mýlíš se, Bukefalos vítězství tušil. Ted' ať odpočívá, nikoli v cizí zemi a nikoli jen v naší půdě, ne, ve své

vlastní. Postavím mu pomník uprostřed města, které tímto zakládám na tomto prostranství, bude se jmenovat po něm: Bukefala!“

Pokynul nosičům, aby přistoupili blíž. Odnegli mrtvého koně pod strom, zatímco kolem stavěli vojáci hranice pro padlé, pro přátele i nepřátele, a také pro toho, který byl mým a královým přítelem, přestože neměl lidskou tvář.

Gazele zvlhly oči, dívá se ke stanu, kde v tuto noční dobu odpočívají klisny a malé hříbě. Jsou to jeho potomci a Gazela dobře ví, že by se i jí sevřelo srdce, kdyby se musela s jedním z nich rozloučit.

Filonikos se zatím uklidní a vypráví dál.

Když mě Alexandr opustil, vyvstala ve mně otázka, proč si moje slova, jež nechtěně vyslechl, vyložil tak nepřátelsky. Copak nepochopil, že jsem je pronesl v bolesti, v téže bolesti, kterou cítil i on? Podíval se na mne, jako by mě varoval před dalšími slovy!

Vtom mě napadlo, že jsem ho nedávno požádal, aby se už na Bukefalovi nevydával do bitvy. Jeho smutný osud teď potvrdil moje varování. Považoval Alexandr moje slova za výčitku?

Kolikrát jsem už zažil, že zanevřel na lidi, jimž daly pozdější události za pravdu.

Tato úvaha mi vedle mé velké bolesti přelétla po srdci jen jako malý mráček. Byl bych na ni rychle zapomněl, kdyby se na mne Alexandr při našem příštím setkání nedíval jako na cizího. I když jsem věděl, že na něj čekají důležitá a těžká rozhodnutí, nechtělo se mi tehdy prostě věřit, že by tolik společných zážitků mohlo mít menší váhu než pár slov, jež se ho dotkla. Což jsme se neznali od dětství a nedrželi vždycky spolu? Nerozdělila nás ani roztržka s králem Filipem. Nedoprovázel jsem ho i za jeho útěku do ciziny? A víc než cokoli jiného nás spojovala společná láska k Bukefalovi. Jak by to všechno mohla vymazat hřebcova smrt? Neměl by nás naopak společný smutek spojit pevněji?

Ale mýlil jsem se. Příští večery mne Alexandr ani nepozval do svého stanu a když jsem přišel sám, směl jsem mu jen beze slova sundat brnění, pak mě poslal pryč. Zdálo se, že nebudu smět už

nikdy naslouchat jeho polohlasým slovům, jimiž si snažil ujasnit svá rozhodnutí.

Přesto jsem tehdy ještě doufal. Myslel jsem, že se stydí za svou čerstvou a příliš silnou bolest nad ztrátou hřebce, že nechce, abych mu ji připomínal. Lze těžko říci, zda jsem si to tehdy ještě směl myslet, neboť brzy nato došlo k událostem, které propast mezi námi prohloubily a nadlouho či navždy zpřetrhaly všechna pouta.

Ještě není pozdě, právě dozněly poslední ptačí písně, ale Filonikos se z ničeho nic odmlčí. Odejde na pastvisko a zavede klisnu do stanu. Gazela marně čeká, že se vrátí. Filonikos si asi myslí, že se u koní nejsnáze uklidní.

46. kapitola

MAKEDONSKÉ PRÁVO

Ani v příštích dnech není Filonikos ochoten vyprávět, a pak dostane hosty. Gazela se zděsí, když spatří ty rozedrané postavy, ale Filonikos v nich rychle pozná makedonské vojáky. Jsou všichni tři raněni, nemohou už bojovat. Mají obvazy na hlavě a na pažích, a přestože mají nohy zdravé, táhnou je za sebou unaveně a ztěžka.

Filonikos s nimi dlouho hovoří dialektem, jemuž Gazela nerozumí. Cítí také, že muži ani nechtějí, aby byla při tom. Stráví jednu noc ve stanu a pak putují dál k novému městu Bukefale.

Ani po jejich odchodu nemůže Gazela dostat z Filonika ani slovo. Celé dny se plouží kolem nahrbený a se svěšenou hlavou, jako by nesl těžké břímě. Konečně se jednoho večera napřímí, zhluboka si vzdychne, jako by se tím chtěl od něčeho osvobodit, a řekne: „Nedá se nic dělat, musím ti to vyprávět až do trpkého konce.“

Po obvyklých děkovných obětech a bojových hrách na počest bohů pověřil král Kratera, aby dohlížel na výstavbu Bukefaly a druhého města, Níkaie, a sám táhl s větší částí vojska dál zemí pěti veletoků. Ani jediné opevněné město se mu nesnažilo odolávat, jejich knížata se mu podrobovala. Země přičleňoval král k Pórově satrapii. Přitom nám padli do rukou další sloni. Král poručil, aby jejich indiští vodiči zasvětili co nejvíc našich vojáků do umění se slony zacházet. Chtěl, aby ta obrovská zvířata sloužila později jako bojový prostředek i nám. Nepřipadalo mi však, že by naši muži učinili v tomto umění podstatný pokrok, měl jsem dojem, že k tomu nemají ani sklon, ani nadání, přestože dovedli tak skvěle zacházet s koňmi.

Za pochodu tou podivnou cizí zemí k nám z lesa zazníval řev tygrů a vrískání opic. Naráželi jsme na rozličné hady, na velké, útočné, i na jiné, kteří byli nebezpeční, protože byli malí, Člověk je snadno přehlédl, ale jediné kousnutí jejich jedovatých zubů ho dokázalo usmrtit. Ať nemilosrdně pražilo slunce, anebo se z oblohy valily nevídané proudy vody, nikdo z nás se neradoval ze snadných vítězství. Byli jsme jako omámeni steskem po chladném Řecku, kde jsme vyrostli.

Alexandrovo čelo bylo zbrázděno starostmi, protože přes všechna vítězství stále přicházely z podrobených zemí špatné zprávy. Tu znovu odpadlo některé město, tu se některý kníže obrátil proti nám a spolčil se s nepřítelem. Jen Taxiles a Poros nám zůstali věrni. Přes přechodné pochybnosti chtěl Alexandr splnit své předsevzetí a proniknout až k moři ohraničujícímu celý svět, a našlo se dost lidí, kteří ho v tom podporovali.

Prostí vojáci se už dokázali domluvit s prostými domorodci, kteří nad takovými plány vrtěli hlavou. Jejich knížata byla sice našimi spojenci, avšak mnoha obyčejným vojákům se přesto podařilo opustit naše řady a vrátit se do svých vesnic. Naši vojáci se za nimi jen toužebně dívali, oni to udělat nemohli, jejich vlast byla tak daleko, že tam mohli dorazit jen všichni společně, anebo nikdy.

Pochodovali jsme do země ležící za řekou Hyfasidem. Domorodí vojáci, kteří ji znali, spolu vzrušeně rozmlouvali a jeden z nich, hovořící už trochu naším jazykem, nám řekl: „Statečný velký národ,

dobří panovníci. Mnoho slonů, moc velkých, větších než jinde v Indii. Lidé tam milují svou zemi... nikdy se nepodrobí...”

Ještě téhož večera se naši makedonští vojáci srotili mezi stany, dohadovali se a odtáhli pak v zástupu před Alexandrův stan. Prohlásili, že se rozhodli na tuto zemi nezaútočit, ani pod jeho osobním velením, a že se chtějí vrátit domů.

Alexandrovi naběhly hněvem žíly na čele, když je vyslechl, ale ovládl se. Napřímil se a rozhlížel se kolem sebe, aby měl každý dojem, že mluví přímo k němu:

„Makedonci a spojenci! Slyším, že už se mnou nechcete dál táhnout. Rád si s vámi o tom pohovořím a uvidíme, zda vás přesvědčím, anebo zda uznám vaše důvody za dostatečně pádné pro návrat. Máte právo stěžovat si na to, jak jsem vás vedl? Trpěli jste a strádali, ale zmocnili jste se přitom Iónie, Helespontu, předoasijských států, které dřív patřily či také nepatřily k perské říši. Teď protéká naším územím dokonce i Indus. Podařilo se nám překročit ho tak jako tři další řeky tekoucí týmž směrem, Hydaspes, Akesínes a Hydraótes, a vy teď váháte před Hyfasidem? Jací barbaři by za ní museli žít, abychom si je nedokázali podrobit jako všechny ostatní?“

Jeho planoucí pohled putoval kolem dokola, ale sám Alexandr upozoroval, že už nemá tu starou kouzelnou moc. A tak mu nezbylo než přemlouvání. Pokračoval jasným příjemným hlasem:

„Statečný muž spatřuje cíl námahy v samotné námaze, jež mu přináší slávu. Jestliže však chcete znát konečný cíl tohoto válečného tažení, myslete na to, že to už nemáme daleko ke Ganze a k východnímu moři, jež souvisí se všemi ostatními a obklopuje celou zemi. Až tam dorazíme, bude nám patřit celá Asie a budeme se moci bez obav vrátit na západ až k Héraklovým sloupům, celá země bude naše. Jestliže se však obrátíme teď, zůstanou zde národy, které budou za našimi zády podněcovat jiné k povstání, a všechny naše útrapy by byly marné. Museli bychom pak začínat znovu od začátku.

Všichni víte, jaké obtíže překonali Hérakles a Dionýsos, ale později směli vystoupit k bohům. My jsme pronikli ještě dál než oni a můžeme jako oni počítat s věčnou slávou.

Ano, kdybych všechno úsilí vyžadoval jen od vás a sám sebe šetřil, měli byste důvod ke stížnostem. Já jsem však bojoval a snášel všechno jako vy a nevedl jsem vás k vítězstvím jen pro sebe samotného, podrobené země patří vám stejně jako mně a všechny jejich poklady patří vám a budou vám patřit i nadále. Budete bohatí, až se vrátíte domů, a ještě bohatší, když se usídlíte v městech, která jsem v Asii založil.“

Zářivě se rozhlédl kolem sebe a očekával, že zvítězil slovy tak jako na bojišti, ale výkřiky souhlasu, které jeho projevy vyvolávaly dřív, se neozvaly. Šeptající muži strkali hlavy dohromady. Nikdo nechtěl dát králi za pravdu, ale nikdo se neodvažoval najít správná slova pro odmítnutí. Nato utkvěly pohledy několika vojáků na mně, z ničeho nic to vypuklo jako doutnající oheň: „Filonika král vždy vyslechl. Ať mluví!“

Chtěl jsem odmítnout, říci, že jsem upadl v nemilost, ale nikdo na to nedbal. Nastala kolem mě tlačence, která mě nutila stále ustupovat. Náhle jsem se octl sám před ostatními, přímo naproti králi.

Tiše a zajímavě jsem začal: „Právě jsi řekl, králi, že nechceš Makedonce vést dál násilím, nýbrž jen v případě, že je přesvědčíš.“

Udělal jsem pauzu a ohlédl jsem se. Hleděl jsem do tváří plných očekávání. To mi dodalo odvahy a pokračoval jsem: „Nemluvím za ty, které jsi vyzvedl a jmenoval do důležitých velitelských funkcí, nýbrž za prosté vojáky. Ti všichni dobře vědí, že jsi sdílel jejich útrapy a starosti. Ale právě proto, že byly jak pro tebe, tak pro nás tak nekonečně velké, myslím, že je čas ukončit je. Kolik mužů zbylo z těch, kteří s tebou kdysi vytáhli do boje? Kolik jich padlo, kolik jsi jich musel propustit domů, protože už nemohli bojovat, kolik jich podle tvého přání zůstalo v nově založených městech? Mnozí podlehlí nemocem zuřícím v těchto zemích. Avšak vojáci, kteří jsou s tebou od začátku, ti vždy zachovali věrnost.“

Tady jsem se odmlčel, protože jsem nedokázal přenést přes rty, že k nim patřím i já, ale ze zástupu se ozvalo volání: „Ty taky, Filoniku,“ které vyvolalo ruměncem na mé tváři.

Hovořil jsem rychle dál: „Toužíme všichni po svých rodičích, po svých ženách a dětech, po samotné makedonské či řecké půdě. Přání, abychom ji znovu spatřili pokryti slávou, kterou jsme získali

díky tobě, nám jistě odpustíš. Po určité době tichého štěstí a odpočinku můžeš znovu vytáhnout do boje s čerstvým, mladým vojskem, které ti dopomůže k novým vítězstvím lépe než my, kteří jsme unaveni a nemáme už sílu a chuť bojovat.“

Ustoupil jsem, ale zachytil jsem ještě králův pohled, který mě zasáhl jako úder mečem. Bylo v něm vše, co člověk může vložit do svého pohledu — zklamání, nenávist, opovržení. Vzal mi všechnu naději.

Zatímco jsem se snažil skrýt v tlačenici, král dalším pohledem opovržlivě přejížděl po zástupu vojáků. Musel počkat, až mu bude rozumět, protože po mých slovech se ozvaly hlasité výkřiky souhlasu, řinčení zbraní, ale i prosby ke králi. Mnoho mužů mělo slzy v očích.

Alexandr se odvrátil a dlouho mlčel. Potom řekl chladně: „Jděte si domů, všichni, kdo tu stojíte, a vyprávějte tam, že jste svého krále opustili uprostřed nepřátelské země. Najdu dost těch, kteří se mnou dobrovolně půjdou dál za novou slávou — když mě opustili moji Makedonci.“

Nato zmizel ve svém stanu a příští a další den k sobě nepustil nikoho jiného mimo otroka, který mu nosil jídlo. Strážce nesměly pustit dovnitř ani jeho nejbližší přátele.

Já jsem měl ještě menší možnost dostat se k němu než ostatní. Ale bylo to zvláštní — ty drahocenné stěny z jemné kůže, tvořící královský stan, jako by byly pro mě průhledné. Příliš často jsem směl Alexandrovi naslouchat, když bez zábran pronášel své nejdůvěrnější myšlenky. Viděl jsem ho v duchu před sebou, jak tam uvnitř — docela sám — svírá pěsti, skřípá zuby a mumlá kletby. Ano, možná že popadne některou ze vzácných nádob připravených tam pro jeho stolování a mrští s ní na zem. Potom padne na lůžko a schová si hlavu do rukou, aby neviděly ani stěny stanu, jak pláče zuřivostí. Jak dlouho ta vášnivá zuřivost potrvá, je nejisté. Jednou však pomine a ustoupí zasmušilé otupělosti. A potom začne Alexandr pomalu uvažovat. Po takovém rozčilení byl k sobě vždy zcela upřímný.

„Vedl jsem vás až sem od vítězství k vítězství,“ řekl a směl to jistě říci. Připravoval plány bitev tak prozíravě a nápaditě jako nikdo před ním. Vymyslel proti obrovské přesile takové způsoby

boje, proti nimž byla nepřátelská síla bezmocná, takže se malému počtu našich vojáků podařilo porazit velké nepřátelské armády, ke všemu s nepatrnými ztrátami.

A přesto — k čemu by byly jeho vojevůdcovské schopnosti bez odvahy a bojovnosti vojáků z jeho rodné Makedonie? I když mu evropští a asijsí spojenci dodali také zkušené oddíly, tam, kde bylo třeba zdolat ty nejtěžší úkoly, nasadil vždy Makedonce. Tohle si musel uvědomovat s děsivou jasností, jestliže byl vůči sobě tak upřímný jako jindy po velkém rozrušení. Avšak za dlouhé války se Alexandr změnil, změnil se zejména po tom, co ho Amónův kněz pozdravil jako syna nejvyššího boha.

Že by ho tato podivná víra, která ho přivedla k novému pohledu na sebe samotného, zbavila soudnosti? Propadl snad šílené představě, že on, syn boha, dostal vládu nad Asií, ba nad celým světem od nadzemských sil, a že ji tedy může získat a bránit stejně dobře s jinou armádou, protože mu je určena osudem?

„Půjdu se mnou jiní,“ řekl. Mohl tím myslet jen spojence anebo oddíly žoldnéřů. Věřil opravdu — poněvadž našel východisko už z mnoha zoufalých situací —, že by mohl zvítězit i s takovými oddíly? Jaká bláhová myšlenka! Nenaučila nás všechny zkušenost, kde pouze lze hledat věrnost a oddanost?

Jestliže si to Alexandr opravdu myslel, přestal být Makedoncem. Naše zákony nezvratně staví vůli lidu nad vůli krále, jde-li o důležitá rozhodnutí, na nichž závisí blaho všech. Zatím pro něj nebylo těžké ovlivnit vůli lidu. Tím více na ni musel dbát, když jednou zůstala neoblomná.

Moc jsem si přál, abych před něj mohl ještě jednou předstoupit — i kdybych už nepromluvil ani jediné slovo. Třeba by mu pohled na mne připomněl jeho dřívější já, dobu rozumných úvah, věrnosti svému lidu?

V těchto dnech se v armádě šuškal, že kněží přinesli oběť bohu řeky a že věštba byla nepříznivá. Nemyslím, že by se tím dal Alexandr ovlivnit, vykonal by prostě novou oběť jindy, kdyby s ní jeho rozhodnutí bylo v rozporu.

Po třech dnech Alexandr konečně vyšel ze stanu a dal svolat armádu. Vojáci se pomalu scházeli. Jestliže Alexandr doufal, že za

dobu jeho hněvu změnili svůj názor, zmýlil se. Ze všech stran jsem slyšel, že jejich rozhodnutí je nezvratné. V nejhorším případě byli ochotni krále opustit.

Alexandr se zdál bledý a unavený. Když mávl rukou, rozhostilo se takové ticho, že bylo slyšet jen šumění Hyfasidu. Král promluvil docela krátce, neřekl vlastně víc než: „Rozhodl jsem se pro návrat.“

Ten výkřik radosti nelze popsat. Vojáci se navzájem objímali a plakali. Volali na krále, že mu budou navěky vděční za to, že on, kterého nikdy neporazil žádný nepřítel, ustoupil jim.

Zůstali jsme ještě nějakou dobu v táboře. Alexandr dal postavit dvanáct vysokých oltářů jako dík bohům, kteří ho vítězně dovedli až sem. Uspořádal správu země a poručil vojákům, aby odstranili škody, které obrovské deště posledních týdnů způsobily v nově založených městech Bukefale a Níkaii. Pak určil cestu pro návrat. Neměla vést přes dobyté území, nýbrž k jihu.

V těch dnech ke mně přistoupil Peršan, kterého jsem neznal. „Děláš dobře, že se vyhýbáš králově blízkosti,“ řekl mi. „Mohla by to být tvoje záhuba.“

Tato podivná zpráva mě hluboce ranila. Král mě poslal pryč, a přitom mu nestálo ani za to, aby mi to řekl sám! S vážnými hrozbami mě vypověděl ze své blízkosti.

Filonikos vyskočí, pobíhá sem tam. Gazela slyší jen nesouvislé věty: „Zůstal jsem pozadu... nejdřív málo, potom víc... Klisna... A nakonec... Nemohl jsem vůbec myslet dál než na přítomný okamžik.“

Gazela také vyskočí, oči má náhle jako tmavé plameny, pěsti sevřené.

„A potom přišli ti tři z vašeho vojska. Co od tebe chtěli? Přinesli ti vzkaz od Alexandra?“

„Ne.“ Filonikos se prudce zastaví. „Jsi na špatné stopě,“ řekne trochu klidněji. „Ale jejich příchod...“

„Probudil staré vzpomínky, ty dřívější, pro které jsi zapomněl, co se stalo nakonec?“

Filonikos svěsí hlavu. „Možná. Ale víš, co mi řekli? Alexandr je raněn, těžce raněn, a já...“

Žena zavrtí zoufale hlavou. „A ty? Ne, nepochopil jsi nic, pořád ještě nic. Myslíš si opravdu, že tam, kde teď je, nenašel nikoho, kdo mu pomůže?“

„Ale říkali, že mě v horečce volal.“

„V horečce? Co z toho? Až bude při smyslech, zapomene na všechno kromě toho, co vás od sebe dělí. Však on se bez tebe obejde!“

Nastane ticho, v němž je slyšet jemné šelestění větru a klidné kroky koní na pastvisku.

„Beze mne!“ Je to jako zasténání. Filonikos klesne mátožně na velký kámen.

„Ano, bez tebe! Kdyby to bylo možné, byl by tehdy poslal pryč všechny věrné Makedonce, kteří mu dopomohli až tam. Je raněn? Slíbil jim, že se vrátí domů. Jak to, že zase bojovali? Myslíš opravdu, že se vzdal plánu na dobytí světa? Podvedl je, porušil svůj slib, tak jako rozbil vaše přátelství. Je opilý mocí.“

„Ale vždyť své Makedonce miloval!“

„To je možné... ze začátku... Ale později? Ted' pro něj neznamenají víc než kámen, na který si stoupne při chůzi anebo který odkopne... Mluvil jsi s obdivem o tom, jak velkomyslně se zachoval ke králi Pórovi. Ano, rád uzavíral přátelství s lidmi, které považoval za sobě rovné a kteří mu na důkaz přátelství darovali svou říši a své poddané.“

Když muž stále mlčí, Gazela pokračuje, opatrně a váhavě, jako by se bála, že zjitří staré rány. „Podívej, k tobě se choval přátelsky, když jste byli oba mladí — pokud se dá mluvit o přátelství, jestliže jeden poroučí a radu druhého vyslechne, jen když má dobrou náladu. Ale je dnes Alexandr stejný? Nezatvrdila válka jeho srdce až k nečitelnosti? Nepomátla mu sláva smysly? Nejsou mu moc a sláva nade vše? Vyprávěl jsi mi toho dost... Rozpomeň se a rozvaž, co chceš udělat...“

Celé dny se muž a žena jeden druhému vyhýbají, pokud to jde. Gazela se s ním neodvažuje mluvit o ničem jiném než o každodenní práci. Ustaraně hledí na jeho zachmuřenou tvář, v níž to škubá jako vnitřním bojem. Pak už to nevydrží.

Obejme ho oběma rukama kolem krku, vší silou se k němu

přitiskne. „Tak moc to ještě bolí?“ zašeptá. „Ty jsi pořád ještě nevěřil, že je to rozchod na celý život?“

Když Filonikos zvolna a ztěžka přikývne, Gazela pokračuje: „Kdybys šel za ním, myslíš opravdu, že by tě vzal na milost? Ani by ses k němu nedostal! Vždy se najde dost závistivců, kteří honem obsadí uvolněné místo. A on sám? Říkal jsi, že jeho hněv netrval nikdy dlouho. Ale co tentokrát? Nevzpomněl by si při pohledu na tebe třeba na to, že nedodržel slib — nejen teď nakonec, ne, už dřív? Slib, který dal sám sobě, když vytáhl do této války, slib, že se bude chovat ohleduplně a že nikdy nepřekročí míru? Nemyslíš, že dosud platí, co ti na jeho popud řekl ten Peršan, že by ti jeho blízkost přinesla záhubu?“

Trvá ještě několik dnů, než Filonikos pomalu procitne ze strnulosti, a žena s ním po celou tu dobu zachází opatrně jako s těžce nemocným. Konečně nastane chvíle, kdy mu po tváři přelétne jasný záblesk: když se dívá, jak hříbě bujně poskakuje po pastvinách.

Potom zavrtí hlavou. „Mělo by se dostat odtud,“ řekne. „Horko je každým dnem tíživější, dusnější. Jsme tu příliš blízko u řeky, půda je bažinatá — a potom, těch komárů! Hřebeček potřebuje svěží vzduch a pevnou půdu, která mu zpevní kopyta.“

Gazelina tvář zčervená radostí. „Tak pojďme na západ, na horské stráně, tak vysoko, až nás přivítá svěží vítr a nebude nás trápit ani horko, ani chlad,“ zajásá. „Mohli bychom tam zůstat spolu. Vaše vojsko zasadilo rány všem těmto zemím. Chceš se na tom podílet i nadále? Nebo raději pomáhat rány hojit tím, že budeš obdělávat půdu, chovat zvířata? A... nechtěl váš Alexandr, aby Řekové a Peršané splynuli v jeden národ? To se mi líbilo ze všech jeho cílů nejvíc!“

Když muž stále mlčí, spustí horlivě znovu: „Za svého putování jsem leccos viděla a slyšela. Vaším vojákům se podařilo pobít pastýře, ale nepochytali všechna zvířata. Mnoho jich volně bloudí krajem. Kdo je pochytá, může s nimi začít nový život. Ostatní tři klisny budou mít taky brzo hříbata. K tomu stádo dobytka, ovcí a koz a zlato, jež zvoní ve váčku pod tvým ložem...“

„A ty!“ řekne muž a obejmě ji. „A ty a to, co z nás obou roste v tvém klíně.“

HISTORICKÝ PŘEHLED

Klasická řecká společnost se v 4. století př. n. l. dostala do hluboké krize, z níž neuměla najít pomocí tradičních prostředků východisko. Politicky bylo Řecko roztrženo v řadu větších či menších městských států a kmenových oblastí, které se snažily uchovat si svou samostatnost a nezávislost. Zároveň však mocnější a vyspělejší obce, jako byly Atény, Théby či Sparta, usilovaly o podmanění svých sousedů a získání převahy a vůdčího postavení (hegemonie) v celém Řecku. Síly žádné z nich však nestačily k tomu, aby tento cíl natrvalo prosadily, a řecké městské státy se vyčerpávaly v neustálých vzájemných válkách, jejichž výsledkem byla všeobecná politická anarchie.

Politickou krizi provázela i krize společenská a ekonomická. Hospodářským rozvojem měst a oblastí ležících mimo pevninské Řecko se omezovaly výrobní možnosti vyspělých řeckých obcí, jejichž ekonomika, založená na otrokářském způsobu výroby, závisela do značné míry na zahraničním obchodu. Projevoval se nedostatek různého dováženého zboží, zejména obilí, jež bylo dováženo především z černomořských oblastí, a to vedlo k občasným hladomorům. Široké lidové masy chudly, přibývalo nezaměstnaných a vzdor celkovému úbytku obyvatelstva se v některých oblastech projevovalo přelidnění. Ekonomická krize způsobovala vyostření společenských protikladů. Pro většinu vyspělých obcí bylo v tomto období příznačné, že lid se dával strhnout různými politickými demagogy. Docházelo k častým politickým převratům, ať už demokratickým, či oligarchickým, jejichž následkem bylo pronásledování politických protivníků a další zostřování politických i sociálních rozporů. Za této situace vstupuje na řeckou politickou scénu nový důležitý činitel — makedonské království, jež dříve do řeckých záležitostí nezasahovalo. Král Filip II., opíraje se o hospodářskou sílu svého království, umocněnou ještě získáním zlatých dolů v pohoří Pangaion, o vynikající makedonské vojsko a v neposlední řadě i o svou obratnou diplomacii, se v poměrně krátké době prosadil jako rozhodující politická síla v celém Řecku. To bylo vůči

makedonskému úsilí o hegemonii nejednotné. Existovala strana, reprezentovaná aténským řečníkem Isokratem, která makedonský postup vítala a očekávala od něj ukončení válek mezi Řeky. Postupně však získala převahu strana vedená řečníkem Démosthenem, který v Makedonii viděl největší hrozbu pro svobodu řeckých obcí. Situace se vyhrčila v souvislosti s Filipovou expanzí na poloostrově Chalkidiké v severním Řecku a s jeho vměšováním do tzv. svatých válek, které vedla delfská amfiktyonie (tj. spolek obcí sdružených na obranu Apollónova chrámu v Delfách) nejprve proti Fókům a později proti městu Amfisse. To vedlo nakonec k tomu, že dosavadní úhlavní protivníci — Atéňané a Thébané — se spojili proti společnému nepříteli — Makedonii. Roku 338 př. n. l. došlo u města Chairóneie v Boiótii k bitvě, v níž Makedonci nad spojenými řeckými silami rozhodně zvítězili. Vítězný makedonský král Řecko neokupoval. Na to by jeho síly nebyly stačily, a to také ani nebylo jeho cílem. Přiměl však všechny řecké obce (s výjimkou Sparty, která se jak války s ním, tak pozdějších politických jednání nezúčastnila), aby uzavřely dohodu, že mezi sebou nebudou válčit a že nebudou navzájem zasahovat do svých vnitřních záležitostí. Spolu s Makedonií pak uzavřely spolek (podle místa jednání nazývaný korintský), za jehož vůdce (hegemona) byl uznán makedonský král. O rok později na druhém zasedání korintského spolku pak Filip II. vyhlásil program, k němuž všechny jeho dosavadní akce byly vlastně jen přípravou: válku proti odvěkému nepříteli Řecka Persii a osvobození maloasijských řeckých měst z perské nadvlády. Byl to však až jeho syn Alexandr, který měl po Filipově smrti z rukou vraha tento program uskutečnit, a to v míře, jakou si jeho otec ani neuměl představit.

- 359-336 *Vláda Filipa II.*
- 356 *Narození Alexandra*
- 342-340 *Aristoteles Alexandrovým vychovatelem*
- 340 *Vznik protimakedonského spolku, začátek války mezi Aténami a Filipem*
- 340-339 *Filip obléhá města Byzantion a Perinthos, Alexandrovo tažení proti thráckým kmenům*
- 339 *„Svatá válka“ proti městu Amfisse*
- 338 *Bitva u Chairóneie, v níž se Alexandr poprvé vyznamenal jako vojenský velitel*

- Založení korintského spolku
- 337 Druhé zasedání korintského spolku: vyhlášení všerecké války proti Persii pod Filipovým velením
Filipova svatba s Kleopatrou, Olympias s Alexandrem odcházejí z Makedonie
- 336 Zavražděn perský král Arses, nastoupení Dareia III.
Makedonské oddíly pod velením Parmenióna a Attala operují v Malé Asii
Filip II. zavražděn v Aigách
- 336-323 Vláda Alexandra Velikého
- 336 Alexandr obnovuje korintský spolek, je zvolen hegemonem společného makedonského a řeckého vojska v tažení proti Persii
- 335 Tažení proti Thrákům a Ilyrům
Tažení do středního Řecka, rozboření Théb
- 334 Začátek války proti Persii, překročení Helespontu, bitva na Graniku, dobytí Milétu, obsazení Iónie, obléhání Halikarnassu. Alexandr obnovuje v obsazených řeckých městech demokratickou ústavu
- 334-333 (zima) Tažení horskými oblastmi při jižním pobřeží Malé Asie — Lykií, Pamfýlií a Posicií
- 333 Tažení Frýgií, pobyt v Gordiu (gordický uzel), tažení jižní Kapadocií k pohoří Tauros, proniknutí průsmykem zvaným Kilikijská vrata, cesta Kilikií do Sýrie
(říjen) Bitva u Issu (poblíž dnešní Alexandretty), vítězství nad Dareiovou armádou, zajetí jeho rodiny
- 332 Tažení Foinikií: města Arados, Byblos a Sidón se podrobují Alexandrovi; sedmiměsíční obléhání města Tyru ukončené jeho zničením
Dareios nabízí Alexandrovi mír s tím, že mu odstoupí všechna území na západ od řeky Eufratu a že mu dá svou dceru za ženu; Alexandr tuto nabídku odmítne
- 332-331 Alexandr táhne do Egypta; perský satrapa Mazakes mu jej vydá bez boje. Egyptští kněží předají Alexandrovi v Memfidě dvojitou egyptskou korunu a uznají ho tím za vládce Horního i Dolního Egypta a nástupce faraónů. Alexandr se vydá do Amónovy věštírny v oáze Siva, kde ho velekněz prohlásí za syna boha Amóna

V deltě Nilu, při ústí jeho západního ramene, Alexandr založí město nazvané Alexandreia, jež se stane nejslavnějším z jeho četných městských založení

331

Alexandr táhne přes Sýrii do centra perské říše. U Thapsaku překročí Eufrat a 1. října dojde mezi ním a Dareiem III. u Gaugamél ležících při Tigridu (asi 35 km od dnešního Mosulu) k rozhodující bitvě, v níž je perské vojsko, ač početně nepoměrně silnější, na hlavu poraženo. Dareios podobně jako v bitvě u Issu uprchne a stáhne se se svými silami do Médie. Alexandr táhne do Mezopotámie, kde mu satrapa Mazaios bez boje vydá Babylón. Odtud táhne do vlastního centra perské říše Persidy. Cestou obsadí další z perských královských rezidencí, město Súsy, kde se zmocní velké kořisti (40 000 talentů stříbra) a kde ho dostihnou také posily, které mu Antipatros poslal z Makedonie (15 000 mužů)

Antipatros, ponechaný v Makedonii jako správce království, musí zatím válčit se Spartou, která organizuje odpor proti makedonské nadvládě

Alexandr táhne ze Sús horským územím obývaným kmenem Uxiů, probije se průsmykem zvaným Perská brána a obsadí sídelní město perských králů Persepolis. Zde se zmocní obrovské kořisti (120 000 talentů ve stříbře a zlatě). Persepolis zničena požárem založeným údajně jako odplata za zničení aténské akropole Peršany za Xerxova tažení do Řecka r. 480 př. n. l.

330

Alexandr táhne z Persidy do Médie, kde obsadí poslední z achaimenovských rezidencí — Ekbatany. Zde slavnostně ukončí válku korintského spolku proti Persii a propustí domů spojenecké vojáky, zejména thesalskou jízdu. Dále už vede válku jen jako makedonský král a král Asie — nástupce perských velekrálů. Nadále organizuje správu své říše ne už jen jako řecký dobyvatel, ale jako univerzální vládce. Civilní správu ve východních provinciích ponechává perským velmožům, vojenské velení a finanční správu však vyhradil Makedoncům. Do vojska jsou však už přijímány i vybrané perské oddíly.

Baktrijský satrapa Bessos sesadí Dareia III. a pod jménem

- Artaxerxes IV. se sám prohlásí perským velekrálem. Při útěku před rychle postupujícím Alexandrem Dareia poblíž městečka Rhagai (v blízkosti dnešního Teheránu) zavraždí a sám se svými přívrženci prchá do Baktrie*
Spiknutí Dimna a Nikomacha, proces s Filótem a jeho poprava, poprava Alexandra Lynkesta a zavraždění Parmenióna
- 329-328 *Alexandr dobývá severovýchodní oblasti perské říše — Drangianu, Areiu, Baktrii a Sogdianu (dnešní východní Írán, Afghánistán, Turkestán a jihovýchodní Uzbekistán)*
- 329 *V bojích na řece Oxos (Amudarja) zajat Bessos*
Alexandr postupuje přes Marakandu (Samarkand) k řece Jaxartes (Syrdarja), kde založí město nazvané Alexandreia Eschaté — Nejzazší Alexandrie (Chodžent, dnes Leninabad).
Těžké boje v Sogdianě, kde se proti Alexandrovi postavil místní satrapa Spitamenes podporovaný kočovným kmenem Saků
- 329-328 *Při přezimování v Baktře veřejný soud nad Béssem: jeho poprava v Ekbatanách*
- 328 *Urpupné místní války se Spitamenem, který získal podporu kočovných Massagetů žijících na druhé straně Jaxartu. Teprve když ho Massagetové opustili a zavraždili a sami uzavřeli mír s Alexandrem, boje v Baktrii a Sogdianě slábnou a ustávají*
Alexandr zabije v Marakandě svého přítele Kleita
- 328-327 *(zima) Alexandrův sňatek s dcerou sogdijského velmože Oxyarta Rhóxanou*
Pokus zavést proskynési (zvyk zdravít krále tím, že příchozí před ním padne na zem)
Spiknutí pážat, poprava historika Kallisthena
- 327-325 *Tažení do Indie*
- 327 *Přechod pohoří Parapamisos (dnešní Hindúkuš); těžké boje s kmenem Assakénů v údolí řeky Svat; dobytí horského hřebene Aornos (tzn. Nedosažitelný ptákům), kam se jeho nepřátelé uchýlili a jehož se podle místní pověsti kdysi marně pokoušel dobýt bůh Kršna, kterého Řekové ztotožňovali s Héraklem*

- 326 *Přátelské přijetí v Taxile (poblíž dnešního Rávalpindí), jejíž král se stane Alexandrovým spojencem*
Bitva na řece Hydaspu (dnešní Džihlam) s králem Pórem; Poros poražen a stává se Alexandrovým spojencem
Boje s kmenem Arattů v pevnosti Sangala na řece Hydraótu (dnešní Rávi)
Alexandrovo vojsko dorazí k řece Hyfasis (dnešní Bias), kde pro únavu a naprosté vyčerpání odmítne táhnout dále. Návrat k Hydaspu, kde je vybudována flotila lodí, které mají dopravit Alexandrovo vojsko k Indickému moři
- 326-325 *Plavba po řekách Hydaspu a Akejnu (přítoky Indu)*
- 325 *Boje s indickými kmeny Mallů a Oxydraků*
Plavba po řece Indu: podrobení říší krále Musikana a krále Samba
Příchod do Pattaly ležící na kraji delty řeky Indu, která byla určena za východisko k návratu. Vojsko se má vrátit ve třech proudech: první proud, jemuž velí Krateros, se vrací vnitrozemím přes Arachósii (jihozápadní Afghánistán) a Drangianu; loďstvo, jehož velení je svěřeno Nearchovi, se vydá podél pobřeží na západ k ústí Eufratu a Tigridu; Alexandr v čele hlavního vojska táhne podél pobřeží gedrosijskou pouští (dnešní Balúčistán)
- 324 *Začátkem roku se všechny oddíly Alexandrova vojska opět spojí v Súsách. Alexandrovo desetileté válečné tažení končí. Alexandr začíná nově organizovat správu říše: potrestá všechny satrapy a velitele, kteří zneužívali své moci; jeho přítel Harpalos, kterého pověřil správou říšského pokladu, je usvědčen jako defraudant a uprchne do Řecka, kde je posléze zabit*
Alexandr programově zařazuje na vedoucí místa vedle Makedonců a Řeků i Peršany. Program splynutí obou národů chce symbolicky vyjádřit hromadnou svatbou: sám si bere za manželky dvě dcery posledních achaimenovských králů a pod jeho vlivem (a snad i nátlakem) jeho příkladu následuje 80 jeho hetairů a na tisíc obyčejných vojáků, kteří si při obrovské hostině v Súsách berou za manželky orientální ženy. Alexandr hromadně zařazuje do své armády elitní jednotky složené z Peršanů a příslušníků dalších

východních národů

323 V říjnu nařídí propuštění asi deseti tisíc makedonských vysloužilců. V důsledku toho vypukne v městě Opis (na Tigridu) v makedonském vojsku všeobecná vzpoura, kterou se však Alexandrovi podaří zvládnout bez použití násilí. Alexandr zasahuje i do poměrů v Řecku: nařizuje, aby všechny obce přijaly nazpět všechny politické vyhnance. Zároveň je vyzve, aby ho uznaly za boha a zřídily mu kult Alexandr si volí za sídelní město Babylon, jež se má stát centrem jeho světové říše. Obnovuje systém zavodňovacích kanálů a říšských cest, zvětšuje přístavy. Posílá výzkumné výpravy. Přicházejí za ním vyslanci jihoitalských kmenů. Příprava mohutného vojenského tažení do Arábie Začátkem června Alexandr onemocní bahenní zimnicí a 13. 6. ve věku 33 let umírá.

Už současníci nazývali Alexandra Velikým. Stejně tak ho i moderní historické bádání hodnotí jako jednu z největších a nejvýznamnějších osobností celých antických dějin. Jeho vojenské tažení jak svým rozsahem a organizací, tak i přímo neuvěřitelnými úspěchy nemělo sobě rovna. Vlastní Alexandrova velikost však spočívala především v civilizačním významu jeho díla. Dokázal překonat kmenovou a národnostní omezenost, příznačnou pro dřívější řecké dějiny, a během svého tažení se propracoval k myšlence spolupráce a splynutí dříve nepřátelských národů, jež se měly nadále podílet na vytváření jeho světové říše. Ta se sice po Alexandrově smrti záhy rozpadla: pro spojení tak ohromného komplexu různorodých zemí v jediný stabilní politický celek chyběly ještě společenské, ekonomické i kulturní předpoklady. Místo ní však na jejím území vznikly velké monarchie ovládané makedonským a řeckým obyvatelstvem, v nichž se základní Alexandrovy myšlenky posléze přece jen prosadily. Jejich vznik pomohl řešit krizi řeckého světa a přispěl k tomu, že antická forma ekonomických vztahů založených na otrokářském způsobu výroby se šířila i v rozsáhlých východních oblastech. Vedlo to k novému hospodářskému rozmachu a k intenzivnímu rozvoji obchodu založeného na peněžním hospodářství. Po celém východě vznikají nespočetná nová řecká města, jejichž řadu zahájil sám Alexandr svými založeními (bylo jich prý na sedmdesát!). Tato místa se stávají středisky řecké kultury a vědy; nejvýznamnějším z nich

bylo beze sporu Musaion — jakási literární a vědecká akademie založená Ptolemaiovci v egyptské Alexandrii. Hlavním politickým útvarem doby se stává absolutistická monarchie, jejíž vzor vytvářel už sám Alexandr; v řeckých městech, ať už svobodných, či podřízených královské vládě, se však udržují základní demokratické principy a jednotlivci se v tomto období dostává takové možnosti osobní iniciativy, pohybu i tvůrčí činnosti jako nikdy předtím. Utváří se nová civilizace, kterou moderní historické bádání nazvalo helénistickou — civilizace, jež se stala základem všeho dalšího společenského i kulturního vývoje evropského lidstva. U jejího zrodu stál Alexandr Makedonský, kterému proto historie právem dala název Veliký.

Vladimír Vavřínek

VYSVĚTLIVKY

Achaimenovci

— perská dynastie nazývaná podle Achaimena, děda zakladatele perské říše Kýra Staršího (559-530 př. n. l.);

Achilles (Achilleus)

— největší hrdina trojské války, hlavní postava Homérova eposu Ilias. Alexandr Veliký ho považoval za svého předka, protože jeho matka Olympias odvozovala svůj původ z rodu Aiakovců, z něhož Achilles pocházel;

amfiktyonie

— spolek obcí, které sídlily kolem význačné svatyně a pečovaly o její pozemky a majetek a příp. i o organizaci her. Největší význam měla amfiktyonie delfská, spolek dvanácti měst a kmenů při Apollónově chrámu v Delfách. Za tzv. třetí svaté války (356-346), kterou amfiktyonie vedla proti Fókům, protože se zmocnili chrámového majetku, získal Filip Makedonský příležitost vmísit se do bojů v její prospěch a byl za to potom přijat za člena amfiktyonie; to mu později poskytovalo možnost vměšovat se do řeckých záležitostí;

Aigai

— původní sídelní město makedonských králů, kde příslušníci vládnoucí dynastie byli také pohřbíváni. Nyní převládá názor, že se nacházelo na území dnešní Verginy (asi 80 km od Soluně), kde roku 1977 profesor M. Andronikos objevil hrob bohatě vybavený zlatými, umělecky skvěle zpracovanými předměty, který se považuje za hrob Filipa II.;

archonti

— sbor devíti nejvyšších úředníků v Aténách (výraz archón původně znamenal vládce);

Artemis

— řecká bohyně uctívaná jako vládkyně přírody. Byla to bohyně panenská, ale zároveň byla považována za dárkyni plodivé síly a k její počtě byly prováděny orgiastické reje. Tak byla uctívána zejména v Efesu, a proto zde byla znázorňována s mnoha prsy. Její chrám v Efesu byl považován za jeden ze sedmi divů světa;

Asklépios

— původně thesalský héros, který se jako bůh lékařství stal v Řecku jedním z nejuctívanějších božstev. Hlavním střediskem jeho kultu byl chrám v

Epidauru na Peloponésu. V Asklépiových chrámech byli chováni hadi zasvěcení bohu a jeho znkem byla hůl ovinutá hadem (dodnes symbol lékařství);

Bukefalos

— Býčí hlava (bus = býk, kefalos = hlava); jméno Alexandrova oblíbeného koně; Alexandr podle něho nazval i jedno město, jež založil v Indii: Alexandreia Bukefala;

Byzantion

— významné řecké město ležící při Bosporu a kontrolující vodní cestu mezi černým a Egejským mořem. Na jeho místě založil ve 4. stol. n. l. římský císař Konstantin Veliký město Konstantinopolis, jež bylo hlavním městem byzantské říše (slovansky Cařihrad, dnešní Istanbul);

dareikos

— perská zlatá mince;

Épeiros

— oblast v severozápadním Řecku osídlená zčásti ilyrskými kmeny;

falanga

— řecky: falanx, bojový šik sestavený z těžkooděnců. V klasických dobách byla hloubka falangy malá, zato byla roztažena v dlouhou linii. Později v námezdných řeckých armádách tvořily řeckou falangu oddíly (lochoi) o šířce 12 mužů a hloubce 8 mužů. Thébáné zavedli nové uspořádání, tzv. kosý šik, v němž bylo levé křídlo falangy podstatně hlubší (až 25 mužů). Makedonskou falangu tvořily oddíly o šířce a hloubce 16 mužů vyzbrojených sarissami, dlouhými obouručními kopími (6-7 metrů), které zadní řady měly opřeny o ramena vojáků před sebou; vznikl tak ohromný čtvercový „ježek“, jehož ostny tvořily ostré hroty kopí;

Hádes

— jeden z hlavních řeckých bohů, bratr Diův, vládce podsvětí; přeneseně podsvětí, říše mrtvých;

hetairové

— řecky hetairoi (= druhové), příslušníci makedonské aristokracie. Jako ozbrojená jízda tvořili základ makedonského vojska. Mezi nimi vynikali příslušníci několika předních šlechtických rodin, jejichž představitelé byli hetairy (druhy) krále v užším slova smyslu — měli právo s ním stolovat a král si z nich vybíral svou radu;

hetéry

— řecky hetairai (= družky), nevěstky a kurtizány. Mezi nimi se často nacházely vzdělané ženy s poměrně velkou znalostí literatury a filozofie, a významní politikové, filozofové a umělci si mezi nimi hledali své přítelkyně (leckdy i stálé). Styk s nimi se nepokládal za nic pohoršlivého. Takovou hetérou byla zřejmě i Ptolemaiova milenka Thais;

Hipparchos

— syn aténského tyrana Peisistrata, vládl po jeho smrti v Aténách společně se svým starším bratrem Hippiem. Roku 514 př. n. l. byl zabit tzv.

„Tyranobijci“ Harmodiem a Aristogeitonem. Ti potom byli v Aténách oslavováni jako osvoboditelé od tyranie. Na aténské agoře (náměstí) bylo vztyčeno jejich bronzové sousoší, které Peršané za krátké okupace Atén r. 480 př. n. l. odvěkli jako kořist;

hipparchové

— velitelé jízdy;

chaíre

— buď zdráv!, řecký pozdrav;

chlamys

— krátký plášť, který tvořil čtvercový kus látky sepnutý na pravém rameni sponou;

Jaxartes

— dnešní Syrdarja, asijský veletok ústící do Aralského jezera;

Lakedaimón

— jiný název pro město Spartu, vůdčí mocnost na Peloponésu;

mystéria

— tajné kulty, k nimž měli přístup jen vybraní jedinci, kteří byli povinni zachovávat tajemství o jejich obsahu. Za nejvýznamnější byla považována mystéria eleusinská (Eleusis — město v Atice nedaleko Atén) spojená s kultem bohyně Déméter a Persefoné; měla agrární charakter a věřilo se, že zvyšují plodivou sílu země. Mystéria spojená s kultem Dionýsa, boha vína a opojného vzrušení, se vyznačovala zvláštní divokostí a měla často i lascivní ráz;

najády

— vodní nymfy, bohyně nižšího řádu;

Nemesis

— bohyně spravedlivé odplaty, pronásledující zejména ty, kdo překročili pravou míru a dopustili se zpupnosti;

obolos

— drobná stříbrná mince. Bylo zvykem dávat obolos mrtvým do úst, aby jim mohli zaplatit podsvětnímu převozníkovi Charónovi za převoz přes řeku Létché do říše mrtvých;

Ókeanos

— vnější moře: obrovský, nikde nekončící mořský proud obtékající pevninu, která podle řeckých představ měla podobu ploché desky; v ní byla vnitřní moře, jako moře černé či Středozevní, pro něž se užívalo výrazu pontos. Na rozdíl od nich byl Ókeanos podle řeckých představ dostupný jen bohům a hrdinům, což vysvětluje Alexandrovu touhu dostat se k jeho břehům — vykonat to, co se považovalo za nemožné;

Olynthos

— mocné řecké obchodní město na poloostrovu Chalkidické sousedícím s Makedonií. Olynthos vytvořil konfederaci všech řeckých měst ležících na tomto poloostrově a čelil makedonské expanzi, opíraje se o spojení s Aténami. Byl dobyt a rozbořen Filipem II. r. 348 př. n. l.;

Oxos

— dnešní Amudarja, asijský veletok ústící do Aralského jezera;

Pella

— od 4. stol. n. l. sídelní město makedonských králů (asi 50 km od Soluně);

pergamen

— upravený kus zvířecí kůže, již se užívalo jako psací látky. Jeho jméno souvisí s jménem města Pergamon v Malé Asii, kde byla úprava pergamenu v 2. stol. př. n. l. zdokonalena a odkud se rozšířila po celém Středomoří;

Poseidon

— jeden z nejvyšších řeckých bohů. Byl bůh moří. Stvořil však podle báje také koně a naučil lidi, jak je mají zkrotit a ovládat;

satrapa

— místodržící perského velekrále v jedné z dvaceti provincií, na něž byla perská říše rozdělena;

Skytové

— souhrnné pojmenování pro příslušníky nomádských, většinou íránských kmenů, žijících v severním Černomoří od Dunaje až do ruských stepí. Vytvořili silný kmenový svaz, který úspěšně odrazil i úsilí perských králů podmanit si jej;

stratégos

— vojevůdce, vojenský velitel. V Aténách bylo ročně voleno 10 stratégů, kteří se ve válce denně střídali ve vrchním velení. Později se tohoto názvu užívalo pro velitele oddílů námezdního vojska a pro vojenské velitele vůbec;

talent

— největší řecká váhová i peněžní jednotka: přes 26 kg, 6000 drachem;

tiára

— trojitá koruna, odznak panovnické moci perských králů;

trojřadka

— (méně přesně také trojveslice), řecky triéra — loď s třemi řadami vesel nad sebou, zpravidla 35 m dlouhá a 5 m široká; pohánělo ji asi 150 veslařů, kteří se střídali tak, že veslovala vždy jen jedna třetina veslařů z každé řady. Na přídi byla obvykle vyzbrojena ostrým zobcem, který sloužil k prorážení nepřátelských lodí z boku;

Xenofón

— (asi 430 — asi 354 př. n. l.), řecký filozof a historik, žák Sokratův. Napsal historické spisy *Hellénika* (Řecké dějiny) a *Kyru Anabasis* (Kýrova výprava), v němž vylíčil tažení řeckých žoldnérů, kteří se roku 401 zúčastnili války dvou uchazečů o perský trůn a po smrti prince Kýra Mladšího, v jehož službách bojovali, se probili perským vnitrozemím k černomořskému pobřeží. Mezi Xenofontovými jinými spisy je i dílko *Peri hippikés* (O umění jezdeckém), z něhož zde autorka volně cituje.

OBSAH

Předmluva

- 1. kapitola ODPOČINEK / 9
- 2. kapitola HŘEBEC / 12
- 3. kapitola V KRÁLOVSKÉM LEŽENÍ / 18
- 4. kapitola PŘÁTELSTVÍ / 26
- 5. kapitola V PALÁCI / 33
- 6. kapitola HADI / 42
- 7. kapitola ROZLOUČENÍ / 50
- 8. kapitola POHÁR / 54
- 9. kapitola PEČEŤ / 61
- 10. kapitola VELITEL JÍZDY / 66
- 11. kapitola CHAIRÓNEIA / 70
- 12. kapitola SVATBA / 77
- 13. kapitola ÚTĚK / 83
- 14. kapitola NÁVŠTĚVA Z KÁRIE / 88
- 15. kapitola VRAŽDA / 95
- 16. kapitola VOLBA KRÁLE / 101
- 17. kapitola MLADÝ KRÁL / 105
- 18. kapitola DO KORINTU / 112
- 19. kapitola ÚTOKY Z NEZNÁMA / 119
- 20. kapitola THÉBY / 126
- 21. kapitola SNY / 132
- 22. kapitola SKOK PŘES HELESPONT / 137
- 23. kapitola HRADY A MĚSTA / 144
- 24. kapitola OREL / 154
- 25. kapitola ZIMA V KÁRII / 161
- 26. kapitola V TAURU / 168

27. kapitola	GORDION / 176
28. kapitola	KILIKIJSKÁ VRATA / 181
29. kapitola	ISSOS / 184
30. kapitola	PERSKÁ KRÁLOVSKÁ RODINA / 190
31. kapitola	OSTROVY A LODI / 195
32. kapitola	BOJ NA MOŘI / 201
33. kapitola	LOV / 207
34. kapitola	SYN AMÓNŮV / 212
35. kapitola	VSTRŽÍC ROZHODNUTÍ / 219
36. kapitola	BITVA OTEVŘELA CESTU / 226
37. kapitola	GAZELA VYPRÁVÍ / 230
38. kapitola	NOČNÍ POŽÁR / 237
39. kapitola	PRONÁSLEDOVÁNÍ / 241
40. kapitola	SPIKLENCI / 251
41. kapitola	OKŘÍDLENÍ LIDÉ / 260
42. kapitola	ZAJATKYNĚ / 264
43. kapitola	INDIE / 271
44. kapitola	BITVA PROTI SLONŮM / 275
45. kapitola	BUKEFALOS / 283
46. kapitola	MAKEDONSKÉ PRÁVO / 286

Historický přehled / 295

Vysvětlivky / 303

Elisabeth Hartensteinová

V ALEXANDROVÝCH SLUŽBÁCH

Z německého originálu *Der Schatten Alexanders*, vydaného nakladatelstvím Verlag Neues Leben v Berlíně roku 1976, přeložil Jiří Stach. Historický přehled sestavil a vysvětlivkami opatřil dr. Vladimír Vavřínek. Ilustroval Miroslav Váša. Graficky upravil Miroslav Houska. Vydal jako svou 6 356. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1982. Odpovědná redaktorka Jarmila Rosíková. Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch. Technická redaktorka Eva Rajská. Vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 1. 19,73 AA (text 17,78, ilustrace 1,95), 19,82 VA. Náklad 20 000 výtisků. 1. vydání. 13-827-82 14/65
Vázaný výtisk 34, — Kčs

Pro čtenáře od 12 let